

DREPTURILE OMULUI
ANUL XXIV
NR. 2
2014

INSTITUTUL ROMÂN PENTRU DREPTURILE OMULUI

DREPTURILE OMULUI

Revistă clasificată de Consiliul Național al Cercetării Științifice
din Învățământul Superior

Înregistrată la OSIM sub numărul de marcă 109255/2010

Consiliul științific

Prof.univ.dr. **Gérard Conac**, membru de onoare al Academiei Române; Prof.univ.dr. **Nicolas Mateesco Matte**, membru de onoare al Academiei Române; Prof.univ.dr. **Vasile Stănescu**, membru al Academiei Române; Prof.dr. **Karel Vasak**; Prof.univ.dr. **Gheorghe Vlăduțescu**, membru al Academiei Române.

Colegiul de redacție

Conf.univ.dr. **Gheorghe Bârlea**; Prof.univ.dr. **Monna-Lisa Belu Magdo**; Prof.univ.dr. **Jean Marie Bernard**, director de cercetare CNRS; Prof.univ.dr. **Raluca Beșteliu**; Prof.univ.dr. **Dominique Rousseau**, Universitatea Paris I; Prof.univ.dr. **Nicole Guimezanes**, Universitatea Paris XII, Membru al Academiei Internaționale de Drept Comparat; Prof.univ.dr. **Ioan Leș**; **Emil Marinache**; Prof.univ.dr. **Irina Moroianu Zlătescu**, membru al Academiei Internaționale de Drept Comparat, editor; Prof.univ.dr. **Nicolae Popa**; Prof. **Ioan Oancea**; Prof.univ.dr. **Dumitra Popescu**; **Valeriu Rendec**, **Sergiu Andon**, **Dr. Ianfred Silberstein**; **Dr. Rodica Șerbănescu**, Prof.univ.dr. **Laurențiu Șoitu**; Prof.univ.dr. **Ioan Vida**.

Realizarea acestui număr a fost coordonată de:

Marius Mocanu,

Mihaela Scarlat

Gheorghe Pârvan

Traduceri: Valeriu Rendec, Daniela Albu

Institutul Român pentru Drepturile Omului

București, B-dul Nicolae Bălcescu, nr.21

Tel. +40 21 3114921

e-mail: office@irdo.ro

www.irdo.ro

Tipărit la R.A. Monitorul Oficial

SUMAR

I. STUDII, CERCETĂRI, ARTICOLE	7
● Religious rules applicable in Romania according to the Romanian legislation – prof. univ. dr. Irina Moroianu Zlătescu	7
● Libertatea conștiinței și libertatea de exprimare în Constituția României – prof. univ. dr. Gheorghe Iancu, Vlad Iancu	19
● Promovarea și protecția drepturilor omului de către autoritatea legislativă – asist.univ. dr. Isabela Stancea	26
● Evoluția instituției secretarului general în sistem parlamentar – Istvan Gaspar	34
● Aspecte privind dreptul la recunoașterea capacității juridice a persoanelor cu dizabilități – Anna Maria Cun Neagoe	40
II. DOCUMENTAR JURIDIC	45
● Raportul Comisarului pentru Drepturile Omului al Consiliului Europei în urma vizitei efectuate în România (31 martie – 4 aprilie 2014)	45
III. JURISPRUDENȚĂ	78
● Hotărârea Curții Europene a Drepturilor Omului în cauza Mateescu împotriva României	78
IV SEMNAL	84
● Ziua internațională de conștientizare a autismului	84
● Ziua mondială a sănătății	86
● Ziua internațională a romilor	89
● Ziua internațională a familiei	90
● Eficiența normelor juridice	91
● Note, cronici, recenzii	92
V. REMEMBER	114

CONTENTS

I. STUDIES, RESEARCH, ARTICLES	7
● Religious rules applicable in Romania according to the Romanian legislation – prof. Irina Moroianu Zlătescu PhD.....	7
● Freedom of conscience and freedom of expression in the Constitution of Romania – prof. Gheorghe Iancu PhD, Vlad Iancu	19
● Promotion and protection of human rights by the legislative authority – Lecturer Isabela Stancea PhD.....	26
● Evolution of the Secretary General institution in the parliamentary system – Istvan Gaspar ...	34
● Aspects regarding the right to recognition of legal capacity of persons with disabilities – Anna Maria Cun Neagoe	40
II. JURIDICAL DOCUMENTATION	45
● Report by Council of Europe Commissioner for Human Rights, following his visit to Romania (31 March – 4 April 2014).....	45
DREPTURILE OMULUI	3

III. JURISPRUDENCE	78
● Decision of the European Court of Human Rights in the case Mateescu v. Romania	78
IV. SIGNAL	84
● World Autism Internationa Day	84
● World Health Day	86
● International Roma Day	89
● International Day of Families	90
● Efficiency of legal norms	91
● Notes, news, book reviews	92
V. REMEMBER	114

SOMMAIRE

I. ÉTUDES, RECHERCHES, ARTICLES	7
● Normes religieuses applicable en vertu de la loi de l'état en Roumanie – prof. dr. Irina Moroianu Zlătescu	7
● La liberté de conscience et la liberté d'expression dans la Constitution du Roumanie – prof. dr. Gheorghe Iancu, Vlad Iancu	19
● Promotion et protection des droits de l'homme par l'autorité législative – prof.assistant dr. Isabela Stancea	26
● L'évolution de l'institution au Secrétaire Général dans le système parlementaire- Istvan Gaspar	34
● Aspects concernant le droit de reconnaissance de la capacité juridique des personnes handicapées – Anna Maria Cun Neagoe	40
II. DOCUMENTAIRE JURIDIQUE	45
● Rapport du Commissaire aux droits de l'homme du Conseil de l'Europe, sur sa visite en Roumanie (31 Mars – 4 Avril 2014).....	45
III. JURISPRUDENCE	78
● La décision du la Cour Européenne des droits de l'homme dans l'affaire Mateescu contre la Roumanie.....	78
IV. SIGNAL	84
● Journée mondiale de sensibilisation à l'autisme	84
● Journée mondiale de la Santé	86
● Journée internationale des Roms	89
● Journée internationale des familles	90
● L'efficacité des normes juridiques	91
● Notes, chroniques, comptes rendus	92
V. REMEMBER	112

ABREVIERI

AADC	Asociația Argentiniană de Drept Comparat
AIDC	Academie Internationale de Droit Compare – Academia internațională de Drept Comparat
alin.	alineat
ANR	Agenția Națională pentru Romi
ANUROM	Asociația pentru Națiunile Unite din România
APADOR–CH	Comitetul Helsinki România
ASGP	Association of Secretaries General of Parliaments – Asociația Secretarilor Generali ai Parlamentelor
asist. univ. dr.	asistent universitar doctor
art.	articolul
CDPD	Convenția privind drepturile persoanelor cu dizabilități
CE	Consiliul European
CEDAW	Convenția pentru eliminarea tuturor formelor de discriminare împotriva femeilor
cercet. st.	cercetător științific
Cit.supra.	citatul de deasupra
CNCD	Consiliul Național pentru Combaterea Discriminării
coord.	coordonator
CEDO	Convenția europeană a drepturilor omului
CM/Rec	Recomandarea Comitetului de Miniștri al Consiliului Europei
CommDH	Commissioner for Human Rights – Comisarul pentru Drepturile Omului
CPT	Committee for the Prevention of Torture – Comitetul European privind Prevenirea Torturii
CRJ	Centrul de Resurse Juridice
CtEDO	Curtea Europeană a Drepturilor Omului
dr.	doctor
ECRI	Comisia Europeană împotriva Rasismului și Intoleranței
ed.	editura
ELI	European Law Institute – Institutul de Drept European
EPU	Examinare periodică universală
etc	(et caetera) și celelalte
FONPC	Federația Română a Organizațiilor Neguvernamentale pentru Copil
FRA	European Union Agency for Fundamental Rights – Agenția pentru Drepturi Fundamentale a Uniunii Europene
HIV	Human Immunodeficiency Virus – virusul imunodeficienței umane
HRA	Human Rights Act – Lege privind drepturile omului
IACPIL	Asociația Interdisciplinară de Drept Comparat și Drept Privat Internațional
IDAHO	International Day Against Homophobia and Transphobia – Ziua Internațională împotriva Homofobiei și Transfobiei
IDEF	Institutul internațional de drept de expresie și inspirație franceze
INML	Institutul Național de Medicină Legală
IPP	Institutul pentru Politici Publice
IRDO	Institutul Român pentru Drepturile Omului
infra.	dedesubt, mai jos

IRDO	Institutul Român pentru Drepturile Omului
LCV	Leziunea coloanei vertebrale
LGBT	lesbiene, homosexuali, bisexuali, transsexuali
lit.	litera
loc.cit.	locul citat
MMFPSV	Ministerul Muncii, Familiei, Protecției Sociale și Persoanelor Vârstnice
M.Of.	Monitorul Oficial al României
MNP	Mecanism Național de Prevenire
nr.	numărul
ODIHR	Office for Democratic Institutions and Human Rights – Biroul pentru Instituțiile Democratice și Drepturile Omului
OECD	Organisation for Economic Co-operation and Development – Organizația pentru Cooperare Economică și Dezvoltare
OG	Ordonanță de Guvern
OMS	Organizația Mondială a Sănătății
ONG	organizație neguvernamentală
ONPHR	Organizația Națională a Persoanelor cu Handicap
ONU	Organizația Națiunilor Unite
OPCAT	Protocolul opțional la Convenția împotriva torturii și a altor pedepse ori tratamente cu cruzime, inumane sau degradante
op.cit.	opera citată
OSCE	Organization for Security and Cooperation in Europe – Organizația pentru Securitate și Cooperare în Europa
OUG	Ordonanța de Urgență a Guvernului
QMUL	Queen Mary London University
p.	pagina
parag.	paragraful
pct.	punctul
PNUD	Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare
pp.	paginile
Rec	recomandare
RRDE	Revista Română de Drept European
SNSPA	Școala Națională de Studii Politice și Administrative
supra.	deasupra, mai sus
ș.a.	și alții (altele)
TFUE	Treaty on the Functioning of the European Union – Tratatul de Funcționare a Uniunii Europene
TSCG	Treaty on Stability, Coordination and Governance in the Economic and Monetary Union – Tratatul privind Stabilitatea, Coordonarea și Guvernanța în Uniunea Economică și Monetară
UE	Uniunea Europeană
UEM	Uniunea Europeană și Monetară
UNCRPD	Convenția Națiunilor Unite privind drepturile persoanelor cu dizabilități
UNDP	Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare
UNICEF	Fondul Națiunilor Unite pentru Copii
UNIDROIT	Institutul Internațional pentru Unificarea Dreptului Privat
UNO	United Nations Organization
urm.	următoarele
vol.	volumul
vs.	(versus) contra, împotriva

I. STUDII. CERCETĂRI. ARTICOLE

RELIGIOUS RULES APPLICABLE IN ROMANIA ACCORDING TO THE ROMANIAN LEGISLATION

IRINA MOROIANU ZLĂTESCU*

Abstract:

Credința este o opțiune personală și presupune o libertate liber consimțită, care este autonomă și separată de stat. Legea Cultelor, cel mai important act normativ pentru cadrul legal care reglementează domeniul religios, este o parte esențială a modelului de relație între instituțiile statului și cele religioase, o proiecție la nivel macro în administrația publică a conceptului de cetățean binom, pe care lumea contemporană îl propune ca răspuns la noile provocări lansate de conceptul în sine de libertate religioasă.

Cuvinte cheie: libertatea de conștiință, libertatea religioasă, religie, biserică, culte religioase, drepturi fundamentale, administrație publică.

Résumé:

La foi est un choix personnel et la liberté requiert le consentement libre, qui est autonome et séparée de l'Etat. La loi religieuse, la pièce la plus importante de la législation pour le cadre juridique régissant les questions religieuses, est un élément essentiel du modèle de la relation entre les institutions étatiques et religieuses, une projection au niveau macro dans l'administration publique du concept de citoyenne, proposé par le monde contemporain, en réponse aux nouveaux défis posés par la notion de liberté religieuse elle-même.

Mots-clés: la liberté de conscience, la liberté de religion, la religion, l'église, les organisations religieuses, les droits fondamentaux, l'administration publique.

Introduction

Romania is a laic country where the majority of the population unrestrictedly declared their religious affiliation after half a century of communist dictatorship¹. Acknowledgement of the role and the place enjoyed by the cults is proved by the acceptance of religion in contemporary Romania in general and especially of the Orthodox Church (which is the prevailing religion for the majority of the population), as well as the participative interest taken by the civil society, in a laic and democratic State, in solving issues related to the religious field in the social and political life. The role of the State should not be limited to its political contribution; one should take into account the moral, social, cultural and educational consequences that the political decisions have exerted upon people in their capacity as adepts of a particular religious cult and

also as citizens of the respective country.² What is important is to properly understand religious freedom in the contemporary context, to realistically approach the relationship between the State and the Church and assess the main vectors including each country's tradition preceding the communist period, the intensity of religious persecutions during that period, the extent to which freedom and democracy were implemented after the political change.

Romanians enjoy a Christian initiation of apostolic origin, for in the second half of the 1st century A.D., Saint Andrew the Apostle was one of the propagators of Christianity in Dobrogea – formerly known as Scythia Minor³. After the year 106, the conquest of Dacia's territory by the

* Professor PhD, member of the International Academy of Comparative Law, member of the French Society of Comparative Law. Romanian National Rapporteur on freedom of religion to the 18th and the 19th International Congresses of Comparative Law.

¹ See **Victor Dan Zlătescu**, *Mari sisteme de drept in lumea contemporana*, Editura. De-Car-Complex, Bucuresti, 1992.

² The All Holy **Daniel Ciobotea**, in the opening address to the Symposium on "The Church and the State in today's Romania and eastern Europe", Eparchial Centre, Iași, 5-6 October 2005. Also see **Papa Benedict XIV**, UNO-United Nations Organization Headquarters, New Yourk, 2008, address to the General Assembly of the United Nations.

³ See **Georges Ory**, *Originile creștinismului*, Ed. Științifică și Enciclopedică, București, 1981, pp. 305-307; Also see **Mircea Eliade**, *Istoria credințelor și ideilor religioase*, Editura Univers Eciclopedic și Editura Științifică, București 1999, p. 613 et seq.

Roman Empire made the number of believers increase and favoured the establishment of the first churches. Persecutions of Emperor Diocletian (284-305 A.D.) extended over the Lower Danube area leaving for posterity the evidence that the region knew a Christian Church organization⁴. As a result of the Edict of Milan of 313 providing for religious tolerance, Emperor Constantine's peace favoured the expansion of Christianity over the Danube area⁵

. An important element for the rooting of the Christian religion was the fact that the language used in worship was Latin and addressed Latinized believers, as a result of their living together with the Romans. Thus, Latinity and Christianity are an integer part of the Romanian people's ethno-genesis. Therefore, owing to the specific circumstances of its constitution, the Romanian people was born as a Christian people, while being the oldest Christian nation in this part of Europe and, at the same time, the only Latin people of Orthodox religion⁶.

After the year 1000, Europe's confessional division fixed the delineation among Roman-Catholicism, Orthodoxy and the Mongolic and, later on, Ottoman-Islamic Empires along the Carpathian Mountains, which stand in the central, the western and the northern parts of the country.

The first evidence of Catholicism in today's territory of Romania comes from the 11th century, being owed to the missionaries involved with the spreading of Roman Christianity.

The Reformed Movement appeared in today's territory of Romania in the first half of the 16th century.

The Romanian Church United with Rome, Greek-Catholic appeared in the western part of the country, in Transylvania, in the middle of the 16th century. The new cult of Greek-Catholicism was officially acknowledged in 1568 in Transylvania.

The accomplishment of the Romanian State's unity on 1 December 1918 had as religious

consequence the fact that the Romanian Orthodox Church was promoted to the rank of Patriarchate in 1921. Another important moment is the year 1948, when, as a result of the instalment of the communist regime, in Alba Iulia the United Church was suppressed and the Romanian Orthodox Church of Transylvania was reunited, while the Greek-Catholic cult could only resume its independent activity after the downfall of communism.

The presence of the first Jews on the territory of our country was recorded as far back as the days of Roman Dacia, owing to their military service in the Roman legions and the auxiliary troops⁷. Starting in the 16th century, there is evidence about the organization of the first Jewish communities in the Romanian Principalities⁸ to be found in numerous documents, chronicles or travel notes.

Another cult of old tradition on the territory of Romania, even though its importance doesn't lie in the number of believers, is the Islamic one. The Muslim presence was recorded as far back as the 15th century, when part of today's Dobrogea was occupied for a long time (1420-1878) by the Ottoman Empire⁹. At present, most Muslim believers are adepts of the Sunni doctrine and they belong to the traditional ethnic communities of Turks and Tartars.

Armenians settled in the territory of our country starting in the 6th-7th centuries for they found here religious tolerance and a general atmosphere that favoured the practicing of their traditional activities. Later on, the Armenians in Transylvania united religiously with the Catholic Church.

The Christian Cult of Old Rite ("The Lipovenian Church") includes the Russian Orthodox believers who started to come to the Romanian Principalities in the first half of the 13th century, as a result of the persecution unleashed against them by the Russian Orthodox Church and the Russian

⁴ See coord **Adrian Lemeni**, *Biserica Ortodoxă Română, Viața religioasă din România*, Editura Bizantină, București, 2005, p. 17.

⁵ See also **Georges Ory**, op. cit., pp 120-121.

⁶ See **Victor Dan Zlătescu, Irina Moroianu Zlătescu**, *Repere pentru o filozofie a drepturilor omului*, IRDO, București, 2003, p. 1 et seq. Also see **Irina Moroianu Zlătescu**, *Religion and the secular state in Romania*, National Report for the IACL Congress, Washington, 2010.

⁷ See also **F.V. Joannes**, *Le Judaïsme*, Edition MAME, Paris, 1983, p. 3 et seq.

⁸ There were three Romanian Principalities: Transylvania (north-western and central part of today's Romania), Moldavia (north-eastern part of today's Romania) and Wallachia (southern part of today's Romania, from west to east and part of the central part of today's Romania as well).

⁹ See also **Nadia Angheliescu**, *Introducere in islam*, Editura Enciclopedica, Bucuresti, 1993, p. 15 et seq.

authorities following their disagreement with the reforms of the cult's rites initiated by Patriarch Nikon.

In Romania, neo-Protestant groups emerged, as elsewhere in Europe, in the middle of the 19th century and the beginning of the 20th century, through foreign evangelists (Swiss, Germans, Poles, Hungarians), the first to be converted being from among the Romanian citizens belonging to national minorities (Germans, Russians, Hungarians).

Freedom of conscience and of religion implicitly was formally acknowledged during the communist regime (1945-1989) as well. However, the State imposed its control to the Churches and the Cults. The systematic antireligious and atheistic pressures exerted upon the clergy and the population by the communist State, by its administrative and judicial bodies entailed mutations of mentality gradually changing the perception and the relationship between individuals and the cults. As the imposition of the communist ideology made its debut with a real religious purification – seen by the clergy as a genuine ecumenism of suffering in the name of Christ¹⁰ – the conservation of spirituality suffered a transposition from the level of religious groups and communities to personal level, while thus the element of national individuality was preserved. In the name of freedom of conscience, the Department of the Cults of the communist period, in close collaboration with the police, imposed as much as possible the prevention of religious activities (religious traditions, religious holidays, religious weddings and christenings, Sunday schools or pilgrimages). The communist period was also characterized by the fact that the State authorities: interfered in the appointment/election of new members in the church hierarchy and the hierarchy of the denominations; influenced the political orientation of the contacts the Romanian religious institutions had with similar institutions from abroad; censored the theological literature and imposed low numbers of copies; politically neutralized the possible resistance forces, by fighting against opposing church circles or imposing their collaboration with the authorities.

The sudden secularization of the social life failed to transform the Romanians' mentality into

¹⁰ *Mărturisitori de după gratii. Oameni ai Bisericii în temnițele comuniste*, Editura Arhiediecezana, Cluj-Napoca, 1996, p. 15.

a laic one, a fact that has been proved (since December 1989, after the collapse of the communist regime) by the importance the civil society attached to participation in debates on religious topics. At the beginning of the post-communist parliamentary democracy, the church institutions, particularly the prevailing Orthodox Church, re-asserted their theological view in terms of their independence from the State, under such circumstances that the topic of the relationship between the Church and the State, between religion and the administrative system, was reinvigorated on the general background of regained freedom of expression.

Under the Constitution of 1991¹¹, freedom of conscience and freedom of religion regained their natural status as fundamental rights in a democratic State, where the Church is separated from the State¹². In terms of the Churches and the cults officially acknowledged in Romania, the chance offered by the change of the regime consisted in the possibility to unrestrictedly resume the religious activities, which was unacceptable in a totalitarian State, both in the individual attitude towards faith, at the level of society, as well as at the level of the activities carried on by the religious institutions. After December 1989, the danger came not from the application of the fundamental human rights in terms of freedom of conscience and freedom of religion, from the natural resuming of activities by the acknowledged Churches, but from the reaction of society. After December 1989, in the name of religious pluralism and democracy, Romania faced the emergence of numerous sects for which the country was not yet prepared. This happened without a rigorous judicial control upon certain organizations and groupings that declared themselves to be religious, but some of which proved to have different purposes, promoting an aggressive proselytism under such circumstances characterized by the corruption of the authorities and an increased degree of poverty with certain social categories. In spite of the opposition, the

¹¹ See **Mihai Constantinescu, Ion Deleanu, Antonie Iorgovan, Ioan Muraru, Florin Vasilescu, Ioan Vida**, *Constituția României – comentată și adnotată*, Regia Autonomă Monitorul Oficial, București, 1992, p. 11 et seq.

¹² See **Irina Moroianu Zlătescu**, *Constitutional Law in Romania*, Wolters Kluwer International, The Netherlands, 2013, p. 23 et seq.

negotiations and the delays caused by the various interests of the involved actors, including the interests of those in power, as happens in any field, the religious phenomenon was finally regulated.

Thus, the Orthodox Church was free to organize its activities, while also having to assume some obligations in the newly created democratic context. At present, it has assumed the position of the prevailing Church in the country, which involves both certain advantages and a number of responsibilities. It requested the State, which is neutral and impartial, to adopt a proportional approach, in accordance with the confessional composition. It promoted a religion-related legislation based on a formula of separation in substance and collaboration in attributes between the social and the spiritual space – hardly an easy task under the present ideological and historical circumstances, which seem to remain unchanged for the time being.

In the early 90's, the neo-Protestant cults complained about the disadvantages they were facing from the position of a minority in relation to the Orthodox majority as well as the discriminating position of the representatives of several State institutions. Marginalization refers to these newly emerged movements, which can legally function as associations. Obviously, the status of a cult would involve more access to resources, having its own media, education, etc.

The relationship between the Orthodox and the Catholic institutions, in the Romanian context, was a special one. This was also reflected by Pope John Paul II during his visit to Bucharest in 1998, the first visit by a Head of the Catholic Church to an Orthodox country after the great schism. A widely broadcasted issue, which was also the main topic of the dialogue between the bishoprics of Transylvania, was that of the Greek-Catholic patrimony¹³.

Integration under the normal circumstances created after the downfall of the iron curtain, Romania's joining various international structures, and its integration in the structures of the European Union, made the Romanian authorities accept or

¹³ See **Irina Moroianu Zlătescu**, *Religion and the secular state in Romania*, National Report for the IACL Congress, Washington, 2010, op. cit.

consider certain evaluations, advice or recommendations on various issues.

The State Secretariat for the Cults is a specialized body of the central public administration which is subordinated to the Government and which elaborates and implements the strategies and the policies related to the cults. The Secretariat carries on its activity in the field of cults based on the principle according to which all the acknowledged cults are free, autonomous and equal in their relationship with the authorities. As a result, the following Churches, cults and religious associations are acknowledged in Romania (also see Appendix): *The Romanian Orthodox Church*, organized into: The Metropolitan Church of Muntenia and Dobrogea, The Metropolitan Church of Moldova and Bucovina, The Metropolitan Church of Oltenia, The Metropolitan Church of Ardeal, The Metropolitan Church of Cluj, Alba, Crișana and Maramureș, The Metropolitan Church of Banat; *The Catholic Church*: The Roman-Catholic Church, The Romanian Church United with Rome, Greek-Catholic; *The Orthodox Serbian Bishopric of Timișoara*; *The Christian Russian Church of Old Rite*; *The Armenian Church*; *Protestant Cults*: The Reformed Church, The Evangelic Church, The Evangelic Lutheran Church, The Unitarian Church; *Neo-Protestant cults*: The Union of Christian Baptist Churches, The Pentecostal Union-God's Apostolic Church, The Christian Adventist Church of the Seventh Day, The Christian Gospel Church, The Romanian Evangelic Church; *The Muslim Cult*; *The Mosaic Cult*; *The "Jehovah's Witnesses" religious organization*.

It is noteworthy that, following a brief examination of the data, it comes out that only a small part of Romania's inhabitants (0.4%) declared they had different religion from those mentioned in the census questionnaires; 13,834 meaning 0.1% declared they were people of no religion; 9,271 declared they were atheists, while 18,492 meaning 0.1% did not declare what their religion was. Definitely, the more than 18.8 million Romanians who declared they were Orthodox also include the about 500,000 believers registered as believers of the Church of Old Rite¹⁴.

¹⁴ *Viața Cultelor*, issue No. 545 / 2004.

The foundation of the Romanian modern state was laid at the beginning of the 17th century when the three Romanian Principalities – Muntenia (Walachia), Moldavia and Transylvania – were united for the first time by the great Prince Mihai Viteazul (Michael the Brave).

The union of the Romanian Principalities proved ephemeral: Transylvania gradually fell under the domination of the Hapsburg Empire, while Walachia and Moldavia were successively dominated by the Ottoman Empire and the Tsarist one.

In 1877, as a result of the Russian-Romanian-Turkish war, Romania, led by Prince Charles I of Hohenzollern-Sigmaringen, proclaimed its independence (till then it had been dominated by the Ottoman Empire, with a strong autonomy). The independence, however, was to be acknowledged only four years later, in 1881. That same year, Prince Charles I was crowned King of Romania and the country became The Kingdom of Romania. It was to remain so till after World War II when, in 1947, the communist regime imposed by the Soviet Union forced King Michael I to abdicate.

Romania's first proper Constitution was issued in 1866 and was adopted after the independence had been gained. It was further subject to a number of amendments, particularly after the proclamation of the Kingdom when it became the Constitution of the Kingdom of Romania.

The next Constitution of Romania was passed in 1938. It was adopted under the authoritarian reign of King Charles II after a referendum and applied only for two years, between 27 February 1938 and 5 September 1940, when it was suspended by a Royal Decree.

In December 1947, the King was dethroned and a new constitution, the first Constitution of the communist regime, was adopted in 1948 after the Romanian People's Republic had been proclaimed.

The new communist Constitution started from the idea of the unity of power. Totalitarianism primarily means rejection of the separation-of-powers theory and concentration of power in one single hand. It is this meaning that has to be given to the provisions of Article 3: 'In the Romanian People's Republic, the entire power emanates from the people and belongs to the people.' A striking difference in comparison to all previous constitutions was the way this Constitution

regulated property. Of course, in 1948, State property was poorly developed. Nationalization of the main means of production was only achieved on 11 June 1948, on the basis of the Constitution. The latter created the premise of a 'unique fund of State property.'

The second communist Constitution was adopted on 27 September 1952, after a period when the totalitarian regime had been considerably consolidated and the national economy had been subjected to central planning.

By the year 1989, the living standard of the Romanian people had dramatically gotten worse. The 'magnificent' socialist economy was on the verge of bankruptcy. Lack of political and civil rights had for some time now been added lack of basic aliments (bread, flour, sugar, milk, meat, oil, etc.), energy (electricity, heating, fuel), hot and cold water, etc., everything on a general background of increased communist propaganda and increased cult of personality.

Under the circumstances, it came as no surprise that a tiny spark (the abusive arrest of a minister in Timișoara) lit the fire of massive revolt, which turned into genuine revolution. The date of 22 December 1989 marked the victory of the Romanian Revolution and the collapse of the communist regime. The new democratic regime proclaimed the elimination of the communist State's structures. The old Constitution had not yet been formally abrogated, but the only part that remained applicable was the one referring to the citizens' rights and duties.

Also, a Constituent Assembly was elected. It had the function of an ordinary Parliament as well and, on 21 November 1991, the new Constitution was passed. This Constitution was subjected, on 8 December 1991, to a national referendum which approved it with 77.31 per cent of the expressed votes. The Constitution became effective on the date of its approval by referendum.

The national unity of the entire Romanian people was achieved after the victory obtained in World War I, where Romania was allied to the Triple Entente. Thus, on 27 March 1918, Bessarabia (the eastern part of Moldavia), which had proclaimed its independence from Soviet Russia under the name of the Democratic Republic of Moldavia, united with Romania. It was followed by Bucovina, a former province of

the Hapsburg Empire, which united with Romania on 15 November 1918.

Finally, Transylvania, together with Crișana, Maramureș and Banat, united with Romania as a result of a decision by the Great National Assembly in Alba Iulia, on 18 November 1918.

In 1940, after the Molotov-Ribbentrop Agreement had been concluded, Soviet Russia occupied, following an ultimatum, Bessarabia and Northern Bucovina (a province that had never been a Russian possession). The same year, by the Dictate of Vienna imposed by Hitler and Mussolini, Northern Transylvania was surrendered to Hungary. Also in 1940, the southern part of Dobrogea, called the Quadrilateral, was surrendered to Bulgaria.

As far as *freedom of religion* is concerned, the 18 cults functioning in Romania¹⁵ are given the possibility to use their mother tongue in all their specific activities and to offer moral-religious education in schools. The State, on the basis of the support it is obliged to provide according to the Constitution, covers part of the wages of the clergy and the full wages of the teaching staff in theology schools. At the same time, the State provides funds for the building and repairing of churches.

As a rule, national minorities and denominations do not overlap, meaning that national minorities do not belong to one denomination only. Thus, most persons of Hungarian ethnic origin belong to the Reformed and Unitarian denomination; however, some of them belong to the Roman Catholic, the Evangelic Synod-Presbyterian, the Baptist, the Adventist of the Seventh Day, the Pentecostal and the Christians after the Gospel denominations. Nevertheless, there also are minorities belonging to one single denomination such as the Armenians who exclusively belong to the Armenian Church, the Lippovans who belong to the Christian Church of Old Rite, the Jews who observe Mosaic Judaism, the Turks and Tartars who are Muslim, the Croats who are all Catholic, etc.

Romania does not have a State religion, while the Constitution of Romania¹⁶ guarantees equality

¹⁵ See the list of religious cults in the Appendix to Law on the religious cults no. 489/2006.

¹⁶ The Constitution of Romania of 1991, as amended and supplemented under Law No. 429/2003 on revising the Constitution of Romania, republished.

of all citizens and freedom of religious faith¹⁷. However, the prevailing church in the country remains the Orthodox Church being the cult of the majority of the Romanians.

Article 4 paragraph 2 provides that Romania is the common and indivisible homeland of all its citizens, without any discrimination on account of race, nationality, ethnic origin, language, religion, sex, opinion, political adherence, property or social origin.

Chapter I, Article 20, paragraph 1 refers to the international documents on human rights where Romania is a party and the obligations following from that. Therefore, it is indispensable that the constitutional provisions referring to the citizens' rights and freedoms should be interpreted and implemented in conformity with the Universal Declaration of Human Rights, the covenants and the other treaties. This is a very important provision for it creates a direct link to all the international instruments that guarantee the fundamental rights and the citizens' freedoms, explicitly including the religious freedom and freedom of beliefs. For the special case of inconsistencies between the international provisions and the domestic ones, paragraph 2 provides for the pre-eminence of the former, except for those cases when the domestic provisions are more favourable.

Article 29, paragraph 3 refers to the constitutional autonomy of the religious cults that shall be free and organized in accordance with their own statutes, under the terms laid down by law, which thus provides the necessary framework for a normal spiritual life¹⁸.

Paragraph 5 of the same article provides for the autonomy of the religious cults in relation to the State¹⁹.

Article 29 also states the citizens' right to enjoy religious assistance in the army, in hospitals, penitentiaries and orphanages. At the same time, the State has the duty to provide freedom of the religious education, in conformity with the

¹⁷ In this respect, also see **Victor Dan Zlătescu**, *Rapport introductiv* in "Les droits de l'homme. Dimension spirituelle et action civique", IRDO, AIF, București, Paris, 2001, p. 33 et seq.

¹⁸ See **Ioan Muraru, Gheorghe Iancu**, *Drepturile, libertățile și îndatoririle constituționale*, IRDO, București, 1992, p. 18 et seq.

¹⁹ See **Cristian Ionescu**, *Tratat de drept constituțional contemporan*, Editura All Beck, București, 2003.

specific norms of each cult²⁰. According to Article 3, paragraphs 5 and 6, the teaching of religion in public schools shall be organized and guaranteed by the law²¹.

Legislation²²

Faith is a personal option and assumes a freely consented freedom that is autonomous and separated from the State. The Romanian Criminal Code sanctions violation of freedom of expression of religions and the prevention of a normal performance of religious activities but, at the same time, it includes provisions against a cult or religious activities that would infringe upon public order or, even worse, would have anti-social connotations.

After the downfall of the communist regime, prior to the year 2006 Romania did not have a normative act to regulate the activity of the religious cults and the status of the religious freedom. In order to respond to the new social and religious realities, that is, in order to be functional, the legal framework based on the Cults Act of 1948, harmonized with the Constitution and the agreements, the conventions and the treaties where Romania is a party, was complemented with other laws and regulations. The discussions, the negotiations, the meetings, the analyses, and the comments regarding the new Cults Act were long and enjoyed genuine decisional transparency and the participation of all the cults, the civil society, the ministries, the State authorities, the international community or forums, the public opinion, etc. Finally, in May 2005 the representatives of sixteen religious cults together with the representatives of the Ministry of Culture and Cults had signed a draft text, and an international symposium was organized. The participants included a large number of organizations and

institutions from Romania as well as representatives of international bodies, and renowned specialists from Europe and the United States. Advisory opinions were requested from prestigious institutions such as ODIHR/OSCE and the European Commission for Democracy and Law (The Venice Commission), which endorsed the bill, while also recommending some improvements. The debates in the Commissions of the Parliament of Romania took place between February and December 2006. In the framework of the parliamentary procedures of the Senate, the Judicial Commission of Nominations, Discipline, Immunities and Validations and the Commission on Human Rights, Cults and Minorities elaborated a joint report proposing that the bill should be passed with a number of amendments. The final decision was that of the Chamber of Deputies’.

In the spirit of the “system with two parity classes in steps”, this is not discrimination, but realism, as long as the State, while staying neutral, takes into account the confessional reality of the moment without closing the door to a later evolution. It should be mentioned that in present-day Romania there are numerous associations and foundations of a religious nature, registered on the basis of Law No. 21/1924 or, later on, on the basis of Government Ordinance No. 26/2000. According to the new provisions of the Act on religious freedom and the general regime of religious cults, each of these forms of organization shall be able to apply for acknowledgement of its capacity as religious association. Religious associations enjoy fiscal advantages, in conformity with the Fiscal Code²³ and, in many aspects, according to Article 44 paragraph 2 in Law No. 489/2006 they are assimilated to acknowledged religious cults.

As far as the time limit for the definition of a cult is concerned, it is completed by articles 17 and 18, which provide the required conditions for a religious association to become a cult. Thus, article 18 provides that a religious association applying for acknowledgement of its capacity as a religious cult shall submit an application to this effect to the Ministry of Culture and Cults, accompanied by precise documents, such as the evidence that it has been functioning uninter-

²⁰ See **Ioan Muraru**, *Articolul 29. Libertatea conștiinței*, în **Ioan Muraru, Elena Simina Tănăsescu** coord., *Constituția României. Comentarii pe articole*, Editura C.H. Beck, București, 2008, pp. 281-288.

²¹ See **Gheorghe Iancu**, *Drept constituțional și instituții politice. Tratat*, Editura C.H. Beck, 2010.

²² Some basic ideas of this study have been dealt with in the National Romanian Report to the Congress of the International Academy of Comparative Law, Vienna 2014. Beside the author of this volume the team preparing the documentation for this Report included Daniela Albu, Valeriu Andrei Rendec, Adrian Bulgaru, Marius Mocanu, Petru Emanuel Zlătescu.

²³ See art. 15 and 250 of the Fiscal Code updated by Government Ordinance no 77 of 5 February 2014.

ruptedly as a religious association within the territory of Romania for at least 12 years. The documentation shall also be annexed the original lists including the adherence of a number of members – Romanian citizens residing in Romania equal to at least 0.1% the population of Romania, in conformity to the data of the latest census. Also required as an annex is the document including the Association's own confession of faith, as well as the Statute for its organizing and functioning, which should include: the name of the cult, its central and local organizational structures, management, administration and control, its representative bodies, the methods by which the units of cult can be established or abolished, the status of the personnel, as well as the specific provisions of the respective cult.

Article 40, paragraph 1, provides how a religious association can be established as legal person.

Law No. 489/2006 on religious freedom and the general regime of religious cults is the main regulation in the field of religion²⁴, clarifying the latter's intersection with other fields, under the circumstances of Romania's political-social space, where the Romanian citizens exercise their religious freedom in their interaction with the State. The most important provisions of this law include: the guaranteeing of religious freedom, in its multiple forms; the role of religious cults as suppliers of social services and as social partners of the State; equality of all religious cults before the law and before the public authorities; establishment of a new financing system for the cults, based on transparency and subsidiarity; establishment of a new form of expressing the religious freedom through religious associations; provisions related to the patrimony of the cults, including the status of sacred objects; provisions related to the education organized by the cults; consecration of the principle according to which any amendment or complementation of this law may only be done after prior consultation of the religious cults.

The text of the law is structured into four chapters. In the first chapter, entitled "General provisions", the legal text starts by making reference to the generous principles in the

international treaties on the fundamental human rights. Observance of these freedoms by the authorities is the response to the responsibility before the law of those enjoying the religious freedoms and the guarantees the State provides. The system regulating the religious life that was chosen comes from the existing realities.

The second chapter of the law, entitled "The religious cults" regulates the relationship between the State and the religious cults, the procedure for obtaining the capacity as a religious cult, the personnel, the patrimony and the education organized by the cults.

The third chapter of the law, entitled "Religious associations", particularly refers to a new legally created institution, that of religious associations as legal persons.

The last chapter, "Transitory and final provisions", clarifies that there is no need for a new acknowledgement procedure for the religious cults already acknowledged and functioning within the Romanian State.

The Romanian law-maker's devotion to the fundamental rights is explainable if one were to look at this Law on the religious cults of 2006 (which is in consonance with the general attitude of protecting the individual and the citizens' rights and freedoms) in light of the events that took place during the last century. The source is represented by the international documents in the field, starting with the Universal Declaration of Human Rights, whose Article 18 provides that everyone has the right to freedom of thought, conscience and religion; this right includes freedom to change his religion or belief, and freedom, either alone or in community with others and in public or private, to manifest his religion or belief in teaching, practice, worship and observance²⁵. This provision is also to be found in the International Covenant on civil and political rights, as well as the European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, ratified by Romania.

Article 5 of Law No 489/2006 provides that the legal forms for the manifestation of religious freedom in Romania are the cults, the religious associations and the religious groups. Without offering definitions for each form in part, it nevertheless makes a distinction between the first

²⁴ Romania had two previous acts on the religious cults, the one of 1928 and the one of 1948, the latter being in effect till 2006.

²⁵ See **Irina Moroianu Zlătescu** coord., *Dimensiunea spirituală a drepturilor omului. Educația pentru toți*, IRDO, București, 2013, p. 3 et seq.

two and the last, by means of the legal status of the cults and the associations. Article 6 provides for the possibility that certain forms may evolve into other forms.

Without having to clarify what the cults are in terms of theological value, which is obviously not the task of the lay power, the Romanian law-maker clarifies what they are in comparison to associations and groups of a declared religious nature. Law No. 489/2006 on religious freedom and the general regime of the religious cults introduces in the Romanian legal system a new structure guaranteeing the right to association in terms of religion, which protects the religious groups – as a form of organization that does not have the status of legal person, religious associations – legal persons of private law, and the cults, which are acknowledged by the effect of the law.

Article 1 of the law provides that the Romanian State respects and guarantees the fundamental right to freedom of thought, conscience and religion to any person on the territory of Romania, in conformity with the Constitution and the international treaties where Romania is a party. Article 1 also provides that Romania has no State religion, while the State shall be neutral in terms of religious faith or beliefs. All cults shall be equal before the law and before the public authorities. Moreover, it insists on the impartiality of the State, which, through its authorities, shall not promote and shall not favor privileges or discrimination in relation to a particular cult. Article 2 of the law defines religious freedom as everyone's right to have or adopt a religion or a religious belief. It further provides that no one may be compelled to share an opinion or adhere to a religious faith contrary to his own conscience and beliefs. This article of Law No 489/2006 re-instates the content of article 29 in the Constitution of Romania to the effect that freedom of thought and opinion, as well as freedom of religious beliefs shall not be restricted in any way, while no one shall be compelled to embrace an opinion or religion contrary to his own convictions.

Adjudication

The return to a democratic society, in late 1989, was a crucial moment to Romania, a time of renewed hopes and rediscovered ideals, and also the starting point for the restoration of the traditional relationship between the Church and

the State²⁶. This is the restoring perception of the cooperation partnerships lately concluded between the Church and the State, that is, the Protocol of cooperation in the field of social inclusion, concluded with the Government of Romania, and the Protocol of cooperation related to the Partnership of Medical and Spiritual Assistance, concluded with the Ministry of Public Health.

The religious court –Holy Synod has an internal purpose for establishing the internal regulations and hierarchy of the Church, to establish the promotion in rank of a clergyman or to remove him from office. The state courts have no obligation to apply rules of the religious system. The neutrality of the State, so much invoked by the militating European currents as an imperative for the respect of human rights, including the religious freedom, means neither its atheist nature nor the legalization of proselytism, but treating the cults in consonance with the clear principles of subsidiarity and proportionality. According to these principles, the Orthodox Church is the prevailing religious cult in Romania, holding an important place in the framework of the cooperation between the State and the cults. The relationship between the prevailing Church and the State is that of collaboration between two social partners with equally shared powers, even though they are completely different in their ultimate quality, the theological one²⁷.

The Cults Act, the most important normative act for the legal framework regulating the religious field, is an essential part of the model of relationship between the State's institutions and the religious ones, a projection at macro level of the public administration – citizen binomial, which the contemporary Orthodox world advances in response to the challenges released by the concept of *religious freedom*.

²⁶ See **Dorel Nicolae Motoc**, *Parteneriate pentru misiunea socială*, în "Drepturile Omului", nr. 12/2007.

²⁷ Based on the Constitution of Romania and Law No. 489/2006, the Government of Romania issued Ordinance No. 53/16 January 2008 by which it acknowledges the Statute for the organizing and functioning of the Romanian Orthodox Church, which abrogated the Decree of the Presidium of the Great National Assembly No. 233/1949 and all the subsequent modifications that referred to the above mentioned Statute.

Religious adjudication is permitted only in the internal regulations of the church.

Religious court (Holy Synod) is exclusively functioning internally while it is bound to respect the laws of the state but its internal decisions are not subjected to judicial review on the part of the State courts. In order to cooperate more efficiently with the authorities of the central and the local administrations, priests were granted permission by the Holy Synod to run as independent candidates for the positions of local councillor or county councillor, which differs from a political activity that would derive from running for those positions on the lists of a political party. The Church made a declaration of political autonomy in relation to the political parties.

The religious cults in Romania have the duty to redress the moral life and the humanism of the Romanian society without violating its neutrality or exceeding its Statutes. The cults' mission is not to recover their past privileges by means of political pressure, but to join those who build a future for Romania. Without abusing their power upon the conscience of the believers,²⁸ the cults can play an active part in building a social consensus that indirectly helps the system stabilize.

It is noteworthy that solving a series of social problems is not the unique mission of the Church. The latter is urged to play its role in improving the relationships between people, by cultivating a spirit of tolerance and promoting the dialogue, the religious pluralism and a resolute position in relation to the realities of applied sciences.

The religious court can interpret laws of the state but its judgment is mainly based on religious rules and has an internal character. The legal norms in the field of cults are meant to regulate the activity of religious institutions, in an impartial and non-discriminating way, while taking equal actions in relation to all the actors involved.

The religious cults exist and function in Romania based on principles and decisional and conjectural elements that made possible the emergence and the adoption of the due legal framework. The transition process in the post-communist period, the post-modern challenges, the sectarian proselytism, integration in the European Union were and still are vital

²⁸ Ibidem.

dimensions for the social life and the State's administrative activity²⁹.

Therefore, the regulations referring to the religious field have taken into account the international standards, the already existing national legal system, as well as the present-day conditions for the State to function properly. A supporting argument in this respect is the Cults Act.

Social implementation of religious rules

In Romania there are social implementations of religious rules in the conduct of people even if these are not necessarily official rules. For instance, while civil marriage is obligatory in the Romanian state for a marriage to be recognized, the state only needs the certificate of marriage from the Mayor's office. It is up to the married couple to decide upon the religious marriage. However, the unwritten law of the Orthodox Church states that the marriage is not recognized until the religious marriage takes place. Romanian citizens usually do both laic and religious marriages without being compelled by any law of the state to marry religiously³⁰.

Present Cults Act in its article 13 states that the relationship between the cults as well as the relationship between the religious associations and religious groups, shall be based on mutual understanding and respect. Any forms, means, deeds, or actions of religious defamation or public offence against religious symbols are prohibited in Romania. In this respect the Cults Act brings no new elements as compared to Article 29 in the Constitution of Romania and this is the reason why it might be necessary to have it complemented with certain provisions that would ensure a correlation between freedom and responsibility, required in any State governed by the rule of law. The problem is a

²⁹ Also see **W. Cole Durham Jr.**, Modern trends in European State-Church relations: A general comparative perspective, in *Libertatea religioasă în context românesc și European*, editura Bizantină, București, 2005, p. 23. et seq.

³⁰ Also see *RIHR Report on evolution of laic and religious rules*, **Irina Moroianu Zlătescu, Marius Mocanu, Daniela Albu, Viorel Dima, Petru Emanuel Zlătescu**, IRDO, București, 2013, p. 3; Also see the documents of the 9th Conference of experts in the field of religious freedom on "The Discourse of Hatred and Defamation of Religion", organized by International Religious Liberty Association of Washington in collaboration with the Ministry of Culture and the Cults – State Secretariat for the Cults, Parliament of Romania, the Romanian Institute for Human Rights and the National Association for the Defense of Religious Freedom "Conscience and Freedom", Bucharest, 8-10 September 2008.

very delicate one for it shall not be perceived as a confessional police or an attempt to get rid of the “competition”, consists in finding the balance between the freedom of winning adepts in prejudice of another cult and the multitude of rights, duties and interests of religious groups, individuals and institutions of the public administration that might conflict with those freedoms.

The Romanian people are very tolerant towards the different cults and religions of the minorities. Therefore, in everyday life there is no hostility of the main population towards the manifestations of other religions. With the prevailing Orthodox religion, many Romanians wear religious symbols like the cross or a small icon but this did not face hostility from minorities since they can also wear their religious symbols without disturbing or raising any hostility. There are no manifestations of religious fanaticism from any segment of the population in Romania. However, in respect of religious symbols, there were debates in the Parliament and the Civil Society regarding prohibiting the orthodox religious symbols that exist in some schools on the reason that school is attended by pupils pertaining to different religious cults. But the proposed law did not pass due to the prevailing Orthodox faith and convictions.

As far as the importance of the symbolic language is concerned there is no doubt about it. The sacred texts in particular make use of a specific language.

There are situations when the mere action of nodding could acquire a special connotation, if performed between representatives of different religions. Everything can be triggered by apparently simple gestures that nevertheless have a strong significance. Several years ago, for example, the issue of the presence of icons in schools awoke older hard feelings.³¹ These could be added each cult's self-preservation or expansion policy, the political interests, the economic interests, etc.

Such controversies are also fuelled by the Romanian historical-religious background.³²

As far as the situation of the acknowledged religious institutions and cults is concerned, we believe that it cannot fit a pattern that could stand the ‘word for word’ application of solutions

³¹ In its Decision No. 323/2006, the National Council for Combating Discrimination confirmed the discriminatory situation created by the exhibition of religious symbols in public educational units, except for the optional class of religion, while the Court of Appeal of Bucharest confirmed the legality of the decision.

imported from other European countries and implemented here by all means.

Making the international commitments related to the observance of human rights and fundamental freedoms determined Romania to take constitutional and legislative measures to protect the citizens against any constriction or limitation of their religious freedoms³³. This entailed, on the one hand, limitation of the jurisdiction of the Churches (the term is used generically) so that a Church's norms should be applicable only to its adepts and, on the other hand, each citizen should be guaranteed the manifestation of his/her own religion and faith³⁴.

Citizens do not make use of services provided by religious adjudication bodies that are devoid of State recognition, civil effects or other services forbidden by State law.

Conclusion

In terms of the legal framework, after the political regime was changed, Romania took efforts at all levels to meet the national needs, alongside the European and the international standards. Observance of the religious freedom, freedom of conscience, freedom of expression, freedom of opinion and all the other fundamental rights was always a major preoccupation for the various authorized institutions in the country and from abroad³⁵. The situation was also analyzed, assessed and studied to monitor the Romanian progress in various fields, for various reports or in response to complaints, which was a supportive element for the Romanian State.

The strengthening of individualism and the stronger and stronger preoccupation for the personal wealth of individuals made the State include the increase of the individual wealth among the objectives of good governance and, by

³² Also see in this respect **Ioan P. Culianu**, *Arborele gnozei. Mitologia gnostică de la creștinismul timpuriu la nihilismul modern*, Editura Nemira, București, 1998.

³³ See **Silvio Ferrari**, *L'enseignement a propos de la religion dans l'Union Européenne: aperçu juridique*, in *Libertatea religioasă în contextual românesc și European*, Editura Bizantina, București, 2005, p 325 et seq.

³⁴ See **Viorel Dima**, *Libertatea religioasă în relația administrație-cetățean în statele membre ale Uniunii Europene în „Drepturile Omului” nr. 3/2008*, p. 40 et seq.

³⁵ See **Irina Moroianu Zlatescu**, *A culture of peace, democracy and tolerance in Romania*, National Commission of Romania for UNESCO and Romanian Institute for Human Rights, p. 91 et seq.

way of consequence, adapt the public offer to the individual needs. This preoccupation also implies, among other things, to protect the citizens against any restrictions imposed by the Church and offer them the possibility to enjoy religious services corresponding to their own expectations. Thus Romania, in its capacity as member country of the European Union, took such measures that take into account the citizens preferences and offer services adapted to those preferences in relation to the teaching of religion in schools or the administration of assistance in public institutions.

The plurality of society strengthened by the free circulation of persons and ideas, by the religious missionary activities, etc., made the State acknowledge the need for the protection of the cultural, religious, linguistic, etc., identity of all its citizens. Thus, acknowledgement of the cultural rights made possible the creation of the framework needed for the specific religious manifestation of each citizen, no matter whether he/she belongs to the majority or to an ethnic or religious group. This framework guarantees the peaceful coexistence of several religions and religious denominations and the unrestricted manifestation of them.

Educations in one's mother tongue, the teaching in public schools of the specific religion of each community and these communities' access to other public institutions than the educational ones have all become possible.

"The State's non-confessional nature provides all the citizens with an equal moral and religious status in relation to the State, for they will prefer no particular religion in the name of the nation and there will be no second hand citizens on grounds of their religious beliefs."³⁶

In terms of marriage and the family, the Churches' documents and decisions related to marriage and the family have no legal value, as the civil law does not take into account the religious norms.

In Romania, only "the wedding officiated before the civil status delegate" has legal effects.³⁷ The religious wedding has no legal effects and shall be officiated after the civil wedding has been achieved.

According to the current Civil Code, "the minimum age needed for marriage is eighteen". The personal and free consent of the man and the woman is needed for the marriage to be accomplished. The minor who is 16 can marry by exception and for solid reasons on the basis of a

³⁶ See **Jacques Robert**, *La liberté religieuse*, în *Conștiință și libertate* nr. 2/2004.

medical certificate, with the parents's consent or with the consent of his or her legal guardian and should be authorized by the court in whose tutelage the minor has his or her domicile. If a parent refuses to consent to the marriage, the tutelage court decides on this divergence considering the superior interest of the minor. The approval of a parent is enough if one of the parents is deceased or is unable to manifest his or her will. According to article 398 of the Civil Code the approval of the parent who exerts his or her authority is sufficient. In cases where there are no parents and no guardians to approve the marriage, the approval of the person entitled to exert guardianship and parental rights is needed.

Marriage between direct ascendants and descendants, between collateral relatives, fourth degree included, between the adopter and his/her ascendants, on the one hand, and the adoptee and his/her descendants, on the other hand, as well as between the adopter's children and the adoptee or the latter's children, shall be prohibited.³⁸

The laic Romania State promotes through its institutions a fair attitude towards different religions. There is no preferential treatment of religious over non-religious individuals.

Since religions have a high potential for the cultivation of human dignity, equality, liberty and solidarity, taking into account the traditional link between religion and morality and since the dialogue *with* and *among* religions creates a platform which will hopefully entail global respect for human rights and a global approach, the Romanian Institute for Human Rights, in collaboration with higher education institutions and representatives of the religious cults in Romania, has been organising ever since its creation an annual symposium with national and international participation devoted to the spiritual dimension of human rights. The purpose of these reunions is to provide a basis for debates and stimulate the dialogue between the lay society and the religious communities, on the one hand, and between the various religious communities in Romania, on the other hand. And, as always proved, the dialogue was, is and will be possible and necessary, if not for solving immediate and pressing problems, then for the creation of a favourable climate for finding the correct solutions.

³⁷ The current Civil Code of Romania (Official Gazette no. 255 of 17 April 2012). See also law No. 60/2012.

³⁸ *Ibid.*, art. 6.7.

LIBERTATEA CONȘTIINȚEI ȘI LIBERTATEA DE EXPRIMARE ÎN CONSTITUȚIA ROMÂNIEI

GHEORGHE IANCU*

VLAD IANCU**

Abstract:

Freedom of conscience from the point of view of the constitutional content, as a fundamental right includes freedom of religion and religious freedom. Human consciousness can not be and should not be directed through administrative means, but it must be the result of the freedom to think and to spread one's ideas. Any constraint on freedom of thought is a violation of the natural and inalienable right and represents a mutilation of the human mind. Therefore, the Constitution provides that no one may be forced to adopt an opinion or to adhere to a religion contrary to his or her beliefs.

Freedom of expression itself, in terms of the Constitution, shall include freedom of expression, prohibition of censorship, freedom and legal responsibility for any information or creation made public.

Keywords: Constitution, freedom of conscience, freedom of expression, freedom of opinion, fundamental rights.

Résumé:

La liberté de conscience du point de vue du contenu constitutionnel, comme droit fondamental inclut la liberté religieuse et la liberté de religion. La conscience humaine ne peut pas être et ne doit pas être acheminée par des moyens administratifs, mais il doit être le résultat de la liberté de penser et de le répandre des ses idées. Toute contrainte sur la liberté de pensée est une violation de droit naturel et inaliénable est une mutilation de l'esprit humain. Par conséquent, la Constitution stipule que nul ne peut être contraint à adopter une opinion ou à adhérer à une religion contraire à ses croyances.

La liberté d'expression elle-même, en termes de la Constitution, doit inclure la liberté d'expression, l'interdiction de la censure, la liberté et la responsabilité juridique pour toute information ou la création rendues publiques.

Mots-clés: Constitution, la liberté de conscience, la liberté d'expression, la liberté d'opinion, les droits fondamentaux.

Conținutul și forma drepturilor fundamentale depind direct de condițiile sociale, economice, politice, culturale dintr-o societate umană dată. Ca urmare, acestea sunt istoric determinate și nici nu ar putea fi altfel.

Pe cale de consecință, și conținutul și forma normelor juridice sunt în aceeași relație cu aceste condiții, denumite în doctrina de specialitate – bazele puterii în stat. În alte cuvinte, bazele puterii în stat generează și determină conținutul și forma normelor juridice. Acest tip de baze ale puterii într-un stat nu pot doar condiționa puterea, așa cum o fac bazele organizării puterii în stat, ci generează conținutul și forma.¹

Cum bazele puterii în stat se schimbă de la o perioadă la alta, fiind astfel istoric determinate, și

normele juridice, chiar și cele morale, trebuie să se schimbe în conținut și uneori și în formă, adică trebuie să țină pasul cu „ajustările” care se produc în societatea umană. În caz contrar, normele juridice pot deveni frâne în evoluția societății umane, iar efectele pot fi uneori dezastruoase.

Drepturile fundamentale fac și ele parte din conținutul unor norme juridice, norme care reglementează relații sociale fundamentale care apar în procesul de instaurate, menținere și exercitare a puterii într-un stat. Modificările care apar în bazele puterii în stat trebuie să ducă obligatoriu la schimbări în conținutul și forma normelor juridice care reglementează relațiile sociale referitoare la drepturile fundamentale, oricare ar fi ele.

Modificările care pot apărea în conținutul bazelor puterii într-un stat ar trebui să aibă ca efect schimbări și în modul de gândire al doctrinarilor de specialitate. În alte cuvinte, asemenea modificări trebuie să ducă la schimbări doctrinare în

* Profesor universitar doctor.

** Avocat.

¹ A se vedea **Ioan Muraru**, *Drept constituțional și instituții politice*, ediția a XI-a, All Beck, București, 2003, pag.32; **Gheorghe Iancu**, *Drept constituțional și instituții politice*, ediția 2, C.H.Beck, București, 2011, pag.16.

toate domeniile dreptului și ca urmare și în ceea ce privește doctrina în domeniul dreptului constituțional și al drepturilor fundamentale.

Datorită importanței drepturilor fundamentale orice modificare a conținutului bazelor puterii într-un stat trebuie să atragă și modificări în conținutul și forma normelor juridice care reglementează relații sociale referitoare la asemenea drepturi. Un ajutor foarte important în această privință trebuie să îl dea chiar doctrina de specialitate care poate îndruma un astfel de demers.

În opinia noastră, este obligatoriu ca doctrina de specialitate să ia poziție în sensul modificării și completării conținutului și a formei drepturilor fundamentale, pentru că în caz contrar este posibil ca cei în drept să aprobe aceste operațiuni să ignore realitățile cotidiene sau de mai largă aspirație.

Pornind de la o asemenea idee, trebuie să menționăm că în ultima vreme au apărut o serie de interesante argumente doctrinare care ar trebui să aibă ca efect modificarea sau completarea conținutului și a formei unor drepturi fundamentale, precum libertatea conștiinței și libertatea de exprimare, pentru că ignorarea lor ar putea crea premisele unor nemulțumiri sociale inconfortabile pentru societățile umane și pentru forma sa cea mai înaltă de organizare și funcționare care este statul.

În alte cuvinte, nu credem că scopul statului este acela de a crea nemulțumiri sociale, ci de a armoniza interesele sociale individuale sub cupola interesului general pe care statul trebuie să îl realizeze.

Libertatea conștiinței² mai este cunoscută și sub denumirea de „libertate religioasă”³. De altfel, conform prevederilor art.9 din Convenția europeană⁴

² O parte din ideile prezentate în acest studiu au fost dezbătute în cadrul unor simpozioane organizate de Asociația Internațională pentru Libertatea Religioasă, în perioada 2010 – 2011 și 2011 – 2012. În acest sens a se vedea *Fides et libertas 2010 – 2011 și 2011-2012*, îndrumate de Asociația Conștiință și Libertate, Editura „Viață și sănătate”, București, 2011 și 2012.

³ A se vedea **Gheorghe Iancu**, *Drept constituțional și instituții politice*, ediția 2, Editura C.H.Beck, București, 2011, pp. 298-301.

⁴ A fost ratificată de România prin Legea nr. 30/1994, publicată în M. Of., I, nr. 135 din 31 mai 1994.

„Orice persoană are dreptul la libertatea de exprimare, a conștiinței și a religiei.”

Indiferent cum este denumită, libertatea conștiinței presupune dreptul fiecăruia de a își putea alege religia sau de a fi ateu. Ea este o libertate pur individuală care se bazează pe un element subiectiv strâns legat de libertatea de exprimare. Curtea europeană a drepturilor omului (CtEDO) a decis că libertatea religiei este un bun prețios pentru atei, agnostici, sceptici sau pentru indiferenți⁵ și nimeni nu poate fi constrâns să participe, fără consimțământul său, la activități religioase⁶. De asemenea, libertatea conștiinței presupune interdicția de a aduce atingeri sentimentelor religioase. În acest sens, CtEDO a decis că este admisibilă sesizarea formulată împotriva unui film care denigra doctrine religioase, pe motivul că persoanele credincioase ar putea să se simtă „atacate în sentimentele lor religioase de o manieră nejustificată și ofensatorie”⁷.

Din examinarea art. 29 din Constituție rezultă că libertatea conștiinței este posibilitatea persoanei fizice de a avea și de a-și exprima, în particular sau în public, o anumită concepție despre lumea înconjurătoare, de a împărtăși sau nu o credință religioasă, de a aparține sau nu unui cult religios, de a îndeplini sau nu ritualul cerut de acea credință.

Libertatea conștiinței are un conținut complex, încorporează mai multe „libertăți” și „comandă” libertatea cuvântului, libertatea presei, libertatea asocierii, pentru că, în fond, aceste libertăți sunt mijloace de exprimare a gândurilor, religiei, opiniilor⁸. Din conținutul constituțional al libertății de conștiință rezultă că acest drept fundamental cuprinde libertatea religioasă și libertatea cultelor.

În general, concepțiile despre lume sunt teiste sau ateiste. Conștiința omului nu poate fi și nu trebuie direcționată prin mijloace administrative, ci ea trebuie să fie rezultatul libertății acestuia de a gândi și a-și exterioriza gândurile sale. Orice constrângere este o încălcare a acestui drept natural și imprescriptibil, este o schilodire a

⁵ Decizia din 25 mai 1993, în Speța Kokkinakis contra Greciei.

⁶ Decizia din 23 octombrie 1990, în Speța Darby contra Suediei.

⁷ Decizia din 20 septembrie 1994, în Speța Otto Preminger Institut contra Austriei.

⁸ A se vedea **Claude-Albert Colliard**, *Libertés publiques*, Dalloy, Paris, 1969, p. 3 și urm.

spiritului uman. De aceea, Constituția stabilește că nimeni nu poate fi constrâns să adopte o opinie ori să adere la o credință religioasă, contrare convingerilor sale⁹.

În același timp, însă, Constituția stabilește, în art. 29 alin. (2) că, libertatea conștiinței trebuie să se manifeste în spirit de toleranță și de respect reciproc.

Libertatea conștiinței este înțeleasă de Constituție ca un factor de continuitate spirituală în cadrul familiei, când stabilește că părinții sau tutorii au dreptul de a asigura, potrivit propriilor convingeri, educația copiilor minori a căror răspundere le revine¹⁰.

Constituția prevede unele reguli privind cultele religioase, iar corelativ și implicit și pentru libertatea cultelor. Aceasta din urmă are în vedere religia ca un fenomen colectiv, iar manifestările sale trebuie să fie conciliate cu necesitatea asigurării ordinii publice și cu protecția persoanei fizice.

Cultul religios reprezintă exteriorizarea unei credințe religioase atât prin unirea celor de aceeași credință într-o asociație religioasă (biserica sau cult), cât și prin ritualurile cerute de acea credință religioasă, cum ar fi procesiunile, adunările religioase, manifestările cultului etc. Ca urmare, termenul cult are două accepțiuni, și anume: aceea de asociație (o organizație religioasă) și aceea de ritualul religios practicat într-o societate.

Organizarea cultelor religioase este liberă, ea concretizându-se prin statute proprii¹¹.

Textul constituțional reglementează raporturile dintre stat și culte, consacrand separarea statului de biserică, dar și obligarea statului de a sprijini cultele, inclusiv prin înlesnirea asistenței religioase în armată, în spitale, în penitenciare, în azile și orfelinate. Din examinarea acestor raporturi în drept comparat rezultă că există mai multe abordări, și anume:

– confuzia între stat și religie, care constituia regula în antichitate și care mai există încă în prezent în unele state musulmane, cum este Iranul sau Arabia Saudită;

– stabilirea unei religii de stat care devine astfel dominantă, cum este cazul religiei anglicane în Marea Britanie sau al religiei luterane în Suedia.

⁹ Art. 29 alin. (1), teza a 2 – a din Constituție.

¹⁰ Art. 29 alin. (6) din Constituție.

¹¹ Art. 29 alin. (5) din Constituție.

Într-un asemenea caz, statul întreține relații privilegiate cu religia dominantă, ceea ce nu înseamnă că celelalte religii nu sunt practicate în mod liber;

– impregnarea completă a vieții sociale de către religie sau confesionalismul, chiar dacă statul este unul laic. Este cazul Israelului, chiar dacă religia iudaică (ebraică) nu este una de stat;

– recunoașterea mai multor religii care permite reglementarea unui regim de egalitate între diferitele religii sau confesiuni, sistem care se regăsește în Germania, unde există un partaj între protestanții din nord și catolicii din sud, în funcție de influența sau nu a catolicismului francez, fără să existe o religie de stat;

– laicitatea care se regăsește în Franța și care implică o separare strictă între biserică și stat. Ca urmare, statul nu recunoaște nicio religie, nu acordă niciun ajutor și nici nu intervine în organizarea cultelor. El lasă diferitele convingeri religioase să se exprime în mod liber și ia măsuri pentru asigurarea unui echilibru între acestea, chiar dacă unele sunt într-o opoziție radicală. În acest sens, Aristide Briand arăta că „statul nu este nici religios, nici antireligios. El este areligios”. În timp ce, Curtea europeană a drepturilor omului a stabilit că nu interesează de loc organizarea juridică a relațiilor dintre stat și biserică, pentru a vedea cum este respectată libertatea conștiinței¹². Cu toate acestea, Jean Rivero exclama „Laicitate, cuvântul te face să simți praf, el relevă rezonanțe pasionale contradictorii”.

Constituția de asemenea, consacră egalitatea efectivă între credincioși și necredincioși și interzice, în relațiile dintre culte, a oricăror forme, mijloace, acte sau acțiuni de învrăjbire religioasă.

Libertatea conștiinței și libertatea cultelor sunt în același timp complementare și antagoniste. Complementare pentru că organizarea cultelor este o manifestare aparentă a convingerilor religioase, iar antagoniste pentru că libertatea conștiinței presupune abținerea statului de a interveni în convingerile fiecăruia, precum și garantarea libertății de exercitare a cultelor.

Libertatea conștiinței presupune cu necesitate examinarea succintă a fenomenului sectar. Mișcările sectare provoacă în opinia publică o anumită teamă determinată de faptele tragice care

¹² Decizia din 25 mai 1993, în Speța Kokkinakis contra Greciei.

s-au produs datorită implicării unor secte, cum sunt Biserica Scientologică, Templul Solar, Waco, Aoum sau Raëlienii, toate fiind acuzate de comiterea de infracțiuni mergând de la înșelăciuni până la sinucideri colective. Dreptul și doctrina de specialitate le pot defini confuz și cu greutate activitatea, chiar dacă ele se revendică ca fiind religioase și fac presiuni asupra statului pentru a le acorda un statut juridic. O asemenea situație poate fi percepută și interpretată ca fiind o încălcare a libertății de conștiință.

În unele opinii, sectele sunt considerate ca și religia, pentru că o religie este, înainte de toate, o sectă care a reușit, și nicio mișcare religioasă nu este deasupra legii¹³. Apoi, nu ar trebui să existe o teorie juridică a sectelor, pentru că „orice discriminare împotriva pretinselor secte trebuie să fie respinsă, vom reuși să descoperim vreodată un semn discriminant care să fie golit de arbitrar, rămâne astfel că a discrimina în domeniul religios înseamnă violarea principiilor dreptului nostru.”¹⁴ În alte opinii, sectele sunt separate de religie¹⁵.

În jurisprudența Curții europene a drepturilor omului sectele sunt clasificate în două categorii, și anume:

– cele care pot fi considerate secte religioase și care beneficiază de garanțiile prevăzute de art. 9 din Convenția europeană, religia fiind definită ca „un ansamblu dogmatic și moral foarte vast care a putut sau poate să aibă răspunsuri la toate problemele de ordin filozofic, cosmogonic sau etic”¹⁶, convingerile religioase trebuie să prezinte „un anumit grad de forță, de seriozitate, de coerență și de importanță” și să fie expresia „unei viziuni coerente asupra problemelor fundamentale”¹⁷, și

– cele care nu sunt considerate secte religioase și care nu pot pretinde protecția art. 9 din Convenția europeană. Pentru acestea statul poate

¹³ A se vedea, *Enjeux du siècle: nos libertés*, Economica, Paris, 2002, p. 3 și urm.

¹⁴ A se vedea **Jean Carbonnier**, *Derecho flexible*, Tecnos, Madrid, 1974, p. 3 și urm.

¹⁵ A se vedea **Max Weber**, *The Protestant Ethic and the Spirit of Capitalism*, Unwin Hyman, London & Boston, 1930, p. 3 și urm.

¹⁶ Decizia din 7 decembrie 1976, în Speța Kjeldsen, Madsen, Pedersen contra Danemarcei.

¹⁷ Decizia din 25 februarie 1982, în Speța Campbell și Cosans contra Marii Britanii.

adopta și trebuie să adopte reglementări anti-sectă în vederea respectării ordinii publice¹⁸.

Dreptul Uniunii Europene nu exclude posibilitatea adoptării de regimuri juridice diferite, conforme caracteristicilor fiecărei mișcări și să le considere de ordin public. Curtea europeană a drepturilor omului și instanțele naționale au dreptul și obligația de a veghea dacă diferențele în cauză se bazează pe justificări obiective și raționale și nu sunt generatoare de discriminări.

Ca o caracteristică generală, regulile referitoare la secte sunt orientate spre protecția persoanei fizice pe cale penală și pe alte căi și contra manipularilor.

Libertatea de exprimare

Libertatea de exprimare¹⁹ este atât de importantă încât uneori este prezentată ca o condiție a altor drepturi fundamentale, fără de care acestea nu ar putea să fie concepute. Ea este considerată ca unul dintre drepturile cele mai prețioase ale omului, iar Curtea europeană a drepturilor omului a caracterizat-o ca fiind „unul dintre fundamentele esențiale ale societății democratice, unul dintre condițiile primordiale ale progresului său și al dezvoltării fiecăruia.”²⁰, indiferent care este suportul exprimării. Ca urmare, internetul, cale foarte importantă de comunicare, a generat extinderea conținutului libertății de exprimare.

Uneori libertatea de exprimare este denumită „libertatea de opinie și de exprimare”. Indiferent cum este denumită, libertatea de exprimare are însă același conținut.

Din conținutul reglementat în art.30 din Constituție²¹ rezultă patru mari reguli referitoare la: libertatea de exprimare propriu-zisă care trebuie să cuprindă și libertatea de opinie, interzicerea cenzurii, libertatea presei și răspunderea juridică pentru informația sau pentru creația adusă la cunoștință publică. Reguli care decurg din exprimarea gândurilor, opiniilor, credințelor și din posibilitatea de a crea și de a exprima creațiile de orice fel. Astfel, prevederile art. 30 din Constituție

¹⁸ Decizia din 14 octombrie 1999, în Speța Riondel contra Elveției.

¹⁹ A se vedea **Gheorghe Iancu**, op. cit. pp. 301-305.

²⁰ Decizia din 7 decembrie 1976, în Speța Handyside contra Marii Britanii.

²¹ A se vedea **Gheorghe Iancu**, op. cit., p. 304.

sunt conforme celor din art. 10 din Convenția europeană.

În ceea ce privește libertatea de exprimare propriu-zisă.

Libertatea de exprimare constă în posibilitatea persoanei fizice de a-și exprima, prin viu grai, prin scris, prin imagini, prin sunete sau prin alte mijloace de comunicare în public, gândurile, opiniile, credințele religioase și creațiile spirituale de orice fel. Ca urmare, formele și mijloacele de exprimare sunt: viul grai, scrisul, imaginile, sunetele, alte mijloace de comunicare în public, inclusiv internetul.

Din formularea largă constituțională a domeniului reglementat, rezultă imposibilitatea nominalizării, prin Constituție, a tuturor creațiilor spirituale, pe care mintea iscoditoare a omului le poate imagina și realiza.

De asemenea, libertatea de exprimare există indiferent care este conținutul informației, fiind nerelevant conținutul mesajului transmis, dar fără ca prin aceasta să se înțeleagă și excesul de exprimare. Important este schimbul de informații. În acest sens, CtEDO a stabilit că „cei care creează, interpretează, difuzează sau expun o operă de artă contribuie la schimbul de idei și de opinii indispensabil unei societăți democratice”²², „prevederile art.10 din Convenția europeană nedistingând în funcție de natura lucrativă sau nu a scopului exprimării”²³. În concepția Comisiei europene a drepturilor omului, filmele pornografice distribuite în sex-shopuri pot fi considerate protejate de prevederile art.10 din Convenția europeană²⁴.

Cât privește libertatea de opinie, este necesară asigurarea pluralismului de opinii care este legat de principiul transparenței și este indispensabil libertății presei și, în general, libertății de exprimare. În acest sens, CtEDO a stabilit că „dreptul de a se expune o opinie este o componentă esențială a societății democratice, care se bazează pe pluralism, toleranță și spirit deschis”²⁵.

²² Decizia din 24 mai 1988, în Speța Müller și alții contra Elveției.

²³ Decizia din 24 februarie 1994, în Speța Casado-Coca contra Spaniei și Decizia din 23 iunie 1994, în Speța Jacobowski contra Germaniei.

²⁴ Decizia din 25 martie 1994, în Speța Scherer contra Elveției.

²⁵ Decizia din 7 decembrie 1976, în Speța Handyside contra Marii Britanii.

De altfel, libertatea de exprimare este inseparabilă de libertatea de opinie, motiv pentru care, uneori, în doctrină libertatea de exprimare este cuprinsă, alături de alte drepturi fundamentale (libertatea conștiinței, dreptul la informație, dreptul la educație) în categoria libertăților de opinie²⁶. Într-o altă opinie, acestora li se mai adaugă și altele, și anume: libertatea întrunirilor și dreptul de asociere²⁷.

Opiniile trebuie exprimate într-un climat de toleranță, existând dreptul fiecăruia de a își alege și motiva sau nu opinia exprimată. Aceste caracteristici ale opiniilor sunt specifice societăților democratice.

La nivelul legislativ, legat de libertatea de opinie, în toate societățile democratice este reglementat obligația de rezervă impusă demnitarilor și unor funcționari publici, pentru că au o cu totul altă poziție decât aceea a salariaților din domeniul privat. În plus, aceștia sunt realizatori sau participanți la realizarea unor servicii publice, calitate în care sunt deponari ai interesului acelui serviciu public, caracterizat ca neutru. În virtutea acestei obligații de rezervă li se cere ca în toate situațiile în care se află în exercitarea serviciului public în cauză să nu își exprime opiniile legate de acel serviciu public. Scopul obligației de rezervă este acela de a se evita provocarea în opinia publică a neîncrederii față de un anumit serviciu public. Obligația de rezervă nu intră în conflict cu libertatea de opinie a demnitarilor și funcționarilor publici, pentru că această obligație impune și se bazează pe obligația de loialitate față de serviciul public realizat și presupune, așa cum îi este și numele, doar a anumită reținere în exprimarea de opinii. Obligația de reținere poate fi considerată o limită a libertății de exprimare. Necesitatea existenței obligației de reținere a fost confirmată de Curtea europeană a drepturilor omului prin Decizia din 26 septembrie 1995, în Speța Vogt contra Germaniei.

Cât privește interzicerea cenzurii, Constituția României interzice cenzura de orice fel. Nu poate intra în această interdicție cenzura profesională, care este de dorit pentru educația poporului.

²⁶ A se vedea **Vincent Berger**, Jurisprudența Curții europene a drepturilor omului, IRDO, București, 1997, p. 3 și urm.

²⁷ A se vedea **Ioan Muraru**, *Protecția constituțională a libertății de opinie*, Lumina Lex, București, 1999, p. 3 și urm.

Cât privește libertatea presei, în art. 30 alin.(3) din Constituție, este interzisă suprimarea publicațiilor. Libertatea presei are importanța sa mare într-un regim juridic dominat de libertatea de exprimare. Din punctul de vedere istoric, pentru că libertatea presei are un pronunțat caracter istoric, aceasta s-a impus foarte lent, dar cu timpul ea a devenit un principiu fondator al unei societăți democratice. În prezent, libertatea presei are un dublu conținut, și anume: unul juridic și un altul economic.

Conținutul juridic al libertății presei stă la baza dreptului fiecăruia de a se putea exprima în mod liber, ceea ce nu înseamnă că statul ar trebui să intervină în mod pozitiv pentru asigurarea exercitării libere a acestei libertăți, în sensul reglementării dreptului de înființare a publicațiilor și a entităților de presă, foarte apropiate libertății economice, în scopul garantării și al respectării pluralismului diferitelor curente de opinie dintr-o societate democratică. Libertatea presei constituie astfel un adevărat suport, și chiar o garanție, al libertății de exprimare, dar care presupune cu necesitate stabilirea unor reguli referitoare la răspunderea pentru informația sau pentru creația adusă la cunoștință publică.

Pe de altă parte, este necesar să fie reglementat respectul celor publicate, dar în limitele generale și speciale reglementate în legislația internă, europeană și internațională. În caz contrar, s-ar putea crea premisele realizării unui cadru propice dezinformării cu consecința haosului social și chiar economic. În acest sens, Curtea europeană a drepturilor omului a stabilit, în legătură cu aplicarea prevederilor art.10 din Convenția europeană că această dispoziție consacră libertatea de comunicare, fără luarea în considerare a frontierelor și, ca urmare, nici șefii statelor nu ar trebui să se bucure de un regim juridic de protecție derogatoriu, fiind și ei supuși regulilor libertății de exprimare; noțiunea de ofensă a fost definită ca fiind orice expresie de dispreț, orice imputare defăimătoare sau injurioasă care, manifestată atât cu ocazia exercitării funcției, cât și în viața privată, sunt de natură să atingă un șef de stat străin în demnitatea sa sau în delicatețea sentimentelor sale; măsurile de protecție care se iau la nivel național trebuie să fie necesare într-o societate democratică, definită conform art.10 alin.2 din Convenția europeană; aceste dispoziții europene nu pot justifica reglementarea unui statut

juridic exorbitant pentru protecția șefilor de state străine; în procesele care ar putea apărea trebuie să se aplice principiul egalității de arme impus de prevederile art.6 din Convenția europeană²⁸.

Constituția actuală nu interzice suspendarea publicațiilor și ca urmare, legiuitorul poate aprecia dacă o asemenea măsură trebuie să figureze sau nu între sancțiunile care se pot fi aplicate în domeniul presei.

Conținutul economic al libertății presei, concretizat constituțional în aspectul material al libertății de exprimare, privește de fapt toate libertățile de opinie și are o importanță aparte pentru libertatea presei, știut fiind că aceasta nu se poate realiza în afara existenței unor tipografii, edituri, stocuri de hârtie, mijloace de difuzare etc. De aceea, prin Constituție se arată că libertatea presei implică și libertatea de a înființa publicații. Această prevedere constituțională se interpretează ca o garanție a libertății presei și mai ales a responsabilității atât de necesară în acest domeniu.

Reglementarea constituțională impune asigurarea unei anumite transparențe în cadrul activităților de presă. În acest sens, conform prevederilor art.30 alin.(5) din Constituție, legea poate impune mijloacelor de comunicare în masă obligația de a face publică sursa lor de finanțare.

Libertatea de exprimare, în integralitatea conținutului său și în ceea ce privește fiecare dintre regulile sale de conținut în parte, reglementate de prevederile art.30 din Constituție, nu are caracter absolut și ca atare este supusă unor coordonate juridice (limite). Într-o asemenea viziune juridică, dispozițiile constituționale interzic acele exprimări care urmăresc: prejudicierea demnității, onoarei, vieții particulare a persoanei și dreptul său la propria imagine; defăimarea țării și a națiunii, îndemnul la război și agresiune, la ură națională, rasială, de clasă sau religioasă, incitarea la discriminare, la separatism teritorial sau la violență publică; efectele obscene²⁹, contrare bunelor moravuri³⁰. Prevederile art.10 alin.2 din Convenția europeană adaugă acestora și securitatea națională, integritatea teritorială, siguranța publică, apărarea ordinii

²⁸ Decizia din 25 iunie 2002, în Speța Colombani contra Franței.

²⁹ Decizia Curții europene din 24 mai 1988, în Speța Müller și alții contra Elveției.

³⁰ Art. 30 alin. (6) și (7) din Constituție.

și prevenirea infracțiunilor, protecția sănătății și a moralei, protecția drepturilor altora, împiedicarea divulgării de informații confidențiale sau garantarea autorității și imparțialității puterii judecătorești. De asemenea, o altă limită ar putea fi obligația de rezervă. În ceea ce privește protejarea bunelor moravuri și a moralei un loc important se acordă publicațiilor destinate copiilor și tinerilor, existând interdicția publicațiilor care prezintă pericol pentru aceștia. De asemenea, prin intermediul reglementării limitărilor în exercitarea libertății de exprimare se tinde la protejarea unor anumite valori fundamentale prin lupta contra rasismului³¹ și a crimelor contra umanității, a discriminării, a negaționismului și revizionismului. CtEDO a decis că „orice restricție în domeniu nu este admisibilă decât dacă ea este proporțională cu scopul propus”³².

Cât privește răspunderea juridică, existența unor coordonate juridice înlăuntrul cărora trebuie să se exercite libertatea de exprimare implică și răspunderea juridică pentru informațiile sau pentru creațiile aduse la cunoștința publică, care depășesc aceste limite, altfel spus pentru abuzul în exercitarea acestei libertăți.

Datorită importanței lor foarte mari, prevederile art. 30 stabilesc formele răspunderii juridice și subiectele răspunderii civile.

În ceea ce privește formele răspunderii juridice, Constituția prevede că aceasta este civilă și penală pentru delictele de presă.

Cât privește subiectele răspunderii civile, tot datorită importanței sale foarte mari, în prevederile art.30 alin.(8) este prevăzută ordinea în care se răspunde civil. Astfel, răspunderea civilă revine, în ordinea stabilită de Constituție, editorului sau realizatorului, după caz, autorului, organizatorului manifestării artistice și, în final, proprietarului mijlocului de multiplicare, al postului de radio sau de televiziune, în condițiile stabilite în acest sens de lege. Răspunderea civilă este stabilită în cascadă, în sensul că primii care răspund sunt editorul sau realizatorul, după caz. În cazul în care, răspunderea civilă a unuia dintre aceștia nu se poate angaja, va răspunde autorul și așa mai departe.

Constituția prevede că răspunderea penală pentru delictele de presă va fi stabilită prin lege și nu a prevăzut și alte detalii pentru sancționarea unui astfel de delict. O asemenea reglementare însă presupune, pentru România, de lege ferenda, o nouă clasificare a faptelor penale, clasificare în care să se regăsească și delictele ca infracțiuni, realizându-se astfel o necesară armonizare cu reglementările dreptului european și cu cele din statele membre ale Uniunii Europene.

³¹ Decizia Curții europene din 23 septembrie 1994, în Speța Jersind contra Danemarcei.

³² Decizia din 7 decembrie 1976, în Speța Handyside contra Marii Britanii; Decizia din 25 martie 1985, în Speța Barthold contra Germaniei; Decizia din 8 iulie 1986, în Speța Lingens contra Austriei.

PROMOVAREA ȘI PROTECȚIA DREPTURILOR OMULUI DE CĂTRE AUTORITATEA LEGISLATIVĂ

ISABELA STANCEA*

Abstract:

The Legislative is holding a key role with the protection of human rights nowadays; by means of the normative acts it elaborates and by the principles governing its functioning, as well as by the control it exerts upon the Government, Parliament guarantees the application and the observance of the law throughout the country's territory.

In our country, the fact that the political majority in Parliament is the one that sustains the Government seems to be viewed as if the Legislative had given up its important function of exercising its control upon the Executive or at least as a formalization of this function. It is important that emphasis should be laid upon strengthening Parliament's role, for the Executive's role is perceived as continuously increasing as compared to the Legislative's, which poses risks to democracy.

Keywords: legislative authority, human rights, public administration authorities

Résumé

Le pouvoir législatif a aujourd'hui un rôle clé dans la protection des droits humains; par des actes normatifs qu'il élabore et les principes qui régissent son fonctionnement, ainsi que par le contrôle qu'il exerce sur le gouvernement, le Parlement garantit l'application et le respect de la loi à travers l'état.

Dans notre pays, le fait que la majorité politique du Parlement est celui qui soutient le gouvernement semble être interprété comme une renonciation par le pouvoir législatif à l'importante fonction de contrôle de l'exécutif ou de sa formalisation. Il est important de se concentrer sur le renforcement du rôle du Parlement, parce que le rôle de l'exécutif est perçu comme de plus en plus accru par rapport au Parlement et ça constitue un risque pour la démocratie.

Mots-clés: pouvoir législatif, les droits humains, l'administration publique

Instituția Parlamentului României. Istoric. Structură

Potrivit unei opinii exprimate în doctrină, în documentele Revoluției de la 1821 se vorbește despre "*Adunarea cea orânduită pentru binele și folosul a toată țara*", care să exprime interesul întregului popor¹. Această Adunare, numită Adunarea Obștească, avea în componența sa 16 000 de persoane care aveau ca principală atribuție adoptarea legislației și, în ce măsură exprima aceasta interesul întregului popor, stau mărturie mișcările sociale și politice ce aveau să vină.

În deceniul al treilea al secolului al XIX-lea au existat o serie de propuneri privind înființarea unei autorități cu atribuții de reprezentare. Un astfel de proiect, din Țara Românească, de la sfârșitul anului 1821, propunea crearea unui "*sfat de obște*", care să se ocupe de toate problemele de interes național. Altul, elaborat de boierul

Alexandru Vilara, la începutul anului 1822, considera necesară înființarea unei instituții din care să facă parte episcopii, boierii capitalei și deputații de județe².

În opinia majorității istoricilor, documentul care a stat la baza instituției parlamentare în Principatele Române l-a reprezentat Regulamentul Organic adoptat în 1831 în Moldova și Țara Românească.

În 1859, Convenția de la Paris a extins principiul de reprezentare națională, iar prin Statutul său dezvoltator a fost introdus Corpul Ponderator (ceea ce avea să se numească Senat) ca cea de a doua Cameră. Prima Constituție a României votată în 1866 de Adunarea Constituantă are meritul de a fi stabilit organizarea și funcționarea Parlamentului în concordanță cu parlamentele care existau în acea vreme în Europa Occidentală. Această Lege fundamentală preciza în art.32 că *puterea legislativă se exercită colectiv de către Domn și Reprezențațiunea națională. Reprezențațiunea națională se împarte în două*

* Asistent universitar doctor.

¹ A se vedea **Apostol Stan**, *Corpul legiuitor în sistemul ideilor de reformă socială*, în "Istoria Parlamentului și a vieții parlamentare din România", Ed. Actamiei, București, 1983, p. 15.

² Ibidem.

Adunări: Senatul și Adunarea Deputaților, iar în viitor nicio lege nu mai putea fi elaborată fără acordul acestor trei componente legislative.

Declarația de independență de la 9 mai 1877 și actul de unire de la sfârșitul Primului Război Mondial au reprezentat documente de referință adoptate de autoritatea legislativă în istoria României moderne.

La 28 februarie 1938 Carol al II-lea adresa Proclamația către țară, prin care își anunța supușii că dorește ca noua constituție să devină temelia pentru sporirea autorității și drepturilor guvernului, iar numărul senatorilor și deputaților să fie redus. Astfel, odată cu instaurarea dictaturii regale, rolul Parlamentului a fost diminuat, fiind lipsit de principalele sale atribuții. În acest fel, drepturile și libertățile cetățenilor nu numai că nu au fost mai protejate, dar chiar au suferit o amputare.

După instaurarea regimului de dictatură militară, în 1940, activitatea Parlamentului a fost suspendată, iar în 1944, la presiunea forțelor sovietice și a celor comuniste, această instituție a fost reorganizată într-un corp legislativ unic-Adunarea Deputaților, care, prin Constituția din 1948 se va numi Marea Adunare Națională, organ întrutotul aservit puterii comuniste.

Constituția din 1948 prevedea în art. 37 că *organul suprem al puterii de Stat a Republicii Populare Române este Marea Adunare Națională a R.P.R.*, iar în art. 38 *“Marea Adunare Națională a R. P. R. este unicul organ legislativ al Republicii Populare Romane.*

Pe tot parcursul acestei perioade chiar nu se poate vorbi de o protecție a drepturilor omului la nivel național de către *“organul legislativ”*, fiind o perioadă în care cele mai elementare drepturi erau considerate privilegii, o perioadă în care toate drepturile care existau deja în documente juridice internaționale în vigoare, erau nesocotite de regimul politic național și încălcate cu consecvență.

Potrivit unei opinii, analizând rolul organului legislativ în statul comunist, având în vedere sensul său larg care include comportamentul statului față de cetățenii săi, este evident că acesta reprezenta un concept pozitiv în sistemul comunist din România³.

³ A se vedea **Eleodor Focșeneanu**, *Istoria constituțională a României (1859-2003)*, București, 2009, p. 213.

Astfel, de la autorizațiile privind dreptul de a deține o mașină până la obligația de a participa la manifestații care promovau cultul personalității, totul era reglementat, inclusiv domeniile care țin în mod intim de libertatea de conștiință a persoanei, și anume arta, religia și cultura. Raportat la această tendință a statului socialist de subjugă totul folosindu-se de lege ca formă de control, Frederic Bastiat susține: *„Socialismul, la fel ca ideile antice din care se trage, face o confuzie între stat (sau guvernământ) și societate. Reglementarea comunistă legifera prin acte normative aproape toate domeniile manifestărilor omenești, de la activitățile politice, la cele sociale și culturale, dar chiar și pe cele familiale”*⁴.

Căderea regimului de dictatură comunistă în 1989 a însemnat revenirea României la democrație și la sistemul românesc parlamentar consacrat, bicameral. În România post-decembristă, Parlamentul a avut un rol important în procesul de consolidare a democrației, a statului de drept și de trecere către economia de piață⁵.

După această perioadă, în țara noastră a fost inițiat un amplu proces de instaurare a unui sistem politic care să aibă la bază principiile democrației occidentale constituționale în care instituția Parlamentului va avea un rol fundamental; Constituția din 1991 organizează autoritățile publice potrivit principiului separației puterilor în stat.

Parlamentul este unica autoritate reprezentativă aleasă ce reprezintă interesele întregii populații, autoritatea sa întemeindu-se tocmai pe consimțământul cetățenilor exprimat în mod liber în cadrul alegerilor.

Puterea legislativă reprezintă o instituție politico-juridică formată din una sau două Camere, fiecare Cameră alcătuită dintr-un număr de membri care dețin putere de decizie. Aceste Camere pot crea grupuri parlamentare, birouri permanente, comitete, comisii, care au un număr redus de membri și adunări consultative în care membri nu au putere de decizie.

⁴ A se vedea **Frederic Bastiat**, *The Law*, The Foundation for Economic Education Publishing House, Irvington-on-Hudson, New York, 1990, p.32.

⁵ A se vedea **Ilie Oana, Ilie Cornel Constantin**, *Istoria Parlamentului, a Camerei Deputaților și a Președinților săi*, Ed. Historia, București, 2007, p.115.

Cu privire la structura acestuia, sunt de părere că o structură unicamerală este capabilă să instaureze și să mențină democrația în orice stat de drept cel puțin la fel de eficient ca o structură bicamerală, iar felul în care parlamentarii votează nu depinde de numărul lor, ci de indicațiile primite de la conducătorii formațiunii politice pe care o reprezintă. Este la fel de adevărat că un număr mare de parlamentari înseamnă creșterea cheltuielilor administrative în mod exagerat, fluxul legislativ nu este mai redus în acest caz și nu se garantează o rapidă și atentă lecturare a proiectelor de acte normative.

Contribuția Parlamentului României la promovarea și protecția drepturilor omului prin intermediul controlului parlamentar asupra executivului și a administrației publice

Așadar, Parlamentul, ca unic for legislativ al unui stat, a apărut din nevoia oamenilor de a pune bazele democrației și de a participa la luarea deciziilor care îi priveau. Acțiunea Parlamentului reprezintă un cadru propice prin care pot fi promovate acte ce vizează promovarea și protecția drepturilor omului în raporturile sale cu administrația publică, dar nu numai.

Trebuie înțeles că, apariția Parlamentului, ca instituție politico-juridică esențială pentru o societate organizată în stat, a fost de fapt o reacție firească împotriva despotismului și tiraniei specifice absolutismului feudal. Apariția Parlamentului trebuie considerată ca exprimând cerința umană de participare la facerea legilor, participare care este de fapt prima dintre legile democrației⁶.

În primul deceniu de la căderea comunismului, Camera Deputaților și Senatul au adoptat un număr foarte mare de acte normative, parcă pentru a compensa perioada comunistă în care fluxul legislativ a fost mai scăzut. Această abundență legislativă a avut ca scop să reformeze pe baze democratice societatea românească, să consolideze instituțiile statului și să ofere garanții pentru o respectare mai eficientă a drepturilor fundamentale ale omului.

În dreptul public contemporan, fundamentul structurii politice îl reprezintă distincția dintre legislativ și executiv, adică dintre puterea care face legea și cea care o execută. Adevărata

⁶ A se vedea **Ioan Muraru, Elena Simina Tănăsescu**, *Drept constituțional și instituții politice*, Ed. C.H. Beck, București, 2009, p. 151.

divizare însă se referă la puterea care aparține Guvernului de a conduce politica națională, utilizând aparatul administrativ de care dispune, pe de o parte și prerogativa legislativului de a controla acțiunea executivului, pe de altă parte⁷.

Controlul administrației publice este o necesitate extrem de veche; scrierile anticilor relevau lupta împotriva corupției posibile a funcționarilor publici, iar în Evul Mediu, *missi dominici* ale lui Carol cel Mare-Charlemagne efectuează adevărate turnee de inspectare, privind plângerile adresate de populație, efectuând anchete, identificând abuzurile și raportând în fața suveranului⁸.

În Țările Române încă de pe vremea domnitorului Alexandru Ioan Cuza s-a pus problema intensificării controlului pentru înlăturarea abuzurilor, iar incursiunile incognito ale domnitorului pentru a-i surprinde pe cei care umblau cu “*ocaia mică*” au rămas în istorie⁹.

Controlul reprezintă o condiție indispensabilă a activității autorităților administrației publice, numai prin intermediul său, putându-se verifica viabilitatea și legalitatea deciziilor autorităților publice, descoperi păreri, gândi și elabora soluții superioare în practica cotidiană¹⁰.

În prezent, Constituția României revizuită în 2003 stabilește modul concret în care Parlamentul controlează activitatea Guvernului și a unor autorități sau instituții ale administrației publice sau colaborează cu acestea, control care are ca scop protecția cât mai eficientă a drepturilor omului:

– art. 60 stabilește că *Avocatul Poporului prezintă celor două Camere ale Parlamentului rapoarte, anual sau la cererea acestora. Rapoartele pot conține recomandări privind legislația sau*

⁷ A se vedea **Dana Apostol Tofan**, *Drept administrativ*, Vol. I, Ediția 2, Ed. C.H.Beck, București, 2008, p. 218.

⁸ A se vedea **Olivier F. Martin**, *Istoria dreptului francez*, curs 1990, citat în Georges Dupuis, Maroe-Jose Guedon, Patrice Chretien, *Droit administratif*, 8-e edition, Armand Colin, Paris, 2002, p.28 și urm.

⁹ A se vedea **Emil Cernea**, *Criza dreptului în România la 1907*, Ed. Universității București, 2001, p. 15 citat în Ioan Alexandru, *Tratat de administrație publică*, Ed. Universul Juridic, București, 2008, p. 635.

¹⁰ A se vedea **Ioan Alexandru**, *Administrația publică – Teorii. Realități. Perspective*, Ed. Lumina Lex, București, 2007.

măsuri de altă natură, pentru ocrotirea, a drepturilor și a libertăților cetățenilor;

– art. 88 prevede că *Președintele României adresează Parlamentului mesaje cu privire la principalele probleme politice ale națiunii;*

– art. 90 statuează *Președintele României, după consultarea Parlamentului, poate cere poporului să-și exprime, prin referendum, voința cu privire la probleme de interes național;*

– art. 93 prevede *Președintele instituie starea de asediu sau de urgență în întreaga țară sau în unele unități administrativ-teritoriale și solicită Parlamentului încuviințarea măsurii adoptate;*

– art. 95 stabilește *în cazul săvârșirii unor fapte grave prin care se încalcă prevederile Constituției, Președintele României poate fi suspendat din funcție de Camera Deputaților și Senat în ședință comună, cu votul majorității deputaților și senatorilor;*

– art. 102 prevede că *Guvernul alcătuiește un program de guvernare care trebuie să fie acceptat de Parlament. Apoi, art. 103 stabilește că programul și lista Guvernului se dezbat de Camera Deputaților și Senat, în ședință comună. Parlamentul acordă încredere Guvernului cu votul majorității deputaților și senatorilor;*

– art. 107 statuează *Primul-ministru prezintă Camerei Deputaților sau Senatului rapoarte și declarații privitoare la politica Guvernului, care se dezbat cu prioritate;*

– art. 109 stabilește *numai Camera Deputaților, Senatul și Președintele României au dreptul să ceară urmărirea penală a membrilor Guvernului pentru faptele săvârșite în exercițiul funcției lor;*

– art. 111 prevede *Guvernul și celelalte organe ale administrației publice, în cadrul controlului parlamentar al activității lor, sunt obligate să prezinte informațiile și documentele cerute de Camera Deputaților, de Senat sau de comisiile parlamentare;*

– art. 112 prevede *Guvernul și fiecare dintre membrii săi au obligația să răspundă la întrebările și interpelările formulate de deputați sau senatori, în condițiile prevăzute de regulamentele celor două Camere ale Parlamentului ;*

– art. 140 prevede *Curtea de Conturi prezintă anual Parlamentului un raport asupra conturilor de gestiune ale bugetului public național din exercițiul bugetar expirat, cuprinzând și neregulile constatate.*

Controlul parlamentar are în vedere, prin urmare, întreaga activitate statală și toate autoritățile publice, realizându-se prin modalități și mijloace adecvate și având un caracter necesar, plenar și diferențiat¹¹.

Parlamentul realizează în mod special controlul asupra activității autorităților administrației publice, ca autorități executive care au ca principală misiune aplicarea actelor normative adoptate de puterea legislativă. Acest demers al autorității legislative are ca scop principal protecția drepturilor cetățenilor în fața posibilelor abuzuri provenite din partea autorităților administrației publice.

Cu privire la fundamentul controlului parlamentar, în lumina elementelor de drept comparat, în doctrina actuală s-a susținut că Parlamentul trebuie să supravegheze modul în care se desfășoară conducerea generală a administrației publice, pentru ca aceasta să se mențină pe linia care corespunde cel mai mult aspirațiilor întregii colectivități naționale, forța adunării legiuitoare constând în puterea de a supraveghea în ansamblul său, acțiunea politică și administrativă a executivului, și chiar de a o întrerupe atunci când nu mai corespunde dezideratelor națiunii¹².

Așa cum arătam, o formă de control o constituie informările și rapoartele prezentate celor două Camere ale Parlamentului de către conducătorii autorităților centrale ale administrației publice, cu privire la întreaga activitate desfășurată. Informarea deputaților și senatorilor este o primă condiție pentru exercitarea controlului parlamentar, întrucât datele oferite prin această informare determină inițiativa parlamentarilor de a demara controale asupra Guvernului și a celorlalte organe ale administrației publice. Obligația de informare acționează și invers-membrii Guvernului au acces la lucrările Parlamentului. Legea prevede că, dacă li se solicită prezența, participarea lor devine chiar obligatorie. Pe baza acestor informări se pot adopta măsuri legislative.

¹¹ A se vedea **Mihai Constantinescu, Ioan Muraru, Antonie Iorgovan, Ioan Deleanu, Ioan Vida și Florin Vasilescu**, *Constituția României-comentată și adnotată*, R.A.Monitorul Oficial, 1992, p. 134.

¹² A se vedea **Victor Duculescu, Constanța Călinoiu, Georgeta Duculescu**, *Constituția României comentată și adnotată*, Ed. Lumina Lex, București, 1997, p. 364-367.

Așadar, controlul parlamentar se referă la întreaga activitate statală și implică toate autoritățile publice; acesta se exercită, în principal, asupra instituției Președintelui și Guvernului, dar și asupra altor autorități precum Consiliul Suprem de Apărare a Țării, Banca Națională, Curtea de Conturi, Serviciul Român de Informații, etc și se realizează prin rapoarte și programe prezentate Parlamentului, prin întrebări, interpelări, dări de seamă, mesaje, anchete parlamentare realizate de comisiile de anchetă, prin soluționarea petițiilor adresate Camerelor ori prin intermediul instituției Avocatul Poporului.

Controlul parlamentar se realizează cu respectarea regimului de separație a puterilor. Astfel, Parlamentul nu se poate substitui controlului exercitat de alte autorități ale administrației publice, în cadrul controlului ierarhic, și nici nu se poate pronunța asupra responsabilității unei persoane, adică nu se poate substitui atribuțiilor unei instanțe judecătorești¹³.

Acest control se realizează prin intermediul comisiilor permanente și temporare ale Parlamentului, dar și prin alte modalități.

Controlul exercitat prin comisiile parlamentare este cel mai des întâlnit și mai eficient. În principiu, toate comisiile parlamentare pot efectua control, dar aceste funcții sunt, de regulă, încredințate unor comisii de anchetă sau comisii speciale, care au deseori puteri cvasijudiciare; citează martori care au obligația legală de a compărea în fața comisiei și de a răspunde. Constituția României consacră comisiile de anchetă prin art. 64 alin.(4)¹⁴.

Deși comisiile permanente nu au dreptul de a anula actele autorităților a căror activitate o analizează și nici dreptul de a le da dispoziții cu caracter obligatoriu, ele prezintă Parlamentului, în cadrul căror funcționează, rapoarte, avize sau propuneri pe baza cărora acesta va dispune măsurile corespunzătoare față de autoritățile administrației de stat a căror activitate o analizează. De aici însemnătatea deosebită și, totodată, consecințele juridice ale concluziilor comisiilor permanente față de autoritățile administrației publice, fără ca între ele să existe relații de

¹³ A se vedea **Nicolae Grădinaru, Ion Mihalcea, Ion Popescu**, *Drept constituțional*, Ed. Independența Economică, Pitești, 2011, p. 147.

¹⁴ A se vedea **Ioan Muraru, Elena Simina Tănăsescu**, *op. cit.*, 2009, p. 158.

subordonare directă. Concluziile acestor comisii stau la baza măsurilor pe care Parlamentul le ia față de autoritățile administrației publice¹⁵.

Ceea ce caracterizează comisiile de anchetă este îndeosebi statutul juridic al celor audiați-ce este similar martorilor-dar și obligativitatea generală a autorităților publice de a sprijini activitatea comisiei, prin prezentarea informațiilor și documentelor necesare¹⁶.

Anchetele parlamentare reprezintă un alt mijloc de control parlamentar asupra Guvernului și administrației publice. Fiecare Cameră își constituie comisiile permanente și poate constitui comisii de anchetă sau alte comisii speciale. Camerele își pot constitui comisii comune.

O altă formă de control o reprezintă controlul exercitat prin întrebări și se realizează printr-o serie de întrebări adresate de către deputați sau senatori Guvernului, miniștrilor și, în general, organelor de stat prin care se cer lămuriri, precizări, informații în legătură cu activitatea supusă analizei de către Parlament ori în legătură cu alte probleme sociale, culturale, juridice, economice, etc. Mai concret, prin întrebare membrii Parlamentului solicită un răspuns dacă un fapt este adevărat, dacă o informație este corectă ori dacă s-a luat o hotărâre într-o problemă determinată.

Potrivit art. 165, alin.(2) din Regulamentul Camerei Deputaților și art. 153 alin.(2) din Regulamentul Senatului *întrebarea constă într-o simplă cerere de a răspunde dacă un fapt este adevărat, dacă o informație este exactă, dacă Guvernul și celelalte organe ale administrației publice înțeleg să comunice documentele și informațiile solicitate de Camere sau de Comisiile permanente ori dacă Guvernul are intenția de a lua o hotărâre într-o problemă determinată.*

Întrebarea poate fi formulată în scris sau oral și nu poate privi probleme de interes particular, informații cu privire la stadiul în care se află un proces pendinte pe rolul instanțelor judecătorești și care pot influența soluționarea acestor cauze.

Așadar, fiecare deputat sau senator are dreptul să adreseze Guvernului sau unui membru al acestuia ori conducătorilor organelor administrației publice, întrebări scrise cu privire la o

¹⁵ A se vedea **Ion Popescu-Slăniceanu, Cosmin-Ionuț Enescu**, *Controlul activității autorității administrației publice*, Ed. Zigotto, Galați, 2012, p. 22.

¹⁶ A se vedea **Mihai Constantinescu, Ioan Muraru**, *Drept parlamentar*, Ed. Gramar, București, 1994, p. 252.

problemă cu care se confruntă comunitatea pe care o reprezintă. Răspunsurile se transmit deputatului sau senatorului în termen de cel mult 15 zile de la data înregistrării întrebării și se publică pe site-ul Camerei.

Această modalitate de control al Parlamentului s-a dovedit în timp destul de eficientă; astfel, cel întrebător are posibilitatea de a afla problemele cu care se confruntă cetățenii și de a găsi în timp util soluții. Cu toate acestea, apreciez că ar fi oportun ca întrebarea, dacă presupune o problemă urgentă, să fie dezbătută în Parlament, iar soluția adoptată să poată fi aplicată și în alte unități administrativ-teritoriale, acolo unde este cazul.

Cu privire la interpelări, acestea se consideră a fi mai importante decât întrebările, deoarece obiectul interpelărilor este formulat numai în formă scrisă de către un grup parlamentar ori de către unul sau mai mulți deputați și se depune la președintele Camerei căreia îi este supusă atenției. Prin interpelare pot fi solicitate explicații cu privire la politica externă sau internă a Guvernului. Față de întrebare, interpelarea are un caracter mai complex sub aspectul conținutului, al obiectului, precum și al răspunsului pe care îl presupune. Interpelarea presupune un vot și poate avea ca și consecință angajarea răspunderii Guvernului în fața Parlamentului.

Parlamentul exercită un control și prin soluționarea petițiilor cetățenilor adresate uneia dintre Camere. Astfel, la Camera Deputaților, Comisia pentru cercetarea abuzurilor, corupției și pentru petiții, iar la Senat Comisia pentru cercetarea abuzurilor și petiții, examinează petițiile primite și cercetează abuzurile semnalate prin intermediul acestor petiții, efectuează anchete asupra abuzurilor sesizate în cazurile în care Camera dispune aceasta ca urmare a prezentării, potrivit regulamentului, a unei cereri în fața Camerei¹⁷.

Chiar dacă, așa cum arătăm, controlul parlamentar are caracter politic, nu înseamnă că nu se aplică legea atunci când se constată încălcări ale acesteia. În aceste situații, Parlamentul poate lua măsurile ce se impun, cum ar fi: să ceară urmărirea penală a membrilor de Guvern, demiterea persoanelor implicate și chiar demiterea Guvernului prin moțiunea de cenzură.

Un alt aspect care suscită interes privește întinderea dreptului de control al Parlamentului în

sistemul separației și echilibrului puterilor și, mai ales, în legătură cu puterea jurisdicțională. Este interesant de reținut aici că dreptul de control al Parlamentului asupra executivului este o posibilitate de manifestare a opoziției în legătură cu Guvernul care, de regulă, reprezintă majoritatea parlamentară¹⁸. Este vorba despre adoptarea moțiunii de cenzură; ea reprezintă ultima soluție la care apelează Parlamentul după ce, epuizând toate celelalte forme de control, ajunge la concluzia că Guvernul nu și-a justificat încrederea cu care l-a investit și nu și-a îndeplinit niciun obiectiv din cele prevăzute în Programul de guvernare.

Sub controlul Parlamentului mai funcționează o serie de instituții și autorități, cum ar fi: Consiliul legislativ, Avocatul Poporului, Serviciul Român de Informații, Serviciul de Informații Externe, Serviciul de Protecție și Pază, Consiliul Național al Audiovizualului, Societatea Română de Radiodifuziune, Colegiul Consiliului Național pentru Studierea Arhivelor Securității, Consiliul Național pentru Combaterea Discriminării, etc. Acestea prezintă Parlamentului rapoarte, anual sau la cererea acestuia, cu privire la întreaga activitate desfășurată.

Funcția de control exercitată de către Parlament este a doua ca importanță după cea legislativă, ea reprezentând o funcție esențială, o expresie a mandatului reprezentativ reglementat de art. 61 din Constituție. Această funcție are caracter politic, se fundamentează pe puterea suverană a poporului pe care o încredințează prin vot Parlamentului și presupune, în esență, dreptul și obligația acestei autorități legiuitoare de a verifica măsura în care autoritățile executive își exercită atribuțiile stabilite prin lege și respectă drepturile și libertățile fundamentale ale omului și interesele generale ale societății.

Chiar dacă este unică autoritate legiuitoare a țării, în cadrul procesului legislativ, Parlamentul trebuie să respecte drepturile și libertățile fundamentale ale cetățenilor, în caz contrar sancțiunea este neconstituționalitatea legii. Aceasta este una din limitele exprimate de Constituție privind legiferarea, dar care nu înseamnă restrângerea competenței Parlamentului, ci elemente constitutive și de configurare ale domeniului de manifestare a acestei funcții¹⁹.

¹⁷ A se vedea Nicolae Grădinaru, Ion Mihalcea, Ion Popescu, *op. cit.*, 2011, p. 150.

¹⁸ A se vedea Ioan Muraru, Elena Simina Tănăsescu, *op. cit.*, 2009, p. 158.

Parlamentul își aduce o contribuție însemnată la protecția drepturilor omului în administrația publică în cadrul funcției de control asupra executivului și a întregii activități a administrației publice, această modalitate fiind una din cele mai importante prin care Parlamentul poate supraveghea activitatea Guvernului în scopul prevenirii abuzurilor. Deși această funcție pierde mult din importanță dacă Guvernul dispune în adunări de o majoritate fidelă, ea rămâne o funcție nu numai teoretică, ci și practică. Pentru că exercitarea controlului prin ea însăși pune în mișcare opoziția, presa, opinia publică, iar acest lucru nu este lipsit de importanță. Totuși, așa cum am arătat, rar se întâmplă ca un Guvern să fie constrâns să demisioneze pentru că responsabilitatea sa a fost pusă în cauză de către Parlament, însă existența dreptului de control al Parlamentului asupra Guvernului constituie un avertisment permanent pentru executiv și un garant contra eventualelor abuzuri²⁰.

Interesul față de autoritatea legislativă și de rolul pe care acesta îl îndeplinește în societate este legitim ținând seama de faptul că aceasta constituie autoritatea reprezentativă a oricărei națiuni. Parlamentele constituie astăzi cele mai largi forumuri democratice naționale și îndeplinesc rolul de laboratoare de elaborare a legilor, factori de răspundere ai vieții publice, veritabile elemente de contrapondere față de orice tentativă de a diminua drepturile omului ori valoarea instituțiilor statului de drept²¹.

Realizând o comparație între autoritatea legislativă dinainte de 1989 și cea din prezent, putem spune că Parlamentul de azi este mai deschis și mai accesibil cetățenilor, este administrat în mod profesionist, dar și cetățenii au exigențe sporite cu privire la forul legislativ, fiind interesați și de aspecte care privesc probitatea, transparența, conduita parlamentarilor.

Se cunoaște faptul că țara noastră nu se poate lăuda cu o bogată tradiție în promovarea și protecția drepturilor omului, însă modul în care astăzi Parlamentul este ales, prin vot egal, direct, secret și liber exprimat, prin alegeri libere și

¹⁹ A se vedea **Marian Enache**, *Controlul parlamentar*, Ed. Polirom, Iași, 1998, p. 115.

²⁰ Ibidem, p. 240.

²¹ A se vedea **Ramona Delia Popescu**, *Răspunderea Parlamentului în dreptul constituțional* (Rezumatul tezei de doctorat), București, 2011, p. 8. Poate fi accesată la , accesat la data de 1 august 2013.

democratice ce nu existau în anii de comunism este o dovadă deplină că se dorește și se acționează și în România să se implementeze o cultură a drepturilor omului.

Parlamentul, în dubla sa calitate de unică autoritate legiuitoare și de reprezentant al poporului, are obligația de a transpune prin legi aspirațiile cetățenilor, dar și de a le proteja interesele, în general. Trebuie consemnat faptul că, Constituția României consacră în întregime Titlul II drepturilor și libertăților fundamentale ale omului, iar orice act normativ care este elaborat are ca obiectiv protecția drepturilor și libertăților fundamentale ale anumitor categorii sociale ori disciplinarea comportamentului omului în raporturile cu semenii săi.

Contribuția Parlamentului în protecția drepturilor omului nu se limitează doar la atât; el are datoria de a asigura conformitatea legislației naționale cu legislația europeană și internațională în materia drepturilor omului și în acest sens, țara noastră a ratificat o mare parte din convențiile și tratatele internaționale și și-a aliniat legislația la legislația Uniunii Europene.

În ianuarie 2013, Parlamentul a adoptat anumite amendamente la statutul membrilor săi, modificând procedura de ridicare a imunității în cazurile de percheziție, arestare sau reținere a acestora și de urmărire penală a foștilor miniștri și a prevăzut măsuri suplimentare, inclusiv adoptarea unui cod de conduită. Printre aceste măsuri vor trebui să se numere includerea unui termen pentru fiecare etapă a procedurii în Parlament și furnizarea unei justificări complete atunci când Parlamentul refuză să ridice imunitatea. Este, de asemenea, important să se clarifice faptul că ANI rămâne singura autoritate însărcinată cu verificarea potențialelor incompatibilități ale funcționarilor aleși și numiți²².

În țara noastră, faptul că majoritatea politică din Parlament este cea care susține Guvernul pare să fie înțeleasă ca o renunțare de către legislativ la importanta funcție de control asupra executivului sau la o formalizare a acesteia. Este important să se pună accent pe întărirea rolului Parlamentului, întrucât se simte o creștere a rolului executivului în raport cu legislativul ceea ce constituie un risc pentru democrație.

Parlamentul deține un rol major în crearea, expunerea, orientarea și direcționarea evoluției

²² Raportul MCV din 31.I. 2013, accesat la data de 14 decembrie 2013.

societății democratice, un rol decisiv în activitatea legislativă, participă la formarea și numirea unor instituții statale, Guvern, Curtea Constituțională, exercită o funcție de control în societate, inclusiv asupra executivului. Toate acestea proiectează instituția parlamentului drept cea mai importantă din sistemul politic românesc, din societatea românească²³.

Așadar, Parlamentul ne apare ca o autoritate aflată în slujba cetățenilor, înființată prin voința acestora și căreia i se subordonează, în mod direct sau indirect, aproape toate instituțiile și autoritățile administrației publice, fapt ce duce la sporirea rolului său într-o societate democratică.

Cu toate acestea, nivelul în care Parlamentul României protejează drepturile omului se oglindește cel mai elocvent în prezența la vot în cadrul alegerilor parlamentare și care, de la mandat la mandat este tot mai redusă.

Concluzii. Este bine cunoscut faptul că atribuția principală a Curții Constituționale constă în verificarea conformității cu Constituția a legilor emise de către Parlament, însă, în caz de constatare a neconformității singura sancțiune pe care Curtea o poate aplica este declararea neconstituționalității actului normativ respectiv sau a unor dispoziții din acesta.

Constituția prevede că unica situație în care poate fi dizolvat Parlamentul, precum și autoritatea competentă să-l dizolve este Președintele României, după consultarea președinților celor două Camere și a liderilor grupurilor parlamentare, dacă acesta nu a acordat votul de încredere pentru formarea Guvernului în termen de 60 de zile de la prima solicitare și numai după respingerea a cel puțin două solicitări de investitură. Cu toate aceste dispoziții exprese ale Legii fundamentale, nu se cunoaște până acum în istoria democrației postdecembriste niciun caz de dizolvare a Parlamentului și apreciem că acest fapt se datorează nu conduitei fără cusur a autorității legislative, ci dispozițiilor profund limitative cu privire la aplicarea acestei sancțiuni (se prevede, deci, un singur caz în care poate fi dizolvat). În acest context am pus accentul pe necesitatea creării unui cadru legislativ sau constituțional în

care dispozițiile privind răspunderea Parlamentului să fie mai extinse și coerent conturate.

Prin urmare, aceste prevederi legislative le considerăm neîndestulătoare; cazurile în care poate fi dizolvat Parlamentul *ar trebui* să fie extinse, precizată expres și detaliată fiecare procedură de dizolvare (termene, condiții, parcurs instituțional, etc), iar cetățenii, poporul ar trebui să aibă și el această inițiativă, întrucât Parlamentul este ales de către popor și nu de către Președinte. De asemenea, cetățenii să fie consultați obligatoriu în toate problemele de interes național, iar aceste probleme ar putea fi nu numai suspendarea Președintelui ori integrarea în structurile europene, ci și regionalizarea teritoriului, trecerea la moneda europeană, concesionarea și exploatarea resurselor minerale, precum și multe altele.

Instituție extrem de importantă în peisajul politic al oricărui stat, Parlamentul deține un rol esențial în elaborarea legilor, în controlul și monitorizarea activității diferitelor autorități din administrația publică centrală, precum și în asigurarea conformității actelor normative interne cu dispozițiile europene sau internaționale.

În ce privește structura acestuia, ne-am exprimat opinia cu privire la numărul de parlamentari, fiind printre cei care optează pentru un Parlament unicameral, pe considerentul că, un Parlament mai suplu face ca membri acestuia să fie mai atenți, mai responsabili în elaborarea și emiterea actelor normative.

Puterea legislativă deține astăzi un rol cheie în protecția drepturilor omului de către administrația publică; prin actele normative pe care le elaborează și prin principiile după care funcționează, Parlamentul garantează aplicarea și respectarea legilor pe întreg teritoriul statului, iar prin activitatea sa de control asupra executivului și a administrației publice, ne conferă garanția fermă a unei protecții eficiente.

În acest context, am subliniat importanța controlului parlamentar care vizează întreaga activitate statală și toate autoritățile administrației publice și am evidențiat că fundamentul acestui control este acela că trebuie să supravegheze modul în care se pune în executare legea și se înfăptuiește conducerea administrației publice pentru a corespunde nevoilor colectivităților naționale, iar în cazul în care nu corespunde acestor nevoi, forța legiuitoare are prerogativele de a sancționa activitatea executivului.

²³ A se vedea **Aurel Pițurcă**, *Introducere în știința politică*. Lucrarea poate fi consultată la- , accesat la data de 3 august 2013.

EVOLUȚIA INSTITUȚIEI SECRETARULUI GENERAL ÎN SISTEM PARLAMENTAR

ISTVAN GASPAR*

Abstract:

The Secretary General is the link between the political factor represented by the President of the Assembly or, as appropriate, its permanent office and parliamentary government. No other official lies not so close to expressing the legislative will as law. As the head and representative of the parliamentary administration, the Secretary General has the power to drive professional services entrusted by internal rules and customs to assist the parliamentarians elected by the people, so that they can exercise their mandate.

Keywords: Secretary General, parliamentary assembly, the parliamentary administration, subordination, autonomy, parliamentary civil servants.

Résumé:

Le Secrétaire général est le lien entre le facteur politique représentée par le président de l'Assemblée ou, le cas échéant, par son siège permanent et par le gouvernement parlementaire. Aucun autre fonctionnaire ne se trouve pas si près à l'expression de la volonté du législateur que le droit. Comme chef et représentant de l'administration parlementaire, le Secrétaire général a le pouvoir de conduire des services professionnels qui lui sont confiées par les règles internes et les coutumes, pour aider les élus par le peuple afin qu'ils puissent exercer leur mandat parlementaire.

Mots-clés: Secrétaire Général assemblée parlementaire, l'administration parlementaire, la subordination, de l'autonomie, des fonctionnaires parlementaires.

Administrația parlamentară este caracterizată prin autonomia și specializarea sa. Aceste caracteristici marchează diferența specifică dintre administrația parlamentară și celelalte forme de administrație. Există o legătură conceptuală între specificul, îndeosebi rolul administrației parlamentare, înțelegând prin aceasta structura compartimentelor aparatului administrativ ce deservește Camerele legislative și reglementările care le stabilesc organizarea și atribuțiile, precum și statutul personalului parlamentar.

Administrația parlamentară face obiectul reglementării unor reguli speciale de organizare și funcționare, stabilite în primul rând de adunările legislative sau de autorități publice, desemnate să adopte astfel de reglementări. Reglementările legale privind organizarea administrației parlamentare nu fac parte nici din dreptul constituțional (chiar dacă unele constituții conțin dispoziții referitoare la această materie), nici din dreptul parlamentar. Desigur, nu se poate susține că ar exista un „drept al administrației parlamentare”, ci numai reglementări privind acest domeniu. Administrația parlamentară nu face parte nici din ceea ce numim administrația publică.¹

* Cercetător științific.

¹A se vedea **Cristian Ionescu**, *Administrație parlamentară, aparatul administrativ al Parlamentului*, p. 10.

Dispozițiile la care ne referim au ca sursă principală regulamentele parlamentare, alte acte interne ale organelor de conducere ale Adunărilor reprezentative și în unele situații și acte normative speciale privind îndeosebi statutul sau componente ale statutului personalului parlamentar.² Există o relație strânsă între specificul, îndeosebi rolul administrației parlamentare, înțelegând prin aceasta structura compartimentelor aparatului administrativ ce deservește Camerele legislative și reglementările care le stabilesc organizarea și atribuțiile, precum și statutul personalului parlamentar.

Numirea și revocarea Secretarului General și a Secretarilor Generali Adjuncți. Spre deosebire de orice alt funcționar public, secretarii generali de parlamente lucrează la interfața dintre politică și administrație. Secretarul General este primul funcționar public care primește solicitări de natură politică adresate administrației parlamentare. Astfel relația dintre Președintele Adunării și Secretarul General este esențială în analiza rolului pe care îl poate avea acesta din urmă.

² A se vedea **Paul Silk**, *How Parliament works*, Longman, London, 1992, p. 30.

De modul concret în care este desemnat, mai precis de autoritatea care îl numește, va depinde și poziția sa, puterile și responsabilitățile sale în exercitarea atribuțiilor ce îi revin. Enunțarea câtorva exemple de modele de numire a Secretarului General al adunărilor legislative poate fi utilă. Astfel, de pildă în Belgia, Suedia și în Senatul SUA, Secretarul General este numit de către adunare. În Franța, numirea Secretarului General se face de către Biroul Adunării Naționale și, respectiv, de Biroul Senatului. În Italia și Spania Secretarul General al adunărilor legislative³ este numit de către birou, la propunerea președintelui adunărilor (care este, totodată, și președintele Biroului). Secretarul General al Bundestagului este numit de președintele acestuia, cu acordul vicepreședinților adunării respective. În Danemarca, Secretarul General este numit de președintele Parlamentului, cu acordul comisiei pentru regulament. În Marea Britanie, Secretarul General al Camerei Comunelor este numit de Regină, la propunerea Primului-ministru, făcută după consultarea Președintelui Camerei. Acesta poate consulta Camera Comunelor cu privire la propunerea inițiată de Primul-ministru⁴. Secretarul General al Camerei Lorzilor este numit, de asemenea, de Regină, la propunerea Primului-ministru.

În Parlamentul României procedura de numire a secretarilor generali ai celor două Camere legislative este similară: Secretarul General este numit și eliberat din funcție de către plenul fiecărei Camere, la propunerea președintelui acesteia. Potrivit unei cutume, propunerea președintelui este adusă la cunoștința grupului parlamentar din care face parte președintele Camerei. Acesta își va exprima acordul cu propunerea făcută, care urmează să fie supusă plenului spre aprobare. După această fază informală, președintele aduce la cunoștința Biroului permanent propunerea, după care, cu avizul informal al acesteia, o supune aprobării Camerei. Secretarul General al Dumei de Stat a Parlamentului rus este numit și demis din funcție prin ordin semnat de Președintele Dumei, cu avizul Consiliului Dumei (Biroul permanent). Înainte de semnare, ordinul de numire sau de demitere este adus la cunoștința

comisiei parlamentare pentru Regulament și organizarea activității Dumei de Stat. În Suedia, Secretarul General al adunării legislative este ales de către adunare pentru întreaga durată a legislaturii și nu poate fi demis din funcțiile sale decât dacă este inculpat de Comisia pentru Constituție și judecat de un tribunal, dacă se face vinovat de o infracțiune comisă în exercitarea mandatului său⁵.

În fruntea administrației parlamentare se poate afla un singur secretar general. În unele parlamente, în afara acestuia, este numit, de asemenea, unul sau mai mulți adjuncți. Secretarul General al Bundestagului este asistat de trei directori generali, fiecare având statutul unui secretar general adjunct. În Senatul italian, Secretarul General are patru adjuncți. În Adunarea Națională a Franței, în afara Secretarului General al acesteia este numit un secretar general al Chesturii. În Parlamentul elvețian, Secretarul General al Adunării federale are doi adjuncți, toți fiind numiți de autoritatea executivă, căreia îi revine competența de a numi în funcții administrative. Tot doi adjuncți ai Secretarului General al Adunării pentru Republică sunt numiți în Portugalia⁶. Potrivit art.12 alin.3 din Regulamentul Camerei Deputaților a Parlamentului italian, Secretarul General al acesteia este numit de Biroul permanent („Ufficio di Presidenza”), la propunerea președintelui Camerei. Mandatul Secretarului General al Camerei Deputaților este de cinci ani. În afara acestuia, Biroul permanent al Camerei alege, potrivit aceluiași reguli, un secretar general asociat, investit cu atribuții de natură administrativă. Secretarul General și Secretarul General asociat dețin aceeași poziție ierarhică⁷. Secretarul General al Senatului italian este numit de Biroul permanent al Senatului („Consiglio di Presidenza”), la propunerea președintelui Senatului⁸.

Un caz special îl constituie Parlamentul francez, format din Adunarea Națională și Senat. Administrația parlamentară a fiecărei Camere este condusă de doi secretari generali, dintre care unul este investit exclusiv cu prerogative administrative și financiare. Între cei doi secretari există o independență ierarhică, Secretarul General al

³ În Italia și Spania, parlamentul este bicameral.

⁴ A se vedea **John Aneurin Grey Griffith, Michael Ryle**, *Parliament. Functions, Practice and Procedures*, Sweet and Maxwell, London, 1989, p. 153.

⁵ Ibidem.

⁶ A se vedea **Vincent Tocanne**, op.cit., p. 512.

⁷ Ibidem, p. 513.

⁸ Art.12 alin.1 din Regulamentul Senatului.

Chesturii subordonându-se unuia dintre chestori, în timp ce Secretarul General al Adunării Naționale, precum și cel al Senatului, sunt subordonați, fiecare, președintelui adunării respective. O situație asemănătoare există în Camera Lorzilor, precum și în Camera Deputaților a Parlamentului României. În Camera Lorzilor, Secretarul General este însărcinat cu conducerea serviciilor cu profil propriu-zis parlamentar, în timp ce un alt înalt funcționar („Gentleman Usher of the Black Rod”) are, în special, atribuții pentru păstrarea ordinii, răspunde de respectarea regulilor pentru vizitele publicului, etc.⁹. În parlamentele unde sunt numiți unul sau mai mulți adjuncți ai Secretarului General, fiecare dintre aceștia coordonează și răspunde de activitatea anumitor departamente sau servicii de specialitate. Numirea secretarilor generali adjuncți se datorează nevoii de descentralizare, prin descărcarea Secretarului General de marea parte a sarcinilor de coordonare sectorială. Astfel acesta își poate exercita mult mai eficient funcția specifică, aceasta nefiind doar cea de subordonare directă, ci în special de conducere și coordonare a activității serviciilor parlamentare și de organizare.¹⁰

Secretarii generali adjuncți sunt numiți cu respectarea aceluiași proceduri sau potrivit unor proceduri similare celor folosite pentru numirea Secretarului General. Numărul lor variază între 1 și 4. Secretarul general adjunct este singurul funcționar al adunării parlamentare care exercită atribuții de conducere fără să fi fost propus de Secretarul General. O excepție notabilă o constituie Camera Deputaților din Italia unde secretarul general adjunct este și el numit la propunerea Secretarului General titular al funcției. Secretarul general adjunct acționează exclusiv pe baza mandatului dat de Secretarul General pentru a coordona diferite funcții parlamentare pe care serviciile administrative le sprijină. Referitor la condițiile de eligibilitate pentru numirea unei persoane ca secretar general al unei adunări parlamentare, este important de menționat că acest post nu este exclusiv rezervat funcționarilor parlamentari în exercițiu, ci adesea este ocupat de înalți funcționari ai administrației publice sau chiar de persoane din afara administrației. Uneori Secretarul General este numit dintre membrii Adunării Parlamentare. Exemplificăm aici cazul

⁹ A se vedea **Paul Silk**, op. cit., p. 28.

¹⁰ A se vedea **Constantin Sava**, *Administrația Parlamentară*, Axioma Print, București, 2007, p. 148.

Camerei Reprezentanților din Indonezia până la reforma administrativă din 1998. După acest an, și aici Secretarul General este numit dintre înalții funcționari ai administrației parlamentare. Motivul pentru care unele țări recurg adesea la o persoană străină de administrație publică pentru a accede la această funcție, este acela că, nu rareori, serviciile Adunării Parlamentare nu reprezintă decât un sector specific al administrației publice. Aceasta din urmă este adesea caracterizată printr-o mare mobilitate internă, de care beneficiază și personalul parlamentar, care își poate alege o altă ramură a administrației publice în continuarea carierei administrative. Acest lucru este întâlnit în Germania, Principatul Andorra, Austria, Cipru, Congo, Estonia, Irlanda, Iordania, Mali, Adunarea Națională a Namibiei, Noua Zeelandă sau Suedia. În Australia, acest lucru este posibil pe baza unui concurs ad-hoc.¹¹ Ibidem, pp. 148 – 149.

Revocarea Secretarului General, deși nu este întotdeauna reglementată expres, poate avea loc în orice moment și reprezintă actul simetric celui al numirii. De aceea în revocarea acestuia se folosește aceeași procedură cu aceea a numirii. Totuși revocarea rămâne o posibilitate mai mult teoretică, întrucât de foarte puține ori s-a realizat în practică. Deși atunci când există o relație puternică de încredere între Secretarul General și Președintele Adunării, (oferim spre exemplu cazul Principatului Andorra, cazul Greciei, cazul Parlamentului din Mali), președintele are o largă putere discreționară pentru a revoca secretarul general. Nu puține sunt cazurile când un secretar general este revocat ca urmare a deciziei adunării parlamentare în acest sens.¹²

Atribuțiile Secretarului General în raport cu organele de conducere a adunării parlamentare. Pe plan intern, prezintă o importanță decisivă raporturile pe care le are Secretarul General cu Președintele Adunării. Aceste raporturi pot fi analizate pe două planuri, și anume: a) raporturi oficiale, ce decurg din regulamente interne; b) raporturi de natură personală.

Cele mai importante raporturi sunt cele de natură personală, pentru că de ele depinde, de fapt, modul în care vor colabora cele două persoane. Relațiile existente între Secretarul General și președintele „său” influențează în decisiv rolul pe care secretarul îl poate avea¹³. Dacă între aceștia nu există o încredere deplină, o susținere reci-

¹² Ibidem, p. 155.

procă, o colaborare permanentă, o unitate de concepție privind activitatea parlamentară, rezultatele administrației parlamentare vor fi la un nivel scăzut, vina în acest caz purtând-o nu numai Secretarul General, dar și Președintele Adunării. Se mai impune a fi relevat un aspect: politica fără știință nu valorează nimic. Nu se poate cere președintelui unei adunări parlamentare – care este un om politic – să fie un specialist în toate domeniile, mai ales în dreptul parlamentar. Acesta este motivul pentru care serviciile de specialitate ale aparatului administrativ al adunărilor legislative sunt datoare să acorde asistență președintelui acestora pentru conducerea lucrărilor adunării respective. Secretarul General va coordona acordarea asistenței de specialitate, dar va rămâne imparțial și echidistant din punct de vedere politic. În acest fel, va câștiga încrederea atât a majorității parlamentare, cât și a opoziției. Un secretar general care „sprijină” grupul politic majoritar în detrimentul grupurilor aflate în opoziție va fi înlocuit la începutul fiecărei legislaturi cu o altă persoană, „agreată” de partidul parlamentar majoritar. Prin această schimbare, poate fi afectată în mod grav continuitatea activității administrative, cu repercusiuni asupra activității parlamentare propriu-zise. În schimb, dacă Secretarului General îi sunt impuse și respectate echidistanța politică și imparțialitatea, acesta devine un înalt funcționar de carieră, statutul său nedepinzând de schimbările politice ce pot avea loc în conducerea adunărilor legislative datorate alternanței la guvernare¹⁴. În Bundestagul german, Secretarul General al acestuia este consilierul principal al Președintelui, în special în probleme de aplicare și interpretare a procedurii parlamentare și a regulamentului¹⁵. În privința naturii activității secretarului general al adunărilor legislative, în aproape toate sistemele evidențiate, făcând excepție Camera Deputaților din Grecia și Senatul din Uruguay, funcțiile exercitate au un caracter tehnic administrativ și nu politic. Una dintre cele mai importante funcții ale secretarului general este aceea de consiliere a

¹³ A se vedea **Dirk Brouër**, *Le rôle de gestionnaire du secrétaire générale, Union Interparlementaire*, A.S.G.P., Santiago du Chili, 2003, p. 1.

¹⁴ Pe timpul întregii perioade de funcționare a Bundestagului – Camera superioară a Parlamentului R.F.G. – administrația parlamentară a acestei Camere a fost condusă numai de cinci secretari generali.

¹⁵ Ibidem, p. 2.

președintelui adunării parlamentare pe probleme procedurale și constituționale. Secretarul General trebuie să se concentreze pe problemele de natură procedurală pe care le ridică ședințele în plen ale Adunării. Deoarece atât forma cât și conținutul normelor procedurale, influențează rolul pe care îl joacă secretarul general, este foarte important ca el să participe activ la amendarea acestor norme. În mod formal sau informal, secretarul general, are dreptul să aducă în discuție probleme procedurale atât în fața Președintelui Adunării cât și în fața organelor parlamentare colegiale. Secretarul General are rol în gestiunea financiară dar și în materie de relații cu publicul. Referitor la controlul cheltuielilor, în ciuda diferențelor care există între sisteme, se poate afirma, ca regulă generală, că nu există organe specifice de control (interne sau externe), ci Secretarul General este acela care are responsabilitatea de a încadra cheltuielile făcute în limita fondurilor bugetare alocate. Astfel, acestuia, i se cere adesea să prezinte rapoarte periodice, de regulă la sfârșitul anului, asupra modului în care a cheltuit fondurile bugetare alocate Camerei respective. În ceea ce privește relațiile cu publicul, rolul Secretarului General este cu adevărat important. Un aspect important îl constituie petițiile trimise către adunarea parlamentară sau delegațiile de cetățeni care vin direct să poarte un dialog cu reprezentanții națiunii. Astfel, Secretarul General are un rol de coordonare a activității de studiu și analiză a petițiilor cetățenilor ale căror rezultate vor fi prezentate organelor de conducere ale Camerei sau comisiilor competente. Un alt aspect important al activității Secretarului General îl constituie problemele legate de securitate a persoanelor și a bunurilor și de menținere a ordinii în spațiile destinate activităților parlamentare. Asigurarea securității se realizează de regulă în coordonare cu poliția, de multe ori adoptându-se norme speciale privitoare la accesul și paza obiectivelor parlamentare.

Atribuțiile Secretarului General în relație cu administrația parlamentară. În statele occidentale, legătura dintre conducerea efectivă a administrației parlamentare și puterea politică nu se bazează pe obediența factorului administrativ față de cel politic, deși este numit de acesta sau cu contribuția sa. Din momentul numirii în funcție, Secretarul General devine un înalt funcționar public, având un statut permanent, el fiind echidistant și neutru din punct de vedere politic

față de reprezentanții partidelor parlamentare. Secretarul General reprezintă legătura între factorul politic reprezentat de Președintele Adunării sau, după caz, de biroul permanent al acesteia și administrația parlamentară. Nici un alt funcționar nu se situează atât de aproape de cei care exprimă voința legislativă sub forma legii, care este principalul instrument al politicii¹⁶

Ca șef și reprezentant al administrației parlamentare, secretarul general are atribuția de a conduce serviciile de specialitate însărcinate prin norme interne și cutume parlamentare să furnizeze asistență celor aleși de popor pentru ca aceștia să-și poată exercita mandatul. În condițiile în care Parlamentul intră în anumite raporturi constituționale cu alte autorități publice de natură constituțională, cum ar fi Guvernul și Șeful Statului, și Secretarul General al adunării parlamentare întreține raporturi administrative cu serviciile administrative ale autorităților publice menționate. De modul în care secretarii generali ai parlamentelor colaborează cu administrația guvernului, ori cu cancelaria sau cu alte servicii de specialitate care îl deservește pe șeful statului, depind, în ultimă instanță, raporturile constituționale dintre autoritățile menționate. Ca șef al administrației parlamentare, Secretarul General trebuie să se bucure de o reală autonomie în anumite probleme (angajarea personalului de execuție, conducerea departamentelor funcționale, administrarea spațiilor de interes parlamentar ș.a.). Sunt anumite domenii de activitate în care Secretarul General trebuie să țină seama de opinia factorilor politici (stabilirea listei de achiziții de bunuri și servicii, angajarea în posturi de conducere, investiții, politica de personal, diplomația parlamentară ș.a.). Este necesar ca prin regulamente interne să se stabilească cu exactitate modul de subordonare al Secretarului General, atribuțiile și, în mod special, instrumentele pe care le are la dispoziție pentru a-și îndeplini îndatoririle fără nici o imixtiune din partea factorului politic. Numai procedura de numire și de revocare din funcție a Secretarului General ar trebui să aibă un caracter politic. În rest, Secretarul General trebuie să beneficieze de un înalt grad de autonomie. Statutul său ar trebui să fie echivalent celui de ministru și să fie subordonat exclusiv Președintelui Adunării. În Senatul polonez, de pildă, Secretarul General al acestuia (cancelar) are rang

¹⁶ A se vedea **Constantin Sava**, op. cit., p. 55.

de ministru și este subordonat direct Mareșalului Senatului¹⁷. Marea majoritate a organelor legislative conferă Secretarului General dreptul de a reprezenta administrația parlamentară. Secretarul General dispune și de puteri largi în organizarea administrației parlamentare. Modurile concrete în care acest lucru se realizează variază de la o țară la alta, însă în cele mai multe cazuri Secretarul General are dreptul de a face propuneri către organele de conducere politică sau către comisiile specializate având o influență decisivă în stabilirea serviciilor parlamentare. Secretarul General este competent și în materie de management al personalului. Aici există diferențe clare între adunările parlamentare și între diferite țări. Dacă în unele cazuri Secretarul beneficiază de puteri autonome, începând cu selecționarea și până la revocarea personalului, în altele dispune de puteri limitate, care privesc numai eșaloanelor inferioare sau poate face numai propuneri în domeniu. Secretarul General este adesea împuternicit să numească, să revoce sau să desemneze personalul.

Rolul Secretarului General în cadrul administrației parlamentare din România. În România, instituția Secretarului General a cunoscut o evoluție asemănătoare celei care a avut loc pe plan mondial. Compartimentele din structura Secretariatului General al Camerei Deputaților au următoarele atribuții generale:

a) asigurarea asistenței de specialitate și întocmirea documentelor specifice pentru examinarea inițiativelor legislative în comisiile parlamentare și pentru dezbaterile acestora în plenul Camerei Deputaților sau în plenul celor două Camere, după caz; asigurarea informării și documentării membrilor Camerei Deputaților; asigurarea lucrărilor de secretariat pentru structurile Camerei Deputaților și ale Secretariatului General al Camerei Deputaților;

b) elaborarea propunerilor de asigurare a resurselor și distribuția acestora în conformitate cu hotărârile adoptate de Camera Deputaților și Biroul Permanent, precum și pe baza aprobărilor Secretarului General, în calitate de ordonator principal de credite, potrivit competențelor; gestionarea resurselor și exercitarea controlului utilizării acestora în conformitate cu prevederile legale;

¹⁷ Structura organizatorică a Cancelariei Senatului este stabilită de Cancelar. Tot acesta are dreptul de numire și revocare din funcție a șefilor compartimentelor de specialitate ale Cancelariei

c) administrarea spațiilor Palatului Parlamentului și asigurarea serviciilor auxiliare pentru buna funcționare a acestora.

Secretariatul General al Camerei Deputaților desfășoară următoarele activități principale:

a) asigurarea condițiilor pentru pregătirea și desfășurarea lucrărilor parlamentare;

b) fundamentarea necesarului de resurse financiare, materiale și umane și utilizarea lor, potrivit legii;

c) elaborarea propunerilor privind relațiile cu autoritățile publice, organizațiile interne și internaționale și executarea aprobărilor, potrivit competențelor;

d) exercitarea controlului intern;

e) administrarea bunurilor și a serviciilor auxiliare.

Activitatea Secretariatului General al Camerei Deputaților privind pregătirea și desfășurarea lucrărilor parlamentare se realizează prin:

a) pregătirea și asigurarea condițiilor pentru buna desfășurare a ședințelor Camerei Deputaților și ale celor două Camere, după caz; asigurarea evidenței proiectelor de lege și a altor documente care se supun dezbaterii Camerei Deputaților;

b) asigurarea asistenței de specialitate privind dezbaterile proiectelor de lege în plenul Camerei Deputaților sau în plenul celor două Camere, după caz; procesarea sau întocmirea proiectelor de lege, respectiv a legilor pe baza textelor adoptate de plenul Camerei Deputaților sau de plenul celor două Camere ale Parlamentului, după caz; ține evidența acestora;

c) asigurarea asistenței de specialitate pentru activitatea comisiilor parlamentare;

d) asigurarea asistenței de specialitate și a activității de secretariat a Biroului Permanent;

e) asigurarea informării și documentării pentru membrii Biroului Permanent, pentru grupurile parlamentare și comisiile parlamentare.

Activitatea de pregătire a lucrărilor parlamentare se îndeplinește de către Secretariatul tehnic în cea mai mare parte. Resursele financiare se asigură atât pentru structurile Camerei Deputaților, inclusiv pentru activitatea deputaților în circumscripțiile electorale, cât și pentru Secretariatul General al Camerei Deputaților. Fundamentarea necesarului de resurse financiare se îndeplinește de către: Direcția pentru resurse umane și salarizare, Direcția pentru achiziții publice, Direcția decontărilor pentru deputați, Direcția financiar-contabilă, Direcția generală

pentru dezvoltare și Direcția pentru informatică și comunicații. Secretarul General răspunde în fața celor 2 camere și a Biroului Permanent de modul în care își îndeplinește atribuțiile în asigurarea unei bune funcționări a serviciilor camerei respective. Astfel Secretarul General este abilitat să țină legătura cu președintele, cu mass-media în probleme privind activitatea curentă. Secretarul General este ordonator principal de credite, ia măsuri pentru aplicarea reglementărilor privind promovarea și angajarea în funcție a salariaților.

Concluzii. În toate adunările parlamentare autoritatea administrativă care conduce efectiv administrația parlamentară are o legătură specială cu partidul care deține majoritatea, fiind interlocutorul privilegiat al puterii. Cel care conduce efectiv serviciile care formează administrația parlamentară a unui for legislativ este secretarul general al acestuia. Legătura privilegiată care există între Secretarul General și majoritatea parlamentară trebuie înțeleasă, însă, prin raportare la conceptul de opoziție și la statutul acesteia în parlamentele statelor cu o democrație consolidată. În aceste state, între majoritate și opoziție nu există un climat tensionat, conflictual, așa cum din păcate mai este înțeles în unele state care au trecut de la un regim politic totalitar la un regim întemeiat pe democrația constituțională și pe principiile statului de drept. Dacă în urmă cu câteva decenii rolul Secretarului General în cadrul administrației parlamentare a fost subestimat, în ultimii ani se consideră că Instituția Secretarului General este apreciată și i se acordă importanța corespunzătoare în cadrul activităților parlamentare. Competența profesională a Secretarului General a evoluat de la responsabilitățile tradiționale legate de îndeplinirea atribuțiilor de consiliere a președintelui adunării pe probleme de natură parlamentară și constituțională la cea de conducător al unei administrații complexe. Uneori, intenția de a avea o administrație parlamentară cât mai stabilă, este adesea minată de caracterul imprevizibil al Parlamentului însuși. Toate acestea fac necesară elaborarea unui ansamblu comun de reguli de comportament care să constituie fundamentul unui cod de conduită a secretarilor generali, pentru o abordare general valabilă a rolului administrativ și managerial pe care aceștia îl îndeplinesc în cadrul propriilor parlamente¹⁸.

¹⁸ A se vedea **Constantin Sava**, op. cit., p. 182.

ASPECTE PRIVIND DREPTUL LA RECUNOAȘTEREA CAPACITĂȚII JURIDICE A PERSOANELOR CU DIZABILITĂȚI

ANNA MARIA CUN NEAGOE*

Abstract:

Legal capacity is the attribute that gives the status of a subject of law, the holder of the legal rights and obligations. For people with mental disabilities, the right to legal capacity has been ignored, and the loss of capacity is a loss that can generate the possibility of exercising fundamental rights – the right to manage their own property, the right to marry, the right to choose their place of residence, the right to vote and to be elected, the right to decide on medical treatment and the right to participate in a fair trial, including in cases involving their rights.

Keywords: persons with disabilities, legal capacity, capacity of use, capacity of exercise, judicial interdiction, fundamental rights

Résumé:

La capacité juridique est l'attribut qui accorde le statut de sujet de droit, de le titulaire des droits et obligations juridiques. Pour les personnes avec un handicap mental, le droit à la capacité juridique a été ignorée, ainsi que la privation de la capacité est une perte qui peut générer la possibilité d'exercer les droits fondamentaux – le droit de gérer leurs propres biens, le droit de se marier, le droit de choisir leur lieu de résidence, le droit de voter et d'être élu, le droit de décider sur le traitement médical et le droit de participer à un procès équitable, y compris dans les cas impliquant leurs droits.

Mots-clés: les personnes handicapées la capacité juridique, la capacité de jouissance, la capacité d'exercice, interdiction judiciaire, droits fondamentaux.

Capacitatea juridică reprezintă capacitatea unei persoane de a lua decizii legale valabile și de a încheia relații contractuale cu caracter obligatoriu. Persoana care deține capacitate juridică devine subiect de drept și, în consecință, titulară de drepturi și obligații legale. Capacitatea juridică este în mod special importantă deoarece afectează toate domeniile vieții, cum ar fi alegerea domiciliului, alegerea partenerului de viață și încheierea căsătoriei, semnarea contractului individual de muncă sau exprimarea votului.

În cazul persoanelor cu dizabilități, dreptul la capacitate juridică a fost ignorat. În special, persoanele cu deficiențe mentale au fost și sunt private de dreptul de a lua decizii care privesc viața lor personală: alegerea reședinței, organizarea programului zilnic, gestionarea banilor și proprietății, administrarea tratamentului medical sau internarea în spital. Din dorința de a proteja drepturile acestor persoane s-a aplicat substituirea luării deciziilor de către tutorii lor, în procesul aplicării căreia s-a ajuns, de multe ori, la neglijarea voinței acestor persoane și chiar la abuzuri.

* Cercetător științific.

Odată cu lipsirea de capacitate de exercițiu, persoanele pierd posibilitatea de a-și exercita majoritatea drepturilor fundamentale – dreptul de a-și gestiona singuri proprietatea, dreptul la căsătorie, dreptul de a-și alege locul de trai, dreptul la vot și de a fi ales, dreptul de a decide asupra tratamentului medical și, de asemenea, dreptul de a participa la un proces echitabil, inclusiv în cazurile care implică drepturile lor.

Dreptul persoanei de a fi recunoscută în mod egal în fața legii este un principiu consacrat în domeniul drepturilor omului, fiind reflectat atât în normele juridice naționale cât și cele internaționale.

Context internațional

Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice¹ a recunoscut pentru prima dată dreptul la capacitate juridică al persoanei,

¹ Adoptat și deschis spre semnare de Adunarea Generală a Națiunilor Unite la 16 decembrie 1966, intrat în vigoare la 23 martie 1976, pentru toate dispozițiile cu excepția celor de la art. 41 care au intrat în vigoare la 28 martie; România a ratificat Pactul la 31 octombrie 1974 prin Decretul nr. 212, publicat în Buletinul Oficial al României, partea 1, nr.146 din 20 noiembrie 1974.

afirmând că „orice om are dreptul de a i se recunoaște pretutindeni personalitatea juridică”².

Convenția privind Drepturile Persoanelor cu Dizabilități (CDPD)³ care deschide perspectiva unei noi etape în eforturile „de a promova, proteja și asigura exercitarea deplină și în condiții de egalitate a tuturor drepturilor și libertăților fundamentale ale omului de către toate persoanele cu dizabilități și de a promova respectul pentru demnitatea lor intrinsecă”⁴, reafirmă că „persoanele cu dizabilități au dreptul la recunoașterea, oriunde s-ar afla, a capacității lor juridice”⁵. Această prevedere a generat o schimbare semnificativă în ceea ce privește modul de abordare a capacității juridice, permițând persoanelor cu dizabilități să preia controlul asupra vieții lor⁶.

Potrivit CDPD „persoanele cu dizabilități se bucură de asistență juridică în condiții de egalitate cu ceilalți, în toate domeniile vieții”⁷, astfel că sunt necesare „măsuri adecvate pentru a asigura accesul persoanelor cu dizabilități la sprijinul de care ar putea avea nevoie în exercitarea capacității lor juridice”⁸. Aceste măsuri trebuie să „prevadă protecția adecvată și eficientă pentru prevenirea abuzurilor..., să garanteze respectarea drepturilor, voinței și preferințelor persoanei, să nu prezinte conflict de interese, să fie proporționale și adaptate la situația persoanei, să fie aplicate pentru cea mai scurtă perioadă posibilă, fiind supuse revizuirii periodice de către o autoritate competentă, independentă și imparțială sau de către un organ juridic”⁹.

² A se vedea *Principalele instrumente internaționale privind drepturile omului la care România este parte – Volumul I Instrumente universale – Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice, art. 16, IRDO, 2007, p.52.*

³ Adoptată la New York de Adunarea Generală a Organizației Națiunilor Unite la 13 decembrie 2006, deschisă spre semnare la 30 martie 2007 și semnată de România la 26 septembrie 2007, ratificată de România prin Legea nr. 221/2010.

⁴ Art. 2 CDPD.

⁵ Ibidem art. 12, pct. 1.

⁶ FRA, *Capacitatea juridică a persoanelor cu dizabilități intelectuale și a persoanelor cu probleme de sănătate mintală*, <http://fra.europa.eu/en/publication/2013/legal-capacity-persons-intellectual-disabilities-and-persons-mental-health-problems>

⁷ Art. 12, pct. 2 CDPD.

⁸ Ibidem, pct. 3.

⁹ Ibidem, pct. 4.

De asemenea, așa cum este prevăzut în CDPD, sunt necesare măsuri adecvate și eficiente pentru a asigura dreptul egal al persoanelor cu dizabilități de a deține sau moșteni proprietăți, de a-și gestiona propriile venituri și de a avea acces egal la împrumuturi bancare, ipoteci și alte forme de credit financiar și se vor asigura că persoanele cu dizabilități nu sunt deposedate în mod arbitrar de bunurile lor¹⁰.

Sintetizând, din interpretarea articolului 12 se desprind câteva idei:

- termenul „capacitate juridică”, folosit în CDPD, semnifică atât capacitatea de a avea drepturi, dar mai ales capacitatea de a le exercita;
- dreptul la capacitatea juridică se aplică tuturor persoanelor cu dizabilități, indiferent de tipul sau severitatea dizabilității;

- persoanele cu dizabilități au dreptul la suport și adaptare rezonabilă în exercitarea capacității juridice, suport ce nu poate restricționa drepturile și voința persoanei.

De problematica pe care o presupune capacitatea juridică este inevitabil strâns legată exercitarea dreptului la viață independentă. În scopul de a-și dezvolta capacitatea, persoana trebuie să aibă experiență în exercitarea acesteia, în diferite moduri, experiență ce poate fi câștigată numai prin participarea de fapt, la viața comunității. Capacitate juridică este un continuum care se conectează cu tot ce este necesar pentru a permite persoanei să se dezvolte – dreptul de a lua decizii care să fie respectate, un loc propriu de reședință, viață în comunitate relaționând cu prietenii și rude, fie în spații rezidențiale sau private¹¹.

Mesajul profund al CDPD este că „persoanele cu dizabilități nu sunt „obiecte” ale purtării noastre de grijă, ci „subiecte”, ființe umane care se bucură de drepturile omului în măsură egală cu ceilalți”¹².

Articolul 12 al Convenției „deschide un nou spațiu legal în fața parametrilor obișnuiți ai

¹⁰ Ibidem, pct. 5.

¹¹ A se vedea **Gerard Quinn**, *Rethinking Personhood: New Directions in Legal Capacity Law & Policy*, www.nuigalway.ie/cdlp/documents/events/Vancouver%20GQfinal.pdf.

¹² A se vedea **Gerard Quinn**, *Personhood & Legal Capacity: Perspectives on the Paradigm Shift of Article 12 CRPD*, <http://www.inclusionireland.ie/documents/HarvardLegalCapacitydraft2.doc>.

legislației privind capacitatea juridică, pentru ca ea să devină mai incluzivă față de diversitatea umană și față de modul în care oamenii gândesc sau comunică. Întrebarea nu mai poate fi: are persoana capacitate mintală pentru a-și exercita capacitatea sa juridică? Altfel spus, capacitatea mintală nu mai poate înlocui capacitatea juridică. Din contră, întrebarea este: ce fel de suport are nevoie persoana pentru a-și exercita capacitatea juridică? Aceasta reprezintă o schimbare profundă în legislația privind capacitatea juridică”¹³.

Prevederile CDPD referitoare la capacitatea juridică impun o interpretare în conformitate cu principiile generale ale CDPD care solicită respectarea demnității inalienabile, a autonomiei individuale, inclusiv a libertății de a face propriile alegeri, și a independenței persoanelor, precum și participarea și integrarea deplină și efectivă în societate, fără discriminare¹⁴. Articolul 12 este expresia fundamentală a cererii comunității drepturilor persoanelor cu dizabilități că ar trebui să fie aplicat principiul „nimic despre noi fără noi”.

Context național

Constituția României garantează egalitatea cetățenilor în fața legii și a autorităților publice, fără privilegii și fără discriminări, nimeni nefiind mai presus de lege¹⁵.

Potrivit Constituției, exercițiul unor drepturi sau al unor libertăți poate fi restrâns numai prin lege și numai dacă se impune, după caz, pentru: apărarea securității naționale, a ordinii, a sănătății ori a moralei publice, a drepturilor și a libertăților cetățenilor; desfășurarea instrucției penale; prevenirea consecințelor unei calamități naturale, ale unui dezastru ori ale unui sinistru deosebit de grav. Restrângerea poate fi dispusă numai dacă este necesară într-o societate democratică. Măsura trebuie să fie proporțională cu situația care a determinat-o, să fie aplicată în mod nediscriminatoriu și fără a aduce atingere existenței dreptului sau a libertății¹⁶.

¹³ A se vedea **Michael Bach, Lana Kerzner**, *A New Paradigm for Protecting Autonomy and the Right to Legal Capacity*, p. 58, <http://www.lco-cdo.org/dizabilities/bach-kerzner.pdf>.

¹⁴ Art. 3 lit. a-c, CDPD.

¹⁵ Art. 16. din Constituția României, revizuită prin Legea nr. 429/2003, publicat în M. Of., I, nr. 767 din 31 octombrie 2003.

¹⁶ Ibidem art. 53.

Noul Cod civil al României¹⁷ recunoaște capacitatea civilă tuturor persoanelor, orice persoană având capacitate de folosință și, cu excepția cazurilor prevăzute de lege, capacitate de exercițiu, nimeni neputând fi îngrădit în capacitatea de folosință sau lipsit, în tot sau în parte, de capacitatea de exercițiu, decât în cazurile și condițiile expres prevăzute de lege¹⁸.

Capacitatea de folosință, definită ca fiind aptitudinea persoanei de a avea drepturi și obligații civile începe la nașterea persoanei și încetează odată cu moartea acesteia¹⁹.

Capacitatea de exercițiu este definită de Noul Cod Civil ca fiind aptitudinea persoanei de a încheia singură acte juridice civile, existența acesteia fiind condiționată de suficiența maturității psihice a persoanei de a-și exercita drepturile și obligațiile, la data când persoana devine majoră²⁰.

Persoanele care nu au capacitate de exercițiu, în afara altor cazuri prevăzute de lege, sunt minorul care nu a împlinit vârsta de 14 ani și interzisul judecătoresc, cazuri în care, actele juridice privind munca, îndeletnicirile artistice sau sportive ori referitoare la profesie, cu încuviințarea părinților sau a tutorelui, precum și cu respectarea dispozițiilor legii speciale se încheie, în numele acestora, de reprezentanții lor legali, în condițiile prevăzute de lege.

Astfel, persoana lipsită de capacitatea de exercițiu poate încheia singură actele anume prevăzute de lege, actele de conservare, precum și actele de dispoziție de mică valoare, cu caracter curent și care se execută la momentul încheierii lor²¹.

Noul Cod Civil precizează, în cazul persoanei care nu are discernământul necesar pentru a se îngriji de interesele sale, din cauza alienației ori debilității mintale, punerea sub interdicție judecătorească. În acest caz, interdicția poate fi cerută de²²:

a) persoanele apropiate persoanei care nu are discernământ, precum și administratorii și locatarii casei în care locuiește acesta;

¹⁷ Legea nr. 287 din 17 iulie 2009, republicată, privind Codul Civil, intrat în vigoare începând cu anul 2011, publicată în M. Of., I, nr. 505 din 15 iulie 2011.

¹⁸ Art. 28 și 29 Noul Cod Civil.

¹⁹ Ibidem art. 34, 35.

²⁰ Ibidem art. 37, 38.

²¹ Ibidem art. 37, 38, 42 alin(1), 43.

²² Ibidem art. 164, 165, 111.

b) serviciul de stare civilă, cu prilejul înregistrării morții unei persoane, precum și notarul public, cu prilejul deschiderii unei proceduri succesoriale;

c) instanțele judecătorești, cu prilejul condamnării la pedeapsa penală a interzicerii drepturilor părintești;

d) organele administrației publice locale, instituțiile de ocrotire, precum și orice altă persoană.

Orice persoană care are capacitatea deplină de exercițiu poate desemna prin act unilateral sau contract de mandat, încheiat în formă autentică, persoana care urmează a fi numită tutore pentru a se îngriji de persoana și bunurile sale în cazul în care ar fi pusă sub interdicție judecătorească²³.

Cererea de punere sub interdicție judecătorească a unei persoane se soluționează de instanța competentă în a cărei circumscripție își are domiciliul aceasta, cuprinzând inclusiv faptele din care rezultă alienația mintală sau debilitatea mintală, precum și dovezile propuse. După primirea cererii, președintele instanței va dispune comunicarea copiilor de pe aceasta și de pe înscrisurile anexate, atât celui a cărui punere sub interdicție judecătorească a fost cerută, cât și procurorului, atunci când cererea nu a fost introdusă de acesta. Procurorul, direct sau prin organele poliției, va efectua cercetările necesare, va lua avizul unei comisii de medici specialiști, iar dacă cel a cărui punere sub interdicție judecătorească este cerută se găsește internat într-o unitate sanitară, va lua și avizul acesteia.

În cazul în care persoana fizică lipsită de capacitatea de exercițiu a drepturilor civile nu are reprezentant legal, președintele instanței sesizează instanța de tutelă în a cărei circumscripție domiciliază cel a cărui punere sub interdicție judecătorească este cerută, în vederea numirii unui curator, în vederea reprezentării în instanță a celui a cărui punere sub interdicție judecătorească este cerută, în cazul în care starea sănătății lui împiedică prezentarea sa personală. În cazul în care cererea de punere sub interdicție judecătorească a fost respinsă, curatela instituită pe durata procesului încetează de drept.

Dacă au încetat cauzele care au provocat interdicția, instanța judecătorească va pronunța ridicarea ei, aplicând aceeași procedură ca și în cazul punerii sub interdicție, informații despre

²³ Ibidem art. 166.

aceasta fiind incluse în hotărârea prin care s-a pronunțat interdicția judecătorească.²⁴

Internarea provizorie intervine în cazul în care, comisia de medici specialiști consideră este necesară observarea mai îndelungată a stării mintale a celui a cărui punere sub interdicție judecătorească este cerută, instanța, solicitând și concluziile procurorului, putând dispune internarea provizorie, într-o unitate sanitară de specialitate, pentru o perioadă de cel mult 6 săptămâni²⁵.

Odată cu punerea sub interdicție a persoanei, aceasta este lipsită automat de o serie de alte drepturi precum: dreptul de a-și întemeia o familie, dreptul de a munci, dreptul la vot.

Astfel, deși potrivit prevederilor constituționale, „familia se întemeiază pe căsătoria liber consimțită între soți, pe egalitatea acestora și pe dreptul și îndatorirea părinților de a asigura creșterea, educația și instruirea copiilor”²⁶, Codul civil interzice căsătoria alienatului mintal și debilului mintal²⁷, indiferent dacă aceștia sunt sau nu puși sub interdicție. Alienatul sau debilul mintal nu se poate căsători nici măcar în momentele de luciditate pasageră²⁸.

În ceea ce privește dreptul la muncă, deși potrivit prevederilor constituționale și a actelor normative privind prevenirea și sancționarea tuturor formelor de discriminare²⁹, care transpun prevederile Directivei 2000/78/CE de creare a unui cadru general în favoarea egalității de tratament în ceea ce privește încadrarea în muncă și ocuparea forței de muncă³⁰, acesta nu poate fi îngădit³¹, fiind garantat principiul egalității între cetățeni, al excluderii privilegiilor și cel al discriminării, în ceea ce privește exercitarea dreptului la muncă³², totuși *Codul muncii* interzice încadrarea în muncă a persoanelor puse sub interdicție judecătorească³³

²⁴ Ibidem art. 177. Și art. 926, 928-930 Codul de Procedură Civilă.

²⁵ Art. 927 Codul de Procedură Civilă.

²⁶ Art. 48 Constituția României.

²⁷ Art. 274, Noul Cod Civil.

²⁸ A se vedea *Evoluția protecției și promovării drepturilor persoanelor cu dizabilități în România*, IRDO, 2013, p.49.

²⁹ OUG 137/2000, art. 1 alin. (2).

³⁰ Publicată în J. Of, nr. L 303 din 2 decembrie 2000.

³¹ Art. 41 Constituția României.

³² OUG 137/2000 art. 1 alin. (2).

³³ Art. 13, Codul Muncii.

Dreptul la vot este garantat de prevederile constituționale tuturor cetățenilor români care au împlinit vârsta de 18 ani, cu excepția debililor sau alienaților mintali³⁴.

Concluzii și recomandări

Strategia europeană 2010–2020 pentru persoanele cu dizabilități menționează că: „acțiunea UE va sprijini și va completa politicile și programele naționale de promovare a egalității, încurajând, de exemplu, statele membre să-și adapteze legislația internă privind capacitatea juridică în conformitate cu CDPD”³⁵.

Reforma legislațiilor privind capacitatea juridică este, probabil, cea mai importantă problemă cu care se confruntă comunitatea juridică internațională în acest moment³⁶.

Noua legislație trebuie să elimine sistemul total de tutelă și pierderea automată a drepturilor ca urmare a punerii sub interdicție judecătorească, astfel încât să fie eliminat accesul limitat al persoanelor cu dizabilități mentale la o serie de drepturi fundamentale și să se recunoască dreptul persoanelor cu dizabilități de a beneficia de capacitate juridică în condiții de egalitate cu celelalte persoane, în toate aspectele vieții. Astfel, noile prevederi legislative ar trebui să asigure tuturor persoanelor cu dizabilități dreptul la vot, dreptul de a se căsători, de a educa copiii lor, dreptul la libera alegere a locului de reședință, dreptul la muncă, în măsură egală cu ceilalți cetățeni.

De asemenea, sunt necesare modificări legislative în sensul admiterii posibilității de contestare a actelor procesuale, inclusiv a hotărârilor, deciziilor instanțelor judecătorești de către persoana incapabilă, a modului în care este administrată tutela, precum și posibilitatea revizuirii periodice automate ale deciziei privind punerea sub interdicție.

Deși Noul Cod Civil, intrat în vigoare în anul 2011, acordă o atenție specială protecției drepturilor și libertăților civile fundamentale inerente

personalității umane, consacrate în reglementările internaționale, aducând elemente de noutate (perfecționarea regimului lipsei capacității de exercițiu, prin enumerarea exemplificativă a persoanelor lipsite de capacitatea de exercițiu; precizarea actelor ce pot fi efectuate singur de către cel incapabil; posibilitatea ca aceste persoane să poată desemna în prealabil persoana ce va fi numită tutore în cazul incapacității lor viitoare) actul normativ continuă să facă referire la „alienația sau debilitatea mintală” care determină incapacitatea unei persoane de a se îngriji de interesele sale motiv pentru care intervine pierderea totală de capacitate, denumită „interdicție”. Acest aspect a fost semnalat și de Comisarul pentru drepturile omului, al Consiliului Europei, în raportul său special, referindu-se la acest subiect³⁷.

În efortul armonizării legislației cu prevederile CDPD, apare totodată necesitatea elaborării unui sistem de luare asistată a deciziilor care să ajute persoana cu dizabilități să ia propriile sale decizii, ca o măsură de protecție flexibilă care să asigure respectarea autonomiei, a voinței și a preferințelor persoanei³⁸. Acest sistem de luare a deciziilor prin suport ar trebui să înlocuiască mecanismul de luare a deciziilor prin substituție (tutore).

De asemenea, trebuie revizuit cadrul legislativ care reglementează dreptul la muncă astfel încât toate persoanele cu dizabilități să poată fi încadrate în muncă.

Și în ceea ce privește participarea la viața politică și publică trebuie avute în vedere toate măsurile care să asigure că persoanele cu dizabilități, inclusiv cu dizabilități intelectuale, nu sunt private de dreptul lor de a vota sau de a fi alese.

Așadar, este nevoie de efort din partea autorităților pentru alinierea deplină și efectivă a legislației și practicilor naționale la standardele CDPD, pentru a asigura că persoanele cu dizabilități beneficiază de capacitate juridică în condiții de egalitate cu celelalte persoane, în toate aspectele vieții.

³⁴ Art. 36, Constituția României.

³⁵ A se vedea **Irina Moroianu Zlătescu, Anna Neagoe**, *Nediscriminare, Autonomie, Incluziune*, IRDO, 2012, p. 197.

³⁶ G. Quinn “Personhood & Legal Capacity Perspectives on the Paradigm Shift of Article 12 CRPD”, http://www.nuigalway.ie/cdlp/staff/gerard_quinn.html

³⁷ Raportul Comisarului pentru drepturile omului al Consiliului Europei, CommDH(2014)14.

³⁸ A se vedea *Evoluția protecției și promovării...* op. cit., IRDO, 2013, p. 9.

II. DOCUMENTAR JURIDIC

RAPORTUL COMISARULUI PENTRU DREPTURILE OMULUI AL CONSILIULUI EUROPEI ÎN URMA VIZITEI EFECTUATE ÎN ROMÂNIA¹ (31 MARTIE – 4 APRILIE 2014)

REZUMAT

Prezentul raport se bazează pe temele vizitei Comisarului și se concentrează asupra următoarelor aspecte:

Drepturile persoanelor cu dizabilități

Comisarul este profund preocupat de numărul foarte mare de instituții pentru persoane cu dizabilități, inclusiv copii, în pofida obiectivelor de dezinstituționalizare stabilite de guvern. Sunt îngrijorătoare în special numeroasele rapoarte privind condițiile de trai inadecvate, marginalizarea socială și relele tratamente cu care se confruntă copiii și adulții cu dizabilități în instituții, precum și cele privind lipsa accesului la justiție pentru aceste persoane.

Autoritățile române sunt invitate să elaboreze, cu implicarea activă a persoanelor cu dizabilități, un plan cuprinzător pentru înlocuirea instituțiilor cu servicii comunitare, în deplină conformitate cu articolul 19 din Convenția Organizației Națiunilor Unite privind drepturile persoanelor cu dizabilități (UNCRPD). Îndrumări utile în această privință sunt furnizate în Planul de acțiune pentru persoanele cu dizabilități 2006-2015 al Consiliului Europei. În același timp, se subliniază faptul că existența unei dizabilități nu poate justifica o măsură privativă de libertate și că orice privare de libertate sau utilizare a forței împotriva unor persoane cu dizabilități trebuie să fie în deplină conformitate cu articolele 3 și 5 din Convenția europeană a drepturilor omului (CEDO). Toate acuzațiile privind acte ilegale, în special cele care constituie încălcări grave ale drepturilor omului, comise împotriva unor persoane care trăiesc în instituții, trebuie să fie investigate prompt și eficient, iar persoanele responsabile trebuie să fie deferite justiției. În acest scop, este necesar ca autoritățile să asigure accesul efectiv al persoanelor cu dizabilități la toate procedurile

legale care le privesc. În acest context, se solicită în mod ferm autorităților să instituie un mecanism național de prevenire eficient, așa cum prevede Protocolul opțional la Convenția împotriva torturii și a altor pedepse ori tratamente cu cruzime, inumane sau degradante (OPCAT).

Comisarul este preocupat de numeroasele obstacole în calea unei vieți independente cu care se confruntă persoanele cu dizabilități, inclusiv accesibilitatea redusă la mediul construit și la principalele servicii deschise sau furnizate publicului. De asemenea, persoanele cu dizabilități din România continuă să fie afectate de o rată excesiv de ridicată a șomajului și să se confrunte cu dificultăți serioase în accesul pe piața muncii în condiții de egalitate cu celelalte persoane. Se solicită în mod ferm autorităților să îmbunătățească nivelul general de accesibilitate a mediului și a serviciilor și să modifice legislația și practicile existente astfel încât să asigure accesul efectiv al persoanelor cu dizabilități la piața muncii.

Comisarul Muižnieks constată cu îngrijorare că persoanele cu dizabilități din România pot fi lipsite în totalitate de capacitate juridică și de o serie de drepturi, inclusiv dreptul de a vota și de a fi ales. Autorităților li se solicită să alinieze pe deplin și în mod efectiv legislația și practicile naționale cu standardele cuprinse în UNCRPD și cu jurisprudența relevantă a Curții Europene a Drepturilor Omului (denumită în continuare „Curtea”), pentru a se asigura că persoanele cu dizabilități beneficiază de capacitate juridică în condiții de egalitate cu celelalte persoane în toate aspectele vieții.

Faptul că o mare parte dintre copiii cu dizabilități sunt educați în conformitate cu programe speciale, în școli speciale sau de masă, îl preocupă în mod special pe Comisar. La fel de îngrijorătoare sunt nivelurile scăzute de accesibilitate a instituțiilor de învățământ superior pentru studenții

¹ Commissioner for Human Rights, Council of Europe, Comm DH(2014)14.

adulți cu dizabilități. Se solicită în mod ferm autorităților să promoveze educația incluzivă, să stabilească obiective ambițioase pentru transferul copiilor cu dizabilități din învățământul special în cadrul celui de masă și să asigure accesibilitatea tuturor instituțiilor de învățământ pentru persoanele cu dizabilități.

În sfârșit, Comisarul salută ratificarea de către România a UNCRPD în anul 2010. Cu toate acestea, este îngrijorat de faptul că desființarea în același an a Autorității Naționale pentru Persoanele cu Handicap a afectat buna punere în aplicare a UNCRPD, atât la nivel legislativ, cât și în practică. Autorităților li se solicită să asigure participarea deplină a persoanelor cu dizabilități și a ONG-urilor naționale de specialitate în procesul de elaborare a Strategiei naționale pentru incluziunea socială a persoanelor cu dizabilități 2014-2020, în conformitate cu standardele cuprinse în UNCRPD.

Drepturile copilului

Comisarul este profund îngrijorat de numărul mare de copii abandonați care trăiesc în România, dintre care aproximativ 80 000 sunt lăsați în urmă de părinți migranți care lucrează în străinătate. Comisarul este la fel de îngrijorat de situația a cel puțin 6 000 de copii ai străzii din țară, care sunt grav afectați de excluziune socială, de violență și de abuzuri. Comisarul este în mod special preocupat de faptul că acest fenomen este transmis peste mai multe generații. Este necesar ca autoritățile să își intensifice eforturile pentru a preveni abandonul copiilor și pentru a reduce numărul de copii care trăiesc pe străzi. Trebuie luate măsuri urgente pentru a se garanta că copiii străzii au acces efectiv la educație, la servicii de sănătate, la adăpost și la hrană. Autoritățile trebuie să sprijine reintegrarea copiilor abandonați în familiile lor și să ofere îngrijire alternativă atunci când acest lucru este în interesul superior al copilului.

Comisarul este în mod special preocupat de instituționalizarea unui număr mare de copii, inclusiv copii cu dizabilități, de caracterul inadecvat al îngrijirii acordate acestora în instituții, precum și de lipsa unor programe de tranziție spre viața adultă. Se solicită în mod ferm autorităților să demonstreze un angajament puternic față de dezinstituționalizarea serviciilor

de protecție a copilului și să continue să dezvolte măsurile de protecție alternativă deja în vigoare. Până la dezinstituționalizare, autoritățile ar trebui să adopte măsuri care să garanteze că drepturile copiilor la respectarea demnității lor și a integrității lor fizice sunt pe deplin respectate și că părinții sunt sprijiniți în vederea reintegrării copiilor în familie și în societate.

Comisarul salută prevederile noului Cod penal prin care este eliminată, începând de la 1 februarie 2014, pedeapsa cu închisoarea pentru minori, precum și introducerea unui evantai mai larg de măsuri educative pentru copiii aflați în conflict cu legea. Cu toate acestea, Comisarul regretă lipsa de pregătire a autorităților pentru punerea în aplicare a acestor măsuri noi. El observă cu preocupare perpetuarea prezenței copiilor în penitenciare sau în condiții similare cu cele din penitenciare, fără acces adecvat la educație. Se solicită în mod ferm autorităților să facă tot posibilul pentru a-și pune practicile în deplină concordanță cu noua legislație și pentru a se asigura că copiii nu mai sunt ținuți în penitenciare sau în alte locații similare.

Comisarul ia act cu interes de procesul de reformă început de România în ultimii ani în ceea ce privește organizarea sistemului de justiție pentru minori. Comisarul încurajează eforturile autorităților în acest domeniu și le solicită în mod ferm să continue formarea sistematică a tuturor membrilor personalului implicat în administrarea justiției pentru minori, pentru a asigura o abordare armonizată a problemelor care îi privesc pe minori.

În sfârșit, Comisarul salută reînființarea, începând din aprilie 2014, a Autorității Naționale pentru Protecția Drepturilor Copilului și Adopție și solicită în mod ferm Guvernului României să aloce resurse adecvate pentru a asigura funcționarea efectivă a acesteia. Comisarul îndeamnă autoritățile să asigure participarea largă a societății civile la elaborarea noului document strategic privind protecția copiilor și prioritizarea interesului superior al copilului în toate măsurile avute în vedere.

Drepturile romilor

Comisarul este în mod special preocupat de persistența antițigănistului instituționalizat din România, caracterizată prin retorica virulentă

împotriva romilor în discursul public, inclusiv la cel mai înalt nivel politic. Autorităților li se solicită să condamne ferm și fără echivoc toate discursurile și infracțiunile bazate pe ură, în timp ce partidele politice și Parlamentul trebuie să adopte măsuri de auto-reglementare pentru a combate și a sancționa efectiv intoleranța și discursurile care instigă la ură. În acest context, Comisarul salută măsurile pozitive adoptate de autorități pentru a combate prejudecățile împotriva romilor, inclusiv desfășurarea unor campanii de sensibilizare împotriva rasismului și recrutarea de membri ai comunității rome în academiile de poliție și în agențiile de punere în aplicare a legii.

Un motiv serios de preocupare pentru Comisar este faptul că peste 70 % dintre romii din România trăiesc sub pragul sărăciei, în timp ce numai aproximativ 35 % dintre aceștia sunt angajați. Lipsa utilităților de bază, spațiile supraaglomerate, segregarea și riscul ridicat de evacuare caracterizează situația locativă a multor romi.

Comisarul salută măsurile adoptate de autorități pentru a spori incluziunea socială a romilor, inclusiv înregistrarea recentă a aproape 5 000 de copii romi și eliberarea de acte de identitate pentru peste 30000 de adulți. În pofida progresului în includerea copiilor romi în sistemul de învățământ, un procent mare de romi rămân fără educație formală, iar ratele de abandon școlar timpuriu în rândul copiilor romi sunt semnificativ mai mari decât ratele naționale medii. Se solicită în mod ferm autorităților să adopte măsuri urgente pentru a spori includerea în sistemul de învățământ a copiilor romi, inclusiv a celor care, în urma migrației familiilor lor în special în țări vest-europene, sunt prezenți în România doar în mod sporadic. Autoritățile ar trebui să folosească mai bine mediatorii școlari romi, dintre care numai jumătate sunt în prezent angajați.

Comisarul Muižnieks ia act cu satisfacție de noile prevederi legale care fac din motivele legate de rasă o circumstanță agravantă pentru toate infracțiunile. Cu toate acestea, se observă cu îngrijorare că autoritățile române par să subestimeze incidența la nivel național a infracțiunilor motivate de ură rasială, care îi afectează în primul rând pe romi. În pofida infracțiunilor rasiale semnalate în mod repetat de ONG-uri și de mass-media, în anul 2013

instanțele nu au înregistrat niciun caz referitor la astfel de infracțiuni. Comisarul solicită în mod ferm autorităților să acorde o atenție deosebită înregistrării discursurilor care instigă la ură și infracțiunilor motivate de ură și să se asigure că funcționarii însărcinați cu punerea în aplicare a legii și profesioniștii din domeniul juridic sunt formați în mod adecvat și sistematic pentru a fi capabili să recunoască, să investigheze eficient și să sancționeze infracțiunile comise din motive legate de rasă.

Se solicită în mod ferm autorităților române să ia toate măsurile necesare pentru a garanta că toate acuzațiile privind rele tratamente aplicate de agenți însărcinați cu punerea în aplicare a legii, inclusiv cele săvârșite din motive presupus legate de rasă, sunt investigate prompt și eficient și că sancțiuni adecvate, cu efect de descurajare, sunt aplicate celor care săvârșesc astfel de acte. Comisarul face apel la autoritățile române să instituie un mecanism independent de plângeri care să acopere activitatea tuturor autorităților însărcinate cu punerea în aplicare a legii, în conformitate cu standardele Consiliului Europei. Comisarul este preocupat de ritmul foarte lent de punere în executare de către România a hotărârilor Curții privind violența rasială împotriva romilor și subliniază că este extrem de important pentru statul de drept din România ca toate hotărârile pronunțate de Curte să fie puse în executare prompt, integral și efectiv. Se solicită în mod ferm autorităților să adopte toate măsurile necesare pentru a soluționa eficient problemele rămase nerezolvate în acest domeniu.

În sfârșit, salutând adoptarea strategiei pentru incluziunea romilor pentru perioada 2012-2020 și înființarea unui grup de lucru interministerial pentru a coordona punerea în aplicare a acestei strategii, Comisarul își exprimă îngrijorarea cu privire la impedimentele structurale existente la punerea sa în aplicare. Autorităților li se solicită să aloce fonduri suficiente pentru punerea în aplicare a strategiei, să consolideze mecanismul de punere în aplicare a acesteia la nivel central și să asigure responsabilizarea autorităților locale în punerea în aplicare a strategiei.

Raportul conține concluziile Comisarului și recomandările adresate autorităților române și este publicat pe website-ul Comisarului.

INTRODUCERE

1. Prezentul raport a fost întocmit în urma vizitei efectuate de Comisarul pentru Drepturile Omului al Consiliului Europei (denumit în continuare „Comisarul”) în România în perioada 31 martie – 4 aprilie 2014². Vizita s-a axat pe protecția drepturilor persoanelor cu dizabilități, a drepturilor copilului și a drepturilor romilor.

2. În timpul vizitei sale, Comisarul a purtat discuții cu autoritățile române, inclusiv cu ministrul afacerilor externe, domnul Titus Corlățean, cu ministrul justiției, domnul Robert Cazanciuc, cu ministrul educației naționale, domnul Remus Pricopie, cu ministrul sănătății, domnul Nicolae Băncioiu, cu procurorul general, domnul Tiberiu Mihail Nițu, cu secretarul de stat pentru persoane cu dizabilități din cadrul Ministerului Muncii, Familiei, Protecției Sociale și Persoanelor Vârstnice, domnul Codrin Scutaru, cu subsecretarul de stat din cadrul Ministerului Afacerilor Interne, domnul Doru Dumitrescu, precum și cu președintele și cu vicepreședintele Consiliului Superior al Magistraturii, domnul Adrian Bordea și domnul Gheorghe Muscalu. În plus, Comisarul a avut întâlniri cu Avocatul Poporului interimar, doamna Ecaterina Teodorescu, și cu adjunctii Avocatului Poporului, doamna Erzsébet Dáné și domnul Ionel Oprea, cu președintele Consiliului Național pentru Combaterea Discriminării, domnul Csaba Ferenc Asztalos, cu președintele Institutului Român pentru Drepturile Omului, doamna Irina Moroianu Zlătescu, cu președintele Agenției Naționale pentru Romi, domnul Daniel Vasile, precum și cu președinții comisiilor pentru drepturile omului ale celor două camere ale Parlamentului României, domnul Nicolae Păun (Camera Deputaților) și doamna Rozália Biró (Senat).

3. Comisarul s-a întâlnit de asemenea cu un număr mare de reprezentanți ai unor organizații din societatea civilă active în domeniul drepturilor omului. El a vizitat Centrul multifuncțional pentru prevenirea abandonului copiilor, intervenție timpurie și educație incluzivă „Sfânta Maria” din sectorul 5 din București, Centrul școlar pentru educație incluzivă din Tâncăbești, județul Ilfov, în apropiere de București, precum și cartierul

² Pe parcursul vizitei sale, Comisarul a fost însoțit de domnul Nikolaos Sitaropoulos, director adjunct în cadrul Oficiului Comisarului și de consilierul său, doamna Patricia Ötvös.

Ferentari din București, unde locuiește cea mai mare comunitate de romi din oraș. Comisarul a participat și la o masă rotundă organizată de ONG-ul „Centrul de Resurse Juridice”, care s-a axat pe accesul la justiție al persoanelor instituționalizate.

4. Comisarul dorește să le mulțumească sincer autorităților române de la Strasbourg și de la București pentru ajutorul acordat în organizarea vizitei sale și pentru facilitarea desfășurării independente și în bune condiții a acesteia. Comisarul le mulțumește de asemenea tuturor interlocutorilor săi pentru disponibilitatea lor de a-i împărtăși cunoștințele și punctele lor de vedere.

5. Comisarul constată că în ultimii ani cadrul legislativ și instituțional pentru protecția drepturilor omului în România s-a schimbat semnificativ în toate domeniile vizate de prezentul raport. Deși salutăm îmbunătățirile realizate, Comisarul este preocupat de faptul că unele inițiative luate în cadrul unor măsuri ample de austeritate par să fi condus la slăbirea cadrului instituțional pentru protecția drepturilor omului la nivel central. În același timp, rapoartele indică faptul că, în lipsa unor resurse adecvate și a unor mecanisme eficiente de monitorizare privind punerea în aplicare a standardelor de protecție socială, descentralizarea serviciilor sociale a diminuat răspunderea autorităților locale în punerea în aplicare a acestor standarde.

6. S-a reținut că autoritățile pregătesc în prezent o serie de documente de politici referitoare la protecția drepturilor omului în perioada 2014-2020. Comisarul încurajează autoritățile să folosească această ocazie pentru a soluționa în mod eficient provocările rămase nerezolvate și pentru a-și consolida capacitatea de a continua activitatea sistematică privind protecția drepturilor omului. Recomandarea Comisarului din 2009 privind activitatea sistematică pentru implementarea drepturilor omului la nivel național oferă orientări utile în această privință.

7. Progresele ulterioare în domeniul protecției drepturilor omului vor necesita voință politică, eforturi viguroase și o strânsă cooperare între toate autoritățile naționale relevante, precum și cu Avocatul Poporului, cu Consiliul Național pentru Combaterea Discriminării și cu Institutul Român pentru Drepturile Omului. Comisarul le solicită autorităților române să consolideze independența,

eficiența și eficacitatea acestor structuri din domeniul drepturilor omului, inclusiv prin clarificarea în continuare a competențelor fiecăreia dintre instituțiile menționate și prin asigurarea faptului că acestea beneficiază de resurse umane și financiare adecvate pentru a-și îndeplini mandatele.

8. Comisarul dorește să continue dialogul său constructiv cu autoritățile române referitor la aspectele menționate. El este încrezător că acest dialog va fi facilitat de prezentul raport și de recomandările cuprinse în acesta, care acoperă trei teme majore: drepturile persoanelor cu dizabilități (secțiunea I), drepturile copilului (secțiunea II) și drepturile romilor (secțiunea III).

1 DREPTURILE PERSOANELOR CU DIZABILITĂȚI

9. Potrivit datelor oficiale, la 31 decembrie 2013 existau peste 648 000 de adulți și aproximativ 70 000 de copii cu dizabilități în România (3,52 % din totalul populației)³. Potrivit unor informații, aceste statistici nu includ un număr mare de persoane cu dizabilități clasificate în conformitate cu dreptul intern drept „persoane cu invaliditate”⁴.

10. Comisarul observă că persoanele cu dizabilități din România se confruntă cu dificultăți semnificative ca urmare, în special, a întârzierilor în alinierea legislației naționale la Convenția Organizației Națiunilor Unite privind drepturile persoanelor cu dizabilități (UNCRPD), a deficiențelor în punerea în aplicare a legislației existente, a problemelor structurale din sistemul de asistență socială, precum și a accesului limitat la educație de calitate și la ocuparea forței de muncă. De asemenea, Comisarul a fost informat cu privire la existența unor prejudecăți societale puternice, care au tendința de a condamna persoanele cu dizabilități la o viață de marginalizare.

11. În acest context, Comisarul salută călduros munca dedicată a multor ONG-uri naționale implicate în protecția și promovarea drepturilor

³ Ministerul Muncii, Protecției Sociale, Familiei și Persoanelor Vârstnice, *Buletin statistic, persoane cu dizabilități*, trimestrul IV, 2013, *Situația copiilor cu dizabilități la 31 decembrie 2013*, disponibile la adresa: http://www.copii.ro/alte_categorii.html.

⁴ A se vedea discuția privind „persoanele cu invaliditate” în secțiunea 1, subsecțiunea 2.

persoanelor cu dizabilități, și încurajează autoritățile să folosească experiența valoroasă a acestora pentru a alinia pe deplin legislația și practicile interne la standardele internaționale și europene.

12. Comisarul ia act de numeroasele decizii ale Curții privind diferitele încălcări ale drepturilor persoanelor cu dizabilități din România, inclusiv unele grave, și este preocupat de faptul că o temă comună a acestor cazuri este lipsa de acces la justiție, în special pentru persoanele cu dizabilități care trăiesc în instituții.

13. Problemele specifice pe care Comisarul le abordează în această secțiune a raportului său sunt: dreptul persoanelor cu dizabilități de a trăi independent și de a fi incluse în comunitate; dreptul la capacitate juridică; dreptul la educație incluzivă și unele aspecte importante privind cadrul legal și instituțional pentru protecția drepturilor persoanelor cu dizabilități.

1.1 DREPTUL DE A TRĂI INDEPENDENT ȘI DE A FI INCLUS ÎN COMUNITATE

1.1.1 SITUAȚIA PERSOANELOR CARE TRĂIESC ÎN INSTITUȚII

14. Potrivit datelor oficiale, la sfârșitul anului 2013, 97,6 % din numărul total al persoanelor cu dizabilități din România trăiau împreună cu familia sau independent, în timp ce 2,4 % (17 123 de persoane, cele mai multe dintre ele cu dizabilități intelectuale și psihosociale) trăiau în instituții pentru adulți cu dizabilități, coordonate de Ministerul Muncii, Protecției Sociale, Familiei și Persoanelor Vârstnice (denumit în continuare „Ministerul Muncii”)⁵. Comisarul a fost informat însă de ONG-uri de specialitate că aceste cifre nu includ persoanele cu dizabilități care trăiesc în instituții aflate sub autoritatea Ministerului Sănătății sau în instituții conduse de entități private.

15. Comisarul constată că, în pofida obiectivelor de dezinstituționalizare stabilite în Strategia națională pentru protecția, integrarea și incluziunea socială a persoanelor cu handicap în perioada 2006-2013 (denumită în continuare „Strategia pentru protecția persoanelor cu handicap 2006-2013”), numărul de instituții

⁵ Situația copiilor cu dizabilități care trăiesc în instituții este analizată în secțiunea II.2 de mai jos.

rezidențiale de asistență socială pentru persoanele adulte cu dizabilități a crescut cu mai mult de două ori în ultimii opt ani, de la 141 la sfârșitul anului 2005⁶ la 335 la sfârșitul lunii decembrie 2013⁷. Diferite rapoarte au arătat că între 2007 și 2013 România a investit 27,6 milioane de euro din fonduri europene în modernizarea, restructurarea sau construirea de astfel de instituții⁸.

16. În discuțiile cu reprezentanți ai societății civile, Comisarul a fost informat că unele dintre cele mai mari instituții care găzduiau câteva sute de persoane⁹ au fost reorganizate în instituții mai mici. Cu toate acestea, Comisarul consideră că acest lucru în sine nu poate explica creșterea dramatică a numărului de instituții așa cum este reflectată în statistici. Comisarul așteaptă să primească informații suplimentare din partea autorităților cu privire la această problemă.

17. În ceea ce privește admiterea în instituții, Comisarul constată că, în conformitate cu Legea privind protecția persoanelor cu handicap¹⁰, admiterea într-o instituție rezidențială are loc în cazul în care nu este posibil să se asigure îngrijirea prin servicii din cadrul comunității. Potrivit Legii sănătății mintale¹¹, internarea nevoluntară într-o instituție psihiatrică, precum și eliberarea din detenția nevoluntară, este hotărâtă de instanțe. În cazul în care persoana în cauză nu are un avocat ales, se acordă asistență juridică. Legea prevede reexaminarea lunară a persoanelor internate nevoluntar, de către o comisie medicală, cu reexaminări suplimentare efectuate de această comisie, cu condiția ca cererea să fie făcută, printre alții, de persoana în cauză, de reprezentantul acesteia, sau de procuror.

⁶ Date statistice potrivit Strategiei pentru protecția persoanelor cu handicap 2006-2013.

⁷ Ministerul Muncii, *Buletin statistic, persoane cu dizabilități*, trimestrul IV, 2013.

⁸ Institutul pentru Politici Publice, *The outcomes of structural funds investment during the current financial exercise – the lesson we (fail to) learn for 2014-2020* [Rezultatele investițiilor din fonduri structurale în cadrul exercițiului financiar curent – lecția pe care (nu reușim să o) învățăm pentru perioada 2014-2020], 2013; a se vedea de asemenea anexa 11 în Anexele la raport.

⁹ Potrivit Strategiei pentru protecția persoanelor cu handicap 2006-2013, instituțiile existente la 31 decembrie 2005 aveau o capacitate cuprinsă între 20 și 500 de persoane.

¹⁰ Legea nr. 448/2006 privind protecția și promovarea drepturilor persoanelor cu handicap.

¹¹ Legea nr. 487/2002 a sănătății mintale și a protecției persoanelor cu tulburări psihice.

18. Comisarul este preocupat de faptul că, în pofida garanțiilor existente, persoanele cu dizabilități nu au, de multe ori, acces efectiv la proceduri de control juridic privind plasarea lor într-o instituție. Acest lucru este valabil, în special, în cazul celor care apar în evidențele instituțiilor psihiatrice drept „pacienți voluntari” și, prin urmare, nu beneficiază de garanțiile prevăzute de lege pentru pacienții nevoluntari¹². Cei mai mulți pacienți intervievați recent în cadrul unui raport întocmit de Agenția pentru Drepturi Fundamentale a Uniunii Europene (FRA) au susținut că autoritățile române nu au luat în considerare opinia lor, că nu li s-a solicitat să își exprime acordul pentru admiterea în instituții, și că nu au primit informații cu privire la prevederile legale referitoare la măsuri privative de libertate¹³.

19. În plus, Comisarul a fost informat că legea nu prevede o reexaminare periodică automată a plasamentelor nevoluntare care să fie efectuate de instanțe, la intervale rezonabile. O serie de cazuri relevante în ceea ce privește lipsa unui control juridic inițial sau ulterior internărilor nevoluntare au ajuns la Curte. În cauzele *Filip împotriva României*¹⁴ și *C.B. împotriva României*¹⁵, Curtea a constatat încălcări ale Convenției privind, *inter alia*, internări ilegale ale reclamanților în spitale de psihiatrie pe baza dispozițiilor procurorilor, fără un aviz medical care să ateste că privarea de libertate era necesară, fără luarea în considerare a alternativelor, și fără niciun control judiciar al legalității detenției. Curtea a constatat lacune în Legea sănătății mintale, care limitează accesul la justiție al persoanelor care doresc să formuleze plângeri împotriva internării lor nevoluntare în spitale de psihiatrie. În cauzele

¹² Comitetul European pentru Prevenirea Torturii și Tratatelor sau Pedepselor Inumane sau Degradante (CPT), *Report following the CPT's visit to Romania from 8 to 19 June 2006* [Raport ca urmare a vizitei CPT în România în perioada 8-19 iunie 2006, 11 decembrie 2008], *Report following the CPT's visit to Romania from 28 September to 2 October 2009* [Raport ca urmare a vizitei CPT în România în perioada 28 septembrie-2 octombrie 2009, 26 august 2010].

¹³ FRA, *Involuntary placement and involuntary treatment of persons with mental health problems* [Plasarea involuntară și tratamentul involuntar al persoanelor cu probleme de sănătate mintală], 2012, p. 42, 43 și 48.

¹⁴ Hotărârea din 14 decembrie 2006.

¹⁵ Hotărârea din 20 aprilie 2010; a se vedea de asemenea *Stelian Roșca împotriva României*, Hotărârea din 4 iunie 2013.

recente *Cristian Teodorescu împotriva României*¹⁶ și *B. împotriva României (nr. 2)*¹⁷ Curtea a constatat că nicio plângere în temeiul legii de mai sus nu a fost introdusă într-o perioadă de zece ani de la intrarea sa în vigoare în 2002.

20. În ceea ce privește condițiile de trai în instituții, Comisarul reamintește numeroasele deficiențe constatate de Comitetul European pentru Prevenirea Torturii (CPT), pe parcursul a mai multe vizite efectuate la diferite instituții din România între 1995 și 2009¹⁸. Problemele includeau starea precară a spațiilor de cazare și sanitare, accesul inadecvat la articole de igienă personală, malnutriție, utilizarea izolării ca pedeapsă, și tratamentul degradant, cum ar fi imobilizarea în paturi-cușcă¹⁹. În acest context, Comisarul ia act de Hotărârea Curții din 2012, în cauza *Parascineti împotriva României*²⁰, în care Curtea a constatat o încălcare a articolului 3 din CEDO având în vedere condițiile care nu corespund standardelor existente într-o secție de psihiatrie din Sighetu Marmăției.

21. Recent, Centrul de Resurse Juridice (CRJ) a depus o serie de plângeri penale privind abuzuri grave săvârșite împotriva persoanelor instituționalizate cu dizabilități intelectuale și psihosociale. Unul din cazuri se referă la „Centrul de recuperare și reintegrare” din Aldeni, care găzduiește aproximativ 100 de persoane. În noiembrie 2013 și în februarie 2014, pe parcursul a două vizite la acest centru, CRJ a documentat diverse abuzuri împotriva persoanelor rezidente, care includeau: echimoze, sedare, înfometare,

¹⁶ Hotărârea din 19 iunie 2012 (se referă de asemenea la tratamentul nevoluntar).

¹⁷ Hotărârea din 19 februarie 2013.

¹⁸ Disponibil la adresa: <http://www.cpt.coe.int/en/states/rom.htm>.

¹⁹ A se vedea de asemenea Anand Grover, Raportor special al ONU privind dreptul oricărei persoane de a beneficia de cel mai înalt standard posibil de sănătate fizică și mintală și Juan E. Méndez, Raportor special al ONU privind tortura și alte pedepse ori tratamente cu cruzime, inumane sau degradante, *Allegation letter regarding the “Gheorghe Șerban” Centre for Recuperation and Rehabilitation of Neuropsychiatry of Bucharest* [Scrisoare privind Centrul de Recuperare și Reabilitare Neuropsihiatrică „Gheorghe Șerban” din București], 16 august 2013.

²⁰ Hotărârea din 13 martie 2012.

²¹ CRJ, *Summary of criminal complaints recently filed by CRJ regarding abuses against institutionalized children and young adults with mental disabilities* [Rezumat al plângerilor penale formulate recent de CRJ cu privire la abuzuri împotriva copiilor și tinerilor adulți cu dizabilități mintale instituționalizate], martie 2014.

semne care atestau că persoanele rezidente au fost legate cu sfoară, raderea capului și avorturi forțate²¹.

22. Comisarul este profund preocupat de lipsa de acces efectiv la justiție care afectează persoanele cu dizabilități după internarea lor nevoluntară într-o instituție. Comisarul a fost informat că, în cele mai multe cazuri, reprezentarea juridică a acestor persoane este inadecvată, nefiind numit niciun tutore, sau existând conflicte de interese apărute între tutore și persoanele în cauză, de exemplu, atunci când un membru al personalului instituției își asumă acest rol. În plus, niciun mecanism special de contestare nu este instituit la nivel național în ceea ce privește cazurile de abuzuri săvârșite împotriva persoanelor care trăiesc în instituții de asistență socială și psihiatrice. CPT a constatat de asemenea că deși, teoretic, persoanele care trăiau în instituțiile vizitate puteau adresa plângeri în scris procurorului sau altor autorități, posibilitățile practice de a face acest lucru lipseau.

23. Comisarul amintește cazul *Centrul de Resurse Juridice în numele lui Valentin Câmpeanu împotriva României*²², cu privire la un bărbat în vârstă de 18 ani de origine romă, cu handicap intelectual și HIV pozitiv care nu avea legături de familie și niciun reprezentant legal și care a murit în timp ce era internat la spitalul de psihiatrie Poiana Mare. În intervenția sa în calitate de a treia parte în acest caz în fața Curții, Comisarul a subliniat faptul că accesul la justiție este deosebit de dificil pentru persoanele cu dizabilități care se confruntă cu izolarea, au pierdut contactul cu familiile lor, sau sunt orfane. Comisarul a subliniat necesitatea de a elimina barierele care împiedică persoanele cu dizabilități să se adreseze instanțelor și că eșecul de a le asigura accesul efectiv la justiție va permite întotdeauna săvârșirea de abuzuri împotriva lor²³.

²² Cererea nr. 47848/08, în prezent pendinte la Marea Cameră. Alte cazuri privind rele tratamente care au avut ca rezultat decesul unor persoane cu dizabilități care trăiau în instituții, pendinte în prezent la Curte: *Malacu și alții împotriva României*, cererea nr. 55093/2009, *Stepanian împotriva României*, cererea nr. 60103/2011.

²³ *Third party intervention by the Council of Europe Commissioner for Human Rights under Article 36, paragraph 3, of the European Convention on Human Rights* [Intervenția celei de-a treia părți – Comisarul pentru Drepturile Omului al Consiliului Europei – în temeiul articolului 36 paragraful (3) din Convenția Europeană a Drepturilor Omului], *Centrul de Resurse Juridice pentru Valentin Câmpeanu împotriva României*, Strasbourg, 11 octombrie 2011.

24. Comisarul ia act cu satisfacție de faptul că problema accesului la justiție al persoanelor cu dizabilități a fost ridicată în luna aprilie la o masă rotundă organizată la București de CRJ la care a participat, de asemenea. A fost un prim eveniment în care reprezentanți ai societății civile, ai autorităților statului și ai structurilor naționale pentru drepturile omului au discutat constatările CRJ pe parcursul a 30 de vizite de monitorizare efectuate în instituții, începând din octombrie 2013. Comisarul nu are cunoștință despre încheierea cu succes, până în prezent, a vreunei urmăriri penale, în vreunul dintre cazurile privind încălcări grave ale drepturilor omului, inclusiv rele tratamente, care au avut loc în instituții din România. Comisarul salută angajamentul Prim-Adjunctului Procurorului General al României, domnul Dimitrie Bogdan Licu, prezent la masa rotundă menționată anterior, de a asigura efectuarea unor cercetări rapide și aprofundate privind abuzurile semnalate de CRJ și așteaptă să primească informații din partea autorităților cu privire la rezultatul acestor investigații.

25. Comisarul regretă, totuși, că autoritățile române nu au abordat încă în mod eficient aspectele amintite mai sus, în pofida hotărârilor relevante pronunțate de Curte și a rapoartelor credibile privind alte cazuri de rele tratamente și decese în condiții neclare care au avut loc în instituții. Comisarul speră ca măsurile prevăzute în planurile de acțiune recent prezentate de autorități Comitetului de Miniștri al Consiliului Europei, în contextul câtorva dintre cazurile menționate anterior, inclusiv modificările la Legea privind sănătatea mintală, vor fi puse în aplicare în mod efectiv în cel mai scurt timp posibil.

1.1.2 OBSTACOLE ÎN CALEA UNEI VIEȚI INDEPENDENTE ȘI A INTEGRĂRII ÎN COMUNITATE

26. Comisarul a fost informat că unul dintre obstacolele majore în calea unei vieți independente pentru persoanele cu dizabilități este lipsa de alternative la îngrijirea instituțională. Astfel, la sfârșitul anului 2013, numai 1 669 de adulți cu dizabilități au beneficiat de îngrijire în comunitate, asigurată de 57 de instituții non-rezidențiale, în timp ce mai mult de 17 000 locuiau în 335 de instituții rezidențiale.

27. În practică, lipsa de îngrijire alternativă face din instituțiile rezidențiale un aranjament pe

vieță pentru majoritatea persoanelor instituționalizate. Un studiu recent realizat de ONG-ul Institutul pentru Politici Publice (IPP) indică faptul că 67 % dintre persoanele cu dizabilități plasate într-o instituție rămân acolo întreaga viață, în timp ce 14 % sunt transferate la un moment dat în alte centre. Doar 14 % dintre cazurile de părăsire a instituției sunt legate de integrarea în familie²⁴.

28. În discuțiile lor cu Comisarul, mai mulți interlocutori, inclusiv reprezentanți ai societății civile, ai Avocatului Poporului și ai Consiliului Național pentru Combaterea Discriminării (CNCD), au subliniat necesitatea de a elabora o strategie de dezinstituționalizare cuprinzătoare care să acopere atât copiii cât și adulții cu dizabilități și care să prevadă obiective și măsuri clar definite și să beneficieze de finanțare adecvată.

29. De asemenea, a fost adus în atenția Comisarului faptul că accesibilitatea foarte redusă a spațiilor și a serviciilor publice pentru persoanele cu dizabilități continuă să fie o problemă majoră. Studii efectuate în anii 2012-2013 au arătat că direcțiile de protecție socială și spitalele județene erau singurele instituții publice care respectau pe deplin criteriile de accesibilitate. 50 % dintre reședințele de județ nu aveau nicio trecere de pietoni accesibilă, iar transportul public era accesibil numai în cele mai mari reședințe de județ²⁵. Comisarul a reținut în timpul vizitei sale punctele de vedere exprimate de experți potrivit cărora eșecul autorităților de a face accesibile persoanelor cu dizabilități, cu deosebire, mediul construit și serviciile publice înseamnă că până și acele persoane care locuiesc în comunitate rămân izolate în locuințele lor și se confruntă cu riscul de a fi excluse din societate²⁶.

30. În ceea ce privește ocuparea forței de muncă, statisticile furnizate de Ministerul Muncii arată că la 31 decembrie 2013 existau 29 842 de

²⁴ IPP, *Monitoring report on Romania's readiness to enforce the UN Convention on the Rights of Persons with Disabilities* [Raport de monitorizare a stadiului de pregătire a României pentru aplicarea Convenției ONU privind Drepturile Persoanelor cu Dizabilități], decembrie 2013, disponibil la adresa: <http://www.ipp.ro/eng/pagini/monitoring-report-on-romanas-readiness.php>.

²⁵ IPP, *ibidem*.

²⁶ A se vedea de asemenea *Elvira Popa împotriva României*, cererea nr. 4238/2009, în prezent pendinte la Curte.

persoane cu dizabilități angajate în România, reprezentând 4,6 % dintre toți adulții cu dizabilități. Potrivit unui sondaj realizat în perioada 2012-2013 de o serie de ONG-uri, printre care Organizația Națională a Persoanelor cu Handicap din România (ONPHR)²⁷, 42 % dintre persoanele cu dizabilități intervievate nu fuseseră niciodată angajate. Numai 9 % dintre cele fără educație formală erau active, în timp ce dintre persoanele cu educație formală, inclusiv o diplomă universitară, 44 % erau active. Numai 7 % dintre persoanele intervievate fuseseră informate de agențiile competente cu privire la posibilitatea de a beneficia de servicii de consiliere și orientare profesională.

31. În ceea ce privește accesul persoanelor cu dizabilități la piața muncii, Comisarul a fost informat că, în conformitate cu legislația muncii, cel puțin 4 % dintre angajații din orice entitate publică sau privată care are mai mult de 50 de angajați trebuie să fie persoane cu dizabilități. Ca o obligație alternativă la angajarea persoanelor cu dizabilități, entitățile în cauză sunt obligate să plătească o taxă specială (contribuție). Un studiu efectuat în 2011 a arătat că aproximativ 7 % dintre entitățile publice intervievate nu respectă niciuna dintre aceste obligații, în timp ce aproape jumătate dintre instituțiile publice au preferat să plătească taxa specială²⁸. Comisarul a fost informat că sancțiunile împotriva angajatorilor care nu își îndeplinesc obligația sunt doar rareori aplicate și puse în executare. Comisarul a luat cunoștință cu satisfacție, însă, despre intenția CNCND de a promova un proiect de lege pentru eliminarea obligației alternative constând în plata unei taxe speciale.

32. Comisarul a reținut criticile exprimate de interlocutorii săi privind obligația legală impusă persoanelor care trăiesc în instituții, sau familiilor acestora care au un venit, de a plăti contribuții

²⁷ ONPHR, Excelnet project: *Studiu privind reabilitarea și integrarea profesională a persoanelor cu dizabilități în regiunile selectate: barierele întâmpinate de persoanele cu dizabilități în găsirea unui loc de muncă*, ianuarie 2014.

²⁸ Junjan V., Ciumăgean M., Micluția I., Crăciun I., *Labor integration of persons with disabilities in public institutions in Romania* [Integrarea profesională a persoanelor cu dizabilități în instituțiile publice din România], 2011.

²⁹ Hotărârea Guvernului nr. 532/1999 pentru aprobarea Metodologiei de stabilire a nivelului contribuției de întreținere în instituțiile de asistență socială, datorată de persoanele asistate sau de susținătorii legali ai acestora.

lunare de întreținere acestor instituții²⁹. Reprezentanții un grup de auto-reprezentare au considerat că această obligație constituie, de obicei, o povară financiară foarte serioasă care limitează, în practică, autonomia și viața persoanelor în cauză în afara instituțiilor.

33. Comisarul este preocupat de existența categoriei juridice depășite de „invaliditate” utilizată în România cu referire la pierderea capacității de muncă, în urma angajării inițiale sau a contribuției la sistemul de asigurări sociale. Spre deosebire de persoanele cu dizabilități care au dobândit un handicap înainte de a fi angajate, persoanelor afectate de „invaliditate” li se permite să se angajeze numai cu timp parțial, ceea ce limitează drastic perspectivele lor de carieră, nivelul veniturilor lor, precum și accesul lor la ajutorul de șomaj și la pensie pentru limită de vârstă în condiții de egalitate cu celelalte persoane. ONPHR estimează că 75 % dintre cele 742 000 de persoane înregistrate ca având o „invaliditate” în anul 2013³⁰ sunt persoane cu dizabilități conform definiției UNCRPD. Cu toate acestea, legislația în vigoare are drept consecință recunoașterea unui procent mai mic de persoane cu „invaliditate” ca fiind afectate de dizabilități.

34. Comisarul ia act de consensul existent între ONPHR, Avocatul Poporului și Institutul Român pentru Drepturile Omului (IRDO) cu privire la faptul că nu ar trebui să existe nicio distincție în lege între persoanele cu dizabilități pe baza momentului în care acestea au dobândit dizabilitatea³¹. Comisarul este preocupat de faptul că această discrepanță nu a fost încă abordată în mod eficient de autorități, deși a fost semnalată în Strategia pentru protecția persoanelor cu handicap 2006-2013.

35. În sfârșit, Comisarul a fost informat cu privire la prejudecățile societale dominante potrivit cărora locul persoanelor cu dizabilități este în instituții și că acestea nu au capacitatea de a participa pe deplin la viața socială. Comisarul dorește să sublinieze responsabilitatea autorităților de a combate aceste prejudecăți și de a asigura un mediu incluziv pentru toate persoanele, fără nicio discriminare motivată de orice stare de dizabilitate.

³⁰ Institutul Național de Statistică, *Comunicat de presă nr. 74 din 28 martie 2014*.

³¹ Avocatul Poporului, Raport special privind protecția persoanelor cu handicap, mai 2013.

CONCLUZII ȘI RECOMANDĂRI

36. Izolarea persoanelor cu dizabilități în instituții perpetuează stigmatizarea și marginalizarea lor, cu încălcarea dreptului lor de a trăi independent în comunitate, garantat prin articolul 19 din UNCRPD Planul de acțiune pentru promovarea drepturilor persoanelor cu dizabilități 2006-2015.³² Potrivit acestui articol, România este obligată să adopte măsuri pentru a se asigura că persoanele cu dizabilități au acces efectiv la o serie de opțiuni în cadrul comunității, inclusiv la asistența personală necesară pentru a sprijini viața independentă și integrarea în comunitate. Îndrumări utile în acest context sunt furnizate de Recomandarea Rec (2006) 5 a Comitetului de Miniștri al Consiliului Europei și care însoțește Planul de acțiune pentru promovarea drepturilor persoanelor cu dizabilități 2006–2015.

37. Comisarul subliniază importanța de a asigura că existența unei dizabilități nu este tratată ca o justificare pentru privarea arbitrară de libertate și că orice măsură privativă de libertate a persoanelor cu dizabilități respectă pe deplin articolul 5 din CEDO, așa cum este interpretat de Curte. Se solicită în mod ferm autorităților să se asigure că utilizarea coerciției împotriva persoanelor cu dizabilități nu încalcă în nicio situație interdicția torturii sau a altor forme de rele tratamente, prevăzute la articolul 3 din CEDO.

38. Se atrage în special atenția autorităților asupra cazurilor raportate privind abuzuri grave comise împotriva persoanelor care trăiesc în instituții. Acestea trebuie să fie investigate prompt și eficient, iar persoanele responsabile trebuie să fie deferite justiției, în conformitate cu *Orientările privind eliminarea impunității pentru încălcările grave ale drepturilor omului* din 2011 ale Comitetului de Miniștri al Consiliului Europei.

39. Se solicită în mod ferm autorităților române să îmbunătățească legislația internă și să introducă măsuri practice care să garanteze accesul efectiv al persoanelor cu dizabilități la toate procedurile legale care le privesc, inclusiv la cercetările preliminare și la alte etape preliminare.

40. În acest context, Comisarul atrage atenția autorităților asupra liniei de acțiune nr. 12 privind protecția juridică din Planul de acțiune pentru

³² A se vedea de asemenea documentul tematic al Comisarului, *The right of people with disabilities to live independently and be included in the community* [Dreptul persoanelor cu dizabilități de a trăi independent și de a fi incluse în comunitate], 2012.

promovarea drepturilor persoanelor cu dizabilități al Consiliului Europei și le solicită să se asigure că persoanele care lucrează în cadrul justiției și contribuie la administrarea acesteia, inclusiv funcționarii însărcinați cu aplicarea legii, judecătorii, procurorii, experții legiști și alți profesioniști sunt formați să recunoască persoanele cu dizabilități drept persoane cu capacitate juridică și care au dreptul de a-și exercita drepturile în condiții de egalitate cu celelalte persoane.

41. Comisarul solicită în mod ferm autorităților să elaboreze, cu implicarea activă a persoanelor cu dizabilități, un plan cuprinzător pentru înlocuirea instituțiilor cu servicii din cadrul comunității. Comisarul invită autoritățile să își demonstreze angajamentul de a reforma sistemul de asistență socială pentru persoanele cu dizabilități prin închiderea instituțiilor rezidențiale de tip vechi și prin alocarea de resurse adecvate pentru dezvoltarea de alternative din cadrul comunității.

42. În continuare, se solicită autorităților să ia măsuri adecvate pentru a se asigura că mediul fizic, precum și toate serviciile deschise sau furnizate publicului, inclusiv transportul, informarea și comunicarea sunt accesibile și disponibile în mod efectiv pentru persoanele cu dizabilități, în condiții de egalitate cu celelalte persoane³³.

43. Sunt la fel de necesare măsurile care să garanteze că dreptul la muncă este recunoscut persoanelor cu dizabilități, inclusiv persoanelor care au dobândit dizabilitatea în timpul angajării, în condiții de egalitate cu celelalte persoane. În acest context, se recomandă încetarea utilizării oficiale a categoriei de „invaliditate”. Se solicită autorităților să ia măsuri pentru a asigura accesul efectiv al persoanelor cu dizabilități la piața forței de muncă publice și private și să încurajeze angajarea persoanelor cu dizabilități.

44. În sfârșit, Comisarul solicită autorităților să adopte măsuri care să abordeze prejudecățile societale față de persoanele cu dizabilități și să promoveze un mediu incluziv care să conducă la integrarea deplină a persoanelor cu dizabilități în societate.

³³ A se vedea Comitetul ONU pentru drepturile persoanelor cu dizabilități, Comentariul general nr. 2 (Articolul 9 – Accesibilitatea); a se vedea de asemenea Recomandarea CM/Rec(2013)3 a Comitetului de Miniștri al Consiliului Europei privind asigurarea participării depline, egale și efective a persoanelor cu dizabilități la activitățile culturale, sportive, turistice și recreative

1.2 DREPTUL LA CAPACITATE JURIDICĂ

45. Legislația românească prevede posibilitatea de a priva integral persoanele cu dizabilități psihosociale și intelectuale de capacitatea lor juridică și de a le pune sub tutelă. Comisarul a fost informat de interlocutorii săi că, deși această măsură nu afectează un număr mare de persoane, un sondaj a arătat că, în perioada 2009-2010, peste 4 000 de persoane au fost înregistrate de 44 de primării ca fiind puse sub tutelă³⁴.

46. Comisarul regretă faptul că noul Cod Civil al României care a intrat în vigoare în octombrie 2011 nu a prevăzut abrogarea incapacității totale și a tutelei și înlocuirea lor cu măsuri care să le asigure persoanelor cu dizabilități sprijinul de care ar putea avea nevoie în exercitarea capacității lor juridice. În plus, noul Cod continuă să facă referire la „alienația sau debilitatea mintală” care determină incapacitatea unei persoane de a se îngriji de interesele sale drept motiv pentru privarea totală de capacitate, denumită „interdicție”.

47. Comisarul reține că „interdicția” conduce la o pierdere a dreptului de a vota și de a candida în alegeri, precum și la o prezumție de incompetență care afectează toate domeniile vieții sociale, inclusiv dreptul de a avea o familie (căsătorie și drepturile părintești), integritatea personală (inclusiv consimțământul pentru un tratament medical), aspecte contractuale și dreptul la muncă. Ca o îmbunătățire, noul Cod Civil recunoaște capacitatea juridică necesară pentru a efectua mici acte cu caracter curent, precum și acte care vizează conservarea patrimoniului persoanelor puse sub tutelă. În plus, noul Cod Civil permite persoanelor fizice să desemneze în prealabil persoana care doresc să fie numită drept tutore în cazul incapacității lor viitoare.

48. În ceea ce privește aspectele procedurale, Comisarul a fost informat că privarea de capacitate juridică este supusă unor garanții, inclusiv obligației instanței de a audia persoana în cauză. Cu toate acestea, experții și-au exprimat îngrijorarea față de practica anumitor instanțe de a omite, uneori, audierea persoanelor vizate. Legea nu prevede revizuire periodice automate ale deciziei privind privarea de capacitate și punerea sub tutelă.

³⁴ Centrul de Resurse Juridice și Fundația „Pentru voi”: *Tutela – protecție sau obstacol în calea integrării persoanelor cu dizabilități intelectuale?*, 2011.

49. În cele din urmă, Comisarul ia act de rapoartele care indică faptul că, în pofida potențialelor conflicte de interese, șefi de instituții sunt adesea numiți tutori ai persoanelor care trăiesc în instituții. În alte cazuri, tutorii sunt reprezentanți ai autorităților locale, al căror rol rămâne pur formal, fără nicio implicare personală în sprijinul persoanei puse sub tutelă. În legătură cu acest aspect, Comisarul a fost informat cu privire la dificultățile cu care se confruntă persoanele cu dizabilități, în special cele care trăiesc în instituții, de a contesta tutela sau modul în care aceasta este administrată.

50. Comisarul a reținut cu satisfacție că IRDO se preocupă de aspectele de mai sus și că în anul 2013 a recomandat ca autoritățile să adopte măsuri legislative pentru introducerea unui sistem de luare a deciziilor prin suport (supported decision-making), ca o măsură de protecție flexibilă care să asigure respectarea autonomiei, a voinței și a preferințelor persoanei³⁵.

51. Comisarul dorește să mulțumească ministrului justiției, domnul Robert Cazanciuc, pentru interesul său de a continua un dialog cu privire la aspectele menționate mai sus și salută inițiativa ministrului pentru o evaluare a legislației interne privind capacitatea juridică și tutela, în lumina articolului 12 din UNCRPD. Comisarul așteaptă să primească informații ulterioare cu privire la rezultatul acestei evaluări.

CONCLUZII ȘI RECOMANDĂRI

52. Comisarul dorește să reamintească jurisprudența Curții prin care se statuează că nerecunoașterea capacității juridice a unei persoane limitează grav drepturile omului și că privarea totală de capacitate juridică este o ingerință foarte gravă în dreptul la viață privată protejată prin articolul 8 din Convenție. Existența unei tulburări mintale, chiar a uneia serioase, nu poate justifica, în sine, privarea de capacitate juridică³⁶.

53. Comisarul face apel la autoritățile române să aducă modificări suplimentare legislației

³⁵ IRDO, *Recent Developments in the promotion and the protection of the rights of persons with disabilities in Romania* [Evoluția protecției și promovării drepturilor persoanelor cu dizabilități în România], 2013.

³⁶ A se vedea *Shtukhaturov împotriva Rusiei*, Hotărârea Curții din 27 martie 2009; *Salontaji-Drobnjak împotriva Serbiei*, Hotărârea Curții din 13 octombrie 2009; *Berková împotriva Slovaciei*, Hotărârea Curții din 24 martie 2009.

naționale, în lumina articolului 12 din UNCRPD, în scopul de a stabili un sistem nediferențiat, prin care să se recunoască dreptul persoanelor cu dizabilități de a beneficia de capacitate juridică în condiții de egalitate cu celelalte persoane în toate aspectele vieții. Comisarul invită autoritățile să utilizeze orientările prevăzute în Comentariul General nr. 1 al Comitetului ONU privind drepturile persoanelor cu dizabilități.

54. Comisarul solicită în mod ferm autorităților să elaboreze legi și politici pentru a înlocui mecanismul de luare a deciziilor prin substituție (substituted decision-making) cu un sistem de luare a deciziilor prin suport. Atât timp cât sistemul tutelei rămâne în vigoare, autorităților române li se solicită să se asigure că persoanele puse sub tutelă au acces efectiv la proceduri de control jurisdicțional pentru a contesta tutela sau modul în care aceasta este administrată. În ceea ce privește luarea deciziilor sprijinită, trebuie instituite măsuri de protecție pentru a asigura că sprijinul acordat respectă preferințele persoanelor care îl primesc, nu este afectat de conflicte de interese și este supus controlului jurisdicțional³⁷.

55. Comisarul solicită autorităților să ia măsuri pentru a se asigura că persoanele cu dizabilități sunt recunoscute ca persoane cu același statut în fața instanțelor și pot contesta în mod eficient orice încălcare a dreptului lor la capacitate juridică³⁸.

56. În sfârșit, Comisarul dorește să reamintească Recomandarea CM/Rec(2011)14 a Comitetului de Miniștri al Consiliului Europei privind participarea persoanelor cu dizabilități la viața politică și publică, și face apel la autoritățile române să asigure că persoanele cu dizabilități, inclusiv cu dizabilități intelectuale, nu sunt private de dreptul lor de a vota și de a fi alese de nicio lege care să le limiteze capacitatea juridică, de nicio hotărâre judecătorească sau de altă natură și de nicio altă măsură luată pe criteriul dizabilității, a funcționării cognitive sau a percepției privind capacitatea acestora.

³⁷ A se vedea documentul tematic al Comisarului *Who gets to decide? Right to legal capacity for persons with intellectual and psychosocial disabilities* [Cine decide? Dreptul la capacitate juridică pentru persoanele cu dizabilități intelectuale și psihosociale], 2012.

³⁸ A se vedea *Stanev împotriva Bulgariei*, Hotărârea Curții din 17 ianuarie 2012.

1.3 DREPTUL LA EDUCAȚIE INCLUZIVĂ

57. România are o lungă tradiție a școlilor speciale pentru copii cu dizabilități, sprijinită, nu în ultimul rând, de opinia predominantă în societate potrivit căreia copiii cu dizabilități sunt educați cel mai bine în condiții de segregare. ONG-urile din România au solicitat recent prioritizarea educației incluzive pentru copiii cu nevoi educaționale speciale în Strategia Națională pentru Incluziunea Socială a Persoanelor cu Dizabilități 2014-2020, aflată în prezent în curs de pregătire. Un proiect de lege privind drepturile copiilor cu dizabilități, inclusiv dezvoltarea unui sistem de educație incluzivă, a fost depus în Parlamentul României la 31 martie 2014. Comisarul a fost informat că proiectul de lege a fost întâmpinat cu rezistență semnificativă de grupurile de profesioniști angajați în învățământul special, care nu concep noul lor rol în sistemul reformat.

58. Potrivit statisticilor oficiale, la sfârșitul anului 2013 aproximativ 60% dintre copiii cu dizabilități erau incluși în învățământul de masă³⁹, în timp ce potrivit datelor publicate de IPP, ponderea medie a copiilor cu dizabilități înregistrați în ciclul primar, secundar inferior și secundar superior din învățământul de masă era în 2013 de numai 38 %⁴⁰. ONG-urile de specialitate au pus la îndoială fiabilitatea statisticilor oficiale, printre altele, ca urmare a diferențelor constatate în datele relevante colectate de inspectoratele școlare și de autoritățile de protecție a copilului. În plus, categoriile utilizate pentru a desemna diferite tipuri de programe și instituții de învățământ nu reflectă întotdeauna segregarea copiilor cu dizabilități de alți copii. De exemplu, fostele „centre de plasament” (instituții rezidențiale) pentru copiii cu dizabilități au fost redenumite „centre de educație incluzivă”, însă această schimbare a fost numai superficială.

59. Potrivit datelor menționate în Proiectul de strategie națională pentru protecția și promovarea drepturilor copilului (denumit în continuare „Proiectul de strategie pentru protecția copilului 2014-2020”), aproximativ 50% dintre persoanele

³⁹ Ministerul Muncii, *Situația copiilor cu dizabilități la 31 Decembrie 2013*, *ibidem*.

⁴⁰ IPP, *Monitoring report on Romania's readiness to enforce the UN Convention on the Rights of Persons with Disabilities*, decembrie 2013, p. 17.

cu dizabilități au urmat învățământul formal numai până la nivelul învățământului secundar inferior, comparativ cu aproximativ 29% din totalul populației. De asemenea, acestea au rate de reprezentare în învățământul secundar superior și în învățământul terțiar mai mici decât ratele naționale. Lipsa de școlarizare este de șapte ori mai mare pentru copiii cu dizabilități în comparație cu copiii fără dizabilități, în timp ce ratele de abandon școlar timpuriu sunt duble față de cele ale populației generale⁴¹.

60. Comisarul a fost informat că principalele motive invocate pentru nefrecventarea școlii de către copiii cu dizabilități sunt probleme de sănătate legate de dizabilitatea lor, precum și lipsa de cadre didactice formate și de metode de predare și echipamente școlare adaptate. Majoritatea cadrelor didactice specializate sunt angajate în sistemul de educație specială și există, de asemenea, discrepanțe semnificative în distribuirea lor în toată țara. IPP a constatat că, în 2013, 11 dintre cele 40 de județe ale României nu aveau deloc personal specializat în educarea copiilor cu dizabilități.

61. Comisarul înțelege că lipsa de cadre didactice de sprijin și de materiale adecvate în școlile de masă este consecința, printre altele, a mecanismelor de finanțare existente în sistemul de învățământ începând din anul 2011. Ca rezultat al procesului de descentralizare parțială a sistemului de învățământ, costurile sunt împărțite între autoritățile centrale și autoritățile locale, ceea ce conduce la plăți insuficiente sau întârziate în special în localitățile mai mici, slab dezvoltate. Deși legea prevede dreptul copiilor cu dizabilități de a beneficia de asistență în școli, inclusiv de cadre didactice de sprijin, în cele mai multe cazuri finanțarea pentru o astfel de asistență lipsește. Deficitul de finanțare și de personal specializat disponibil conduce în fapt la concentrarea copiilor cu dizabilități în școli speciale, în condiții de segregare.

62. Deși oferă finanțare pentru cadre didactice de sprijin în anumite școli de masă, ONG-urile au subliniat în discuțiile avute cu Comisarul

incapacitatea lor de a susține un număr mare de copii cu dizabilități. În practică, părinții sunt obligați adesea să plătească ei înșiși pentru asistența necesară în educarea copiilor lor sau să se mute în alte localități pentru a-și înscrie copiii în școli care angajează cadre didactice de sprijin.

63. Referitor la școlile speciale, interlocutorii Comisarului au subliniat lipsa dezvoltării personale și a oricăror perspective de carieră pentru majoritatea copiilor înscriși în programe speciale, în pofida resurselor mai bune existente în astfel de școli. Reprezentanții ONG-urilor au subliniat în continuare lipsa unor programe de intervenție timpurie pentru copiii cu dizabilități, cu excepția celor oferite de furnizori privați. În mod similar, nu există niciun program de asigurare a tranziției copiilor cu dizabilități la maturitate și la viața independentă.

64. Cu toate acestea, Comisarul constată că reprezentanții ai unor organizații ale persoanelor cu deficiențe vizuale și auditive susțin menținerea școlarizării segregate pentru copiii cu astfel de deficiențe, în special ca urmare a lipsei totale a oricăror facilități necesare pentru a preda copiilor cu astfel de dizabilități în școlile de masă.

65. În plus, în discuțiile lor cu Comisarul, părinții unor copii cu dizabilități și-au exprimat preocuparea cu privire la faptul că nu sunt ascultați de autorități în ceea ce privește educația copiilor lor, nu li se oferă suficiente informații despre opțiunile disponibile și despre drepturile copiilor lor și nu li se permite să participe la educația copiilor lor.

66. Comisarul a luat de asemenea act de rapoartele privind practica unor școli de masă de a refuza înscrierea copiilor cu dizabilități. În multe cazuri, școlile cedează la presiunea unor părinți de copii fără dizabilități, care nu susțin conceptul de educație incluzivă. În plus, în unele cazuri raportate, copiii cu dizabilități au fost rău tratați de educatorii și de colegii lor. O parte dintre interlocutorii Comisarului au subliniat dificultățile cu care se confruntă părinții copiilor cu dizabilități în contestarea refuzului școlilor de a le înscrie copiii⁴².

⁴¹ Potrivit Proiectului de strategie pentru protecția copilului 2014-2020, aproximativ 56 000 de copii cu vârsta potrivită pentru învățământul primar nu au fost incluși în sistemul educațional în anul 2012-2013, în timp ce numărul total al copiilor care au abandonat învățământul primar și secundar în anul 2011-2012 a depășit 28 000.

⁴² A se vedea *Gherghina împotriva României*, Hotărârea Curții din 6 martie 2012, în prezent pendinte la Marea Cameră a Curții (lipsa de acces la învățământul universitar); *Stoian împotriva României*, cererea nr. 289/2014, în prezent pendinte la Curte.

CONCLUZII ȘI RECOMANDĂRI

67. Comisarul dorește să sublinieze că excluderea persoanelor cu dizabilități din societate pe parcursul întregii vieți începe adesea cu excluderea lor din învățământul de masă, care consolidează și validează în continuare marginalizarea lor în etapele ulterioare ale vieții acestora.

68. Comisarul solicită în mod ferm autorităților să adopte educația incluzivă ca un principiu fundamental al Strategiei naționale pentru incluziunea socială a persoanelor cu dizabilități 2014-2020, precum și al Strategiei naționale pentru promovarea și protecția drepturilor copilului 2014-2020. Autoritățile sunt încurajate să adopte o abordare integrată pentru dezvoltarea unei politici de educație incluzivă, care să reflecte legătura strânsă dintre serviciile de asistență socială și educație.

69. Autoritățile trebuie să se asigure că copiii cu nevoi educaționale speciale beneficiază efectiv de sprijin individual și de adaptări adecvate în instituțiile de masă, în conformitate cu articolul 24 din UNCRPD. Autoritățile sunt încurajate să ia măsuri pentru a face posibilă tranziția la educație incluzivă, inclusiv prin dispoziții care să instituie în sarcina școlilor de masă cerința obligatorie de a oferi adaptări adecvate copiilor cu dizabilități.

70. Astfel de măsuri ar trebui să fie însoțite de un calendar clar și ambițios și de un buget adecvat. Transferul concret al copiilor de la învățământul special la învățământul de masă trebuie să se bazeze pe date statistice actuale, cuprinzătoare și exacte privind copiii cu dizabilități înscriși în învățământul special.

71. Comisarul solicită în mod ferm autorităților să asigure faptul că copiii cu dizabilități sunt protejați de orice formă de rele tratamente sau de violență care apare în școli și dorește să sublinieze importanța Avocatului Poporului, precum și a Consiliului Național pentru Combaterea Discriminării, în creșterea gradului de conștientizare cu privire la dreptul persoanelor cu dizabilități la educație incluzivă și în protejarea copiilor cu dizabilități de orice formă de discriminare în sistemul de învățământ.

1.4 CADRUL LEGAL ȘI INSTITUȚIONAL AL PROTECȚIEI DREPTURILOR PERSOANELOR CU DIZABILITĂȚI

72. Comisarul salută ratificarea UNCRPD de către România în anul 2010 și sprijinul acordat de

comisiile pentru drepturile omului din cadrul Parlamentului, de instituția Avocatului Poporului și de CNCD pentru ratificarea, în viitorul apropiat, a Protocolului opțional la UNCRPD care prevede un mecanism de plângeri individuale.

73. Comisarul ia act de rapoartele diversilor actori referitoare la încetinirea implementării UNCRPD ca urmare a desființării Autorității Naționale pentru Protecția Persoanelor cu Handicap și a Institutului Național pentru Prevenirea și Combaterea Excluziunii Sociale a Persoanelor cu Handicap, în iunie 2010. Comisarul constată că România a desemnat Ministerul Muncii ca punct de contact și mecanism de coordonare pentru probleme legate de implementarea UNCRPD, în conformitate cu articolul 33 alineatul (1) din UNCRPD.

74. Comisarul a fost informat că persoanele cu dizabilități și organizațiile care le reprezintă au promovat în mod constant reînființarea unei autorități naționale pentru protecția drepturilor persoanelor cu dizabilități și că a fost inițiat recent un dialog între ONG-uri și guvern cu privire la această propunere.

75. În ceea ce privește monitorizarea, Comisarul constată că IRDO a fost desemnat în octombrie 2012 ca mecanism independent pentru promovarea, protejarea și monitorizarea implementării UNCRPD în conformitate cu articolul 33 alineatul (2) din UNCRPD. În plus, Ministerul Muncii a încheiat acorduri cu ONPHR, în octombrie 2012, și cu CRJ, în octombrie 2013, pentru a permite participarea pe deplin a societății civile la procesul de monitorizare, astfel prevede articolul 33 alineatul (3) din UNCRPD.

76. Comisarul constată cu satisfacție că, în urma acordului încheiat cu Ministerul Muncii, CRJ a efectuat, în perioada octombrie 2013 – aprilie 2014, 30 de vizite la diferite tipuri de instituții rezidențiale, în special pentru copii și tineri cu dizabilități, și a elaborat un raport preliminar privind constatările sale⁴³.

77. Comisarul salută activitatea instituției Avocatului Poporului în ceea ce privește protecția drepturilor persoanelor cu dizabilități. Comisarul reține că unul dintre adjuncții avocatului poporului se ocupă de probleme legate, printre altele, de drepturile persoanelor cu dizabilități și

⁴³ Centrul de Resurse Juridice, *Raport sinteză*, vizite de monitorizare octombrie 2013 – aprilie 2014.

ale copiilor. Comisarul constată că instituția Avocatului Poporului are 14 birouri regionale și este, astfel, o organizație cu un potențial semnificativ de sensibilizare.

78. Comisarul a fost informat, însă, că cele mai multe plângeri privind persoane cu dizabilități sunt adresate CNCD, care este investit cu competențe cvasi-judiciare, inclusiv aplicarea de amenzi. CNCD a primit cele mai multe plângeri de la sau în numele persoanelor cu dizabilități fizice sau senzoriale, referitoare adesea la lipsa lor de acces la educație.

79. În timpul vizitei sale, Comisarul a luat cunoștință cu satisfacție despre cooperarea existentă între structurile naționale privind drepturile omului menționate mai sus, precum și despre cooperarea strânsă a acestora cu o serie de ONG-uri. Comisarul regretă, totuși, că aceste structuri au resimțit impactul măsurilor de austeritate adoptate de România în ultimii ani.

80. Comisarul a remarcat în timpul vizitei sale dezbaterile intense existente în România cu privire la înființarea, în lunile următoare, a unui mecanism național de prevenire (MNP) în temeiul OPCAT. Comisarul constată că dezbaterile au vizat în principal două modele: în timp ce unii interlocutori au propus înființarea unei noi instituții, alții au considerat că MNP ar putea funcționa în cadrul instituției Avocatului Poporului.

81. În ceea ce privește punerea în aplicare a standardelor la nivel local, Comisarul a fost informat că, în conformitate cu procesul de descentralizare în curs de desfășurare în România, autoritățile locale au competențe depline în ceea ce privește protecția persoanelor cu dizabilități. Deși există o Agenție Națională pentru Plăți și Inspecție Socială la nivel central și au fost înființate agenții similare la nivel local, ONG-urile au constatat că activitatea acestora este în mare măsură legată de monitorizarea plăților beneficiilor de asistență socială, în timp ce responsabilitățile lor legate de inspecție și de sancționare par să fie mai puțin accentuate. Avocatul Poporului⁴⁴ și ONG-urile au subliniat, de asemenea, că descentralizarea a condus la disfuncționalități în acordarea de asistență socială și la lipsa de răspundere a autorităților locale față

⁴⁴ Avocatul Poporului, *Raport special privind protecția persoanelor cu handicap*, mai 2013, *ibidem*.

de autoritățile centrale în ceea ce privește încălcările obligațiilor acestora privind punerea în aplicare menționată.

82. În multe situații, instituțiile nu oferă serviciile obligatorii potrivit profilului lor, ci se limitează la furnizarea de hrană și adăpost, adesea în condiții care nu corespund standardelor. Acest fapt este ilustrat de un raport întocmit de Agenția Națională pentru Plăți și Inspecție Socială în 2013, privind inspecția efectuată la toate cele 51 de „centre de recuperare și reabilitare neuro-psihiatrică” existente în țară. Agenția a constatat că numai 13 dintre aceste instituții ofereau servicii de reabilitare și că niciuna dintre ele nu oferea servicii de integrare profesională. În pofida acestor încălcări și a altora, privind condițiile oferite, care nu corespundeau standardelor, numai două dintre instituții au fost sancționate și doar cu avertismente⁴⁵.

83. În legătură cu această problemă, experții au adus în atenția Comisarului faptul că Legea nr. 197/2012 privind asigurarea calității în domeniul serviciilor sociale permite acreditarea preliminară a serviciilor sociale până la un an, cu condiția îndeplinirii standardelor minime de calitate pentru aceste servicii în proporție de 75 % și „fără a se aduce atingere vieții și siguranței beneficiarului”. Comisarul este preocupat de faptul că aceste prevederi pot să determine încălcări ale standardelor minime și să promoveze impunitatea furnizorilor care săvârșesc astfel de încălcări.

84. În ceea ce privește cadrul de politici, Comisarul a luat cunoștință cu satisfacție că a fost înființat recent un grup de lucru coordonat de Direcția Protecția Persoanelor cu Dizabilități din cadrul Ministerului Muncii pentru pregătirea Strategiei naționale pentru incluziunea socială a persoanelor cu dizabilități 2014-2020. Comisarul salută această inițiativă, care a fost luată în urma solicitărilor repetate adresate autorităților de reprezentanți ai mai multor ONG-uri de a retrage proiectul inițial al acestei strategii și de a se asigura participarea lor deplină la procesul de elaborare a strategiei.

85. Comisarul îndeamnă autoritățile să utilizeze acest moment important pentru a integra în mod efectiv principiile UNCRPD în politicile

⁴⁵ Disponibil la adresa: <http://www.crj.ro/Noutati/Romania-ar-putea-avea-din-un-mecanism-independent-de-monitorizare/>.

interne și pentru a stabili cadrul pentru alinierea în continuare a legislației naționale și a practicilor la UNCRPD. Autoritățile sunt încurajate să utilizeze îndrumarea valoroasă oferită de Comentariile generale ale Comitetului ONU pentru drepturile persoanelor cu dizabilități, precum și experiența vastă a ONG-urilor.

86. La nivel legislativ, mai mulți interlocutori, inclusiv adjunctii Avocatului Poporului, CNCDD, IRDO și ONG-urile l-au informat pe Comisar că definiția dizabilității în dreptul intern nu include toate elementele definiției UNCRPD. În general, legislația trebuie să fie actualizată pentru a reflecta trecerea de la o perspectivă medicală sau bazată pe caritate cu privire la persoanele cu dizabilități la o perspectivă bazată pe drepturile omului, în conformitate cu UNCRPD.

CONCLUZII ȘI RECOMANDĂRI

87. Comisarul încurajează autoritățile române să ratifice Protocolul opțional la UNCRPD care prevede un mecanism de plângeri individuale.

88. Li se solicită autorităților să garanteze consultări transparente și eficiente cu persoanele cu dizabilități la elaborarea Strategiei naționale pentru incluziunea socială a persoanelor cu dizabilități 2014-2020, în scopul de a se asigura participarea deplină a acestora la toate procesele de luare a deciziilor care privesc în mod direct viața lor cotidiană.

89. România este încurajată să utilizeze această ocazie pentru a alinia pe deplin legislația națională și practicile la UNCRPD, utilizând îndrumarea valoroasă oferită în special de Comentariile generale ale Comitetului ONU pentru drepturile persoanelor cu dizabilități, precum și experiența vastă a ONG-urilor.

90. Comisarul invită autoritățile să instituie Mecanismul Național de Prevenire în conformitate cu OPCAT în cel mai scurt timp posibil și să asigure condiții adecvate pentru funcționarea eficientă a acestuia, potrivit standardelor prevăzute în protocol.

91. În cele din urmă, autoritățile sunt încurajate să analizeze posibilitatea reînființării unui organism independent pentru protecția drepturilor persoanelor cu dizabilități. Un astfel de organism independent ar putea asuma în mod util în viitor rolul de punct de contact și mecanism de coordonare pentru implementarea UNCRPD.

2. DREPTURILE COPILULUI

92. Populația de copii din România a scăzut de la 6,6 milioane la începutul anilor 1990 la 3,65 de milioane la 1 ianuarie 2013⁴⁶ ca urmare a unei serii de factori, inclusiv scăderea natalității și migrația unei părți mari a populației sale tinere, în special în țările vest-europene. În 2012, mai mult de jumătate dintre copiii din România (52,2%) au fost raportați ca fiind expuși riscului de sărăcie și/sau de excluziune socială⁴⁷. În timp ce un număr aproape egal de copii trăiesc în zonele rurale și urbane, Comisarul a fost informat că sărăcia din mediul rural este semnificativ mai mare decât în mediul urban. Potrivit Proiectului de strategie pentru protecția copilului 2014-2020, în anul 2012 peste 170 000 de copii din categoria de vârstă corespunzătoare învățământului obligatoriu nu frecventau școala.

93. Sărăcia afectează în mod semnificativ copiii romi atât în zonele rurale cât și în cele urbane, studiile indicând faptul că aproximativ 40 % dintre copiii romi nu au acces la hrană suficientă⁴⁸. Aproximativ 28 % dintre copiii și tinerii romi cu vârsta cuprinsă între 15 și 19 ani trăiesc în căsătorii civile sau tradiționale, ceea ce afectează în mod semnificativ prezența lor la ore. Frecventarea învățământului preșcolar de către copiii romi este cu aproape 50 % mai redusă decât a altor copii (37 % față de 63 %). Între vârstele de 16 și 19 ani, frecventarea școlii de către copiii romi este de patru ori mai redusă decât a altor copii. Mulți copii romi lucrează în medii informale pentru a contribui la veniturile gospodăriei, fiind implicați adesea în cerșetorie sau în vânzarea de mărunțișuri pe străzi.

94. La fel ca în cazul problemelor legate de drepturile persoanelor cu dizabilități, descentralizarea serviciilor sociale a adus în discuție problema responsabilității autorităților locale în protejarea copiilor. Colectarea datelor privind copiii nu se realizează în mod constant sau uniform de către autorități.

⁴⁶ *Draft Child Protection Strategy 2014-2020* [Proiectul de strategie pentru protecția copilului 2014-2020].

⁴⁷ Eurostat, *People at risk of poverty or social exclusion by age and sex* [Persoane expuse riscului de sărăcie și excluziune socială în funcție de vârstă și sex], 2012.

⁴⁸ Open Society Foundations, Roma Education Fund, UNICEF, *Roma early childhood inclusion report* [Raport privind incluziunea copiilor preșcolari romi], 2012.

95. În subsecțiunile de mai jos, Comisarul abordează următoarele aspecte specifice: copiii abandonați și fără adăpost, copiii instituționalizați, justiția pentru minori și cadrul legal și instituțional al protecției drepturilor copilului.

2.1 COPIII ABANDONAȚI ȘI FĂRĂ ADĂPOST

96. Comisarul este profund îngrijorat de numărul mare de copii abandonați care trăiesc în România. Potrivit datelor oficiale, la 31 decembrie 2013 peste 80 000 de copii care trăiau în România aveau cel puțin un părinte care lucra în străinătate⁴⁹. Comisarul constată că acest fenomen datează de mai mulți ani și că a fost mai dramatic în primii ani după ce România a aderat la Uniunea Europeană. Cu un număr tot mai mare de părinți care migrează în străinătate, numărul copiilor lăsați în urmă a ajuns la aproximativ 350 000 în anul 2008 (peste 8 % din populația de copii), dintre care în jur de 126 000 au fost afectați de migrația ambilor părinți⁵⁰.

97. De asemenea, în același an s-a estimat că jumătate dintre copiii cu ambii părinți plecați în străinătate aveau mai puțin de 10 ani, 16 % nu își văzuseră părinții de un an, în timp ce 3 % nu îi văzuseră de cel puțin patru ani⁵¹. Copiii lăsați acasă de către părinții lor migranți se aflau de obicei în grija familiei extinse, în special a bunicilor. Foarte rar (numai în 7 % dintre cazuri), părinții au informat autoritățile cu privire la intenția lor de a pleca în străinătate și, de obicei, nu și-au pregătit copiii în niciun fel înainte de a părăsi țara.

98. În timp ce rapoartele indică faptul că copiii lăsați în urmă de părinții care lucrează în străinătate nu suferă neapărat de sărăcie, întrucât beneficiază de sumele de bani trimise de părinții lor, Comisarul împărtășește preocupările expri-

mate de UNICEF și de ONG-urile de specialitate cu privire la consecințele emoționale profunde ale abandonului asupra copiilor. În plus, Comisarul a fost informat cu privire la riscul la care sunt expuși copiii lăsați în urmă de a ajunge în instituții.

99. În acest context, Comisarul constată cu satisfacție că, în octombrie 2013, guvernul a adoptat Legea nr. 257/2013 privind protecția și promovarea drepturilor copilului, care a consolidat normele existente referitoare la protecția copiilor cu părinți care lucrează în străinătate, incluzând obligația părinților de a informa autoritățile înainte de a părăsi țara.

100. Un alt grup care îl îngrijorează pe Comisar îl constituie copiii abandonați în spitale. Comisarul reține că, potrivit Proiectului de strategie pentru protecția copilului 2014-2020, numărul copiilor abandonați în unități sanitare a scăzut aproape la un sfert în ultimii zece ani. Totuși, în pofida acestei scăderi generale, numărul de abandonuri a crescut cu 12 % între 2010 și 2012. În anul 2013 au fost înregistrați un total de 1 449 de copii abandonați în unități sanitare, dintre care 915 în maternități⁵².

101. Comisarul este la fel de îngrijorat de situația copiilor străzii. În condițiile în care statistici oficiale privind numărul de copii ai străzii nu erau disponibile, datele colectate de ONG-ul Salvați Copiii au arătat că numărul lor era de aproximativ 1 400 în anul 2009, dintre care mai mult de 1 100 trăiau în București. În timpul vizitei sale, Comisarul a fost informat de ONG-uri care lucrează în domeniul protecției copiilor străzii că, în prezent, numărul estimat de copii ai străzii este cuprins între 1 000 și 2 000 în București, și de până la 5 000 în alte localități din țară, fiind în creștere de la evaluarea din 2009.

102. În anul 2006 guvernul a adoptat un plan de acțiune pentru reintegrarea socială a copiilor străzii, care definea mai multe categorii de copii ai străzii în funcție de situația lor și care prevedea o serie de măsuri pentru protecția acestora⁵³. Obiectivele generale stabilite de planul de acțiune includeau evaluarea situației copiilor străzii,

⁴⁹ Ministerul Muncii, *Situația copiilor cu părinți plecați la muncă în străinătate, decembrie 2013*, disponibil la adresa: http://www.copii.ro/alte_categorii.html. Fenomenul „copilului lăsat în urmă” de părinți migranți a fost observat de asemenea în anul 2009 de Raportorul special al ONU pentru drepturile migranților, Jorge Bustamante, și de Comitetul pentru drepturile copilului (documente disponibile la adresa: <http://www.ohchr.org/en/countries/enacaregion/pages/roindex.aspx>).

⁵⁰ UNICEF și Alternative Sociale Iași, *Analiză la nivel național asupra fenomenului copiilor rămași acasă prin plecarea părinților la muncă în străinătate*, 2008.

⁵¹ *Ibidem*.

⁵² Ministerul Muncii, *Situația copiilor abandonați în unități sanitare, ianuarie-decembrie 2013*, disponibilă la adresa: <http://www.ordinul.nr.100/2006> pentru aprobarea Planului-cadru de acțiune în vederea reintegrării sociale a copiilor străzii. [copii.ro/alte_categorii.html](http://www.copii.ro/alte_categorii.html).

⁵³ Ordinul nr. 100/2006 pentru aprobarea Planului-cadru de acțiune în vederea reintegrării sociale a copiilor străzii.

intervenția pentru îmbunătățirea situației și activitățile de prevenire, inclusiv informațiile furnizate părinților cu privire la interzicerea muncii copiilor. De asemenea, una dintre măsurile concrete avute în vedere era înregistrarea copiilor fără acte de identitate și instituționalizarea.

103. Cu toate acestea, în anul 2009, Comitetul ONU pentru Drepturile Copilului, în timp ce observa scăderea raportată a numărului de copii care trăiau pe stradă, era îngrijorat de faptul că mulți copii ai străzii trebuiau să lucreze pentru a se întreține, în timp ce majoritatea nu mergeau la școală și nu aveau certificate de naștere. În ceea ce privește copiii romi de pe străzi, Comitetul era preocupat de faptul că evacuările forțate ale familiilor de romi cu copii fuseseră efectuate fără asigurarea unui alt spațiu de locuit sau a unei compensații adecvate⁵⁴.

104. De asemenea, Comisarul a luat cunoștință de faptul că profilul copiilor străzii s-a schimbat în ultimii ani. Copiii străzii din anii 1990 au crescut și continuă să trăiască pe străzi, iar acum sunt părinții celei de a doua generații de copii ai străzii. O altă categorie de copii ai străzii sunt cei proveniți din familii sărace care au venit la București din alte regiuni, de la începutul crizei economice, din anul 2008. Comisarul a fost informat că, potrivit estimărilor ONG-urilor, copiii romi reprezintă aproximativ 30 % dintre copiii străzii, în scădere față de procente mai ridicate înregistrate în anii anteriori.

105. În timp ce copiii străzii din a doua generație trăiesc într-un mediu relativ mai stabil, dar încă își câștigă existența pe străzi, copiii sosiți recent sunt afectați mai grav de excluziune socială, precum și de o sănătate precară, de malnutriție cronică, de abandon școlar timpuriu și analfabetism (aproximativ o jumătate dintre ei), de abuz fizic și sexual, de stigmatizare și discriminare.

106. Comisarul a fost informat că în timp ce „serviciile de intervenție” care constau în adăposturi de zi și de noapte, precum și centrele de urgență care pot găzdui copii ai străzii se află în subordinea autorităților locale, acestea sunt organizate pentru a oferi protecție temporară, asigurând în special accesul copiilor la elemente vitale, cum ar fi îmbrăcăminte, produse de igienă

⁵⁴ Concluziile Comitetului pentru Drepturile Copilului: România, *ibidem*.

și alimente. Mai mult decât atât, ca urmare a descentralizării serviciilor de protecție a copilului, abordarea adoptată de autoritățile locale în furnizarea serviciilor menționate mai sus este variabilă și fragmentată.

107. Comisarul împărtășește îngrijorarea exprimată de interlocorii săi cu privire la faptul că în prezent nu sunt alocate fonduri publice pentru o protecție mai integrată a copiilor străzii și că autoritățile se bazează într-o mare măsură pe ONG-uri pentru servicii de prevenire și pentru reintegrarea copiilor străzii în familiile lor.

108. Comisarul constată cu satisfacție, totuși, faptul că, începând din anul 2008, numărul european de asistență telefonică pentru copii care solicită ajutor 116111 este operat în România de ONG-ul Asociația Telefonul Copilului și că autoritățile, inclusiv agențiile de punere în aplicare a legii, cooperează cu această asociație în asistarea copiilor străzii.

109. În sfârșit, Comisarul constată cu satisfacție că Proiectul strategiei pentru protecția copilului 2014-2020 și Planul operațional pentru implementarea acestei strategii abordează problema copiilor străzii.

CONCLUZII ȘI RECOMANDĂRI

110. Comisarul face apel la autorități să își intensifice eforturile pentru a preveni separarea copiilor de familiile lor. Autoritățile trebuie să sprijine reintegrarea copiilor abandonați în familiile lor și să ofere îngrijire alternativă în cazul în care acest lucru este în interesul superior al copilului.

111. Autorităților li se solicită în mod ferm să efectueze o evaluare sistematică a situației copiilor străzii, în scopul de a obține o imagine exactă a cauzelor sale profunde și a dimensiunii acesteia. Se solicită autorităților să ia măsuri pentru a se garanta faptul că copiii străzii au acces efectiv la servicii de sănătate, la adăpost și la alimente.

112. În sfârșit, Comisarul salută includerea de către autorități a problemei copiilor străzii în proiectul Strategiei pentru protecția copilului 2014-2020 și le solicită în mod ferm să elaboreze un plan cuprinzător adresat copiilor străzii, care să includă măsuri de prevenire și protecție.

2.2 COPIII CARE TRĂIESC ÎN INSTITUȚII

113. Potrivit datelor publicate de Ministerul Muncii, la 31 decembrie 2013 erau incluși în

sistemul de protecție specială pentru copiii lipsiți de îngrijire părintească 61 749 de copii, dintre care 22 189 (35,93 %) trăiau în instituții de tip rezidențial (18 148 în instituții publice și 4 041 în instituții private), iar 37 889 (61,36 %) beneficiau de o măsură de protecție de tip familial, inclusiv de plasament la asistenți maternali, familii extinse, alte familii și la tutori. Comisarul observă că, în timp ce numărul de copii din instituțiile de tip rezidențial a scăzut dramatic de la sfârșitul anilor 1990, când a fost estimată la mai mult de 100 000, procesul de dezinstituționalizare a încetinit în mod semnificativ începând cu anul 2007⁵⁵.

114. În același timp, se pare că copiii cu dizabilități au fost lăsați în mare măsură în afara procesului de dezinstituționalizare, cu toate că Strategia națională în domeniul protecției și promovării drepturilor copilului 2008-2013 (denumită în continuare „Strategia pentru protecția copilului 2008-2013”) a inclus măsuri specifice de dezinstituționalizare și de incluziune socială care îi vizau pe acești copii. Astfel, la sfârșitul anului 2013, numărul copiilor cu dizabilități care trăiau în instituții era de 7 891, în creștere față de cei 6 909 înregistrați la sfârșitul anului 2005, în pofida unei ușoare scăderi în ultimii ani.

115. Comisarul împărtășește îngrijorările exprimate în anul 2009 de Comitetul ONU pentru Drepturile Copilului potrivit căroră Legea nr. 272/2004 privind protecția și promovarea drepturilor copilului, în timp ce interzice plasarea copiilor care nu a împlinit vârsta de doi ani în îngrijire de tip rezidențial, permite un astfel de plasament în mod excepțional în cazul copiilor cu dizabilități grave. În acest sens, Federația Română a Organizațiilor Neguvernamentale pentru Copil (FONPC) a susținut modificarea legislației, astfel încât să interzică plasarea copiilor care nu au împlinit vârsta de trei ani în instituții. Această măsură a fost inclusă în proiectul Planului operațional pentru implementarea strategiei pentru protecția copilului 2014-2020.

116. Cu toate că nu sunt disponibile statistici oficiale privind originea etnică a copiilor din instituții, cercetările realizate în anul 2010 de o serie de ONG-uri în 22 de centre rezidențiale au arătat că reprezentarea copiilor romi în îngrijirea

⁵⁵ Ministerul Muncii, *Buletin Statistic, Copii*, trimestrul IV, 2013.

instituțională era de 28 %, mult mai mare decât ponderea lor generală în totalul populației (estimat în cadrul cercetărilor la 9 %) ⁵⁶.

117. În ceea ce privește numărul de instituții, la 31 decembrie 2013 existau 1 532 instituții de tip rezidențial pentru copii, dintre care 373 funcționau ca instituții pentru copii cu dizabilități. Comisarul își exprimă satisfacția privind faptul că, în perioada 1994-2005, majoritatea instituțiilor de tip vechi cu o capacitate mai mare de 100 de locuri (196 de instituții) au fost închise și au fost dezvoltate servicii alternative, de tip familial ⁵⁷.

118. Comisarul ia act însă de numeroasele rapoarte ale ONG-urilor care concluzionează că, deși copiii au fost mutați din instituții mari în instituții de dimensiuni mici, ei continuă să sufere de lipsa îngrijirii de bază. În pofida angajamentului guvernului de a îmbunătăți condițiile, există încă rapoarte care arată că copiii din instituții suferă de neglijare fizică și emoțională, pedepse corporale și utilizarea măsurilor ilegale de conținere. În timpul vizitei sale, Comisarul a fost informat că majoritatea apelurilor la numerele telefonice de asistență pentru copiii care solicită ajutor sunt legate de pedepse sau de alte forme de violență suferite de copiii din instituții. În ceea ce privește copiii cu dizabilități, una dintre plângerile penale formulate recent de CRJ privea „Centrul de plasament pentru copiii cu probleme psihosociale” din Oradea. Abuzurile înregistrate includeau: lovirea cu palma, sufocarea, bătăi cu pumnii, cu genunchii și cu un baston, strivirea degetelor copiilor cu ușa, abuzuri sexuale și lipsa accesului la toalete în timpul nopții ⁵⁸.

119. La fel ca în cazul adulților, nu există un mecanism efectiv aflat la dispoziția copiilor pentru depunerea de plângeri legate de astfel de incidente. În timp ce crearea unui Mecanism Național de Prevenire în conformitate cu OPCAT este esențială, interlocutorii Comisarului au subliniat că un astfel de mecanism poate să răspundă numai parțial nevoilor de monitorizare

⁵⁶ European Roma Rights Centre, Bulgarian Helsinki Committee, Milan Šimečka Foundation, Osservazione, *Life sentence – Romani children in institutional care* [Condamnați pe viață – copiii romi în îngrijire instituțională], 2011.

⁵⁷ Strategia națională în domeniul protecției și promovării drepturilor copilului 2008-2013

⁵⁸ CRJ, *Rezumat al plângerilor penale formulate recent de CRJ cu privire la abuzuri împotriva copiilor și tinerilor adulți cu dizabilități mintale instituționalizați*, martie 2014.

sistematică în multitudinea de instituții existente. Comisarul constată că reprezentanții societății civile consideră că structurile de inspecție socială care funcționează în prezent în cadrul Agenției Naționale pentru Plăți și Inspecție Socială sunt ineficiente și lipsite de independență.

120. Alte probleme evidențiate de către ONG-uri includ starea precară a spațiilor, supra-aglomerarea, plasarea de copii și adulți între care nu există legături de rudenie în aceleași spații de locuit, lipsa unor mecanisme de predare adecvate și a unor activități semnificative, precum și lipsa situațiilor școlare și medicale.

121. Comisarul a luat cunoștință de unele dintre aceste probleme în timpul vizitei sale la Centrul Școlar pentru Educație Incluzivă Tâncăbești din comuna Snagov, în apropiere de București. În pofida denumirii sale care sugerează o școală de masă pentru copii cu și fără dizabilități, centrul este o instituție de tip rezidențial care găzduiește peste 50 de preșcolari, copii și tineri adulți cu dizabilități. Comisarul a aflat cu tristețe, însă nu cu surprindere, de la reprezentanții autorităților locale prezenți în timpul vizitei că starea de sănătate și deficiențele celor mai mulți dintre acești copii și tineri s-au înrăutățit în timp. Singurul viitor avut în vedere pentru copiii apropiați de vârsta adultă era transferul lor într-o instituție de tip rezidențial privată.

122. Unul dintre cele mai importante motive pentru instituționalizarea continuată, identificat de mulți interlocutori, este dat de lipsa unor măsuri de prevenire a instituționalizării copiilor, în special a celor cu dizabilități și de promovare a reintegrării copiilor instituționalizați în familiile lor. Lipsa unui sprijin adecvat acordat familiilor cu copii cu dizabilități contribuie la abandonarea copiilor mici de către părinții care nu au capacitatea să suporte costurile cu îngrijirea privată la domiciliu.

123. Comisarul a fost informat că principalii furnizori de servicii de îngrijire a copiilor cu dizabilități în comunitate sunt ONG-urile. În acest context, Comisarul salută participarea mai multor autorități locale, împreună cu ONG-urile, în proiecte-pilot pentru transformarea instituțiilor de tip vechi în centre de asistență multifuncționale pentru copiii cu dizabilități și pentru familiile lor.

124. Comisarul a vizitat Centrul multifuncțional „Sfânta Maria” administrat de Fundația

World Vision România în colaborare cu autoritățile locale din sectorul 5, București, care funcționează în sediul unui fost orfelinat închis în anul 2012 la sfârșitul unui proces de tranziție care a durat șase ani. La momentul vizitei Comisarului, 40 de părinți erau implicați în programele de intervenție timpurie, de sprijin și educaționale desfășurate de centru pentru 35 de copii și 9 tineri cu dizabilități. Comisarul a luat cunoștință cu satisfacție că proiectul a avut rezultate pozitive și că acesta reprezintă un model pe care alte autorități locale din țară doresc să îl reproducă.

125. În plus față de aspectele menționate mai sus, a fost adus în atenția Comisarului faptul că o serie de copii dispar în fiecare an din instituții. Potrivit unui studiu efectuat de Ministerul Afacerilor Interne, peste 830 de copii au părăsit instituțiile în anul 2008, inclusiv din cauza rețelilor tratamente aplicate de colegi sau de personal. Date oficiale mai recente arată că 2 699 de cazuri de copii dispăruți au fost raportate la poliție în primele 10 luni ale anului 2013, inclusiv un număr neprecizat de copii care au părăsit în mod voluntar instituțiile.

126. În acest context, Comisarul constată că România a fost una dintre primele țări care a introdus numărul telefonic de urgență european pentru copii dispăruți 116 000. Comisarul a fost informat că, în anul 2007, Ministerul Afacerilor Interne a elaborat un Ghid de bune practici privind acțiunile poliției în cazurile de copii dispăruți sau de copii care sunt victime ale abuzului, ale traficului de ființe umane și ale pornografiei infantile. Totuși, o parte dintre interlocutorii Comisarului au subliniat că multe instituții, de fapt, nu cunosc procedurile care trebuie urmate în situațiile în care copiii dispar.

CONCLUZII ȘI RECOMANDĂRI

127. Autoritățile trebuie să demonstreze un angajament puternic pentru dezinstituționalizarea serviciilor de protecție a copilului. Eforturile de accelerare a dezinstituționalizării trebuie să fie intensificate cu prioritate. Comisarul speră că noua Strategie națională pentru protecția și promovarea drepturilor copilului 2014-2020 va avea un rol esențial în acest proces.

128. Autorităților li se solicită în mod ferm să pună în aplicare orientările cuprinse în Recomandarea CM/Rec(2010)2 privind dezinstituționalizarea și viața în comunitate a copiilor cu

dizabilități și în Recomandarea CM/Rec(2013)2 privind asigurarea incluziunii depline a copiilor și tinerilor cu dizabilități în societate ale Comitetului de Miniștri al Consiliului European, asigurându-se în special că interesul superior al copilului este primordial în toate acțiunile care privesc copiii cu dizabilități.

129. Până la dezinstituționalizare, autoritățile trebuie să adopte măsuri care să garanteze că dreptul copilului la respectarea demnității și a integrității sale fizice este respectat. Comisarul dorește să sublinieze importanța unui mecanism independent de monitorizare eficient pentru a identifica orice forme de abuz săvârșite împotriva copiilor în instituții. Autorităților li se solicită să se asigure că sunt efectuate investigații complete și eficiente în cazul sesizărilor privind rele tratamente aplicate copiilor și că făptuitorii sunt deferiți justiției.

130. În sfârșit, Comisarul solicită autorităților să continue să dezvolte măsurile de protecție alternativă deja în vigoare și să se asigure că părinții sunt sprijiniți în vederea reintegrării copiilor în familie și în societate.

2.3 JUSTIȚIA PENTRU MINORI

131. Comisarul ia act de modificările legislative importante care au avut loc în ultimii ani în România și este conștient de eforturile susținute necesare pentru a pune în aplicare reforme pe scară largă în domeniul justiției pentru minori. În special, mediul juridic actual este marcat de adoptarea și intrarea în vigoare recentă a noilor coduri civil și penal, precum și a codurilor de procedură aferente. Toate aceste instrumente au introdus noi prevederi referitoare la justiția pentru minori.

132. Comisarul salută prevederile noului Cod penal prin care este eliminată, începând de la 1 februarie 2014, pedeapsa cu închisoarea pentru minori și ia act cu satisfacție de introducerea unui avantaj mai larg de măsuri educative pentru copiii aflați în conflict cu legea. Comisarul constată că vârsta răspunderii penale a rămas 14 ani.

133. Cea mai mare parte a noilor măsuri educative nu implică privarea de libertate și constau în: stagiul de formare civică, supravegherea, obligația de a nu părăsi domiciliul la sfârșit de săptămână și de a participa la programele sau activitățile stabilite de instanță, precum și asistarea zilnică în școală și activități

extra-curriculare stabilite de instanță, și se efectuează sub supravegherea unui serviciu de probațiune.

134. Comisarul reține, totuși, faptul că două dintre măsurile educative prevăzute de noul cod penal [articolul 115 alineatul (2)] presupun privarea de libertate într-un „centru educativ” pe o perioadă cuprinsă între 1 și 3 ani sau într-un „centru de detenție” pe o perioadă cuprinsă între 2 și 5 ani. Internarea într-un centru de detenție poate fi dispusă pe o perioadă cuprinsă între 5 și 15 ani în cazul în care pedeapsa prevăzută de lege pentru infracțiunea săvârșită este închisoarea de 20 de ani sau mai mare ori detențiunea pe viață.

135. Informațiile obținute de Comisar indică faptul că, în practică, cele două centre de reeducare existente în conformitate cu fosta reglementare au fost transformate în centre educative, în timp ce trei din cele patru penitenciare pentru minori și tineri au fost transformate în centre de detenție. Un penitenciar pentru minori și tineri nu a fost încă reorganizat.

136. Comisarul este îngrijorat de rapoartele care indică faptul că aceste transformări au fost în mare măsură formale, în timp ce condițiile reale din locurile de detenție, caracterizate adesea prin supraaglomerare, lipsa unor activități semnificative și expunerea la violență verbală și fizică din partea personalului⁵⁹, au rămas în general aceleași. Într-un raport recent privind un centru de detenție s-au constatat o serie de probleme, inclusiv aranjamente necorespunzătoare pentru dormit, condiții de igienă precare și lipsa accesului la asistență medicală de calitate. Numai jumătate dintre deținuții minorii erau înscriși în programe educaționale, iar numărul cadrelor didactice și al asistenților sociali care să lucreze cu copiii din centru era insuficient. Deși deținuții minori au declarat că s-a recurs la violență împotriva lor în centru, niciunul dintre ei nu a raportat aceste

⁵⁹ A se vedea de asemenea observațiile finale ale Comitetului pentru drepturile copilului: România, 2009, Committee for the Prevention of Torture (CPT), *Report on the visit to Romania from 5 to 16 September 2010* [Raport privind vizita în România în perioada 5-16 septembrie 2010], 24 noiembrie 2011; Avocatul Poporului, în colaborare cu UNICEF Romania, *Raport special privind drepturile copiilor privați de libertate din România*, iunie 2014.

⁶⁰ APADOR-CH (Comitetul Helsinki România), Raport asupra vizitei în Centrul de detenție pentru minori Craiova, 13 martie 2014.

incidente, întrucât nu credeau că plângerile lor vor fi luate în considerare⁶⁰.

137. Comisarul ia act cu interes de procesul de reformă început de România în ultimii ani, orientat către înființarea de tribunale specializate în justiția pentru minori. Comisarul a fost informat că Legea nr. 304/2004 privind organizarea judiciară prevedea înființarea tribunalelor pentru minori și familie începând de la 1 ianuarie 2008. Cu toate acestea, un singur tribunal-pilot de acest fel fusese înființat, în județul Brașov, la începutul anului 2008, în timp ce în majoritatea celorlalte județe au fost organizate complete sau secții „pentru minori și familie”, în cadrul instanțelor obișnuite.

138. Autoritățile l-au informat pe Comisar că planul de a înființa tribunale pentru minori a fost abandonat în urma unei evaluări a activității tribunalului-pilot menționat anterior și a completelor specializate, care a relevat faptul că numărul de cauze referitoare la copii era redus și nu justifica punerea în aplicare a reformei astfel cum fusese prevăzută inițial. Totuși, în conformitate cu modificările aduse recent de noile reglementări în domeniul dreptului civil, vor fi înființate tribunale specializate pentru măsurile de protecție („tutelă”) și pentru familie, în vederea judecării, printre altele, a cauzelor privind minorii.

139. În sfârșit, Consiliul Superior al Magistraturii a organizat sesiuni de formare aprofundată pentru judecători și procurori referitoare la aplicarea noilor coduri și asigură formarea sistematică a judecătorilor și procurorilor în domeniul protecției drepturilor copilului. Comisarul a luat cunoștință cu satisfacție că judecătorii și procurorii care se ocupă de cauzele în care sunt implicați copii sunt numiți din rândul celor care au finalizat formarea organizată de Consiliul Superior al Magistraturii.

CONCLUZII ȘI RECOMANDĂRI

140. Comisarul a atras atenția autorităților române asupra Orientărilor din 2010 privind justiția adaptată copilului ale Comitetului de Miniștri al Consiliului Europei și le încurajează să se inspire din acestea și să le pună în aplicare. Astfel cum s-a subliniat în aceste orientări, justiția adaptată copilului înseamnă o „justiție care este accesibilă, adecvată vârstei, promptă, diligentă, adaptată la și axată pe nevoile și drepturile copilului, pe respectarea drepturilor copilului,

inclusiv dreptul la un proces echitabil, la participarea la și la înțelegerea procedurilor, la respectarea vieții private și de familie, precum și la integritate și demnitate”⁶¹.

141. Eliminarea pedepsei cu închisoarea pentru minori, în februarie 2014, și înlocuirea sa cu măsuri educative alternative sunt, în principiu, în conformitate cu orientările menționate anterior și sunt binevenite. Cu toate acestea, Comisarul regretă lipsa de pregătire a autorităților pentru punerea în aplicare a unora dintre aceste măsuri noi și observă cu preocupare perpetuarea prezenței copiilor în penitenciare sau în condiții similare cu cele din penitenciare. Comisarul solicită în mod ferm autorităților să facă tot posibilul pentru a-și pune practicile în deplină concordanță cu noua legislație și pentru a se asigura că copiii nu mai sunt ținuti în penitenciare sau în condiții similare cu cele din penitenciare.

142. Comisarul este îngrijorat de faptul că copiii deținuți li se refuză practic dreptul la educație, contrar Orientărilor din 2010 ale Comitetului de Miniștri, Convenției cu privire la drepturile copilului și CEDO, și solicită în mod ferm autorităților să ia măsuri urgente pentru a garanta accesul lor la educație.

143. Se reamintește faptul că autoritățile au obligația, în conformitate cu articolul 19 din Convenția cu privire la drepturile copilului, să ia toate măsurile corespunzătoare pentru a proteja copilul de toate formele de violență. Comisarul îndeamnă autoritățile să se asigure că copiii beneficiază de sprijin independent pentru a putea să depună plângeri împotriva oricărei violențe săvârșite împotriva lor în locurile în care sunt privați de libertate. În acest context, Comisarul dorește să sublinieze încă odată importanța înființării unui Mecanism Național de Prevenire în conformitate cu OPCAT în cel mai scurt timp posibil.

144. În sfârșit, Comisarul încurajează eforturile autorităților de organizare a sistemului de justiție pentru minori și le solicită să continue formarea sistematică a tuturor membrilor personalului implicat în administrarea justiției pentru minori, pentru a asigura o abordare armonizată a problemelor referitoare la minori.

⁶¹ A se vedea de asemenea documentul tematic al Comisarului, *Children and juvenile justice: Proposals for improvements* [Copiii și justiția pentru minori: Propuneri de îmbunătățire], 2009.

2.4 CADRUL LEGAL ȘI INSTITUȚIONAL AL PROTECȚIEI DREPTURILOR COPILULUI

145. România a devenit parte la Convenția ONU cu privire la drepturile copilului din 1990 și ratificat protocoalele opționale la aceasta privind implicarea copiilor în conflicte armate și privind vânzarea de copii, prostituția infantilă și pornografia infantilă. În anul 2011 România a ratificat, de asemenea, Convenția Consiliului Europei pentru protecția copiilor împotriva exploatării sexuale și a abuzurilor sexuale.

146. În timpul vizitei sale, Comisarul a observat cu satisfacție că comisiile pentru drepturile omului ale Parlamentului, Ministerul Muncii și Ministerul Afacerilor Interne susțin ratificarea, de către România, a Convenției privind prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței domestice (Convenția de la Istanbul) și dorește să sublinieze importanța acestui tratat pentru protecția drepturilor copilului.

147. Comisarul constată că în ultimii zece ani autoritățile au depus eforturi semnificative pentru a armoniza legislația națională cu Convenția ONU cu privire la drepturile copilului. Comisarul a luat cunoștință cu interes de faptul că prin Legea nr. 257/2013 privind protecția și promovarea drepturilor copilului, adoptată recent, principiul interesului superior al copilului a dobândit vizibilitate semnificativă în legislația națională.

148. De asemenea, autoritățile române au adoptat o strategie națională pentru protecția și promovarea drepturilor copilului pentru perioada 2008-2013 și o serie de planuri sectoriale privind munca copiilor, copiii abuzați și neglijați, exploatarea sexuală și traficul de copii.

149. Autoritățile pregătesc în prezent o strategie națională pentru promovarea și protecția drepturilor copilului pentru perioada 2014-2020. Comisarul a luat cunoștință cu satisfacție de faptul că proiectul strategiei se bazează pe o evaluare cuprinzătoare a problemelor restante cele mai dificile în ceea ce privește protecția copilului, și că planul operațional pentru implementarea strategiei prevede un număr mare de obiective și de măsuri specifice referitoare la aceste provocări. Comisarul a fost informat însă că, în lipsa unor date oficiale privind toate domeniile abordate, strategia se bazează în mare parte pe date parțiale colectate de ONG-uri.

150. În ceea ce privește cadrul instituțional, Comisarul constată că urmare a unei reforme administrative, începând cu anul 2005, serviciile de protecție a copilului au fost transferate în mare măsură la nivelul de competență a autorităților județene și municipale. Comisarul a luat act de îngrijorarea exprimată de reprezentanți ai societății civile cu privire la faptul că procesul de descentralizare a determinat o responsabilitate redusă a autorităților în ceea ce privește protecția drepturilor copilului. Mai mult decât atât, descentralizarea a condus la discrepanțe în implementarea standardelor în diferite localități și județe, ceea ce a generat incoerențe în tratamentul copiilor. În plus, în parte ca o consecință a măsurilor de austeritate care impun o înghețare a angajărilor în cadrul instituțiilor și autorităților publice, numărul de angajați din sistemul de protecție a copilului a scăzut cu 27 % între 2007 și 2013⁶².

151. Un alt aspect îngrijorător a fost desființarea, în iunie 2010, a Autorității Naționale pentru Protecția Familiei și a Drepturilor Copilului, care a fost reorganizată ca o direcție în cadrul Ministerului Muncii. Comisarul reține punctele de vedere exprimate de reprezentanți ai societății civile potrivit cărora dezmembrarea acestei agenții centrale a lăsat România fără un organism independent de monitorizare în ceea ce privește implementarea obligațiilor statului în conformitate cu Convenția cu privire la drepturile copilului.

152. În acest context, Comisarul salută reînființarea Autorității Naționale pentru Protecția Drepturilor Copilului și Adopție, începând cu aprilie 2014, și solicită guvernului României să aloce resurse adecvate pentru a asigura funcționarea eficientă a acesteia.

153. Comisarul constată că Avocatul Poporului poate primi și examina plângeri direct de la copii, și că unul din cei patru adjuncți ai Avocatului Poporului este însărcinat, printre altele, cu probleme privind protecția drepturilor copilului. Comisarul a fost informat că propunerile de înființare a unei instituții separate care să funcționeze ca Avocat al Copilului au fost respinse de autorități. Observând că este de competența autorităților române să stabilească forma acestei instituții, Comisarul subliniază că o astfel de

⁶² Proiectul strategiei privind protecția copilului 2014-2020.

instituție ar trebui să poată monitoriza, promova și proteja drepturile copiilor în mod independent și eficient⁶³.

CONCLUZII ȘI RECOMANDĂRI

154. Comisarul ia act cu satisfacție că principiul interesului superior al copilului este inclus în legislația românească și solicită autorităților să ia măsuri pentru a se asigura că acest principiu este reflectat ca un considerent principal în toate aspectele legislative și politice care afectează copiii.

155. Comisarul solicită în mod ferm autorităților să se asigure că principiul interesului superior al copilului este transformat într-o prioritate în toate domeniile acoperite de Strategia pentru promovarea și protecția drepturilor copilului 2014-2020. Se solicită autorităților să asigure participarea largă a societății civile la elaborarea strategiei.

156. Se solicită autorităților să colecteze în mod sistematic date privind copiii. Comisarul face apel la autorități să se asigure că administrarea descentralizată nu devine o sursă de neconcordanțe în tratamentul copiilor și le solicită în mod ferm să consolideze responsabilitatea autorităților locale în toate aspectele legate de protecția drepturilor copilului.

157. Autoritățile trebuie să aloce resurse adecvate pentru funcționarea eficientă a Autorității Naționale pentru Protecția Drepturilor Copilului și Adopție și pentru consolidarea capacităților instituției Avocatului Poporului, inclusiv în ceea ce privește mandatul adjunctului Avocatului Poporului responsabil cu drepturile copilului.

158. În sfârșit, Comisarul subliniază importanța Convenției privind prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței domestice (Convenția de la Istanbul) pentru protecția drepturilor copilului și încurajează autoritățile române să adere la această convenție.

⁶³ A se vedea de asemenea Comitetul ONU pentru drepturile copilului, General comment no. 2: *The role of independent national human rights institutions in the protection and the promotion of the rights of the child* [Comentariul general nr. 2: Rolul instituțiilor naționale pentru drepturile omului independente în protecția și promovarea drepturilor copilului].

3 DREPTURILE ROMILOR

159. Potrivit recensământului din anul 2011, 621 600 de persoane care trăiesc în România s-au declarat romi, reprezentând 3,3 % din populația țării, care numără puțin peste 20 de milioane. Observatorii estimează că numărul real al romilor este între 1,8 și 2,5 milioane, reprezentând 8,6-10 % din populație. Acest lucru plasează România pe locul al doilea în aria geografică a Consiliului Europei, după Turcia, în ceea ce privește numărul estimat al populației de romi.

160. Rezultatele sondajelor efectuate de Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare (UNDP), de Banca Mondială și de Comisia Europeană, precum și de FRA⁶⁴ au arătat că în anul 2011 peste 70 % dintre romii din România trăiau sub pragul sărăciei și numai aproximativ 35 % erau angajați. Mai puțin de 30 % dintre romii cu vârsta peste 18 ani au declarat că aveau sau vor avea dreptul la o pensie privată sau de stat. În același an, 19 % dintre bărbații romi și 29 % dintre femeile rome nu aveau niciun fel de educație formală⁶⁵.

161. După integrarea României în Uniunea Europeană, până la 10 % dintre romi, reprezentând o pondere comparabilă cu ratele naționale de emigrare⁶⁶, au emigrat în țări vest-europene în căutarea unei vieți mai bune și s-au confruntat cu diverse forme de discriminare în țările gazdă⁶⁷.

162. În pofida unor măsuri pozitive adoptate de autorități pentru a intensifica lupta împotriva rasismului, Comisarul împărtășește preocupările exprimate de Comisia Europeană împotriva Rasismului și Intoleranței (ECRI) în raportul său recent privind România, referitoare la ostilitatea opiniei publice față de romi și la incidentele recurente constând în conflicte inter-etnice și violențe care îi afectează pe romi⁶⁸.

⁶⁴ FRA/UNDP/CE, *The situation of Roma in 11 EU Member States* [Situția populației rome în 11 state membre ale Uniunii Europene] 2012.

⁶⁵ FRA, *Analysis of FRA Roma survey results by gender* [Analiză a rezultatelor în funcție de sex ale sondajului FRA privind populația romă], 2013.

⁶⁶ Fundația Soros România, Raport de țară: *Situția romilor în Romania, 2011 – Între incluziune socială și migrație*, 2012.

⁶⁷ A se vedea studiul comandat de Comisar și de Înalțul Comisar pentru Minorități Naționale al OSCE, *Recent Migration of Roma in Europe* [Migrația recentă a romilor în Europa], ediția a 2-a, 2010.

⁶⁸ ECRI, *Raportul ECRI privind România (al patrulea ciclu de monitorizare)*, ECRI(2014)19, 3 iunie 2014.

163. În subsecțiunile următoare Comisarul abordează câteva probleme privind: atitudinea anti-țigănească instituționalizată, situația locativă, educația, problemele legate de sănătate și de ocuparea forței de muncă; violența împotriva romilor; și aspecte ale cadrului legal și instituțional pentru protecția drepturilor romilor. Diverse aspecte privind copiii romi sunt acoperite în secțiunea 2, referitoare la drepturile copilului, precum și în subsecțiunea 3.1 de mai jos.

3.1 ATITUDINEA ANTI-ȚIGĂNEASCĂ INSTITUȚIONALIZATĂ, SITUAȚIA LOCATIVĂ, EDUCAȚIA, PROBLEMELE LEGATE DE SĂNĂTATE ȘI DE OCUPAREA FORȚEI DE MUNCĂ ALE ROMILOR DIN ROMÂNIA

164. Istoria romilor a fost foarte dureroasă de la sosirea lor în zona României, documentată începând din a doua jumătate a secolului al 14-lea, caracterizată printr-o perioadă inițială de sclavie, iar mai târziu, în timpul celui de Al doilea război mondial, de deportări masive. În perioada postbelică, romii au fost considerați de către guvernele care s-au succedat ca fiind un grup defavorizat din punct de vedere social, mai degrabă decât o minoritate națională. Situația a rămas neschimbată până la căderea regimului comunist în anul 1989⁶⁹.

165. Comisarul salută măsurile pozitive adoptate de autorități pentru a combate atitudinea anti-țigănească larg răspândită, inclusiv desfășurarea unor campanii de sensibilizare împotriva rasismului și recrutarea de membri ai comunității romi în academiile de poliție și în agențiile de punere în aplicare a legii. Deosebit de pozitiv este faptul că 189 de romi sunt în prezent angajați în cadrul Ministerului Afacerilor Interne și le sunt repartizate probleme legate de comunitățile de romi.

166. Cu toate acestea, Comisarul este preocupat de faptul că, în contrast cu aceste inițiative, stigmatizarea și retorica anti-romi continuă să apară în discursul public și politic. Referiri la romi ca fiind un grup etnic cu comportament infracțional și lipsit de capacitatea de a se integra au fost făcute la cel mai înalt nivel

⁶⁹ Consiliul Europei, *Factsheets on Roma History* [Fișe privind istoria romilor]; a se vedea fișa 2.2. *Wallachia and Moldavia* [Valahia și Moldova] și fișa 5.5. *Deportations from Romania* [Deportări din România].

politic, inclusiv de către președintele țării⁷⁰. În anul 2013, un funcționar din administrația locală, jurnaliști și grupuri extremiste au folosit social media (mijloace de comunicare socială) pentru a promova sterilizarea femeilor de etnie romă.

167. Comisarul este preocupat de faptul că nu există niciun mecanism funcțional eficient pentru sancționarea politicianilor și a partidelor politice care promovează idei rasiste. Autoritățile ar trebui să condamne în mod ferm și fără echivoc toate cazurile de discursuri care instigă la ură. De asemenea, partidele politice și Parlamentul ar trebui să adopte măsuri de auto-reglementare pentru a contracara și a sancționa eficient intoleranța și discursurile care instigă la ură.

168. Comisarul este la fel de preocupat de încercările repetate din ultimii ani ale reprezentanților unor autorități, cu sprijinul Academiei Române și fără consultarea reprezentanților romilor, de a înlocui termenul „rom” cu termenul „țigan”, care este în general considerat ca având o nuanță peiorativă⁷¹. Inițiative care urmăreau această schimbare au fost prezentate de politicieni români atât în Parlamentul României, cât și în Parlamentul European, cu motivarea că termenul „rom/romi” creează confuzie la nivel internațional între romi și români.

169. Este încurajator faptul că aceste inițiative nu se bucură de un sprijin larg în cadrul guvernului. Cu toate acestea, Comisarul este îngrijorat că unele dintre campaniile pentru aceste inițiative au fost susținute de mass-media. Ca evoluție pozitivă, Comisarul constată că, în anul 2012, *Dicționarul explicativ al limbii române* publicat de Academia Română a fost modificat pentru a reflecta cu exactitate conotația peiorativă a termenului „țigan” și a altor termeni referitori la romi.

170. Comisarul regretă că în general există puține reacții sau condamnări publice din partea guvernului atunci când actori statali sau non-

⁷⁰ În februarie 2014, CNCD i-a aplicat președintelui o amendă de 600 de lei (aproximativ 135 de euro) pentru că a declarat, în noiembrie 2010, că „foarte puțini [romi nomazi] vor să muncească și mulți dintre ei, în mod tradițional, trăiesc din ce fură”.

⁷¹ A se vedea de asemenea Comitetul consultativ privind Convenția-cadru pentru protecția minorităților naționale, *Third Opinion on Romania* [A treia opinie privind România], 5 octombrie 2012.

statali fac declarații împotriva romilor, CNCD părănd a fi singura instituție care are o istorie în mod clar pozitivă în luarea unor poziții ferme în astfel de cazuri⁷².

171. Una dintre problemele majore de drepturile omului care îi afectează pe romii din România este dreptul lor de acces la locuințe adecvate, precum și evacuările forțate ale acestora. Unul dintre cele mai mediatizate cazuri a fost relocarea în anul 2010 a aproximativ 270 de romi din centrul orașului Cluj-Napoca la Pata Rât, o zonă industrială aflată în apropiere de groapa de gunoi a orașului. Într-un alt caz, datând din 2012, autoritățile din Baia Mare au relocat aproximativ 90 de familii de romi într-o fostă fabrică de cupru⁷³. La începutul lunii octombrie 2013, 101 romi, inclusiv 55 de copii, au rămas fără adăpost după ce casele lor au fost demolate de autoritățile din Eforie Sud, la Marea Neagră. După câteva zile, unora dintre aceștia li s-a oferit adăpost într-o clădire abandonată, fără ferestre sau electricitate. În Baia Mare (2011) și în Târlungeni (2012) autoritățile municipale au ridicat sau au folosit ziduri pentru a-i separa pe romi de populația majoritară.

172. Comisarul ia act de faptul că, în cazul Pata Rât, Tribunalul Cluj a constatat în luna ianuarie a anului trecut că evacuarea fusese ilegală și a obligat autoritățile orașului să plătească despăgubiri reclamantilor și să le ofere locuințe adecvate. De asemenea, în septembrie 2013, Înalta Curte de Casație și Justiție din România a confirmat decizia CNCD din 2011 în care acesta stabilise că ridicarea, de către municipalitatea din Baia Mare, a zidului care separa imobilele locuite

⁷² Contribuții ale ONG-urilor la cea de a 15-a sesiune (ianuarie-februarie 2013) a Evaluării Periodice Universale („Rezumatul informațiilor furnizate de părțile interesate”), disponibile la adresa: <http://www.ohchr.org/EN/HRBodies/UPR/Pages/ROSession15.aspx>.

⁷³ Amnesty International, *Pushed to the margins* [Marginalizați], iunie 2013; Centrul European pentru Drepturile Romilor și Romani Criss, *Written comments for consideration by the Human Rights Committee at its 110th session (10-28 March 2013)* [Observații scrise în atenția Comitetului pentru Drepturile Omului la cea de a 110-a sesiune a acestuia (10-28 martie 2013)].

⁷⁴ Amnesty International, *Submission to the Pre-sessional Working Group of the UN Committee on Economic, Social and Cultural Rights, 53rd meeting* [Scrisoare în atenția Grupului de lucru pre-sesiune al Comitetului ONU pentru Drepturile Economice, Sociale și Culturale, a 53-a întâlnire], 3 aprilie 2014.

în principal de cetățeni de etnie romă de strada principală a orașului constituia discriminare. Cu toate acestea, în pofida succesului oficial înregistrat în aceste cazuri, Comisarul a fost informat că situația din teren nu s-a schimbat.

173. Rapoarte recente ale unor ONG-uri⁷⁴ au subliniat faptul că lipsa de măsuri de protecție împotriva evacuării forțate și a segregării rezidențiale pune oamenii fără ocupație într-o situație foarte vulnerabilă. În legislația românească nu există nicio cerință de consultare reală înainte de o evacuare, iar autoritățile nu sunt obligate să dea un preaviz adecvat și rezonabil înainte de evacuările vizând persoane care trăiesc în clădiri construite ilegal. În plus, legislația internă, inclusiv Legea locuinței nr. 114/1996, nu interzice în mod explicit relocarea în cazurile în care nu se identifică alternative adecvate. Mai mult decât atât, deși Ordonanța Guvernului nr. 137/2000 privind prevenirea și sancționarea tuturor formelor de discriminare interzice discriminarea în privința accesului la locuințe și îndepărtarea unei persoane sau a unui grup de persoane dintr-un cartier sau dintr-un imobil pe motive de etnie sau de rasă, aceasta nu interzice în mod expres segregarea rasială în domeniul locativ.

174. Multe comunități de romi continuă să se confrunte cu impactul evacuărilor forțate și al segregării rezidențiale, care conduce adesea la incapacitatea acestora de a obține documente de identificare și de a avea acces la asistență medicală, la școli și la piața forței de muncă.

175. În ceea ce privește accesul romilor la educație, Comisarul a fost informat de interlocutorii săi că, deși segregarea în școli a fost interzisă printr-un ordin ministerial din anul 2007, există o practică continuă de segregare a copiilor romi în clasă sau în școală. Astfel de cazuri nu au fost reflectate în statisticile oficiale, deși publicarea lor este obligatorie potrivit legii. În plus, copiii romi sunt aparent supuși în mod frecvent unor presiuni din partea profesorilor lor, care îi încurajează să nu vină la școală, în special în situațiile în care părinții de copii neromi obiectează în privința prezenței lor în școală.

176. Deși segregarea și un mediu ostil sunt factori importanți care îi împing pe copiii romi să abandoneze școala, Comisarul ia act de consensul din rândul interlocutorii săi cu privire la faptul că sărăcia extremă este principalul motiv de abandon

școlar timpuriu. Referitor la acest aspect, Comisarul a fost informat de Ministerul Educației că, deși sunt afectați copii de toate etniile, rata de abandon școlar raportată pentru copiii romi este de 36%, mult mai mare decât rata medie națională de abandon școlar de 16-18%.

177. Comisarul a fost de asemenea informat că în practică abandonul școlar este declarat numai după trei ani de absență de la școală, o întârziere care, în cele mai multe cazuri, face imposibilă reintegrarea în sistemul de învățământ. Interlocutorii Comisarului au subliniat necesitatea de a schimba definiția abandonului școlar, pentru a asigura identificarea timpurie a cazurilor. Copiii care aparțin unor familii care migrează, și sunt doar în mod sporadic prezenți în România, precum și copiii din familiile foarte sărace sunt cei mai afectați de riscul de abandon școlar neidentificat. Comisarul a aflat că autoritățile nu au luat măsuri pentru a-i reintegra pe acești copii în școală și pentru a asigura continuitatea educației lor.

178. În timpul vizitei sale în cartierul Ferentari, în sectorul 5 din București, Comisarul a vorbit cu reprezentanții unui ONG care oferă activități extra-curriculare și sprijin după-școală pentru copiii romi și neromi din cartier. Ca urmare a acestui program, care include atât activități de prevenire, cât și de remediere, mulți copii care abandonaseră școala au fost readmiși.

179. Alte probleme subliniate de interlocutorii Comisarului au inclus participarea redusă a copiilor romi la învățământul preșcolar sau la grădiniță, precum și lipsa de sprijin pentru copiii care nu participă la aceste forme de învățământ în scopul de a-i ajunge din urmă pe colegii lor de la școală.

180. În sfârșit, Comisarul a fost informat că în anul 2013 numai aproximativ jumătate dintre cei 989 de mediatori școlari formați au fost efectiv angajați în sistemul de învățământ. Numărul de mediatori angajați a scăzut în ultimii doi ani, ca urmare a crizei financiare.

181. În ceea ce privește dreptul romilor la protecția sănătății, Comisarul a fost informat că accesul romilor la serviciile de sănătate este afectat în principal de lipsa de asigurări de sănătate și de servicii medicale, în special în zonele rurale sărace.

182. România a fost prima țară care a introdus programul de mediere sanitară pentru romi, aplicat în prezent în 24 de țări europene. Inițiat în

anul 1996 ca un proiect-pilot de către ONG-ul Romani Criss, medierea sanitară a fost adoptată în anul 2002 de Ministerul Sănătății ca o politică oficială. În timp ce în anul 2008 existau peste 600 de mediatori sanitari activi, în prezent numai 225 dintre aceștia sunt angajați⁷⁵. Totuși, Comisarul a fost informat că programul de mediere sanitară a fost relansat și că 120 de mediatori au fost instruiți din anul 2011. ONG-urile consideră că transferul mediatorilor sanitari sub supravegherea autorităților locale, în contextul descentralizării serviciilor sociale, a fost aspectul cel mai dificil al sustenabilității acestui program.

183. În ceea ce privește accesul la locuri de muncă, interlocutorii Comisarului au considerat că desființarea școlilor profesionale (de arte și meserii) în anul 2009 a condus la un abandon masiv al sistemului de învățământ de către elevii romi și a avut un impact dramatic asupra șanselor de angajare ale acestora. Printre principalele obstacole în calea angajării romilor, dintre care numai 35% sunt angajați, se numără lipsa documentelor de identitate, nivelul de educație scăzut, dificultățile de acces la locul de muncă din cauza distanței față de domiciliu (în cazul comunităților izolate) și prejudecățile adânc înrădăcinate ale angajatorilor împotriva romilor.

184. În ceea ce privește aceste bariere, Comisarul salută măsurile adoptate de autorități, în colaborare cu ONG-urile, pentru a spori incluziunea socială a romilor, inclusiv prin înregistrarea în anul 2013 a aproape 5 000 de copii de etnie romă și eliberarea de documente de identitate pentru peste 30 000 de adulți.

CONCLUZII ȘI RECOMANDĂRI

185. Comisarul este preocupat de incidența mare a retoricii împotriva romilor în discursul public și politic care continuă de mult timp în România. El reamintește Declarația din 2012 a Comitetului de Miniștri al Consiliului Europei privind creșterea antițigănistului și a violenței rasiale împotriva romilor în Europa și îndeamnă autoritățile române de la toate nivelurile și mass-media să se abțină de la utilizarea retoricii împotriva romilor, în special în timpul campaniilor electorale, și să condamne cu fermitate,

⁷⁵ Organizația Mondială a Sănătății, Biroul Regional pentru Europa, *Roma health mediation in Romania: case study* [Medierea sanitară pentru romi în România: studiu de caz], 2013.

rapid și în public toate actele de violență rasială împotriva romilor, inclusiv amenințările și intimidarea, precum și discursurile care instigă la ură îndreptate împotriva acestora.

186. Partidele politice din România și Parlamentul sunt invitate să adopte măsuri de autoreglementare pentru a contracara și a sancționa în mod eficient discursul intolerant, xenofob și rasist al politicienilor. Semnarea și punerea în aplicare de către partidele politice din România a Carta partidelor politice europene pentru o societate nerasistă (1998), care încurajează o atitudine responsabilă față de problemele legate de rasism, indiferent dacă privesc organizarea efectivă a părților sau activitățile acestora pe scena politică, ar fi de asemenea o măsură foarte pozitivă în acest context.

187. Comisarul este preocupat de situația locativă deplorabilă a romilor și solicită în mod ferm autorităților să abordeze această problemă cu prioritate, în conformitate cu Recomandarea Rec(2005)4 privind îmbunătățirea condițiilor de locuit ale romilor și nomazilor în Europa a Comitetului de Miniștri al Consiliului Europei. Comisarul solicită autorităților să ia măsuri urgente pentru a proteja romii de evacuări forțate. Comisarul subliniază importanța garantării faptului că autoritățile locale sunt trase la răspundere pentru orice politici și acțiuni de segregare.

188. Se solicită în mod ferm autorităților să se ocupe eficient de problema ratei excesiv de ridicate de romi fără educație formală și de ratele ridicate de abandon școlar timpuriu în rândul copiilor romi. Comisarul reamintește Recomandarea Rec(2009)4 privind educația romilor și a nomazilor în Europa a Comitetului de Miniștri și încurajează autoritățile române să elaboreze măsuri integrate de sprijin menite să prevină abandonul școlar și să asigure reintegrarea copiilor în sistemul de învățământ. În sfârșit, guvernul trebuie să aloce fonduri adecvate pentru o mai bună utilizare a mediatorilor romi, dintre care numai jumătate sunt în prezent angajați. În acest context, o orientare utilă și inspirație oferă Recomandarea CM/Rec(2012)9 privind medierea ca instrument eficient pentru promovarea respectului pentru drepturile omului și incluziunea romilor a Comitetului de Miniștri.

3.2 VIOLENȚA ÎMPOTRIVA ROMILOR

189. Comisarul este preocupat de ritmul foarte lent de punere în executare de către România a

unora dintre hotărârile pronunțate de Curte în grupul de cauze *Moldovan*⁷⁶, dintre care cauza principală datează din anul 2005. Comisarul reamintește că aceste cauze privesc mai multe incidente violente împotriva romilor, care au avut loc între anii 1990 și 1993 în satele Hădăreni (județul Mureș), Plăieșii de Sus și Cașinul Nou (județul Harghita) și Bolintin Deal (județul Giurgiu) și care au condus la moartea mai multor persoane, inclusiv romi, și la distrugerea caselor acestora.

190. Comisarul subliniază gravitatea acestor încălcări ale drepturilor omului, care au condus la constatarea Curții că România a încălcat mai multe dispoziții ale CEDO, și la angajamentul guvernului român de a adopta o serie de măsuri generale în comunitățile în cauză.

191. Aceste măsuri generale au vizat, printre altele, creșterea gradului de conștientizare în rândul populației locale, în scopul de a promova bunele relații interetnice, stimularea participării romilor la viața economică și socială locală și reabilitarea caselor distruse.

192. Comisarul observă că în timp ce autoritățile au invocat dificultăți în finanțarea acestor măsuri, Agenția Națională pentru Romi (un organ al administrației publice centrale aflat în subordinea guvernului român) și ONG-urile consideră că planul privind punerea în aplicare a măsurilor pentru comunitatea Hădăreni nu abordează în mod adecvat *cauzele profunde* ale conflictelor interetnice violente și că punerea sa în aplicare este „extrem de slabe”⁷⁷. Comisarul ia act de faptul că reprezentanții societății civile contestă în particular opinia autorităților române potrivit căreia tensiunile interetnice din comunitatea respectivă au dispărut.

193. Deși ONG-urile au adus într-adevăr în atenția Comisarului faptul că intensitatea conflictelor interetnice s-a diminuat în ultimii ani, acesta observă că incidente similare cu cele menționate anterior au continuat să apară. De

⁷⁶ Grupul este compus din următoarele cauze: *Moldovan și alții (Nr. 1) împotriva României*, Hotărârea din 17 iulie 2005; *Moldovan și alții (Nr. 2) împotriva României*, Hotărârea din 12 iulie 2005; *Kalanyos și alții împotriva României*, Hotărârea din 26 aprilie 2007; *Lăcătuș și alții împotriva României*, Hotărârea din 13 noiembrie 2011; *Gergely împotriva României*, Hotărârea din 26 aprilie 2007, și *Tănase și alții împotriva României*, Hotărârea din 26 mai 2009.

⁷⁷ ANR, *Raport de evaluare a programului Hădăreni*, 2012.

exemplu, violențele din comunele Sânmartin și Sâncrăieni (județul Harghita) din 2009 au culminat cu distrugerea unor case și cu incendieri și au forțat comunitatea de romi din Sânmartin să fugă în pădure și să trăiască acolo timp de câteva luni. Comisarul a fost informat că eforturile de mediere în aceste două localități nu au adus schimbări pozitive și au condus, de fapt, la semnarea de protocoale între reprezentanții celor două comunități etnice în cauză, care au impus obligații numai comunităților de romi⁷⁸.

194. Comisarul a fost de asemenea informat despre alte incidente, care au avut loc în orașul Racoș, în județul Brașov, în anii 2011 și 2012. În acest caz, ca urmare a conflictelor dintre rezidenți ai orașului romi și neromi, municipalitatea a angajat o firmă privată de securitate care a efectuat patulări, a monitorizat și a intimidat persoanele de etnie romă și a percheziționat trecătorii⁷⁹.

195. După cum a remarcat și ECRI, aceste incidente demonstrează că sunt încă necesare eforturi semnificative din partea autorităților române pentru a soluționa eficient tensiunile etnice dintre romi și alte grupuri etnice. Comisarul este preocupat de faptul că autoritățile române par să subestimeze incidența infracțiunilor motivate de ură rasială din țară, care îi afectează în primul rând pe romi. În timpul vizitei sale, Comisarul a fost surprins să afle că, în pofida rapoartelor constante referitoare la infracțiunile rasiale întocmite de ONG-uri și de mass-media, în anul 2013 instanțele de judecată nu au înregistrat nicio cauză cu privire la astfel de infracțiuni. Cu toate acestea, Comisarul remarcă faptul că instanțele românești colectează date disociate despre cauzele pe care le instrumentează, inclusiv în funcție de motivul infracțiunii. Comisarul consideră că în această situație lipsa înregistrării oricărei infracțiuni rasiale indică lipsa capacității sau a experienței din sistemul de justiție care să poată conduce la identificarea unor astfel de infracțiuni.

196. Comisarul dorește să sublinieze punctul de vedere exprimat de ONG-uri, potrivit căruia în prezent romii se confruntă în principal cu rasismul instituționalizat combinat cu utilizarea excesivă a forței de către autoritățile de aplicare a legii. Deși

⁷⁸ A se vedea de asemenea ECRI, *ibidem*, p. 40-41.

⁷⁹ A se vedea Centrul European pentru Drepturile Romilor, *Romania country profile 2011-2012* [Profilul de țară al României 2011-2012], 2013.

astfel de incidente nu sunt raportate frecvent, ele par a fi o problemă curentă în România, câteva dintre ele conducând la decese sau la răni grave⁸⁰. În anul 2013, ONG-urile au raportat două cazuri de utilizare excesivă a forței de către poliție în timpul perchezițiilor efectuate în casele unor romi din Reghin, județul Mureș. În anul precedent, la 31 mai, la 10 iunie și la 28 iulie 2012, membri ai poliției și ai jandarmeriei din diferite părți ale țării au ucis trei bărbați de etnie romă în timpul unor urmăriri⁸¹.

197. În acest context, Comisarul reține hotărârea Curții în cauza *Stoica împotriva României*⁸², în care Curtea a constatat că relele tratamente aplicate reclamantului de către poliție fuseseră motivate de originea sa etnică (romă). În cauza *Cobzaru împotriva României*⁸³, privind bătaia un bărbat rom în timp ce se afla în custodia poliției, Curtea a constatat că împrejurările în cauză nu evidențiau *prima facie* niciun indiciu privind motivarea rasistă din spatele relelor tratamente aplicate reclamantului; autoritățile de urmărire penală ar fi trebuit însă să manifeste o diligență specială în investigarea posibilelor motive rasiste aflate la originea violențelor la care a fost supus reclamantul. Cu toate acestea, autoritățile nu au efectuat cercetări cu privire la existența unor astfel de motive și au făcut remarci pârtoare din punct de vedere rasial despre originea etnică a reclamantului în timpul anchetei. Aceste cauze fac parte din grupul de 21 de cauze *Barbu Anghelescu*, referitoare în primul rând la relele tratamente aplicate reclamantilor în timp ce se aflau sub responsabilitatea ofițerilor însărcinați cu punerea în aplicare a legii și ineficiența investigațiilor privind acuzațiile de rele tratamente. Executarea de către România a hotărârilor

⁸⁰ A se vedea de asemenea *Concluding observations of the Committee on the Elimination of Racial Discrimination* [Concluziile Comitetului pentru Eliminarea Discriminării Rasiale], România, 13 septembrie 2010, disponibile la adresa: <http://www.ohchr.org/EN/countries/ENACARegion/Pages/ROIndex.aspx>.

⁸¹ *Written comments of the European Roma Rights Centre and Romani Criss concerning Romania to the UN Human Rights Committee for consideration at its 110th session (10-28 March 2014)* [Observații scrise ale Centrului European pentru Drepturile Romilor și ale Romani Criss privind România în atenția Comitetului ONU pentru Drepturile Omului la cea de a 110-a sesiune a acestuia (10-28 martie 2014)].

⁸² Hotărârea din 4 martie 2008.

⁸³ Hotărârea din 26 iulie 2007.

pronunțate în acest grup de cauze se află sub supravegherea Comitetului de Miniștri al Consiliului Europei din 2005.

198. Comisarul constată că, în ianuarie 2013, autoritățile române au prezentat Comitetului de Miniștri un plan de acțiune pentru punerea în executare a măsurilor generale prevăzute în aceste hotărâri, inclusiv măsuri privind prevenirea relexor tratamente motivate rasial și eficiența investigațiilor privind astfel de incidente. Aceste măsuri impun autorităților să încurajeze recrutarea de ofițeri de origine romă în cadrul poliției, să îmbunătățească gradul de conștientizare și formarea la locul de muncă în domeniul drepturilor minorităților a ofițerilor însărcinați cu punerea în aplicare a legii și să consolideze cooperarea dintre poliție și ONG-urile implicate în protecția minorității romă. De asemenea, planul de acțiune prevede adoptarea unei legi pentru înființarea unui Mecanism Național de Prevenire în conformitate cu OPCAT.

199. În ceea ce privește măsurile menționate, Comitetul de Miniștri a subliniat necesitatea unei acțiuni sistematice a tuturor autorităților implicate, însoțite de o monitorizare adecvată a impactului acestor măsuri, împreună cu o politică de „toleranță zero” a actelor contrare articolelor 2 și 3 din CEDO. În ceea ce privește eficiența anchetelor penale, Departamentul pentru punerea în executare a hotărârilor și deciziilor Curții a constatat că autoritățile nu au raportat condamnări pentru acte interzise de articolele 2 și 3 în perioada 2003-2012⁸⁴. În legătură cu aceste aspecte, Comisarul constată că în 2005 autoritățile române au adoptat un nou cod de etică și conduită pentru ofițerii de poliție, care interzice în mod expres discriminarea rasială în exercitarea activităților de poliție și stabilește principiile referitoare la utilizarea forței de către funcționarii însărcinați cu punerea în aplicare a legii. Cu toate acestea, ONG-urile și-au exprimat îngrijorarea față de faptul că nicio măsură semnificativă nu a fost luată de autorități pentru a asigura conformitatea cu principiile stabilite în codul de conduită și că măsurile de formare nu par să aibă vreun impact pe teren. În plus, România nu are un organism independent care să răspundă respon-

⁸⁴ Departamentul pentru punerea în executare a hotărârilor și deciziilor Curții Europene a Drepturilor Omului, Memorandum, CM/Inf/DH (2013)8, 12 februarie 2013.

sabil de efectuarea cercetărilor privind plângerile formulate împotriva funcționarilor însărcinați cu punerea în aplicare a legii. Astfel de plângeri sunt tratate prin proceduri disciplinare interne în cadrul poliției sau de către Ministerul Afacerilor Interne.

CONCLUZII ȘI RECOMANDĂRI

200. Comisarul este preocupat de ritmul foarte lent de executare de către România a unor hotărâri ale Curții având ca obiect violența împotriva romilor, comisă de cetățeni și de ofițeri însărcinați cu punerea în aplicare a legii. Comisarul dorește să sublinieze faptul că este extrem de important pentru statul de drept în România ca toate hotărârile pronunțate de Curte să fie implementate prompt, integral și eficient. Autorităților li se solicită în mod ferm să ia toate măsurile necesare pentru a aborda în mod eficient problemele restante privind această chestiune.

201. Incidente raportate demonstrează că sunt încă necesare eforturi semnificative din partea autorităților române pentru a soluționa eficient tensiunile etnice dintre romi și alte grupuri etnice. Comisarul este preocupat de faptul că autoritățile române par să subestimeze incidența infracțiunilor motivate de ură rasială din țară, care îi afectează în primul rând pe romi.

202. Autoritățile trebuie să acorde o atenție deosebită ținerii evidenței discursurilor care instigă la ură și infracțiunilor motivate de ură și să se asigure că ofițerii însărcinați cu aplicarea legii și profesioniștii din domeniul juridic sunt formați în mod adecvat și sistematic pentru a putea să recunoască, să investigheze eficient și să sancționeze infracțiunile comise cu motivare rasială.

203. Comisarul subliniază faptul că încrederea publicului în autoritățile însărcinate cu punerea în aplicare a legii este strâns legată de atitudinea și comportamentul acestora față de public, în special respectul lor pentru demnitatea umană și pentru drepturile omului și libertățile fundamentale, astfel cum sunt consacrate în CEDO. Comisarul crede cu tărie că este esențial ca autoritățile să se asigure că toate cazurile de abuz de încredere sau de rele tratamente ale funcționarilor însărcinați cu punerea în aplicare a legii sunt condamnate cu fermitate, sunt investigate în mod adecvat și sancționate de autoritățile competente, cu scopul de a preveni repetarea acestora și de a întări rolul

cheie pe care autoritățile însărcinate cu punerea în aplicare a legii îl au în protejarea statului de drept.

204. Autoritățile sunt încurajate să continue reformele în sectorul punerii în aplicare a legii, asigurându-se că în acest proces principiile statului de drept și respectarea drepturilor omului sunt pe deplin respectate. Se atrage atenția autorităților asupra Orientărilor privind eliminarea impunității pentru încălcări grave ale drepturilor omului (2011) ale Comitetului de Miniștri al Consiliului European, iar Comisarul subliniază necesitatea de a elabora politici și practici pentru a preveni și a combate orice *cultură instituțională* în cadrul autorităților de punere în aplicare a legii care promovează impunitatea. În acest context, măsurile trebuie să includă o politică de toleranță zero față de încălcările grave ale drepturilor omului și crearea sau consolidarea corespunzătoare a mecanismelor de formare și de control. Autorităților române li se solicită în mod ferm să ia toate măsurile necesare pentru a se asigura că toate acuzațiile de rele tratamente la adresa ofițerilor însărcinați cu punerea în aplicare a legii sunt investigate prompt și eficient, și că cei care comit aceste încălcări sunt deferiți justiției.

205. În sfârșit, Comisarul consideră că este esențial ca autoritățile să instituie cu prioritate un mecanism de plângeri complet independent și funcțional care să acopere toate organele însărcinate cu punerea în aplicare a legii. Un astfel de organism ar trebui să fie instituit luând în considerare cele cinci principii ale investigării eficiente a plângerilor: (a) *independența*: nu trebuie să existe legături instituționale sau ierarhice între anchetatori și funcționarul pârât și trebuie să existe independență practică; (b) *adecvarea*: investigația trebuie să fie capabilă să adune dovezi pentru a se stabili dacă comportamentul organismului de punere în aplicare a legii pârât a fost nelegal, să identifice și să pedepsească persoanele responsabile; (c) *promptitudinea*: investigația trebuie să se desfășoare prompt și cu celeritate în scopul de a menține încrederea în statul de drept; (d) *control public*: procedurile și luarea deciziilor ar trebui să fie deschise și transparente pentru a se asigura tragerea la răspundere; și (e) *implicarea victimei*: reclamantul ar trebui să fie implicat în procesul de soluționare a plângerii în scopul protejării intereselor sale legitime. În plus, Comisarul reiterează faptul că Consiliul European poate oferi

exemple utile privind alte state membre, precum și orientare în înființarea unui astfel de organism⁸⁵.

3.3 CADRUL LEGAL ȘI INSTITUȚIONAL PRIVIND COMBATEREA DISCRIMINĂRII ȘI ROMII

206. Comisarul ia act cu satisfacție de faptul că România a adoptat un număr mare de prevederi legale pentru prevenirea și combaterea infracțiunilor motivate de ură și a discursurilor care instigă la ură. Ordonanța de Urgență nr. 31/2002 interzice organizațiile și simbolurile cu caracter fascist, rasist sau xenofob și glorificarea celor găsiți vinovați de comiterea de crime împotriva păcii și umanității. Legea audiovizualului nr. 504/2002 interzice difuzarea de programe care conțin orice formă de incitare la ură pe motiv de rasă, religie sau naționalitate, în timp ce Codul de reglementare a conținutului audiovizual interzice difuzarea oricărui conținut discriminatoriu, inclusiv pe criterii de rasă, etnie, naționalitate sau religie, precum și prezentarea elogioasă a regimurilor autoritare, inclusiv a regimului nazist, a abuzurilor comise în astfel de regimuri și denigrarea victimelor acestora. Statutele și programele partidelor nu trebuie să includă mesaje care să incite la război, la discriminare sau la ură națională, rasială sau religioasă.

207. Noul cod penal, care a intrat în vigoare în februarie 2014, interzice incitarea publică, prin orice mijloace, la ură și discriminare împotriva „unei categorii de persoane”. Motivația legată de rasă, naționalitate, etnie, limbă, avere sau origine socială, în cazul în care acestea sunt considerate de făptuitor drept „cauze ale inferiorității unei persoane în raport cu celelalte”, este o circumstanță agravantă pentru toate infracțiunile prevăzute de cod. În plus, incitarea publică la ură rasială sau etnică, precum și comportamentul public care are ca scop crearea unei atmosfere de intimidare, ostile, degradante, umilitoare sau ofensatoare sau încălcarea demnității unei persoane sau a unui grup de persoane, inclusiv pe criterii de rasă, naționalitate sau etnie sunt interzise în conformitate cu Ordonanța Guvernului nr. 137/2000 privind prevenirea și sancționarea tuturor formelor de discriminare.

⁸⁵ A se vedea *Avizul Comisarului pentru Drepturile Omului privind examinarea independentă și efectivă a plângerilor împotriva poliției*, 2009.

208. Comisarul salută aceste prevederi, precum și modificările la Ordonanța Guvernului nr. 137/2000 care instituie principiul partajării sarcinii probei în fața instanțelor și a CNCD. Totuși, Comisarul ia act de preocupările exprimate de CNCD cu privire la punerea în aplicare defectuoasă a legislației referitoare la discursul care instigă la ură, în special în contextul discursului politic.

209. De asemenea, se remarcă faptul că CNCD a adoptat o Strategie de implementare a măsurilor de prevenire și combatere a discriminării 2007-2013. Strategia stabilește obiective specifice privind, printre altele, combaterea discriminării, inclusiv a discriminării rasiale și dezvoltarea unei societăți incluzive. CNCD a implementat în special activitățile legate de formarea judecătorilor, procurorilor, funcționarilor publici și cadrelor didactice. Comisarul a fost informat că o nouă strategie anti-discriminare pentru perioada 2014-2020 este în prezent în curs de pregătire.

210. În ceea ce privește în special romii, Comisarul constată că România a adoptat în anul 2001 o Strategie de îmbunătățire a situației romilor („Strategia din 2001”) în conformitate cu care au fost atinse o serie de obiective în domeniul ocupării forței de muncă, educației și sănătății, în special angajarea efectivă a mediatorilor școlari și sanitari.

211. În prezent, România participă la Deceniul UE de incluziune a romilor 2005-2015 și a adoptat o „Strategie de incluziune a cetățenilor români aparținând minorității romilor pentru perioada 2012-2020” (denumită în continuare „Strategia de incluziune a romilor”) care înlocuiește Strategia din 2001, precum și patru planuri de acțiune care acoperă educația, sănătatea, ocuparea forței de muncă și situația locativă.

212. Comisarul constată că, de la adoptarea strategiei, numeroase ONG-uri au subliniat în repetate rânduri lipsa de bază probatorie a acesteia și lipsa unui studiu de referință care le-ar putea permite factorilor de decizie să fundamenteze măsuri de politici pe date exacte. Comisarul ia act de rapoartele referitoare la eșecul autorităților de a colecta în mod sistematic date cu privire la situația romilor, în special pe motiv că aceasta ar fi în contradicție cu legislația privind protecția datelor cu caracter personal.

213. În ceea ce privește punerea în aplicare a Strategiei de incluziune a romilor, Comisarul a

fost informat de interlocutorii săi că în 2012 și în 2013, cu excepția domeniului educației, nu au fost întreprinse acțiuni coerente pentru implementarea strategiei. O serie de actori internaționali, precum și ONG-uri, au identificat fondurile limitate din bugetele naționale și absorbția scăzută a fondurilor structurale ale UE ca provocări majore pentru implementarea strategiei naționale.

214. Un alt obstacol important în calea implementării Strategiei de incluziune a romilor este lipsa de răspundere a autorităților locale față de autoritățile centrale. Comisarul a fost informat că, în conformitate cu reforma descentralizării administrative din România, mai multe zone de acțiune din Strategia de incluziune a romilor sunt de competența exclusivă a autorităților locale. Totuși, autoritățile locale au fost de multe ori reticente să aloce fonduri pentru proiecte care îi vizează exclusiv pe romi, temându-se că ar putea provoca tensiuni în circumscripțiile lor⁸⁶. Autoritățile locale însele au justificat opțiunile lor de finanțare prin necesitatea de a respecta prioritatea „serviciilor obligatorii și urgente”.

215. În ceea ce privește obiectivele legate de incluziunea romilor în sistemul de învățământ, Comisarul constată cu satisfacție că, începând din 1992, guvernul a oferit un sistem special de cote pentru elevii romi care se înscriu la universitate. Ulterior, guvernul a extins această politică pentru a include elevii romi care intră în învățământul secundar superior. Potrivit Ministerului Educației, mai mult de 3 000 de romi au fost admiși la licee pe baza acestei măsuri. Numărul romilor înscriși pe locuri speciale în universități în perioada 2012-2013 a fost de 564, în timp ce în 2013-2014 numărul lor este de 594⁸⁷.

216. Comisarul constată, de asemenea, că în perioada 2012-2013, 21 de elevi de etnie romă au studiat limba și literatura romani pentru a deveni profesori de limba romani. În același an, 443 de cadre didactice au predat fie limba, istoria și

⁸⁶ A se vedea de asemenea ECRI, *ibidem*, p. 31-33.

⁸⁷ Fundația Centrul de Resurse pentru Comunitățile de Romi, Fundația Soros România, Fundația pentru Dezvoltarea Societății Civile, Centrul Romilor pentru Politici de Sănătate – Sastipen, *Updated civil society monitoring report on the implementation of the National Roma Integration Strategy and Decade Action Plan in 2012 and 2013 in Romania* [Raport de monitorizare actualizat al societății civile privind implementarea strategiei naționale de integrare a romilor și a planului de acțiune al deceniului în anii 2012 și 2013 în România], 2013.

tradițiile romani, fie au predat toate disciplinele în limba romani în peste de 300 de școli. Comisarul își exprimă de asemenea satisfacția cu privire la faptul că fiecare inspectorat școlar județean are un inspector pentru educația romilor și între doi și șase specialiști în predarea limbii romani.

217. Comisarul salută utilizarea limbii romani, precum și predarea istoriei romilor în școli. În acest context, se observă că, în 2007, guvernul a înființat Comisia pentru Studiarea Sclaviei Romilor, cu scopul de a efectua un studiu interdisciplinar în domeniu care să conducă la un raport și la recomandări privind promovarea istoriei și culturii romilor. În 2011, guvernul a declarat ziua de 20 februarie ca zi de comemorare a emancipării romilor.

218. Agenția Națională pentru Romi (denumită în continuare „ANR”) este însărcinată cu coordonarea politicilor publice pentru romi și acționează ca secretariat al unui comitet interministerial pentru implementarea strategiei de incluziune a romilor. ANR este condusă de un secretar de stat numit de primul-ministru. Comisarul ia act de îngrijorările exprimate de reprezentanți ai societății civile potrivit cărora responsabilitățile ANR se suprapun parțial cu cele ale altor organisme guvernamentale, iar capacitățile sale de coordonare interministerială sunt limitate. Comisarul reține, de asemenea, poziția ANR cu privire la rolul său actual în implementarea Strategiei de incluziune a romilor, și anume că oferă numai expertiză și consultanță pentru politici în acest sens. Comisarul este preocupat de reducerea progresivă a finanțării ANR și de scăderea numărului de angajați ai ANR de la 52, în 2005, la 22 în 2014.

CONCLUZII ȘI RECOMANDĂRI

219. Comisarul ia act cu satisfacție de îmbunătățirile din cadrul general de combatere a

discriminării și de noile prevederi legale care fac din motivația rasială o circumstanță agravantă pentru toate infracțiunile prevăzute de codul penal. Autoritățile sunt încurajate să adopte toate măsurile legislative și de altă natură pentru a se asigura că discursul care instigă la ură nu este tolerat, iar și făptuitorii sunt aduși în fața justiției, în conformitate cu Recomandarea nr. R(97) 20 privind „discursul care instigă la ură” a Comitetului de Miniștri al Consiliului Europei.

220. Comisarul reamintește angajamentele exprimate de statele membre ale Consiliului Europei în Declarația de la Strasbourg privind romii din 2010 și subliniază faptul că politicile care vizează incluziunea romilor trebuie să constituie priorități politice. Comisarul salută Strategia de incluziune a romilor adoptată de autoritățile române și le solicită în mod ferm să asigure finanțare adecvată pentru a garanta implementarea în continuare a acesteia.

221. Comisarul reiterează importanța introducerii unui sistem de colectare a datelor etnice, cu respectarea deplină a principiilor privind confidențialitatea, consimțământul informat și auto-identificarea voluntară a persoanelor ca aparținând unui anumit grup. Studiul *“Statistici „etnice” și protecția datelor în țările membre ale Consiliului Europei”* publicat de ECRI în 2007 oferă orientări utile în acest sens.

222. În sfârșit, se solicită autorităților române să își intensifice eforturile pentru a asigura participarea activă și sistematică a autorităților locale la implementarea Strategiei de integrare a romilor, în conformitate cu Rezoluția 333 (2011) adoptată de Congresul Autorităților Locale și Regionale al Consiliului Europei. Comisarul subliniază faptul că rezistența locală la schimbare nu poate justifica excluderea socială continuă și marginalizarea romilor.

III. JURISPRUDENȚĂ

HOTĂRÂREA CURȚII EUROPENE A DREPTURILOR OMULUI ÎN CAUZA MATEESCU ÎMPOTRIVA ROMÂNIEI¹

Art. 8 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului prevede că „orice persoană are dreptul la respectarea vieții sale private și de familie, a domiciliului său și a corespondenței sale”, de asemenea „nu este admis amestecul unei autorități publice în exercitarea acestui drept decât în măsura în care acesta este prevăzut de lege și constituie, într-o societate democratică, o măsură necesară pentru securitatea națională, siguranța publică, bunăstarea economică a țării, apărarea ordinii și prevenirea faptelor penale, protecția sănătății, a moralei, a drepturilor și a libertăților altora.”

I. Sub aspect procedural vom reține că²:

1. Domnul Mircea Mateescu (reclamantul), a sesizat Curtea la 11 decembrie 2009, în temeiul art. 34 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale (Convenția).

II. În fapt se va reține că versiunile furnizate de către părțile aflate în conflict judiciar nu au corespuns, astfel:

I. Circumstanțele cauzei

2. Reclamantul s-a născut în 1953 și locuiește în București.

3. Acesta este medic, având o experiență considerabilă; a profesat ca medic generalist timp de peste optsprezece ani. În această calitate, deține în prezent un cabinet particular, cu 2 angajați. De asemenea, este profesor la Facultatea de Medicină din București și este autor al mai multor lucrări de medicină generală.

4. În 2006, reclamantul a absolvit facultatea de drept; un an mai târziu a solicitat înregistrarea ca avocat, după ce a promovat examenul anual de admitere organizat de Baroul București. La 18 decembrie 2007, Baroul București a emis o decizie de validare a rezultatelor examenului și l-a declarat pe reclamant admis în barou.

5. La 14 februarie 2008, Baroul București a decis, de asemenea, să îl înscrie pe reclamant ca avocat stagiar începând din 15 februarie 2008. Având în vedere că efectuarea unui stagiu de 2 ani era o condiție obligatorie pentru obținerea licenței pentru exercitarea profesiei de avocat, reclamantul a semnat un contract de colaborare cu firma de avocatură B.P. La 15 februarie 2008, baroul a aprobat stagiul reclamantului în cadrul firmei.

6. La 13 martie 2008, reclamantul a depus o cerere la Decanul Baroului București pentru a i se permite să efectueze stagiul de 2 ani în conformitate cu art. 17 din Legea nr. 51/1995 pentru organizarea și exercitarea profesiei de avocat, deși deținea în același timp propriul cabinet medical. Reclamantul a considerat că „profesia medicală nu este incompatibilă cu demnitatea profesiei de avocat sau cu regulile de conduită impuse avocaților, în sensul art. 30 din Statutul profesiei de avocat”.

La 20 martie 2008, Baroul București a respins cererea reclamantului în temeiul art. 14 lit. b) și al art. 53 alin. (2) lit. e) din Legea nr. 51/1995. În decizia sa, Baroul a declarat: „*Cererea reclamantului de a exercita simultan profesiile de avocat și de medic este respinsă și, în consecință, reclamantul trebuie să opteze pentru una din cele două profesii.*”

7. La 21 aprilie 2008, reclamantul a contestat decizia respectivă în fața Uniunii Naționale a Barourilor din România. El a contestat motivarea respingerea cererii sale, în care, citându-se art. 14 lit. b), se face referire la incompatibilitatea cu exercitarea profesiei de avocat a oricărei persoane care exercită deja o „ocupați[e] care lezează demnitatea și independența profesiei de avocat sau bunele moravuri”. Reclamantul a susținut că CV-ul său profesional, care includea un doctorat în medicină, o carieră de profesor universitar și calitatea de autor al mai multor cărți de medicină, nu putea, în niciun caz, să lezeze demnitatea profesiei de avocat. În același timp, a subliniat faptul că nu era nici angajat, nici comerciant, astfel cum se interzicea în legislația care reglementează activitățile exercitate de avocați. La 18 iunie 2008, Uniunea Națională a Barourilor din România a confirmat decizia Baroului

¹ Hotărârea Curții Europene a Drepturilor Omului în cauza Mateescu împotriva României, C 1944/10, din 14 ianuarie 2014.

² Pentru simplificarea lecturii au fost numerotate doar aspectele relevante.

București, de această dată în temeiul art. 15 din Legea nr. 51/1995, care enumeră “exhaustiv” profesiile care sunt compatibile cu profesia de avocat (a se vedea “Dreptul intern relevant” de mai jos). Având în vedere că practicarea medicinei nu este specificată în rândul acestor profesii, cererea reclamantului a fost respinsă.

8. Această decizie a fost contestată în fața Curții de Apel București.

În întâmpinare, pârâta a argumentat, în primul rând, că interpretarea coroborată a art. 14 și 15 din lege a condus la concluzia că nicio altă profesie nu putea fi exercitată în paralel cu cea de avocat, cu excepția celor enumerate în mod restrictiv la art. 15; în plus, practicarea a două profesii liberale în același timp nu era nici permisă de lege și nici oportună, având în vedere că fiecare profesie liberală necesită o dedicare totală din partea persoanei care o exercită.

9. La 20 ianuarie 2009, instanța a admis cererea de chemare în judecată, susținând că art. 14 lit. b) nu era aplicabil, în măsura în care „profesia de medic nu aduce atingere independenței profesiei de avocat”. În continuare, instanța a susținut că orice restricție privind exercitarea unei profesii trebuie să fie prevăzută de lege în mod expres și fără echivoc, ceea ce nu este valabil în cazul de față. În plus, Constituția României protejează dreptul la muncă, ce nu poate fi supus niciunei limitări, cu câteva excepții enumerate în mod expres la art. 53, precum motivele de securitate națională, protejarea ordinii, a sănătății și a moralei publice sau protejarea drepturilor și libertăților individuale, niciuna dintre aceste situații nefiind aplicabilă în cazul reclamantului.

În plus, interdicția de a practica profesia de avocat, simultan cu exercitarea profesiei de medic, nu este inclusă în textul art. 14 lit. b) din Legea nr. 51/1995, care face referire doar la profesiile care lezează demnitatea și independența profesiei de avocat sau sunt contra bunelor moravuri.

În continuare, instanța a hotărât că art. 15 din lege nu conține o listă exhaustivă a profesiilor compatibile cu profesia de avocat, în ciuda interpretării de către Uniunea Națională a Barourilor din România a dispoziției în cauză în sensul că, dacă în textul acesteia profesia de medic nu este inclusă în rândul profesiilor compatibile înseamnă că, prin deducție inversă, aceasta nu este compatibilă cu profesia de avocat. Profesiile

incompatibile sunt enumerate exhaustiv la art. 14 și profesia de medic nu este inclusă în acestea.

Afirmația conform căreia exercitarea unei profesii liberale necesită o dedicare totală și, implicit, mult timp din partea persoanei care o practică nu putea fi luată în considerare pentru aprecierea legalității deciziilor adoptate de barourile locale și naționale; faptul că o persoană nu poate să dedice suficient timp pentru cazurile clienților nu are nicio legătură cu independența profesiei de avocat. Astfel, instanța a confirmat dreptul reclamantului de a exercita ambele profesii simultan, anulând deciziile barourilor.

10. Uniunea Națională a Barourilor din România a formulat recurs împotriva acestei hotărâri în fața Înaltei Curți de Casație și Justiție (Înalta Curte). Aceasta a susținut că, deși art. 14 din lege enumeră profesiile care sunt incompatibile cu profesia de avocat în mod generic, oferind exemple, art. 15 reglementează, în mod strict și restrictiv, excepțiile care sunt permise, în rândul cărora nu este menționată profesia de medic. În același timp, exercitarea simultană a ambelor profesii încalcă principiul independenței avocaților. Prin dorința de a exercita ambele profesii, reclamantul nu a făcut decât să își demonstreze mercantilismul extrem, deoarece „acesta minimizează importanța acestor profesii, tratându-le pur și simplu ca pe o sursă de venit”.

11. La 24 iunie 2009, Înalta Curte a admis calea de atac și a respins cererea reclamantului, hotărând că interpretarea coroborată a art. 14 și 15 conducea la concluzia că lista de situații compatibile este exhaustivă și astfel art. 15 face referire la singurele profesii care, prin lege, sunt compatibile cu profesia de avocat. Înalta Curte a subliniat că, deși dispozițiile art. 30 din Statutul profesiei de avocat, invocat de reclamant în apărarea sa, enumeră și alte situații de incompatibilitate și compatibilitate, acestea au un rang inferior unei legi și, prin urmare, nu pot să contrazică dispozițiile legii în cauză.

III. În continuare, Curtea amintește în cuprinsul deciziei dispozițiile legale relevante din dreptul intern. În acest sens se face referire la art. 41 și 53 din Constituției României privind dreptul la muncă și restrângerea exercițiului unor drepturi sau al unor libertăți. Totodată, cu privire la Legea nr. 51/1995 pentru organizarea și exercitarea profesiei de avocat sunt invocate art. 12 – privind condițiile necesare pentru a fi membru al

barourilor din România, art. 15 și 16 – cazurile de incompatibilitate și compatibilitate cu exercitarea profesiei de avocat, 18 – stagiul de pregătire, art. 56 și 66 privind atribuțiile Consiliului baroului și Consiliului UNBR; cât și art. 28 și 30 din Statutul profesiei de avocat privind cazurile de incompatibilitate cu exercitarea profesiei de avocat.

IV. Cu privire la pretinsa încălcare a art. 8 din Convenție, reclamantul s-a plâns că decizia autorităților naționale de a nu-i permite să practice simultan profesiile de avocat și de medic era incorectă și încălca principiile dreptului internațional care garantează dreptul la muncă al persoanelor.

Curtea reamintește că, fiind responsabilă cu încadrarea juridică a faptelor cauzei, nu se consideră legată de încadrarea pe care le-o atribuie părțile. O cerere se caracterizează prin faptele invocate și nu doar prin motivele legale sau argumentele susținute (a se vedea Powell și Rayner împotriva Regatului Unit, 21 februarie 1990, pct. 29, seria A, nr. 172). Prin urmare, în prezenta cauză, Curtea consideră că se impune examinarea capetelor de cerere ale reclamantului în temeiul art. 8 din Convenție.

A. Cu privire la admisibilitate

12. Guvernul a susținut că art. 8 nu este aplicabil, din cauza lipsei unei ingerințe semnificative în viața privată a reclamantului. Acesta a declarat că măsura contestată nu a afectat în mod semnificativ dezvoltarea identității sociale a reclamantului sau posibilitatea acestuia de a-și dezvolta relațiile cu lumea înconjurătoare [a se vedea, a contrario, Bigaeva împotriva Greciei (nr. 26.713/05, pct. 23, 28 mai 2009), și Sidabras și Džiautas împotriva Lituaniei, nr. 55.480/00 și 59.330/00, pct. 48, CEDO 2004-VIII]. În plus, refuzul baroului de a-l înscrie pe reclamant ca avocat a avut loc la scurt timp după examenul de admitere, iar reclamantul avea libertatea de a alege între două profesii liberale diferite; așadar, măsura în cauză nu îi interzicea, în niciun caz, să devină avocat.

13. Reclamantul a contestat aceste argumente.

14. Curtea reamintește că art. 8 din Convenție „protejează dreptul la dezvoltarea personală și dreptul de a stabili și dezvolta relații cu alte persoane și cu lumea înconjurătoare” (a se vedea Pretty împotriva Regatului Unit, nr. 2.346/02, pct. 61, CEDO 2002-III) și că noțiunea de „viață privată” nu exclude, în principiu, activitățile de natură profesională sau comercială (a se vedea C. împotriva Belgiei, 7 august 1996, pct. 25, Culegere de hotărâri și decizii 1996-III). În

definitiv, majoritatea oamenilor au ocazii semnificative de a-și dezvolta relațiile cu lumea înconjurătoare în timpul vieții lor profesionale (a se vedea Niemietz împotriva Germaniei, 16 decembrie 1992, pct. 29, seria A nr. 251-B).

În continuare, Curtea a susținut că restricțiile privind înregistrarea ca membru al anumitor profesii (de exemplu, avocat sau notar), care ar putea afecta într-o anumită măsură posibilitatea reclamantului de a-și dezvolta relațiile cu lumea înconjurătoare, intră sub incidența vieții sale private (a se vedea Campagnano împotriva Italiei, nr. 77.955/01, pct. 54, CEDO 2006-IV). În cauza mai recentă Bigaeva împotriva Greciei, citată anterior, Curtea a hotărât că art. 8 poate, de asemenea, să includă încadrarea în muncă, inclusiv dreptul de a avea acces la o profesie, și anume aceea de avocat (pct. 24).

15. În prezenta cauză, Curtea subliniază că decizia autorităților naționale de a condiționa dreptul reclamantului de a exercita profesia de avocat de renunțarea acestuia la cariera de medic a avut loc într-un moment din viața sa profesională când acesta se aștepta să aibă posibilitatea de a utiliza în mod corespunzător competențele juridice obținute prin eforturi academice considerabile și după ce a fost admis în barou.

Având în vedere elementele menționate, Curtea consideră că măsura contestată a prejudiciat șansele reclamantului de a exercita profesia de avocat și, astfel, a avut repercusiuni deosebite asupra exercitării de către acesta a dreptului la respectarea vieții sale private (a se vedea, din nou, Bigaeva, citată anterior, pct. 25), ceea ce implică aplicabilitatea art. 8 din Convenție.

16. Curtea observă că acest capăt de cerere nu este în mod vădit nefondat în sensul art. 35 § 3 lit. a) din Convenție. De asemenea, Curtea subliniază că acesta nu prezintă niciun alt motiv de inadmisibilitate. Prin urmare, este necesar să fie declarat admisibil.

B. Cu privire la fond

17. Reclamantul a susținut că întreg procesul decizional referitor la cererea sa de a exercita profesia de avocat simultan cu profesia de medic nu avea niciun temei juridic pertinent. În plus, măsura contestată nu servea unui interes public și, în orice caz, nu era nici necesară într-o societate democratică, nici proporțională.

În continuare, acesta a pretins că dispozițiile legale referitoare la situația lui nu susțineau

decizia Înaltei Curți de a refuza înscrierea sa ca avocat. În același timp, reclamantul considera că, în măsura în care legea sănătății nu făcea referire la nicio incompatibilitate între profesiile de medic și de avocat, în mod simetric, nici legea profesiei de avocat nu putea fi interpretată ca incluzând o astfel de incompatibilitate.

Nu a fost prezentat niciun argument pentru a dovedi că, în cazul în care acesta ar exercita simultan ambele profesii, demnitatea și independența vreuneia din ele ar fi afectată în vreun fel. Dimpotrivă, acesta a susținut că expertiza lui în calitate de medic ar completa în mod eficient cariera sa de avocat specializat în cazuri de malpraxis. În continuare, acesta a prezentat un document emis de Casa Națională de Asigurări de Sănătate, care atestă faptul că un medic nu este angajat al casei, contractul încheiat între casă și cabinetul medical fiind unul de furnizare de asistență medicală.

18. Guvernul a argumentat că, în măsura în care impunerea unor condiții privind accesul în barou putea fi considerată drept o ingerință, ingerința în cauză se întemeia pe dispozițiile art. 14 și 15 din Legea nr. 51/1995 pentru organizarea și exercitarea profesiei de avocat și avea ca scop protejarea drepturilor altora, și anume ale cetățenilor, asigurând independența avocatului. A susținut că medicii generaliști, precum reclamantul, aveau obligația de a lucra în temeiul unor contracte cu Casa Națională de Asigurări de Sănătate, ceea ce putea ridica probleme privind independența față de influența statului.

În continuare, Guvernul a susținut că interpretarea de către Înalta Curte a textelor relevante era previzibilă și rezonabilă, în conformitate cu principiul *exceptio strictissimae interpretationis* est.

Guvernul a subliniat că legislația corespunzătoare din anumite țări excludea, în general, exercitarea simultană a unei profesii diferite de cea de avocat.

19. În cele din urmă, Guvernul a pretins că ingerința contestată era conformă cu legea și previzibilă, fiind inerentă sistemului de reglementare a profesiei de avocat, și avea ca scop protejarea intereselor altora; în acest context, reglementarea profesiilor liberale era un aspect care putea fi abordat cel mai bine de instanțele interne și autoritățile relevante, și anume barourile locale și naționale.

C. Motivarea Curții

20. Curtea reiterează, în primul rând, că obiectul art. 8 este în principal acela de a proteja persoanele particulare împotriva ingerinței arbitrare a autorităților publice, obligând statul să se abțină de la asemenea ingerințe. Într-un astfel de context, trebuie să se țină seama de justul echilibrul care trebuie păstrat între interesul general și interesele persoanei în cauză. Marja de apreciere a statului este mai amplă în cazul în care se impune păstrarea unui echilibru just între interese private și publice concurente sau între diverse drepturi prevăzute de Convenție [a se vedea, între multe alte hotărâri, Evans împotriva Regatului Unit (MC), nr. 6.339/05, pct. 77, CEDO 2007-I].

21. În prezenta cauză, reclamantul a pretins că intenționa să își folosească experiența profesională considerabilă pe care a acumulat-o în calitate de medic și în alt domeniu, și anume furnizarea de consiliere juridică în cazuri de malpraxis medical. În acest scop, a absolvit facultatea de drept în 2006; un an mai târziu a promovat examenul de admitere organizat pentru viitorii avocați; ulterior, a fost admis în barou și contractul său de colaborare a fost acceptat (a se vedea supra, pct. 8 și 9); cu toate acestea, având în vedere faptul că nu a renunțat la practicarea medicinei, Baroul a refuzat să îi permită exercitarea profesiei de avocat, considerând că cele două profesii sunt incompatibile. Acest punct de vedere a fost confirmat de Uniunea Națională a Barourilor din România, anulată de Curtea de Apel București și confirmată din nou de Înalta Curte de Casație și Justiție.

Având în vedere elementele menționate anterior, Curtea consideră că decizia autorităților de a condiționa exercitarea de către reclamant a profesiei de avocat de cariera medicală a acestuia, deși fusese deja acceptat în barou după ce promovase examenul de admitere, constituie o ingerință în exercitarea dreptului acestuia la respectarea vieții sale private.

22. O astfel de ingerință încalcă art. 8 din Convenție dacă nu poate fi justificată, în temeiul art. 8 § 2, ca fiind „prevăzută de lege”, urmărind unul sau mai multe dintre scopurile legitime enumerate în dispoziția respectivă, și ca fiind “necesară într-o societate democratică” pentru îndeplinirea scopului sau scopurilor respective.

23. Expresia „prevăzută de lege” impune, în primul rând, ca măsura contestată să fie întemeiată pe dreptul intern. În al doilea rând, aceasta face

referire la calitatea legii în cauză, impunând ca aceasta să fie formulată cu suficientă precizie, astfel încât să fie accesibilă persoanei în cauză, care trebuie, în plus, să fie capabilă să prevadă, într-o măsură care să fie rezonabilă în circumstanțele respective, consecințele pe care le poate avea o anumită acțiune [a se vedea, între alte hotărâri, *The Sunday Times împotriva Regatului Unit* (nr. 1), 26 aprilie 1979, pct. 49, seria A. nr. 30, și *Michaud împotriva Franței*, nr. 12.323/11, pct. 94-96 CEDO 2012]. Gradul de precizie care se impune legislației interne – care nu poate, în niciun caz, să prevadă orice situație – depinde în mare măsură de conținutul instrumentului în cauză, domeniul pe care este destinată să îl reglementeze, precum și numărul și statutul persoanelor cărora li se adresează (a se vedea *Vogt împotriva Germaniei*, 26 septembrie 1995, pct. 48, seria A, nr. 323).

24. În prezenta cauză, Curtea subliniază că măsura contestată era întemeiată pe art. 14 și 15 din legea pentru organizarea și exercitarea profesiei de avocat. Prin urmare, ingerința era întemeiată pe dreptul intern. Curtea nu are niciun motiv să se îndoiască de faptul că textele în cauză erau accesibile. Prin urmare, rămâne să se stabilească dacă aplicarea dispozițiilor în cauză era previzibilă.

25. Curtea subliniază, în primul rând, că niciun text nu face referire în mod expres la profesia de medic.

În vreme ce art. 15 stabilește cazurile de compatibilitate cu o oarecare precizie, art. 14 definește cazurile de incompatibilitate în termeni mai generali, făcând referire la „ocupațiile care lezează demnitatea și independența profesiei de avocat sau bunele moravuri”. Acest articol nu face deloc referire la practicarea medicinei ca fiind inclusă în aceste ocupații și nici nu oferă vreo precizare în acest sens; în plus, instanța română nu a stabilit în mod rezonabil motivul pentru care demnitatea și independența profesiei de avocat ar fi afectate de exercitarea profesiei de medic.

În continuare, Curtea observă că opiniile autorităților interne cu privire la care dintre texte era relevant și la implicațiile sale asupra cererii reclamantului erau divergente; în fapt, instanțele au aplicat aceleași texte juridice într-o manieră diferită, ajungând la concluzii total opuse.

Curtea consideră că, în astfel de circumstanțe, este puțin probabil ca reclamantul să fi putut să prevadă în mod rezonabil că – în ciuda faptului că a fost acceptat în barou, a fost înscris ca avocat stagiar și că legea care reglementa profesia de

avocat nu menționa în mod explicit faptul că practicarea medicinei era incompatibilă cu profesia de avocat și, ghidându-se după principiul conform căruia este permis tot ceea ce nu este interzis – în cele din urmă, nu i se va permite să exercite simultan profesiile de medic și de avocat.

26. În consecință, textul dispozițiilor legale care reglementează practicarea profesiei de avocat nu este suficient de previzibil pentru a-i permite reclamantului – deși, având în vedere că aspira la profesia de avocat, acesta era informat și cunoștea foarte bine legea – să își dea seama că exercitarea simultană a unei alte profesii, neenumerată în rândul celor excluse de lege, implica refuzarea dreptului acestuia de a exercita profesia de avocat (a se vedea, de exemplu, *N.F. împotriva Italiei*, nr. 37.119/97, pct. 31, CEDO 2001-IX; *Sorvisto împotriva Finlandei*, nr. 19.348/04, pct. 119, 13 ianuarie 2009; și *Ternovszky împotriva Ungariei*, nr. 67.545/09, pct. 26, 14 decembrie 2010).

27 În această situație, Curtea concluzionează că nu a fost îndeplinită condiția de previzibilitate și că, în consecință, ingerința nu era prevăzută de lege.

Prin urmare, a fost încălcat art. 8 din Convenție.

II. Cu privire la alte pretinse încălcări ale Convenției

28. În ultimul rând, reclamantul s-a plâns, în temeiul art. 14 din Convenție și al art. 1 din Protocolul nr. 12, de faptul că interpretarea Înaltei Curți a probelor și a legislației aplicabile a fost discriminatorie.

29. După examinarea acestor capete de cerere, Curtea consideră că, în lumina tuturor elementelor de care dispune și în măsura în care este competentă să se pronunțe cu privire la aspectele invocate, acestea nu indică nicio aparentă încălcare a drepturilor și libertăților stabilite în Convenție sau în protocoalele sale.

Rezultă că aceste capete de cerere sunt în mod vădit nefondate și trebuie respinse în temeiul art. 35 § 3 lit. (a) și § 4 din Convenție.

V. Cu privire la aplicarea art. 41 din Convenție

A. Prejudiciu

30. Reclamantul a solicitat 14.655 de euro (EUR) cu titlu de prejudiciu material. Acesta a susținut că, din 2007, atunci când a fost adoptată măsura contestată, a fost împiedicat să câștige venituri din profesia de avocat. Făcând trimitere la salariul minim brut pe țară pentru persoanele cu studii superioare

din anul 2007 până în prezent, reclamantul a considerat că avea dreptul la suma solicitată.

Bazându-se pe faptul că interdicția care i s-a impus i-a afectat atât viața profesională, cât și viața personală și l-a supus unei umilințe considerabile, reclamantul a solicitat un 1 EUR cu titlu de prejudiciu moral.

31. Guvernul a contestat suma solicitată cu titlu de prejudiciu material, considerând-o foarte speculativă. A argumentat că, în temeiul legii, avocații aveau dreptul la un anumit venit garantat doar pe durata stagiului, și anume în primii 2 ani de practică; venitul câștigat ulterior stagiului depinde exclusiv de capacitatea avocatului de valorificare a competențelor sale profesionale. În plus, potențialul venit al reclamantului din practicarea profesiei de avocat ar fi fost câștigat în defavoarea venitului obținut din exercitarea profesiei sale de medic.

În continuare, acesta a susținut că, în prezenta cauză, constatarea existenței unei încălcări ar trebui să fie o reparație suficientă.

32. Curtea reiterează faptul că trebuie să existe o legătură clară de cauzalitate între prejudiciul pretins de reclamant și încălcarea Convenției constatată. În continuare, aceasta subliniază că beneficiile nerealizate menționate de reclamant ca temei pentru suma solicitată cu titlu de prejudiciu material se referă la venitul care putea fi obținut din practicarea profesiei de avocat în detrimentul câștigurilor obținute din exercitarea profesiei de medic și, prin urmare, au un caracter speculativ [a se vedea *mutatis mutandis*, Thlimmenos împotriva Greciei (MC), nr. 34.369/97, pct. 67, CEDO 2000-IV]. Prin urmare, Curtea nu acordă reclamantului nicio despăgubire cu titlu de prejudiciu material.

Având în vedere natura încălcării constatate, Curtea consideră că aceasta i-a cauzat în mod cert reclamantului o frustrare care nu poate fi compensată prin simpla constatare a unei încălcări. Ținând seama de principiul *ne ultra petita*, Curtea acordă reclamantului suma de 1 EUR cu titlu de prejudiciu moral.

B. Cheltuieli de judecată

33. De asemenea, reclamantul a solicitat suma de 6.210 EUR pentru cheltuielile de judecată efectuate în fața Curții și a prezentat o listă detaliată a acestor cheltuieli.

34. Guvernul a susținut că suma solicitată era cu mult exagerată și nejustificată de complexitatea cauzei.

35. Conform jurisprudenței Curții, un reclamant are dreptul la rambursarea cheltuielilor de judecată numai în măsura în care se stabilește caracterul real, necesar și rezonabil al acestora (a se vedea, între multe alte hotărâri, Campagnano împotriva Italiei, nr. 77.955/01, pct. 84, CEDO 2006-IV). În prezenta cauză, ținând seama de documentele de care dispune și de criteriile menționate mai sus, Curtea consideră că este rezonabil să acorde suma de 2.000 EUR pentru toate cheltuielile efectuate pentru procedura în fața Curții.

C. Dobânzi moratorii

36. Curtea consideră necesar ca rata dobânzilor moratorii să se întemeieze pe rata dobânzii facilității de împrumut marginal, practică de Banca Centrală Europeană, majorată cu 3 puncte procentuale.

PENTRU ACESTE MOTIVE,

În unanimitate,

C U R T E A:

1. declară admisibil capătul de cerere privind dreptul reclamantului la exercitarea profesiei de avocat și celelalte capete de cerere inadmisibile;

2. hotărăște că a fost încălcat art. 8 din Convenție;

3. hotărăște:

a) că statul pârât trebuie să plătească reclamantului, în termen de 3 luni de la data rămânerii definitive a hotărârii, în conformitate cu art. 44 § 2 din Convenție, următoarele sume, care trebuie convertite în moneda națională a statului pârât la rata de schimb aplicabilă la data plății:

(i) 1 EUR (un euro), plus orice sumă ce poate fi datorată cu titlu de impozit, pentru prejudiciul moral;

(ii) 2.000 EUR (două mii de euro), plus orice sumă ce poate fi datorată de reclamant cu titlu de impozit, pentru cheltuielile de judecată;

b) că, de la expirarea termenului de 3 luni menționat anterior și până la efectuarea plății, aceste sume trebuie majorate cu o dobândă simplă, la o rată egală cu rata dobânzii facilității de împrumut marginal practică de Banca Centrală Europeană, aplicabilă pe parcursul acestei perioade și majorată cu 3 puncte procentuale;

4. respinge cererea de acordare a unei reparații echitabile pentru celelalte capete de cerere.

Redactată în limba engleză, apoi comunicată în scris la 14 ianuarie 2014, în temeiul art. 77 § 2 și § 3 din Regulamentul Curții.

IV. SEMNAL

2 APRILIE – ZIUA INTERNAȚIONALĂ DE CONȘTIENTIZARE A AUTISMULUI

Miercuri, 2 aprilie 2014, s-a desfășurat seminarul dedicat Zilei Internaționale de Conștientizare a Autismului, organizat de Institutul Român pentru Drepturile Omului (IRDO), cu concursul Catedrei UNESCO pentru drepturile omului, democrație, pace și toleranță și Asociației pentru Națiunile Unite din România (ANUROM), în cadrul proiectului „Conștientizarea autismului”, 2013-2014.

La eveniment au participat reprezentanți ai societății civile, ai Comisiei pentru drepturile omului, culte și problemele minorităților naționale din Camera Deputaților, ai Ministerului Muncii, Familiei, Protecției Sociale și Persoanelor Vârstnice, cadre didactice universitare, cercetători, doctoranzi și masteranzi.

În cuvântul său de deschidere, dna prof. univ. dr. Irina Moroianu Zlătescu, director IRDO, a prezentat istoricul și semnificația acestei zile, reamintind de Rezoluția *World Autism Awareness Day* care încurajează toate statele membre ale Organizației Națiunilor Unite să ia măsuri pentru creșterea conștientizării autismului în rândul întregii societăți și să încurajeze diagnosticul precoce și intervenția timpurie. De asemenea, aceasta a arătat că în Rezoluție se exprimă *profunda îngrijorare față* de prevalența și rata ridicată a autismului la copiii din toate regiunile lumii și de dificultățile de dezvoltare în consecință pentru îngrijirea sănătății, educație, instruire pe termen lung și de programele de intervenție întreprinse de Guverne, organizații non-guvernamentale și sectorul privat, ca și de impactul său copleșitor asupra copiilor, familiilor lor, comunităților și societăților.

Dezbaterea a continuat cu prezentarea de către domnul Florin Saghi, vicepreședinte ANUROM a mesajului Secretarului General ONU, Ban Ki-moon, în care, se precizează că „Ziua Mondială de Conștientizare a Autismului din acest an este o oportunitate de a celebra gândirea creativă a persoanelor cu afecțiuni din domeniul autismului și de a reînnoi angajamentul nostru de a-i ajuta să-și realizeze potențialul lor mare. Convenția

Națiunilor Unite privind drepturile persoanelor cu dizabilități oferă un cadru de acțiune solid pentru a crea o lume mai bună pentru toți. Ziua Mondială de Conștientizare a Autismului este organizată pentru a genera mai multă înțelegere, ea reprezintă o chemare la acțiune. Îi îndemn pe toți cei vizați să ia parte la promovarea progresului prin sprijinirea programelor de educație, locurilor de muncă și altor măsuri care contribuie la realizarea viziunii noastre comune a unei lumi mai incluzive.

Doamna Monica Stanciu, reprezentantul Organizației Naționale a Persoanelor cu Handicap din România (ONPHR), reamintind că nu există date oficiale cu privire la prevalența autismului, dar se estimează că aproximativ 30.000 de persoane sunt diagnosticate cu una dintre tulburările din spectrul autist, a precizat că, în ciuda unei largi varietăți a manifestărilor clinice, există un tipar comun al disfuncționalităților psihofiziologice și neuropsihologice, astfel că, prin intervenție timpurie intensivă, până la 47% dintre copiii cu autism pot trăi o viață independentă. De asemenea, reprezentantul ONPHR a mai precizat că, deși este demonstrat că prin intervenția terapeutică ABA (Analiza Comportamentală Aplicată) 47% dintre copiii cu autism pot să recupereze atât de mult încât să nu poată fi deosebiți de ceilalți copii, din păcate, această intervenție este de durată și foarte costisitoare, nefiind inclusă în pachetul de servicii finanțat de Casa Națională de Asigurări de Sănătate prin contractul-cadru.

În cadrul seminarului au prezentat comunicări dl. prof. univ. dr. Ion Popescu, dna. asist. univ. dr. Gabriela Varia, dl. Valeriu Rendec, director adjunct IRDO, dnii. cercetători științifici Marius Mocanu, dr. Adrian Bulgaru, dna Mihaela Scarlat, dna Daniela Albu, cercet. dna Anna Maria – Neagoe, dna Ruxandra Mitică, dna Isabela Stancea, Gaspar Istvan.

Moderatorul evenimentului, dna prof. univ. dr. Irina Moroianu Zlătescu, referindu-se la drepturile persoanelor cu dizabilități și la modul în care acestea sunt respectate în România, preocupări ale

IRDO în calitate de mecanism independent de promovare, protejare și monitorizare a implementării Convenției ONU pentru persoanele cu dizabilități, a adus în discuție lucrarea cu tema „Evoluția protecției și promovării drepturilor persoanelor cu dizabilități în România”, elaborată de IRDO în anul 2013.

A fost deschisă astfel sesiunea de dezbateri din cadrul evenimentului care s-a dovedit deosebit de interesantă.

A fost adusă în discuție nevoia de a crește gradul de conștientizare și înțelegere a dizabilității, o problemă care ar trebui să preocupe întreaga societate, pentru că, o societate incluzivă se bazează pe respect și înțelegere. De aceea, este importantă îmbunătățirea nivelului de înțelegere publică a dizabilității. Guvernul, organizațiile neguvernamentale, cu implicarea presei trebuie să aibă în vedere desfășurarea de campanii care să aibă drept obiectiv schimbarea atitudinilor.

O altă problemă evidențiată a fost cea referitoare la nevoia îmbunătățirii datelor despre dizabilitate prin elaborarea de metodologii pentru colectarea datelor cu privire la persoanele cu dizabilități și standardizarea acestora.

De asemenea, au fost prezentate o serie de aspecte care aduc în discuție remodelarea cadrului juridic general.

În primul rând discuțiile au evidențiat necesitatea (re)definirii scopului politicilor sociale din domeniu, în acord cu prevederile Convenției ONU privind drepturile persoanelor cu dizabilități – *Promovarea, protejarea și asigurarea exercitării depline și în condiții de egalitate a tuturor drepturilor și libertăților fundamentale ale omului de către toate persoanele cu dizabilități și promovarea respectului pentru demnitatea lor intrinsecă*. Aceasta presupune modificarea art. 50 din Constituția României, și a art. 1 din Legea nr. 448/2006 privind protecția și promovarea drepturilor persoanelor cu handicap.

Un aspect deosebit de important este cel legat de recunoașterea capacității juridice a persoanelor cu dizabilități ceea ce presupune, pe de o parte, reglementarea, în cadrul politicilor sociale din domeniu a serviciilor juridice adaptate pentru a asigura egalizarea șanselor în ceea ce privește asistența juridică și, pe de altă parte, modificarea legislației civile, astfel încât să se poată asigura recunoașterea capacității juridice a persoanelor cu dizabilități, dreptul egal al persoanelor cu

dizabilități de a deține sau moșteni proprietăți, de a-și gestiona propriile venituri și de a avea acces egal la împrumuturi bancare, ipoteci și alte forme de credit financiar și se vor asigura că persoanele cu dizabilități nu sunt deposedate în mod arbitrar de bunurile lor.

O altă problemă adusă în discuție a fost legată de dreptul persoanelor cu dizabilități de a-și întemeia o familie – Codul civil actual interzice căsătoria alienatului mintal și debilului mintal, indiferent dacă aceștia sunt sau nu puși sub interdicție. Alienatul sau debilul mintal nu se poate căsători nici măcar în momentele de luciditate pasageră.

În ceea ce privește dreptul la educație al persoanelor cu dizabilități, discuțiile au evidențiat în primul rând nevoia definirii în legislația specifică (Legea nr. 448/2006 privind protecția și promovarea drepturilor persoanelor cu handicap și Legea nr. 1/2011 a educației naționale) a conceptului „educație incluzivă” și renunțarea la sintagma „învățământul special integrat”. Aceasta presupune o regândire a politicilor educaționale astfel încât persoanele cu dizabilități să primească sprijinul necesar, în cadrul sistemului educațional, pentru a li se facilita o educație efectivă prin măsuri eficiente de sprijin individualizat în amenajarea mediului inclusiv adaptarea rezonabilă a condițiilor la nevoile individuale. Persoanele cu dizabilități trebuie încurajate să-și dezvolte competențe care să le faciliteze participarea deplină și egală la procesul de învățământ și ca membri ai comunității. S-a atras atenția asupra faptului că, în România, pentru a urma orice curs de formare profesională și pentru a se angaja, este necesară absolvirea învățământului obligatoriu a cărui durată este prevăzută de Legea educației, fapt care îngreunează mult angajarea persoanelor cu dizabilități fără studii. Apare astfel necesitatea regândirii politicilor din domeniul educației astfel încât să poată exista soluții și pentru aceste cazuri.

Referindu-se la dreptul la muncă al persoanelor cu dizabilități, respectarea și garantarea exercitării acestuia, cadrul legislativ din România trebuie dezvoltat – ar trebui început cu modificarea articolului din Codul Muncii cu privire la interzicerea încadrării în muncă a persoanelor puse sub interdicție judecatorească.

Cu privire la dreptul la protecție socială al persoanelor cu dizabilități, s-a evidențiat nevoia

de recunoaștere de către politicile sociale din domeniul dizabilității a rolului compensator al indemnizației acordată persoanei cu handicap în conformitate cu prevederile art. 58 din Legea nr. 448/2006 privind protecția și promovarea drepturilor persoanelor cu handicap, ceea ce presupune completarea în acest sens a actului normativ menționat.

Un aspect deosebit de important adus în discuție se referă la necesitatea stabilirii modalităților prin care persoanele cu dizabilități pot depune plângeri cu privire la respectarea drepturilor omului și a prevederilor legale existente.

În încheiere, dna prof. univ. dr. Irina Moroianu Zlătescu a readus în discuție Convenția ONU privind drepturile persoanelor cu dizabilități precizând că dimensiunile acesteia și gama de probleme pe care o prezintă fac monitorizarea și punerea în aplicare a acesteia mai provocatoare decât cele mai multe documente și pentru că presupun, pe lângă resurse financiare și angajamente, creativitate și colaborare.

TEODOR LORENT

7 APRILIE – ZIUA MONDIALĂ A SĂNĂTĂȚII

Luni, 7 aprilie 2014 Institutul Român pentru Drepturile Omului (IRDO), în parteneriat cu Asociația pentru Națiunile Unite din România (ANUROM) și Centrul Infoeuropa din cadrul Ministerului Afacerilor Externe a organizat, la sediul centrului Infoeuropa manifestarea științifică cu tema „Ziua Mondială a Sănătății – Dreptul la sănătate”.

Manifestarea s-a încadrat în seria evenimentelor desfășurate cu acest prilej, în acest an, tema propusă de Organizația Mondială a Sănătății fiind „Entități mici, pericol mare!”, în intenția de a atrage atenția asupra amenințării grave și crescânde reprezentată de bolile cu transmitere vectorială. Au participat membri ai Parlamentului României, reprezentanți ai Ministerului Sănătății, Ministerului Muncii, Familiei, Protecției Sociale și Persoanelor Vârstnice, Ministerului Educației Naționale, cadre didactice universitare, cercetători, doctoranzi, masteranzi, reprezentanți ai societății civile și mass media.

În cuvântul de deschidere, doamna prof. univ. dr. Irina Moroianu Zlătescu, directorul IRDO, a precizat că dreptul la sănătate, unul dintre drepturile fundamentale ale oricărei ființe umane, fără deosebire de rasă, religie, opinii politice, de situația economică sau socială, implică o importantă responsabilitate politică și socială a fiecărui stat. Concepută și privită astfel, sănătatea este un bun social și uman. În continuare, aceasta a reamintit de prima Adunare Mondială a Sănătății din 1948 când s-a simțit nevoia creării unei zile mondiale a sănătății care, din 1950 este celebrată pe 7 aprilie a fiecărui an, scopul acestei zile fiind

acela de a crește nivelul de cunoștințe la nivel global pe o anumită temă de sănătate și de a atrage atenția asupra unei zone prioritare de care se ocupă Organizația Mondială a Sănătății. 7 aprilie – Ziua Mondială a Sănătății constituie o oportunitate pentru locuitorii din orice comunitate să se implice în activități care pot duce la o stare de sănătate mai bună.

Lucrările au continuat cu prezentarea de către domnul Florin Saghi, vicepreședinte ANUROM a mesajului Secretarului General ONU, Ban Ki-moon, care îndeamnă statele și partenerii în procesul de dezvoltare, să acorde prioritate bolilor cu transmitere vectorială și să lucreze împreună pentru a aborda această amenințare gravă la adresa sănătății umane și a dezvoltării, ce poate fi eminentamente prevenită. De asemenea s-a dat citire mesajului Directorului Organizației Mondiale a Sănătății (OMS), Margaret Chan, care, cu ocazia acestei zile, face apel la o mai mare concentrare a comunității internaționale asupra bolilor cu transmitere vectorială și la o mai bună aprovizionare cu apă potabilă, precum și la asigurarea igienei și a canalizării, strategii cheie subliniate de OMS în *Analiza 2011 asupra drumului parcurs de OMS în domeniul activităților de control, eliminare și eradicare a bolilor tropicale neglijate*, analiză care stabilește obiectivele pentru perioada 2012-2020. În același context dna Doris Mircea, directorul Centrului Infoeuropa a evidențiat faptul că lucrării *Le droit à la santé mentale dans le cadre des conflicts armés*, elaborată de dna dr. Laura Grădinariu, diplomat al Ministerului Afacerilor Externe, i s-a acordat

recent premiul Charles Gutsch pentru cea mai bună lucrare din domeniul istoriei conflictelor și lumii militare.

În continuare, doamna deputat dr. Tamara Dorina Ciofu, vicepreședintă a Comisei pentru drepturile omului, culte și probleme ale minorităților naționale în alocuțiunea sa a susținut importanța sănătății și integrității fizice a cetățenilor pentru menținerea unei societăți prospere și competitive. De asemenea, dl. Dorel Gheorghe Căprar, deputat, Comisia pentru mediu și echilibru ecologic din Camera Deputaților, în alocuțiunea sa, a atras atenția asupra legăturii indisolubile dintre mediu și sănătate.

Reprezentantul Ministerului Sănătății, dl dr. Alexandru Rafila, consilier al ministrului sănătății, a precizat că, în acest an, tema campaniei este reprezentată de bolile transmise prin vectori, scopul acesteia fiind de a sensibiliza populația, profesioniștii din domeniul sănătății și autoritățile publice în privința amenințării pe care o reprezintă vectorii (artropode – țânțarii, muștele, gândacii, căpușele, dar și animale – rozătoarele) și bolile (virusuri, bacterii, rikettsii, paraziți) transmise prin aceștia și stimularea familiilor și comunităților pentru a acționa și a se proteja.

Pornind de la ideea că bolile transmise prin vectori încep să se răspândească dincolo de granițele tradiționale, reprezentantul Ministerului Sănătății a atras atenția asupra faptului că acțiunile întreprinse trebuie să fie extinse și în afara țărilor în care aceste boli apar în prezent, deoarece bolile transmise prin vectori sunt răspunzătoare pentru 17% din povara globală estimată pentru toate bolile infecțioase. Domnia sa a mai precizat că statisticile din domeniu arată că boala transmisă prin vectori cu cea mai mare mortalitate, malaria, a cauzat în 2010 cel puțin 660.000 de decese, în România, în anul 2011 înregistrându-se 40 de cazuri de malarie, iar în 2012 fiind notificate 32 cazuri confirmate, toate de import. Totuși, boala transmisă prin vectori cu cea mai mare creștere în lume este febra galbenă, cu o creștere de 30 de ori a incidenței în ultimii 50 de ani. În România s-au raportat 2 cazuri confirmate în 2011 și 3 cazuri în 2012 (călători în Thailanda și Madeira).

Ce-a de-a doua parte a reuniunii, intitulată „Dreptul la sănătate și sănătatea acestui drept” a reunit o serie de rapoarte, comunicări și intervenții pe teme de actualitate în domeniu privind: mediul, lupta împotriva poluării, educația pentru sănătate, dreptul la

sănătate al copilului în România, dreptul la sănătate al migranților în contextul provocărilor geopolitice ale mediului internațional, probleme internaționale legate de leziunile de coloană vertebrală, raportul OMS în domeniu pe anul 2013 etc.

Doamna deputat dr. Tamara Dorina Ciofu a prezentat raportul cu tema *Garantarea dreptului la sănătate al copilului în România*, și a pledat pentru mai mult profesionalism în sistemul medical și pentru respectarea setului de principii care asigură echitatea și universalitatea dreptului la sănătate. De asemenea, domnia sa a subliniat importanța garantării dreptului la sănătate pentru grupurile vulnerabile, parlamentele și guvernele naționale, împreună cu organizațiile internaționale având datoria de a coopera pentru crearea premiselor egalizării șanselor pentru toți indivizii. Doamna deputat a ținut să sublinieze că înființarea subcomisiei pentru egalitate de tratament și nediscriminare pentru monitorizarea și apărarea drepturilor persoanelor care reclamă situații de discriminare sau de încălcare a egalității de șanse și tratament reprezintă unul dintre mecanismele prin care drepturile copiilor precum și cele ale persoanelor cu dizabilități sunt apărate și promovate.

Evenimentul a continuat cu prezentarea de către dl. Dorel Gheorghe Căprar, deputat, Comisia pentru mediu și echilibru ecologic din Camera Deputaților a raportului *Ecologizarea și lupta împotriva poluării – deziderate ale mondializării sănătății*. Pornind de la ideea că orice ființă umană, în virtutea dreptului primordial la viață, la existență, la sănătate și demnitate, este îndrituită la asigurarea unui mediu sănătos și echilibrat, în interesul comun al umanității, existența unui mediu înconjurător echilibrat și sănătos fiind baza existenței însăși ființei umane, s-a subliniat faptul că dreptul fundamental la mediu este o premisă a existenței și realizării celorlalte drepturi fundamentale. El contribuie la amplificarea și diversificarea semnificațiilor acestora, în raport cu noile cerințe ale dezvoltării sociale naționale și internaționale, context în care trebuie completat conținutul unor asemenea drepturi, în unele cazuri prin modificare, iar în altele prin interpretare

Următoarea temă, *Reforma în sănătate*, a fost adusă în discuție de către domnul Mircea Ciocan, vicepreședinte Sanitas, care, în debutul prezentării a amintit despre protocolul încheiat între Ministerul Sănătății și Sanitas, expresie a colaborării continue dintre cele două instituții,

pentru reorganizarea sistemului, astfel încât calitatea serviciilor medicale să crească, stabilind ca împreună să găsească soluții care să permită salarizarea personalului din sistemul sanitar în funcție de performanțele acestuia. El a precizat încă de la început că despre reforma în sănătate se vorbește de peste 20 de ani, din păcate, aceasta neîncheindu-se încă. În ultimii ani apărând chiar „circumstanțe agravante” pentru reformă, determinate de criza financiară. Modelul de reformă recomandat României de Organizația Mondială a Sănătății este unul care trebuie să fie capabil să amelioreze cât mai rapid situația generală a sănătății populației, să reducă inegalitățile din domeniul sănătății, să răspundă mai bine așteptărilor legitime ale populației în probleme de viață și de sănătate, să amelioreze și să crească eficacitatea și calitatea actului medical, să amelioreze echilibrul dintre finanțare și prestarea îngrijirilor de sănătate, să realizeze starea de armonie și de mulțumire a principalelor componente ale îngrijirilor de sănătate: furnizorii de surse financiare, furnizorii de servicii de sănătate și mai ales pacienții, ei fiind în același timp și contribuabili la finanțarea sistemului. Astfel, noul sistem de sănătate necesită să i se asigure finanțarea continuă, pe de o parte, iar pe de alta, o schimbare a mentalității, atât a furnizorilor de servicii de sănătate cât și a pacienților, ca beneficiari ai acestor servicii.

În continuare au fost prezentate preocupările IRDO în ceea ce privește protecția drepturilor persoanelor cu dizabilități, în special cele ce decurg din calitatea pe care acesta o are ca mecanism independent de promovare, protecție și monitorizare a implementării Convenției ONU pentru persoanele cu dizabilități. Doamna conf.dr. Marcela Monica Stoica, cercet. șt. Ana Maria Beșteliu, cercet.șt. Mariana Dumitru, av. Marian Tudorașcu, av. Vlad Onea s-au referit în acest context la lucrarea cu tema „Evoluția protecției și promovării drepturilor persoanelor cu dizabilități în România”. Elaborată de IRDO în anul 2013, ea își propune să ofere o imagine asupra modului în care sunt respectate drepturile persoanelor cu dizabilitate în România, procedându-se la o analiză obiectivă a modului în care prevederile *Convenției* se reflectă în legislația românească, dar și a modului în care acestea sunt respectate, în acest sens urmărindu-se cu precădere rapoarte, studii, puncte de vedere exprimate de actori

relevanți, experiențele de bună practică, din domeniu. Astfel sunt rezumate informații privind situația persoanelor cu dizabilitate din România, sunt prezentate date cu privire la măsuri adoptate, programe specifice derulate și acte normative în vigoare cu privire la drepturile acestor persoane, lucrarea fiind un raport documentat al mecanismului de monitorizare independent potrivit art.33.2 din Convenția ONU privind drepturile persoanelor cu dizabilități.

În continuare, dna. cercet.șt. Anna Maria Neagoe a prezentat o comunicare științifică care a făcut ample referiri la raportul *Perspective internaționale asupra leziunii de coloană vertebrală*, raport elaborat în 2013 de Organizația Mondială a Sănătății și Societatea Internațională a Măduvei Spinării (SIMS). Ideea centrală a fost aceea că leziunea de coloană vertebrală (LCV) este o provocare în termeni de sănătate publică și de drepturi ale omului, OMS și SIMS propunându-și două obiective: colectarea și sumarizarea informațiilor despre LCV, în special despre epidemiologia, serviciile, intervențiile și politicile relevante, împreună cu cele despre experiențele pe care persoane cu leziune de coloană vertebrală, din întreaga lume, le-au avut de-a lungul vieții, pe de o parte, și formularea de recomandări pentru acțiune, pornind de la aceste date, recomandări care să fie în concordanță cu aspirațiile privind includerea și participarea, așa cum sunt ele prevăzute în *Convenția ONU privind drepturile persoanelor cu dizabilități*, pe de altă parte.

Au mai prezentat rapoarte și comunicări pe temele abordate Valeriu Rendec, Adrian Bulgaru, Daniela Albu, Olivia Florescu, Claudia Kosina, Teodor Lorent, Mădălin Vanea, Mihaela Scarlat, Carmen Năstase ș.a.

Evenimentul organizat cu ocazia Zilei Mondiale a Sănătății s-a încheiat cu o serie de discuții cu privire la temele dezbătute dar și referitor la alte subiecte de interes din domeniu.

Astfel, dl dr. Octav Popescu, doctor în științe medicale, colaborator al IRDO, autor al unor numeroase lucrări cu referire la domeniul sănătății, s-a referit la realizarea, cu multe imperfecțiuni a reformei la nivelul asistenței primare și secundare, precizând că cea mai grea și costisitoare secvență a reformei este cea spitalicească. Ca eficiență și mai ales ca scop final nu s-a reușit realizarea calității în asistența

medicală și nu s-a câștigat pe deplin încrederea populației în funcționalitatea noului sistem.

De asemenea, dl. Matei Ghigiu, reprezentant ONPHR a atras atenția asupra faptului că pachetul de servicii finanțat în baza Contractului cadru de către Casa Națională de Asigurări de Sănătate nu a mai fost revizuit de foarte mult timp. Este nevoie de completarea acestuia cu tehnologii și dispozitive asistive care să asigure persoanelor cu

dizabilități accesul și participarea deplină la viața comunității.

În încheierea reuniunii s-a subliniat că viața sănătoasă și sănătatea vieții sunt atribute ale acelor societăți democratice în care se respectă demnitatea umană, normele morale, iar politicile sociale se bazează pe principiile egalității și nediscriminării.

MARIUS MOCANU

8 APRILIE – ZIUA INTERNAȚIONALĂ A ROMILOR

Ziua de 8 aprilie a fost adoptată ca „Ziua Internațională a Romilor” cu ocazia primului Congres Internațional al Romilor de la Londra din 1971. Cu prilejul acestui congres au fost adoptate și două simboluri ale națiunii române: steagul romilor, având jumătatea de jos verde, simbolizând câmpurile înverzite și jumătatea de sus albastră, simbol al cerului, iar la mijloc având o roată, semn al nomadismului pe de-o parte, ori semn al succesiunii vieții, pe alta, și imnul internațional al romilor „Gelem, gelem”.

De atunci, au fost organizate mai multe congrese mondiale ale romilor, ce au avut drept scop standardizarea limbii romani, obținerea de compensații pentru suferințele din timpul celui de-al Doilea Război Mondial, îmbunătățirea situației educaționale, revendicarea drepturilor civile ale romilor, păstrarea culturii și a limbii romani, precum și recunoașterea internațională a minorității române ca minoritate națională de origine indiană.

În România se marchează ziua de 8 Aprilie ca „Sărbătoare a etniei romilor din România”, adoptată de Parlamentul României prin Legea nr. 66/2006, la inițiativa domnului deputat Nicolae Păun.

Institutul Român pentru Drepturile Omului a organizat marți, 8 aprilie 2014, o masă rotundă cu tema „Etnia romă și dreptul la integrare în societate”, cu ocazia Zilei Internaționale a Romilor, pentru a marca importanța pe care o au abordarea incluziunii sociale la nivel european și național.

În lucrările prezentate s-a subliniat necesitatea ca factorii naționali și internaționali să se concentreze pe găsirea de soluții concrete care să permită obținerea de rezultate semnificative în procesul de integrare a romilor, axate pe accesul la

educație, locuințe, sistemul sanitar și pe crearea de locuri de muncă. Dezbaterile care au avut loc pe marginea lucrărilor prezentate au evidențiat faptul că România a conștientizat că diversitatea etnolingvistică și culturală, caracteristică societăților europene, aduce un plus de valoare comunităților majoritare. Din acest motiv țara noastră a adoptat un cadru legislativ și instituțional, prin care sunt asigurate drepturile persoanelor aparținând minorităților, inclusiv cea romă, scopul fiind crearea unui climat de toleranță și bună înțelegere. Se va continua să se promoveze și să se protejeze drepturile și libertățile tuturor cetățenilor români, inclusiv ale celor de etnie romă, ținând cont de statutul lor de cetățeni europeni, pentru a elimina încercările de stigmatizare a comunităților de romi din străinătate în vederea respectării normelor europene în vigoare în privința liberei circulații și nediscriminării.

În concluzie s-a apreciat că sprijinul societății civile și al liderilor minorității române este esențial, prin capacitatea lor de a influența schimbările la nivelul beneficiarilor direcți ai politicilor guvernamentale și europene, pentru menținerea unui climat de bună înțelegere între minoritatea romă și populația majoritară, în vederea îndeplinii activităților specifice în domeniul protecției drepturilor minorității române, contribuind în acest fel la implementarea Strategiei Guvernului privind îmbunătățirea situației romilor.

La eveniment au participat cercetători, experți, cadre didactice universitare, reprezentanți ai unor organisme guvernamentale și neguvernamentale cu preocupări în domeniu, reprezentanți ai minorității române.

OLIVIA FLORESCU

A 20-A ANIVERSARE A ZILEI INTERNAȚIONALE A FAMILIEI ȘI A ZILEI FAMILIEI ROMÂNE

Ziua Internațională a Familiei, instituită de Adunarea Generală a ONU la 20 septembrie 1993, în baza Rezoluției 47/237 și sărbătorită în fiecare an la 15 mai, începând din 1994, se află anul acesta la cea de-a 20-a aniversare. În acest context Departamentul pentru Afaceri Economice și Sociale a Organizației Națiunilor Unite (ONU) în colaborare cu Parlamentul European, cu Comisia Europeană și cu Organizația pentru Cooperare Economică și Dezvoltare (OECD) au declarat anul 2014, drept Anul Internațional al Familiei, în vederea sensibilizării privind importanța instituției familiei, promovării cunoștințelor despre tendințele socio-economice și demografice care afectează familia și stimulării răspunsurilor la provocările cu care se confruntă astăzi familia contemporană.

La propunerea Institutului Român pentru Drepturile Omului ziua de 15 mai a devenit oficial Ziua Familiei Române.

În acest an Ziua Internațională a Familiei, se desfășoară sub logoul „Preocuparea familiilor pentru succesul dezvoltării scopurilor propuse”, În mesajul său, Secretarul general al ONU dl. Ban Ki-moon, a reamintit rolul important al familiei în dezvoltarea societății. El a subliniat contribuția semnificativă a familiilor la misiunea Națiunilor Unite. „Având un climat economic și afectiv favorabil, ele pot produce spre binele comunității. O familie puternică, sub orice formă s-ar afla, poate ajuta la reducerea sărăciei, la promovarea egalității și la susținerea drepturilor omului. Sprijinirea familiilor este crucială pentru realizarea potențialul lor maxim.”

Cu ocazia Zilei Internaționale a Familiei și Ziua Familiei Române, Institutul Român pentru Drepturile Omului a organizat o serie de manifestări științifice. Dintre acestea amintim masa rotundă cu tema „Familii sănătoase – piloni fundamentali ai unei societăți sănătoase”, organizată pe 14 mai 2014 de IRDO în parteneriat cu Asociația pentru Națiunile Unite din România, Asociația Clubul de la Cheia și Asociația pentru Promovarea Drepturilor Familiei „Family Forum”.

Prin desfășurarea acestei reuniuni s-a urmărit atragerea atenției publice asupra problemelor

actuale ale familiilor și încurajarea cetățenilor de a respecta și a promova valorile fundamentale ale familiei în viața cotidiană – egalitatea, împărțirea responsabilităților, dragostea, combaterea tuturor formelor de violență împotriva femeilor, copiilor, persoanelor bătrâne.

În lucrările prezentate s-a pus accentul pe dezvoltarea și implementarea politicilor în acțiunile pentru reducerea sărăciei familiilor, asigurarea locurilor de muncă și a echilibrului familiei, promovarea integrării sociale și a solidarității între generații.

Guvernele, organismele ONU, organizațiile societăților civile, instituțiile academice și sectorul privat își amplifică eforturile în consolidarea rolului familiei în societate în general, și în particular pentru fiecare membru al familiei. În dezbaterile care au avut loc pe marginea lucrărilor prezentate s-a evidențiat că rolul politicilor de sprijinire a familiilor în combaterea sărăciei și a excluziunii sociale sunt fundamentale pentru a preveni marginalizarea familiilor. S-a pus în evidență rolul pe care familia îl are în societatea românească, în creșterea și educarea tinerelor generații, în coeziunea și solidaritatea socială, necesitatea implicării mai active a guvernanților în protecția socială, dar și legală a familiei, referindu-se la principalele reglementări pe care noul Cod civil le-a adus în această direcție.

Participanții la dezbateri-reprezentanți ai unor organisme guvernamentale și neguvernamentale cu atribuții și preocupări în domeniul protecției familiei și femeilor, a copiilor și tinerilor, cadre didactice universitare, magistrați, cercetători, experți, doctoranzi și masteranzi au relevat necesitatea asigurării accesului la educație a membrilor familiei și au făcut numeroase propuneri pentru dezvoltarea și extinderea politicilor și serviciilor orientate spre nevoile familiei care să înlesnească eforturile acesteia în a-și îndeplini menirea de creare, creștere și educare a generațiilor viitoare în spiritul valorilor umane.

Evenimentul a fost marcat și în cadrul celei de-a III-a ediții a Conferinței internaționale cu tema „Eficiența normelor juridice – Provocările noului deceniu” care a avut loc la Cluj în perioada 15 – 17 mai 2014, organizată de Universitatea Creștină

„Dimitrie Cantemir” în cooperare cu Departamentul de Cercetări Sociale și Umanistice al Institutului de Istorie „George Barițiu” din Cluj-Napoca, Departament al Academiei Române, Institutul Român pentru Drepturile Omului, Asociația Română de Științe Penale, Institutul de Științe Administrative din Republica Moldova, Asociația Științifică de Dreptul Proprietății Intelectuale și Societatea Română a Autorilor și Editorilor de Opere Științifice. Această manifestare a reprezentat nu numai un moment dedicat îmbunătățirii eficienței și funcționării justiției în

statele membre UE dar și un bun prilej pentru a marca Ziua Internațională a Familiei și Ziua Familiei Române. Astfel, în prima zi a acestei importante reuniuni științifice lucrările au fost consacrate aniversării a 20 de ani de la declararea de către Adunarea Generală a Organizației Națiunilor Unite în anul 1994 a zilei de 15 mai ca Zi Internațională a Familiei.

CONSTANTIN SAVA*

EFICIENȚA NORMELOR JURIDICE

Conferința internațională cu tema „Eficiența normelor juridice – Provocările noului deceniu”, aflată la cea de-a treia ediție a fost organizată de Facultatea de Drept a Universității „Dimitrie Cantemir” din Cluj-Napoca în colaborare cu Institutul Român pentru Drepturile Omului și în cooperare cu Departamentul de Cercetări Sociale și Umanistice al Institutului de Istorie „George Barițiu” din Cluj-Napoca, Departament al Academiei Române, Asociația Română de Științe Penale și alți parteneri, a avut loc în perioada 15-17 mai 2014. Evenimentul a reprezentat nu numai un moment dedicat domeniului drepturilor omului și al reflectării acestuia în preocupările lumii universitare, dar și un bun prilej de a sărbători aniversarea a 20 de ani de la declararea de către Adunarea Generală a Organizației Națiunilor Unite în anul 1994 a zilei de 15 mai ca Ziua Internațională a Familiei.

Lucrările conferinței s-au desfășurat în două secțiuni, respectiv drept privat și drept public. Studiile prezentate au tratat teme precum educația pentru drepturile omului în învățământul superior, rolul societății civile în consolidarea democrației, aspecte de drept internațional privind drepturile omului, drepturile omului și buna guvernare a

justiției, expertiza juridică din perspectiva noului cod de procedură penală, protecția minorilor potrivit legislației române, statutul juridic al zilei de lucru, rolul procurorului în codul de procedură penală, drepturile persoanelor cu dizabilități în Uniunea Europeană ș.a.

De asemenea, în cadrul conferinței au fost organizate și două ateliere ce au tratat teme ca: tehnici speciale de supraveghere și cercetare și direcții actuale în educația juridică.

În cadrul reuniunii s-au remarcat o serie de rapoarte, studii și cercetări elaborate de: prof univ. dr. Gheorghe Boboș, conf. univ. Mihaela Fodor, decan al Facultății de Drept Cluj Napoca a Universității „Dimitrie Cantemir”, prof. univ. dr. Irina Moroianu Zlătescu, prof.univ.dr. Monna Lisa Belu Magdo, prof. univ. Mircea Criste, prof.univ.dr. George Antoniu, prof.univ.dr. Gordana Gasmi, prof. univ. dr. Dragana Petrovic, prof. univ. dr. Ludo Veny, Pieter Goes, prof. univ. dr. Ioana Vasii, prof. univ. dr. Maria Orlov, conf. univ. dr. Paul Popovici, cercetătorii științifici Olivia Florescu, Marius Mocanu, dr. Adrian Bulgaru, ș.a.

CARMEN NĂSTASE

* Lector universitar doctor.

NOTE, CRONICI, RECENZII

UNELE ASPECTE PRIVIND IMPACTUL CONVENȚIEI EUROPENE A DREPTURILOR OMULUI ASUPRA SISTEMULUI DE DREPT ROMÂNESC

Convenția europeană a drepturilor omului, document pe care-l considerăm fundamental pentru reșezarea juridică și morală a valorilor europene și a celor din țara noastră, începând cu a doua jumătate a secolului trecut.

Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale adoptată de România la 4 noiembrie 1950, a fost ratificată de România prin Legea nr. 30/1994, cu modificările și completările ulterioare¹, devenind, cum prevede articolul 11 din Constituție, parte a dreptului intern.

Drepturile fundamentale reprezintă valori fără de care nu poate fi concepută identitatea umană, parafrazându-l pe Malraux, timpul pe care îl trăim poate fi al drepturilor și libertăților fundamentale sau a nu fi deloc.

Semnificația lor și implicit a Convenției europene a drepturilor omului (CEDO) cum este mai succint denumită, reverberează cu toată forța în așezământul fundamental al sistemului de drept din România, începând cu primul său articol, intitulat *statul român*.

În alineatul (3) al acestui articol regăsim valorile supreme și garantate în sprijinul tradițiilor democratice ale poporului român și idealurilor Revoluției din decembrie 1989. Pe primele două locuri, între acestea, regăsim demnitatea omului și drepturile și libertățile cetățenilor. Deși, în opinia noastră, referirea la *cetățeni* ca și titulari ai drepturilor și libertăților fundamentale este restrictivă, deoarece textul constituțional ar fi trebuit să se refere la *oameni* ca titulari ai acestora, este important de semnalat așezarea lor ca prime valori cu statut suprem și garantat.

Prevederile care creează coloana vertebrală a raporturilor dintre dreptul intern și cel internațional în materia drepturilor și libertăților fundamentale se regăsesc în articolul 20 care

obligă ca dispozițiile constituționale în materia drepturilor și libertăților cetățenești să fie interpretate și aplicate în concordanță cu Declarația Universală a Drepturilor Omului, cu pactele și celelalte tratate la care România este parte.

În situația în care există neconcordanțe între normele interne și cele internaționale, legiuitorul constituant instituie prioritatea reglementărilor internaționale, cu excepția cazului în care cele interne conțin prevederi mai favorabile.

Remarcăm, cum am mai făcut-o, caracterul limitativ al exprimării, la *cetățeni* nu la *oameni*, ca și titulari de drepturi și obligații, cum ar fi, în opinia noastră corect. Este însă neîndoielnic faptul că, deși nu este enunțată expres, așa cum este Declarația Universală a Drepturilor Omului, Convenția europeană a drepturilor omului se regăsește printre *pactele și celelalte tratate la care România este parte*, despre care vorbește articolul 20, și, nota bene, conform alin. (2) al textului, acestea sunt privitoare la *drepturile fundamentale ale omului*².

Considerăm că acestea constituie norme constituționale care au fost influențate cu caracter principial, de spiritul Convenției europene a drepturilor omului. Există însă o prevedere a legii fundamentale, care a fost introdusă prin Legea de revizuire nr. 429/2003³ prin care a fost transpusă în Constituția noastră chintesența filozofiei juridice a art. 6 din CEDO care garantează „dreptul la un proces echitabil”.

Avem în vedere articolul 21 alin. (3) conform căruia „părțile au dreptul la un proces echitabil și la soluționarea cauzelor într-un termen rezonabil”.

² Irina Moroianu Zlătescu, *Constitutional Law in Romania*, Wolters Kluwer, Bucharest, 2013, pp. 114-115.

³ Legea de revizuire nr. 429/2003, publicată în M. Of., I, nr. 758 din 29 octombrie 2003.

¹ Publicată în M. Of., I, nr. 135 din 31 mai 1994.

„Apreciam și noi în consens cu alți autori⁴, că „este evidentă valorificarea art. 6 din Convenția europeană a drepturilor omului, o valorificare explicită, deoarece acest articol era oricum aplicabil în justiție în temeiul art. 20”.

Am putea spune că întreg articolul 21, care recunoaște, pentru orice persoană, dreptul de a se adresa justiției pentru apărarea drepturilor, libertăților și a intereselor sale legitime, accentuând că acest drept nu poate fi îngrădit, reflectă concepția conform căreia justiția a devenit una din garanțiile exercitării efective a drepturilor și libertăților cetățenești.⁵ Înțelegerea acestei viziuni impune interpretarea unitară a tuturor celor patru alineate ale articolului 21, în care includem și cel de-al patrulea alineat introdus și el prin Legea nr. 429/2003, prin care se proclamă caracterul facultativ și gratuit al jurisdicțiilor speciale administrative. Acest text are meritul că, pe de o parte recunoaște existența unor asemenea jurisdicții, iar pe de altă parte, le declară facultative pentru a nu afecta în vreun fel liberul acces la justiție. Se menține însă rolul unor asemenea jurisdicții, contestate sau împărțite⁶,

de a contribui la decongestionarea instanțelor judecătorești de unele procese care pot fi soluționate pe căi administrativ – jurisdicționale.

Este o realitate de necontestat, că în perioada de după adoptarea Legii fundamentale am asistat la o transformare a uzului de drept în abuz de drept, cu toate consecințele cu privire la încărcarea instanțelor judecătorești cu procese nesfârșite ca număr și întindere în timp și cu toate implicațiile negative pe care le produce aceasta asupra activității instanțelor judecătorești, a vieții oamenilor.

În concluzie apreciem că în sistemul de drept din țara noastră Convenția europeană a drepturilor omului reprezintă unul din pilonii juridici pe care se edifică statul de drept. Avem misiunea, ca profesioniști ai dreptului, ca oameni ai cetății, cum spunea regretatul profesor Antonie Iorgovan, să facem astfel încât să-i valorificăm influența binefăcătoare în spiritul consolidării autenticei democrații în România.

VERGINIA VEDINAȘ*

⁴ A se vedea **Ioan Muraru, Viorel Mihai Ciobanu**, în **Ioan Muraru, Elena Simina Tănăsescu** (coordonatori) – *Constituția României, Comentariu pe articole*, Ed. CH.Beck, București, 2008, p. 181.

⁵ A se vedea **Ioan Muraru, Viorel Mihai Ciobanu** în **Ioan Muraru, Elena Simina Tănăsescu** (coordonatori) – op. cit., p. 175.

⁶ A se vedea **Tudor Drăganu** – *O prevedere greșită a Constituției din 1991 care trebuie remediată cu ocazia revizuirii acesteia*, în *Curierul Judiciar* nr. 4/2003, pp. 3-4.

* Profesor universitar doctor, președinte al Institutului de Științe Administrative „Paul Negulescu”, membru asociat al Academiei Oamenilor de Știință din România.

CONSILIUL ONU PENTRU DREPTURILE OMULUI

În perioada 10-27 iunie 2014 au avut loc la sediul ONU din Geneva lucrările celei de a 26-a sesiuni a Consiliului ONU pentru Drepturile Omului. Credem că puțini sunt cei care își amintesc că în anul în care Comisia ONU pentru Drepturile Omului împlinea 60 de ani, prin Rezoluția 60/251 a Adunării Generale ONU din 15 martie 2006, aceasta a fost înlocuită de Consiliul pentru Drepturile Omului¹ care, printre altele, urma să aibă ca scop promovarea respectului universal și apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale pentru toți, fără discriminare într-un mod just și echitabil, abordarea situațiilor de încălcare a drepturilor omului precum și sesizarea încălcărilor flagrante și sistematice ale acestora; elaborarea de recomandări în materie; promovarea integrării drepturilor omului în întreaga activitate a Națiunilor Unite și asigurarea unei coordonări eficiente în cadrul sistemului onusian².

Consiliul, spre deosebire de Comisie, care era un organ al Consiliului Economic și Social al ONU,³ are un alt statut, fiind un organ subsidiar al Adunării Generale a ONU⁴.

¹ A se vedea **Irina Moroianu Zlătescu**, *Drepturile omului un sistem în evoluție*, IRDO, București, 2008, p. 3 și urm.

² Ibidem, p.4.

³ Adunarea Generală este principalul organ cu rol deliberativ al ONU (A se vedea **Irina Moroianu Zlătescu**, **Radu Demetrescu**, *Drepturile omului. Mecanisme și instituții specializate ale Națiunilor Unite*, IRDO, ANUROM). Ea se compune din reprezentanții statelor membre cu drept de vot, fiecare stat, indiferent de dimensiunile sale, având un singur vot, Carta ONU în art.10 prevede pentru Adunarea Generală un mandat foarte larg. Întrucât numărul de subiecte aflate pe ordinea de zi a fiecărei sesiuni a Adunării Generale este foarte mare acestea sunt transmise spre analiză celor șase comisii specializate ale ONU. De regulă problemele privind drepturile omului sunt repartizate Comisiei a treia, care privește probleme sociale, umanitare și culturale. Ea adoptă rezoluții (care nu au caracter obligatoriu) și recomandări pe care le transmite Adunării Generale. De asemenea, i se prezintă anual raportul Consiliului pentru Drepturile Omului de către președintele acestuia și acționează în funcție de propunerile existente în raport. Cele șase Comisii se întrunesc, de regulă, la sediul ONU din New York.

⁴ A se vedea **Petru Dumitriu**, *Diversitate dans l'unité?*, IRDO, București, 2008, p. 26 și urm.

El se compune din 47 de state⁵ alese cu majoritate absolută din cele 193 de state membre ale ONU prin vot secret. Consiliul își desfășoară activitatea în sesiuni. Au loc, în general trei sesiuni pe an⁶, una dintre acestea fiind principală. Sesiunile trebuie să aibă în total o durată de cel puțin zece săptămâni pe an. Atunci când este cazul, de exemplu, când apare o situație de criză, pot avea loc și sesiuni extraordinare. O sesiune extraordinară se poate organiza la cererea unui membru al Consiliului, cerere ce trebuie susținută de cel puțin o treime din membrii săi. Trebuie să subliniem faptul că acest Consiliu nu are membri permanenți, ei pot primi maximum două mandate consecutive de câte trei ani și pot fi realeși apoi numai după o pauză de cel puțin un an. Precizăm că anual Consiliul se reînnoiește cu o treime din membri. Orice membru care a comis o încălcare flagrantă și sistematică a drepturilor omului poate fi suspendat de Adunarea Generală cu votul a două treimi din membrii prezenți cu drept de vot. Crearea Consiliului a fost prima realizare în reforma instituțională a ONU. Deși mulți au fost sceptici în acele momente, iată că el a ajuns deja la a douăzecișisasea sesiune ordinară ce s-a desfășurat între 10 și 27 iunie 2014 și în care au fost adoptate documentele finale de examinare periodică universală (EPU) privind situația în domeniul drepturilor omului din paisprezece state care au fost în prealabil examinate de Grupul de lucru al Consiliului însărcinat cu această activitate. De asemenea au fost adoptate numeroase rezoluții și decizii, a fost creat un nou mandat, și

⁵ Compoziția Consiliului trebuie să respecte repartizarea geografică. Astfel șapte locuri sunt atribuite Grupului de state din Europa Occidentală și alte state (Canada, Noua Zeelandă, SUA și Israel), șase locuri aparțin Grupului de state din Europa de Est, 13 locuri sunt alocate Grupului de state din Africa, 13 Grupului de state din Asia, 8 Grupului de state din America Latină și Caraibe.

⁶ Sesiunile au loc la sediul ONU de la Geneva. Secretariatul este asigurat de Înalțul Comisariat ONU pentru Drepturile Omului. Consiliul dispune de mai multe mecanisme cum ar fi de exemplu Examenul periodic universal (EPU) -mecanism ce permite evaluarea periodică a respectării de fiecare stat membru al ONU a obligațiilor și angajamentelor în domeniul drepturilor omului – procedurile speciale-în baza pactelor și convențiilor, procedura plângerilor, grupurile de lucru, mecanismul de experți, forumurile și alte mecanisme.

anume cel de raportor special pentru drepturile persoanelor cu dizabilități.

Un amănunt interesant, România a fost de mai multe ori aleasă ca membră a Consiliului ONU pentru drepturile omului. Statul nostru a fost membru atât din primul Consiliu cât și în cel actual.

Sesiunea din iunie 2014 a Consiliului, prezidată de ambasadorul Baudelaire Ndong Ella din Gabon, a fost deschisă de Înaltul Comisar ONU care a prezentat pentru ultima dată, așa cum s-a subliniat, activitățile Înaltului Comisariat ONU, întrucât doamna Navi Pillay, Înaltul Comisar pentru Drepturile Omului își va încheia mandatul în luna august a acestui an, locul său fiind luat de Prințul Zeid Ráad Al-Husseini al Iordaniei.

Consiliul printr-o rezoluție consacrată contribuției parlamentelor la lucrările Consiliului Drepturilor Omului și la Examenul periodic universal⁷ încurajează în special statele să promoveze, conform legislației lor naționale, participarea parlamentelor la toate etapele procesului de realizare a rapoartelor EPU. Consiliul a adoptat mai multe rezoluții privind situația drepturilor în mai multe state (Republica Arabă Siriană, Eritreea, Belarus).

De asemenea, în baza mai multor rezoluții adoptate în această sesiune Consiliul va acorda asistență Ucrainei, asistență tehnică Coastei de Fildeș, Sudanului de Sud.

Mai multe rezoluții privesc promovarea și protecția tuturor drepturilor omului adoptate în sesiunea la care ne referim.

În primul rând, pentru instaurarea unui mecanism de urmărire a modului cum sunt respectate obligațiile statelor în aplicarea Convenției ONU privind drepturile persoanelor cu dizabilități, pentru a avea consultații cu statele, mecanismele naționale și ONG-urile etc. pentru a putea cunoaște, analiza și promova cele mai bune practici privind realizarea drepturilor persoanelor cu dizabilități și participarea la viața societății ca membri egali cu ceilalți din societate și pentru a face recomandări concrete asupra mijloacelor celor mai bune pentru a promova mai bine și a proteja drepturile persoanelor cu dizabilități, Consiliul a decis printr-o rezoluție⁸ numirea unui

raportor special privind drepturile persoanelor cu dizabilități, pentru o perioadă de trei ani.

Prin alte rezoluții Consiliul a decis să înființeze un grup de lucru interguvernamental pentru elaborarea unui instrument internațional cu forță juridică pentru reglementarea în cadrul drepturilor omului a activităților societăților transnaționale și a altor întreprinderi⁹ și să proroge mandatul acestui grup de lucru¹⁰ pentru o perioadă de trei ani astfel încât acesta să înceapă în 2015 consultări cu statele pentru propunerea de măsuri juridice și practice și punerea lor în comun în vederea ameliorării accesului la justiție și utilizarea de mijloace nejudiciare pentru promovarea drepturilor victimelor violărilor legate de întreprinderi, în special avantajele și limitele unui instrument juridic coercitiv și de stabilire a unui raport pe această temă, care să fie prezentat Consiliului în 2016.

Consiliul a hotărât, printr-o altă rezoluție, prorogarea pentru o perioadă de trei ani a mandatului de expert independent pentru drepturile omului și solidaritate internațională¹¹.

Consiliul a adoptat de asemenea o rezoluție consacrată dreptului la educație și care reprezintă o continuare a rezoluției 8/4 a Consiliului¹² prin care se prelungește mandatul Raportorului special pe dreptul la educație pe o perioadă de trei ani. El condamnă atacurile, în special atacurile teroriste prin care se urmărește destabilizarea unităților de învățământ, a elevilor și cadrelor didactice, având un efect negativ recunoscut asupra realizării dreptului la educație, mai ales în ceea ce le privește pe fete.

O altă rezoluție are ca scop prelungirea mandatului Raportorului privind-i pe migranți¹³. Acesta urmează să găsească căile și mijloacele pentru depășirea obstacolelor care stau în calea asigurării unei protecții complete și efective a drepturilor migranților, recunoscându-se în special vulnerabilitatea femeilor, a copiilor și a migranților ilegali numiți în document „fără acte” sau care se află în situații (nelegale), neobișnuite, formulând recomandările cele mai adecvate pentru a preveni încălcări de drepturile omului și

⁹ A se vedea Rezoluția A/HRC/26/L.22/Rev.1.

¹⁰ A se vedea Rezoluția A/HRC/26/L.1.

¹¹ A se vedea Rezoluția A/HRC/26/L.16.

¹² A se vedea Rezoluția A/HRC/26/L.28.

¹³ A se vedea Rezoluția A/HRC/26/L.31.

⁷ A se vedea Rezoluția A/HRC/26/L.21.

⁸ A se vedea Rezoluția A/HRC/26/L.9 amendat.

medierea situațiilor „acolo unde se produc încălcări de drepturi ale migranților.”

Consiliul a prelungit cu trei ani și mandatul raportorului special pentru independența judecătorilor și avocaților. Rezoluția adoptată în acest sens¹⁴ merge pe aceleași condiții cu cele definite de Consiliu în anul 2011¹⁵. Se cere tuturor guvernelor să asigure cooperarea și să îi acorde asistență Raportorului special pentru ca acesta să-și poată îndeplini atribuțiile. De asemenea, li se cere să răspundă favorabil cererilor sale de a vizita anumite state și să aplice recomandările făcute. Același lucru se solicită și în rezoluția prin care se prelungeste cu trei ani mandatul Raportorului special pentru drepturile omului și sărăcia extremă¹⁶, al Raportoarei speciale asupra sclaviei, în special a femeilor și copiilor¹⁷, ale Raportorului special în materie de execuție extrajudiciară, sumară sau arbitrară¹⁸.

Printr-o rezoluție a Consiliului s-a recomandat Adunării Generale ONU proclamarea zilei de 13 iunie Ziua internațională a sensibilizării oamenilor în legătură cu drepturile persoanelor atinse de albinism¹⁹ și pentru promovarea protecției acestora.

Menționăm o rezoluție asupra protecției rromilor²⁰ pronunțată în această sesiune de Consiliu prin care sunt condamnate manifestările de rasism, de discriminare rasială, xenofobie și intoleranță care este asociată cu privire la rromi, prin această înțelegându-se și violența, stigmatizarea și excluderea socială și recunoaște necesitatea de a se face un studiu aprofundat asupra situației drepturilor omului ale rromilor la nivel global cu un interes special de antițigănist, Consiliul cere Raportoarei speciale pe problema minorităților de a face acest studiu.

La împlinirea a 20 de ani de la declararea Anului Internațional al Familiei, cu votul favorabil a numai 26 de membri din cei 47, Consiliul adoptă o rezoluție asupra protecției familiei²¹.

¹⁴ A se vedea Rezoluția A/HRC/26/L.18.

¹⁵ A se vedea Rezoluția A/HRC/17/L.2.

¹⁶ A se vedea Rezoluția A/HRC/26/L.10.

¹⁷ A se vedea Rezoluția A/HRC/26/L.19.

¹⁸ A se vedea Rezoluția A/HRC/26/L.23.

¹⁹ A se vedea Rezoluția A/HRC/26/L.7.

²⁰ A se vedea Rezoluția A/HRC/27/L.11 amendat.

²¹ A se vedea A/HRC/26/L.20/Rev.1.

Printr-o rezoluție privind pedeapsa capitală²² Consiliul decide organizarea unor reuniuni-dezbateri bianuale, la nivel înalt, vizând urmărirea schimbului de idei pe tema pedepsei capitale, prima urmând a avea loc în sesiunea Consiliului din luna martie a anului 2015.

Prin rezoluția privind drepturile omului și schimbările climatice²³, Consiliul a hotărât ca în prima sesiune ordinară din 2015²⁴ să fie consacrată o reuniune rolului pe care un dialog și o cooperare crescută îl pot juca în lupta contra efectelor nefaste ale schimbărilor climatice asupra drepturilor omului care ating cel mai dur persoanele și comunitățile care se află deja în situația de vulnerabilitate, și o altă reuniune-dezbateri consacrată efectelor nefaste ale schimbărilor climatice asupra dreptului la alimentație ca și politicile urmate învățămintelor trase din bunele practici în materie.

Prin rezoluția asupra drepturilor omului și reglementarea achiziționării, posesiei și utilizării armelor de foc de către civili²⁵ Consiliul angajează în mod special toate statele să ia măsuri legislative, administrative și altele potrivit dreptului internațional al drepturilor omului și cadrului lor constituțional, pentru a face în așa fel încât achiziționarea, posesia și utilizarea armelor de foc să fie reglementate efectiv în scopul protecției drepturilor, și în special a dreptului la viață și la securitatea persoanei.

O altă rezoluție, privind promovarea, protecția și exercitarea drepturilor omului pe Internet²⁶ a fost adoptată de Consiliu. În ea se afirmă că drepturile de care se bucură persoanele offline trebuie să fie protejate online, în special dreptul fiecărei persoane la libertatea de exprimare, aplicabil fără a ține seama de frontiere (granițe).

El angajează statele să trateze problemele de securitate pe Internet în respectul obligațiilor internaționale în domeniul drepturilor omului, în așa fel încât să garanteze libertatea și securitatea pe Internet, ca acesta să poată rămâne o forță de dezvoltare economică, socială și culturală.

Prin rezoluția privind intensificarea acțiunii duse pentru eliminarea tuturor formelor de violență față de femei; violența dirijată contra

²² A se vedea A/HRC/26/L.8/Rev.1.

²³ A se vedea doc. A/HRC/26/L.33/Rev.1.

²⁴ Sesiune ce va avea loc în luna martie 2015.

²⁵ A se vedea doc. A/HRC/26/L.27.

²⁶ A se vedea A/HRC/26/L.26.

femeilor ca obstacol la emanciparea politică și economică²⁷, Consiliul cheamă la prevenirea și eliminarea tuturor formelor de violență bazate pe gen. Printr-o altă rezoluție care privește eliminarea discriminării față de femei²⁸ Consiliul cere statelor să se angajeze în accelerarea punerii în aplicare a unui sistem care să asigure egalitatea de gen și eliminarea oricărui fel de discriminare, inclusiv a celei bazate pe cetățenie, care să asigure de asemenea o creștere a participării femeilor la viața economică.

Printr-o altă rezoluție²⁹ Consiliul cere Raportului special elaborarea unui studiu pe tema „Sportul și modul de viață sănatos ca factori care să contribuie la realizarea dreptului fiecărei persoane de a se bucura de cea mai bună stare de sănătate fizică și mintală posibilă”. Tema sănătății fizice și mintale este reluată și într-o rezoluție privind-i pe migranți³⁰.

Un subiect în actualitate rămâne cel al efectelor negative ale corupției asupra drepturilor omului, urmând ca în martie 2015 să fie prezentat un raport final pe această temă³¹.

De asemenea, Consiliul prin mai multe rezoluții și decizii a stabilit datele din anul următor până la care unele organisme și mecanisme de promovare a drepturilor omului trebuie să prezinte diverse rapoarte.

După cum se poate observa, activitatea Consiliului din cadrul celei de-a 26-a sesiuni a fost deosebit de bogată, încheindu-se cu 32 rezoluții și 2 decizii, demonstrând din nou, așa cum afirma doamna Navy Pillay în cuvântul său la această sesiune, că prin crearea Consiliului Drepturilor Omului acum 8 ani, sistemul onusian pentru drepturile omului a devenit mai puternic dar și mai suplu. Dar, așa cum Înaltul Comisar afirma, din păcate, comunitatea internațională nu s-a dovedit întotdeauna a fi în măsură să răspundă ferm și rapid unor situații de criză, unor încălcări grave ale drepturilor omului.

Noi sperăm că după fiecare sesiune să se realizeze un progres în privința promovării drepturilor omului la nivel planetar.

I.M.Z.

DIN ACTIVITATEA AGENȚIEI PENTRU DREPTURI FUNDAMENTALE A UNIUNII EUROPENE (FRA)

În data de 1 aprilie 2014, a avut loc o întâlnire între Agenția pentru Drepturi Fundamentale și președinția OSCE pentru a discuta studiul FRA privind violența împotriva femeilor. La întâlnirea găzduită de directorul Agenției, dl. Morten Kjareum, s-au discutat recomandările studiului și căile de acțiune de urmat împreună cu reprezentanți ai OSCE. De asemenea s-a avut în vedere posibilitatea extinderii studiului la nivelul Organizației pentru Securitate și Cooperare în Europa.

Experții FRA au oferit cursuri de formare (7 aprilie 2014) cu tema „Cadrul drepturilor fundamentale în UE și rolul agențiilor Uniunii în promovarea și protejarea drepturilor funda-

mentale”. Aceste cursuri s-au adresat personalului Secretariatului General al Consiliului Europei.

Pe 8 aprilie 2014 FRA a fost invitată în Austria la Graz să prezinte ghidul său privind drepturile fundamentale în cadrul întrunirii Coaliției Europene a Orașelor împotriva Rasismului. Tot în data de 8 aprilie, a avut loc o întrunire a experților FRA pentru a discuta indicatorii drepturilor omului pe migrație.

Agenția a prezentat la Bruxelles (8-9 aprilie 2014) concluziile sale preliminare care au rezultat din proiectul „Indicatori privind dreptul la participare politică al persoanelor cu dizabilități” în cadrul a două evenimente pe această temă. În dimineața de 8 aprilie, reprezentanți ai FRA au prezentat Grupului la nivel înalt ai reprezentanților statelor membre, rezultatele cheie din cadrul acestei cercetări pe care a întreprins-o împreună cu Comisia Europeană. În aceeași zi FRA și reprezentanții Comisiei au discutat în cadru unui eveniment organizat de Parlamentul European, principalele concluzii ale proiectului cu finanțare

²⁷ A se vedea doc. A/HRC/26/L.26/Rev.1.

²⁸ A se vedea doc.A/HRC/26/L.12.

²⁹ A se vedea doc.A/HRC/26/L.29 amendată.

³⁰ A se vedea doc. A/HRC/26/L.30 amendată.

³¹ A se vedea A/HRC/26/L.5.

europăeană Insing – Accesul la instituțiile Europene și semnalizări pentru cetățenii surdo-muți”. Proiectul a elaborat un sistem web pentru a oferi cetățenilor surdo-muți posibilitatea de a comunica cu politicienii europeni aleși și cu personalul din administrația publică. În prezentările sale, FRA s-a axat pe barierele aflate în calea participării politice a persoanelor cu dizabilități, bariere cu care se confruntă multe dintre aceste persoane în UE.

Conferința Consiliului European care a avut loc la Viena în perioada 10-11 aprilie 2014 a avut ca subiecte majore drepturile omului și dizabilitatea. La conferință au luat parte și reprezentanți ai FRA, care au prezentat în cadrul unui simpozion al Conferinței, concluziile proiectului FRA intitulat ”Indicatori privind dreptul la participare politică al persoanelor cu dizabilități.

În perioada 10-11 aprilie, Academia de Drept European din Trier, a găzduit un seminar intitulat „Accesul la justiție pentru victimele delictelor în UE – standarde minime în procedurile penale”.

La un seminar pe tema violenței împotriva femeilor, organizat la Helsinki pe 11 aprilie, 2014, FRA a prezentat, de asemenea, rezultatele studiului său privind violența împotriva femeilor. Seminarul a fost organizat de Centrul pentru Drepturile Omului din Helsinki împreună cu rețeaua guvernamentală a persoanelor de contact pentru drepturi fundamentale din Finlanda.

Tot în perioada 10-11 aprilie 2014, a avut loc la Viena cea de a 7-a întâlnire a Platformei Drepturilor Fundamentale. Eveniment în cadrul căruia Agenția pentru Drepturi Fundamentale a invitat organizații ale societății civile să identifice sugestii concrete care să informeze factorii de decizie atunci când aceștia prefigurează viitorul justiției și al afacerilor interne în UE. Întâlnirea din acest an a Platformei Drepturilor Fundamentale s-a axat pe Viitoare priorități ale drepturilor fundamentale în domeniul libertății, securității și justiției și contribuția societății civile.

FRA a prezentat rezultatele studiului său privind violența împotriva femeilor în cadrul Conferinței rețelei europene privind violența și probleme de gen, care a avut loc la Valletta în Malta, în perioada 21-23 aprilie.

Agenția a organizat împreună cu președinția elenă a Consiliului Uniunii Europene un seminar privind Combaterea crimelor și infracțiunilor

motivate de ură, la Salonic, Grecia, în perioada 28 – 29 aprilie 2014. Astfel, prin prezentările, discuțiile și dezbaterile ce au avut loc între reprezentanții statelor membre și experți ai organizațiilor internaționale și regionale, s-a dorit încurajarea raportării și îmbunătățirea strângerii de date privind infracțiunile motivate de ură.

Ambasadorii ai Consiliului European au vizitat Agenția în data de 5 mai, fiind primiți de directorul FRA, dl. Morten Kjørum, care le-a prezentat pe larg activitatea și rapoartele FRA în domeniul drepturilor omului.

Directorul FRA a vizitat Germania în perioada 7-9 mai, 2014 pentru a prezenta Comitetului pe probleme UE a Parlamentului German, activitatea desfășurată de FRA în domeniul drepturilor fundamentale ale omului.

Totodată, pe 7 mai 2014, reprezentanți ai FRA au prezentat Comitetului reunit pe Drepturile Omului al Parlamentului Marii Britanii situația cercetărilor sale privind violența împotriva femeilor și fetelor. Cu această ocazie a răspuns unor întrebări referitoare la sondajele pe care le-a întreprins și ale căror rezultate au fost publicate în luna martie a acestui an.

În perioada 12-13 mai 2014 FRA a discutat cooperarea cu viitoarea președinție italiană a UE, Directorul FRA a vizitat Italia, a cărei președinție a Consiliului UE va intra în vigoare pe 1 iulie.

La cel de al doilea forum European IDAHO, care a avut loc la Valletta, în Malta, pe 13 mai 2014, FRA a prezentat rezultatele studiului său privind comunitatea LGBT. Conferința la nivel înalt a fost găzduită de către guvernele maltez și suedez pentru a sărbători Ziua internațională împotriva homofobiei și transfobiei.

Agenția a invitat pe 13 mai organisme de drepturile omului să se alăture proiectului său pilot de realizare a unui ghid de informare privind formularea plângerilor, asistența juridică și dreptul la informare. Din acest proiect, numit prescurtat CLARITY, face parte și Institutul Român pentru Drepturile Omului.

Pe 14 mai FRA a participat la cea de a 7-a întâlnire ad-hoc a Comitetului de Experți pe problemele romilor, organizată de Consiliul European.

Tot în data de 14 mai, specialiștii în comunicare de la FRA și din cadrul instituțiilor naționale de drepturile omului s-au întâlnit pentru

a discuta creșterea impactului muncii depuse de către aceste instituții prin intermediul unei comunicări eficiente.

Agenția pentru Drepturi Fundamentale a Uniunii Europene a prezentat concluziile proiectului său privind serviciile de sprijin acordate victimelor în cadrul Conferinței anuale a organizației „Victim Support Europe”, desfășurată în perioada 14-17 mai, 2014.

În cadrul mesei rotunde cu tema „Violența împotriva femeilor”, care a avut loc în 14 mai 2014 la Secretariatul ONU din New York, FRA a prezentat concluziile sondajului său privind violența împotriva femeilor.

O întâlnire a experților organizată de Divizia pentru Drepturile Copilului din cadrul Consiliului Europei a avut loc la Strasbourg pe 19 mai. La eveniment a luat parte și FRA care și-a prezentat activitatea în acest domeniu.

În perioada 19-20 mai, Agenția a organizat un seminar pe tema indicatorilor de măsurare a implementării Convenției ONU privind drepturile persoanelor cu dizabilități. Seminarul s-a desfășurat în cadrul întâlnirii Grupului de lucru al Rețelei Europene de Institute Naționale pentru Drepturile Omului.

O delegație a FRA a vizitat Letonia între 20 și 21 mai 2014, în vederea viitoarei sale președinții a Consiliului UE în prima jumătate a anului 2015, pentru a explora viitoare posibilități de cooperare.

Centrul Finlandez pentru Drepturile Omului a organizat pe 21 mai, la Helsinki un seminar la nivel înalt în cadrul căruia FRA a prezentat concluziile și rezultatele proiectului său privind dreptul la participare politică al persoanelor cu dizabilități.

În perioada 22 – 23 mai a avut loc reuniunea Consiliului de Administrație al FRA.

FRA a întreprins vizite locale în două municipalități între 22 și 26 mai 2014. Aceste municipalități au fost selectate pentru faza pilot a angajării FRA în proiectul de incluziune a romilor, cunoscut sub acronimul LERI. Cele două municipalități vizitate au fost Mantua, Italia (22-23 mai) și Hrabușice, Slovacia (26 mai).

FRA a prezentat rezultatele studiului său privind violența împotriva femeilor în cadrul unei întruniri de coordonare a rețelei Femeile Împotriva Violenței în Europa, care a avut loc în perioada 26-27 mai, la Viena.

Cea de a 25-a întâlnire a Comitetului științific al FRA a avut loc pe 26 mai 2014, la Viena. În cadrul acestei întâlniri, Comitetul științific a discutat o serie de teme, precum identificarea și evaluarea unor practici promițătoare în activitatea FRA, sau conținutul viitorului Raport Anual. De asemenea, Comitetul științific a analizat cele mai recente rapoarte și evenimente FRA precum și programul anual de lucru al Agenției.

FRA a participat pe 2 iunie la seminarul cu tema „Confidențialitate, consumatori, competiție și date importante”, care s-a desfășurat la Bruxelles, fiind organizat de Autoritatea Europeană pentru Protecția Datelor.

Directorul FRA a luat cuvântul în cadrul primei întâlniri a Comitetului European pentru Coeziune Socială al Consiliului Europei. Întâlnirea a avut ca temă „Demnitatea umană și egalitatea” și a avut loc la Strasbourg între 3 și 5 iunie, 2014.

Pe 5 iunie 2014 agențiile UE s-au reunit la Bruxelles. Printre alte subiecte la întâlnire s-a dezbătut strategia de comunicare a rețelei, s-a discutat despre punerea în aplicare a direcțiilor viitoare de abordare comună a problemei descentralizării agențiilor UE, precum și chestiuni legate de bugetele și personalul acestora.

Ediția revizuită și adăugită a manualului privind protecția datelor a fost lansată în mai multe limbi pe 5 iunie, 2014, la Strasbourg în cadrul unei Conferințe europene a Autorităților din domeniul Protecției Datelor. Ghidul FRA privind protecția datelor s-a bucurat de succes și de aceea această ediție a fost pregătită în încă patru limbi: franceză, germană, greacă și italiană.

De asemenea, în data de 5 iunie 2014 Directorul FRA a prezentat în cadrul Consiliului Justiție și Afaceri Interne al UE, Raportul anual al FRA privind drepturile fundamentale (2013).

În domeniul promovării și protecției drepturilor copilului, FRA a luat parte la dezbateri organizată la Paris pe 11 iunie. În cadrul acestei întâlniri s-a discutat despre o justiție accesibilă, care să vină în sprijinul copilului.

Pe 11 iunie reprezentanți ai FRA au participat la o întâlnire la nivel înalt privind transparența informației din partea companiilor și a guvernelor, care a avut loc la Berlin.

Împreună cu experți norvegieni de la Directoratul pentru Copii, Tineret și Familie, FRA a analizat și discutat dezvoltarea și evoluția

indicatorilor privind drepturile omului, în cadrul unei reuniuni, care a avut loc pe 12 iunie.

Directorul FRA a fost invitat să prezinte activitatea Agenției oficialilor spanioli în timpul unei vizite întreprinse pentru două zile la Madrid (12– 13 iunie). El a folosit această ocazie pentru a-i informa pe parlamentari cu privire la munca rețelei agențiilor UE, rețea pe care FRA o prezidează în anul 2014. Au avut loc, de asemenea, o serie de întâlniri bilaterale cu reprezentanți la nivel înalt ai diferitelor ministere din Spania, precum și cu Biroul Procurorului General. Directorul FRA s-a întâlnit totodată și cu mai multe organizații ale societății civile.

În urma publicării recente de către Comisie a noului cadru UE pentru consolidarea statului de drept, la reuniune se va analiza modul în care autoritățile locale și regionale pot contribui în continuare pentru a asigura o abordare la toate nivelurile pentru a proteja statul de drept și drepturile fundamentale în UE.

În raportul său anual 2013, FRA a subliniat rolul major al autorităților locale și regionale în punerea în aplicare a drepturilor fundamentale. Cercetarea FRA a identificat o serie de măsuri care pot fi luate pentru a îmbunătăți punerea în aplicare a drepturilor fundamentale la nivel local și regional, măsuri care au fost compilate într-un set de instrumente online „Aderarea la drepturile fundamentale” pentru funcționarii care lucrează la toate nivelurile de guvernare. Bazându-se pe exemple și practici inovatoare, participanții vor explora următorii pași posibili pentru a spori și mai mult eforturile de a proteja și promova drepturile fundamentale.

Ca urmare a rezultatelor studiului FRA la nivel UE privind violența împotriva femeilor, FRA a invitat pe 17 iunie la o întrunire organizații care angajează bărbații în lupta împotriva violenței exercitate asupra femeilor.

Pe 18 iunie, FRA și-a prezentat activitatea și cercetările privind capacitatea juridică a persoanelor cu dizabilități, în cadrul unei conferințe privind paza publică, organizată de Uniunea Cehă a Orașelor și Municipalităților.

De asemenea, FRA a participat la o Conferință internațională cu tema „Politici privind

dizabilitățile”, care s-a desfășurat la Gallway în perioada 23-25 iunie. Conferința s-a axat pe legătura dintre cercetare și viitoarele programe de reformă în domeniul dizabilității.

Pe 23 iunie, a avut loc la Bruxelles Conferința „Drepturile fundamentale pentru populația romă”, organizată de către Asociația Europeană pentru Apărarea Drepturilor Omului. FRA și-a prezentat activitatea sa de cercetare în acest domeniu.

Pe 23 iunie, FRA a susținut un discurs de deschidere în cadrul celui de al 9-lea seminar regional al Rețelei Europene a Ombudsmanilor, care a avut loc la Cardiff sub titlul „Să îi ascultăm pe cei ce nu au un cuvânt de spus”

Agenția a participat la un seminar pilot cu tema „Drepturile fundamentale și comemorarea holocaustului”, fiind găzduit de către Comisia Europeană la Bruxelles, pe 26 iunie.

Tot în data de 26 iunie, Directorul FRA, Morten Kjaerum s-a întâlnit cu Ombudsmanul European, Emily O’ Reilley la Strasbourg pentru a discuta prioritățile actuale ale ambelor instituții.

Agenția pentru Drepturile Omului a Uniunii Europene și Curtea Europeană a Drepturilor Omului au lansat, pe 27 iunie, un ghid actualizat al legislației europene a azilului, granițelor și imigrării. Ghidul nu numai că actualizează informația prezentată anul trecut, dar este și pus la dispoziție publicului și celor interesați, fiind tradus în încă 5 limbi.

Recunoscând rolul vital pe care tutorii îl au în protejarea copiilor care nu se află în îngrijire parentală, FRA a publicat un ghid privind sistemele de tutelă, lansat pe data de 30 iunie, 2014.

FRA a participat la un seminar privind drepturile fundamentale ale persoanelor vârstnice din Europa sub titlul „Cui îi pasă?”, desfășurat la Bruxelles pe 30 iunie.

Directorul FRA, Morten Kjaerum a avut o întâlnire cu Platforma Socială la Bruxelles, în data de 30 iunie. Această Platformă însumează o rețea de 47 de organizații europene ale Societății Civile.

DANIELA ALBU

DESPRE INSTITUTUL DE DREPT EUROPEAN

Institutul European de Drept (ELI) este o organizație non-profit înființată pentru a iniția, a efectua și a înlesni cercetarea, pentru a face recomandări și pentru a asigura îndrumări practice în domeniul dezvoltării legislației europene. Pornind de la bogăția diferitelor tradiții juridice, misiunea sa este căutarea unei mai bune elaborări a legislației în Europa precum și integrarea legislației europene. Prin eforturile sale, ELI caută să contribuie la formarea unei comunități legislative europene mai viguroase, integrând realizările diferitelor culturi juridice, reconfirmând valoarea cunoașterii comparative și abordând o perspectivă paneuropeană autentică. Ca atare, activitatea sa acoperă toate ramurile de drept: substanțial și procedural; privat și public.

Printre sarcinile fundamentale ale ELI se numără:

- să evalueze și să stimuleze dezvoltarea legislației, a politicii legislative și a practicii în cadrul UE, și îndeosebi să facă propuneri pentru dezvoltarea în continuare a acquis-ului și pentru îmbunătățirea implementării legislației UE de către statele membre;

- să identifice și să analizeze evoluțiile legislative în sferile de competență ale statelor membre care au relevanță la nivelul UE;

- să studieze modalitățile de abordare de către UE a dreptului internațional și să sporească rolul pe care legislația UE îl poate juca pe plan mondial, de exemplu elaborând proiecte de instrumente internaționale sau modele de reguli;

- să desfășoare și să înlesnească cercetarea paneuropeană, îndeosebi să proiecteze, să evalueze sau să îmbunătățească principiile și

regulile care sunt comune sistemelor juridice europene; și

- să asigure un forum de discuții și cooperare între juriști (indiferent de vocație sau ocupație), între alți universitari, judecători, avocați și alte profesii juridice, care manifestă un viu interes pentru dezvoltarea legislației și care laolaltă reprezintă un larg evantai de tradiții juridice.

În vederea îndeplinirii acestor sarcini, ELI acționează din proprie inițiativă. Totodată însă, el oferă consultații instituțiilor implicate în dezvoltarea legislației pe plan european, internațional sau național. Cum deschiderea sa nu se limitează la experiența europeană, ELI este gata să coopereze cu organizații non-europene sau internaționale precum Institutul American de Drept sau UNIDROIT.¹

ELI este devotat principiilor puterii de cuprindere și colaborării în muncă și se străduiește să creeze punți peste prăpastia deseori resimțită dintre diferitele culturi juridice, dintre dreptul privat și dreptul public, precum și dintre teorie și practică. Pentru a duce și mai departe acest devotament, el caută să implice un spectru larg de personalități care să reflecte bogăția tradițiilor juridice, a disciplinelor juridice și a cadrului profesiunilor juridice ce se regăsesc pe întreg cuprinsul Europei.² ELI este de asemenea deschis să facă uz de abordări metodologice diferite precum și să brodeze pe marginea concepțiilor și punctelor de vedere ale unei audiențe cât mai largi posibile din rândul celor care îi împărtășesc viziunea.

TRADUCERE VALERIU RENDEC

¹ Institutul internațional pentru unificarea dreptului privat (UNIDROIT) este o organizație interguvernamentală cu sediul la Roma. Scopul său este de a studia nevoia și metodele de modernizare, armonizare și coordonare a dreptului privat, îndeosebi a dreptului comercial, între state și grupuri de state și de a formula instrumente, principii și reguli juridice uniforme în vederea realizării acestor obiective. Înființat în 1926 ca organ auxiliar al Ligii Națiunilor, Institutul a fost, după încetarea existenței Ligii, reînființat în 1940 pe baza unui acord multilateral – Statutul UNIDROIT.

² Printre membrii ELI se numără și Institutul Român pentru Drepturile Omului.

AVOCATUL POPORULUI, RAPORT SPECIAL PRIVIND RESPECTAREA DREPTURILOR COPIILOR PRIVAȚI DE LIBERTATE ÎN ROMÂNIA, 2014, 107 P.

Raportul coordonat de dl Ionel Oprea, adj. al Avocatului Poporului și dl Tudor Ștefănescu, din partea UNICEF România constituie un demers extrem de important în prezentarea condițiilor în care sunt respectate drepturile copiilor privați de libertate. De asemenea, studiul urmărește să reprezinte un sprijin în procesul de luare a deciziilor prin furnizarea de informații cheie către instituțiile relevante.

Raportul special este o inițiativă a instituției Avocatul Poporului din România și a fost realizat cu concursul tehnic al UNICEF România în cadrul unui proiect. Studiul își propune să determine dacă și în ce măsură sunt respectate drepturile copiilor privați de libertate în România, prin analiza percepțiilor acestora în legătură cu cele mai importante aspecte ale drepturilor lor la siguranță, demnitate umană, acces la asistență juridică, separarea de adulți, asistență medicală și servicii pentru promovarea sănătății, educației și menținerea legăturii cu familia și comunitatea pe perioada detenției. Raportul analizează respectarea drepturilor copiilor pe întregul traseu judiciar, de la arestarea preventivă până la executarea pedepsei sau a măsurii educative dispuse de instanța de judecată.

Totodată, această analiză sprijină îmbunătățirea politicilor publice pentru copiii privați de libertate și reintegrarea lor durabilă în societate, prin furnizarea de informații cheie și formularea de recomandări pentru instituțiile relevante, în special Ministerul Justiției – Administrația Națională a Penitenciarelor, Ministerul Afacerilor Interne și Comisiile Parlamentare cu mandat în acest domeniu.

România, în calitatea sa de stat parte la Convenția cu privire la drepturile copilului și protocoalele sale precum și la tratatele regionale în materie, a asimilat în legislația internă principiile și normele asumate prin angajamentele sale internaționale, instituind, totodată, o serie de instituții care desfășoară o largă gamă de activități, programe și campanii.

În prima secțiune a acestui studiu este analizat cadrul legal din România care privește copiii privați de libertate, printr-o dublă comparație, comparând cadrul legal național care era în vigoare

la momentul culegerii datelor cu noul cadru legal care a intrat în vigoare în februarie 2014, în al doilea rând compară prevederile legale naționale cu reglementările internaționale în materie penală care se aplică copiilor privați de libertate.

Drepturile copilului, consacrate și garantate prin reglementările internaționale și interne, pot fi grupate în ansamblu în *drepturi de protecție* împotriva oricăror forme de abuz fizic sau moral, *drepturi de dezvoltare*, strâns legate de asigurarea serviciilor necesare, precum educație și îngrijire medicală, accesul tuturor la acestea și *drepturile de participare* și consultare în privința deciziilor care îi privesc.

Alături de principiul nediscriminării, al dreptului la supraviețuire și dezvoltare în toată măsura posibilului, precum și respectarea opiniilor copilului, interesul superior al copilului este un principiu general al Convenției aflat în „interdependență” cu celelalte. Referirea la acest principiu, pe lângă art. 3, și în cadrul altor articole din Convenție subliniază importanța sa în situații precum: separarea copiilor de părinți, responsabilitățile părintești, lipsirea de mediul familial, adopția, precum și audierile în instanță în cazurile de natură penală care implică un minor.

Totodată, art. 24 al Cartei drepturilor fundamentale prevede că: „(2) În toate acțiunile referitoare la copii, indiferent dacă sunt realizate de autorități publice sau de instituții private, interesul superior al copilului trebuie să fie considerat primordial. (3) Orice copil are dreptul de a întreține cu regularitate relații personale și contacte directe cu ambii părinți, cu excepția cazului în care acestea sunt contrare interesului său.”

A doua secțiune a studiului prezintă specificul diferitelor unități de deținere aflate în subordinea Administrației Naționale a Penitenciarelor din România, unități care au în custodie copii aflați în arest preventiv sau condamnați definitiv și în care au fost realizate interviurile. Rezultatele studiului și metodologia utilizată sunt prezentate în a treia secțiune.

DR. ADRIAN BULGARU

**MERRIS AMOS, HUMAN RIGHTS LAW, EDITIA A 2-A, OXFORD:
HARD PUBLISHING 2014, 688 P.**

Semnalăm apariția recentă a cărții elaborate de prof. dr. Merris Amos, șefa departamentului de drept de la Queen Mary University din Londra (QMUL). Lucrare de referință în domeniul drepturilor omului ajunsă la a doua ediție, aceasta este formată din două părți.

În prima parte este examinată și interpretată sub aspect judiciar aplicarea în Marea Britanie a Legii privind drepturile omului Human Rights Act (HRA) din 1998. Tot aici se dau remarcabile definiții pentru termeni și concepte și sunt tratate diferite aspecte procedurale. Totodată, este analizată relația dintre instanțele din Marea Britanie și Curtea Europeană a Drepturilor Omului și sunt determinate unele incompa-

tibilități. Apreciem în mod deosebit examinarea impactului Human Rights Act asupra legislației primare, daunele și alte remedii acordate în cazul încălcării Convenției Europene a Drepturilor Omului.

Remarcăm, în partea a doua a lucrării sunt prezentate drepturile omului așa cum se regăsesc în Convenția europeană, privity în context național.

Lucrarea este utilă oricărei persoane interesată de aplicarea Convenției Europene a Drepturilor Omului în statele membre ale Consiliului Europei.

TEODOR LORENT

**TITUS PRESCURE, ROXANA MATEFI, DREPT CIVIL. PARTEA GENERALĂ.
PERSOANELE, EDITURA HAMANGIU, BUCUREȘTI, 2012, 420P.**

Recent, centrul de documentare al Institutului Român pentru Drepturile Omului s-a îmbogățit cu mai multe tratate și cursuri universitare de drept. Printre acestea se află și cursul cu titlul de mai sus. Acesta acoperă întreaga materie de anul I a facultății de drept din universitățile din țara noastră și ce este foarte important, este una din primele cărți publicate după apariția Noului Cod civil și care, în aceste condiții tratează întreaga materie pe baza Noului Cod civil.

În primul titlu al lucrării intitulat "Introducere în știința dreptului" capitolul introductiv intitulat "Considerații de ordin general" autorii definesc noțiunea de drept civil și prezintă apoi domeniul dreptului civil. Apoi ei se ocupă de delimitarea raporturilor de drept civil de cele aparținând altor ramuri de drept și prezintă principiile dreptului civil apoi compară dreptul civil cu alte ramuri de drept. În continuare ei se ocupă de o instituție esențială a dreptului civil, care permite o mai precisă delimitare a dreptului civil de alte ramuri de drept și anume norma de drept. Autorii o definesc normele juridice civile generale și speciale, normele imperative onerative și prohibitive, normele imperative de ordine publică și de ordine privată, normele dispozitive (inter-

pretative sau declarative, normele dispozitive permissive și imperative. Ultima secțiune a primului capitol este consacrată izvoarelor dreptului civil, instituție importantă a acestei ramuri de drept. Următoarele capitole ale primului titlu al cărții se referă la aplicarea legii în timp, în spațiu și cu privire la persoane și la interpretarea normelor juridice și la efectele legii civile.

Al doilea titlu al cursului este consacrat raportului juridic civil. În acest cadru sunt prezentate caracterele juridice ale raportului juridic civil, este analizată structura raportului juridic civil, sunt prezentate părțile raportului juridic civil, conținutul raportului juridic civil și obiectul raportului juridic civil.

Cel de al treilea titlu este intitulat izvoarele raportului juridic civil și anume, faptul juridic și actul juridic civil, pentru ca un ultim capitol al acestui titlu să fie consacrat publicității drepturilor, a actelor și faptelor juridice.

Următorul titlu privește în primul rând prescripția extinctivă, care așa cum subliniază însuși autorii, o instituție „cunoscută și reglementată din cele mai vechi timpuri, datorită necesității și utilității sale neîndoiebnice pentru stabilirea și securitatea raporturilor juridice civile”.

Apoi este prezentată instituția decăderii măsură care are ca efect stingerea unui drept în cazul neexercitării lui într-un termen convenit sau impus.

Partea a doua a cursului prezintă persoanele. Primul titlu se ocupă de persoana fizică, începând cu identificarea persoanei fizice prin nume și prenume, domiciliu și reședință și stare civilă. Apoi sunt tratate capacitatea civilă a persoanei fizice, fiind tratate atât capacitatea de folosință cât și cea de exercițiu, modalitățile de ocrotire a persoanei fizice.

Ultimul titlu al cărții privește persoana juridică. În introducere remarcându-se, comentariul cu privire la personalitatea juridică, la denumirea persoanelor juridice, definiția noțiunii de persoană

juridică, la clasificarea persoanelor juridice, la prezentarea elementelor constitutive ale persoanelor juridice, la prezentarea elementelor de identificare a persoanelor juridice, înființarea persoanelor juridice, nulitatea persoanei juridice, înregistrarea persoanelor juridice, capacitatea civilă a persoanelor juridice, reorganizarea persoanei juridice și încetarea persoanei juridice.

Cursul este util tuturor studenților din anul I din facultățile de drept și de administrație publică, dar și tuturor reprezentanților ONG-urilor, celor care doresc să cunoască elementele de bază ale dreptului civil român, după intrarea în vigoare a Noului Cod civil.

MARIANA DUMITRU

REVUE INTERNATIONALE DE DROIT COMPARÉ NO.2/2014, 456P.

Întrucât evenimentul științific mondial cel mai important din acest an este Congresul Internațional, de Drept Comparat, al Academiei Internaționale de Drept Comparat (AIDC), care se va desfășura la Viena în perioada 20-26 iulie 2014, acest număr al revistei cuprinde, sub genericul „Studii de drept contemporan”, rapoartele naționale franceze pentru congresul menționat mai înainte.

Primul raport intitulat *Migrație și drept* aparține prof.univ.dr. Nicole Guimezanes autoare a unor cărți și studii de referință în domeniul refugiaților, migranților, azilanților și al liberei circulații în Uniunea Europeană, membră a Academiei Internaționale de Drept Comparat și este realizat pe baza schemei propuse de raportorul general pe această temă. Astfel, sunt prezentate condițiile generale ale migrației și șederii în Franța prin prisma reglementărilor Uniunii Europene și ale legislației naționale, cu date concrete referitoare la imigrație și integrare în Franța a cetățenilor din Elveția și ai statelor membre ale Uniunii Europene și printre care și a celor din România, dar și cu date statistice referitoare la refuzul autorităților de acordare a vizei de intrare 2007-2011, cu date referitoare la vize de ședere de lungă durată din aceeași perioadă, cu datele statistice privind căsătoriile mixte în care unul din soți este francez, cu cele privind persoanele care acced la cetățenia franceză

prin căsătorie prezentându-se separat situația cetățenilor statelor din afara UE și situația celor din UE și Elveția.

În ultima parte a raportului este prezentată dintr-o perspectivă mai largă situația migrației în Franța, pornind de la impactul istoric, apoi prezentându-se rolul drepturilor omului și protecției umanitare, atât privind evoluția doctrinei cât și a jurisprudenței franceze, demonstrându-se cât de necesare sunt noi politici față de formele inedite de mobilitate transfrontalieră, adică adaptarea dreptului la noile realități legale de migrație dar și efectele pe care le au problemele spinoase asupra orientării pe care o au politicile privind migrația în anumite state.

Alt raport național francez care privește drepturile omului și care ne-a reținut, evident, atenția este *Influența drepturilor omului și a drepturilor fundamentale asupra dreptului privat* aparține prof.univ.dr. Geneviève Helleringer și conf.dr. Kiteri Garcia. În raport se ține seama de punctajul impus raportorilor naționali de raportorul general al Congresului pe tema respectivă. Astfel, este prezentat istoricul noțiunilor de drepturile omului și drept umanitar în jurisprudență, doctrină și legislație în Franța subliniind că deși ideea drepturilor omului vine din antichitate, doctrina s-a pus de acord cu istoria drepturilor omului, poate fi studiată începând cu secolul al XVI-lea.

Apoi autoarea se ocupă de consacarea drepturilor omului și a drepturilor fundamentale ale omului în jurisprudența, doctrina și legislația franceză. În continuare este prezentată poziția franceză cu privire la condițiile internaționale privind drepturile omului și rațiunile pentru care, uneori, există o reținere totală sau parțială față de aplicarea acestor convenții.

Este interesantă poziția din raport cu privire la definiția drepturilor omului și drepturile fundamentale ale omului, utilizând izvoarele din textele documentelor internaționale și a Constituției franceze, din jurisprudență și doctrină.

Remarcăm modul de abordare, în raport, a funcției principale a drepturilor omului și a drepturilor fundamentale în Franța și a limitelor legale ale protecției acestor drepturi, subliniindu-se că „limitările trebuie să fie mai întâi justificate” și apoi trebuie „adaptate scopului urmărit”.

În continuare este evidențiată influența drepturilor omului și a drepturilor fundamentale în dreptul contractelor. Sunt prezentate principiile generale ale dreptului contractelor și concordanța lor cu drepturile fundamentale, controlul dezechilibrului contractual pe baza reglementărilor din domeniul drepturilor omului, fundamentalizarea dreptului contractelor sub influența jurisprudenței Curții Europene a Drepturilor Omului.

Prezintă un deosebit interes pentru specialiștii în domeniul drepturilor omului tratarea în raport a influenței drepturilor omului și a drepturilor fundamentale asupra răspunderii delictuale și asupra dreptului de proprietate, asupra dreptului familiei și în alte domenii ale dreptului privat.

Un alt raport care ne-a reținut atenția din punct de vedere al drepturilor omului este raportul *Daunele–interese pentru încălcarea dreptului omului* aparținând prof.univ.dr. Xavier Philippe, membru al Academiei Internaționale de Drept Comparat, care în cercetarea sa pornește de la momentul Revoluției franceze din 1789, momentul în care au fost recunoscute regulile și principiile care protejează drepturile fundamentale ale omului. Apoi este prezentat regimul general francez al răspunderii pentru încălcarea drepturilor și libertăților fundamentale și este detaliată apoi răspunderea pentru încălcarea drepturilor fundamentale. Trebuie semnalată și prezentarea în acest raport a interacțiunii principiilor indemnizației naționale și supranaționale

în cazul răspunderii pentru încălcarea drepturilor omului.

Evident, nu poate fi omis raportul *Drepturile copilului* al prof.univ.dr. Adeline Gouttenoire care se ocupă mai întâi de ratificarea de către Franța, în 2 iulie 1990 a Convenției internaționale privind drepturile copilului, continuă cu aplicarea principiului promovării interesului superior al copilului, cu dreptul copilului de a stabili sau menține legături cu părinții în cazul copilului născut ca urmare a unei nașteri anonime (este cazul mamelor purtătoare, al utilizării băncilor de ovule etc), dreptul copilului de a fi asociat deciziilor care îl privesc.

Desigur, este interesant pentru specialiștii în domeniul drepturilor omului raportul *Drepturile sociale ca drepturi fundamentale* elaborat de prof.univ.dr. Thierry Rambaud, membru al Academiei Internaționale de Drept Comparat, și care invită cititorul să considere drepturile sociale ca veritabile drepturi fundamentale și drepturi ale omului spre deosebire de viziunea restrictivă „a doctrinei clasice a libertăților fundamentale”. Autorul analizează drepturile omului potrivit doctrinei naționale, protecția constituțională a drepturilor sociale, protecție drepturilor sociale pe plan internațional, protecția drepturilor sociale în legislația ordinară și garanția instituțională a drepturilor sociale. Unul din rapoartele generale este consacrat aplicării normelor religioase în concordanță cu legislația statelor, subiect care este tratat de raportorul francez, reputatul prof.univ.dr. Jacques Robert, membru al Academiei Internaționale de Drept Comparat, în lucrarea sa *Legea vaticană și legea franceză*.

Și celelalte rapoarte naționale din acest număr al revistei prezentate, chiar dacă nu sunt axate pe drepturile omului și pe libertățile fundamentale conțin prevederi din domeniul drepturilor omului sau au implicații asupra acestor drepturi. Amintim, astfel, raportul *Efectele crizelor financiare asupra forței obligatorii a contractelor: renegocierea, revocarea sau revizuirea* al prof.univ.dr. Remy Cabrillac, membru al Academiei Internaționale de Drept Comparat, *Restituirea profitului ilicit* al prof.univ.dr. Michel Sejean, *Aplicarea legii străine* de prof.univ.dr. Sabine Corneloup, *Corupția în contractele comerciale internaționale și efectele sale în dreptul privat* al prof.univ.dr. Mustapha Mekki, *Medierea* raport elaborat de magistratul Gilbert Cousteaux și prof.univ.dr.

Sylvaine Poillot Peruzzetto, *Specializarea dreptului siguranței personale – angajamentele juridice pentru altul – între dreptul comercial și protecția consumatorilor* al prof.univ. dr. Manuella Bourassin *Contractele de licență, programele de calculator gratuite și licențele „creative commons”* de prof.univ.dr. Nicolas Binctin, membru al Academiei Internaționale de Drept Comparat, *Alerta profesională* de conf.dr. Katrin Deckert și conf.dr. Morgan Sweeney, *Recurgerea la precedente străine de către judecătorul constituțional francez* de conf.dr. Alexis Le Quinio și *Recunoașterea actelor adm-*

nistrative străine de magistrat administrativ, prof. univ. asociat Timothée Paris, membru al Academiei Internaționale de Drept Comparat, secretarul general al Societății franceze de legislație comparată.

Volumul prezintă un deosebit interes atât pentru teoreticieni cât și pentru practicienii din domeniul dreptului dar și pentru viitorii juriști și evident pentru toți cei interesați de evoluția protecției și promovării drepturilor omului.

PETRU EMANUEL ZLĂTESCU

RAPPORTS INTERNATIONAUX ITALIENS AU XIXE CONGRES INTERNATIONAL DE DROIT COMPARÉ, VIENNE 2014, UNIVERSITA DEGLI STUDI DI MILANO, SOCIETA ITALIANA PER LA RICERCA NEL DIRITTO COMPARATO, A.G. GIUFFRÉ EDITORE MILANO, 2014, 891 P.

Volumul redactat de prof. univ. dr. Rossella Esther Cerchia urmează tradiția școlii italiene de drept comparat, de a publica într-un volum aparte, rapoartele naționale la congresele internaționale de drept comparat ale Academiei Internaționale de Drept Comparat (AIDC), începând cu Congresul de la Teheran și continuând cu congresele de la Budapesta, Caracas, Sydney, Montreal, Atena, Bristol, Brisbane, Utrecht, Washington D.C., dar și rapoartele naționale la Congresele Intermediare ale AIDC din Mexic și Taiwan.

În volumul consacrat Congresului de la Viena sunt publicate 30 de rapoarte naționale italiene, care acoperă aproape toate domeniile dreptului, de la teoria generală, dreptul comparat, dreptul civil și penal, dreptul procedural civil, dreptul internațional public și privat, dreptul comercial, dreptul proprietății intelectuale, dreptul aerian și maritim, dreptul mediului, dreptul muncii, dreptul constituțional, dreptul administrativ, dreptul fiscal, informatică juridică și nu în ultimul rând drepturile omului.

Semnalăm rapoartele din domeniul drepturilor omului, și anume cel referitor la drepturile sociale, elaborat de prof. univ. dr. Giuseppe Franco Ferrari, de la Universitatea Bocconi din Milano și cel privind normele religioase aplicabile, conform dreptului statului, de Roberto Mazzole, profesor universitar de drept canonic la Universitatea Orientale Amedeo Avogadro.

Un loc aparte în volum îl are raportul național consacrat educației juridice, intitulat „internaționalizarea formării juridice”, elaborat de prof. emerit Rodolfo Sacco, de la Universitatea din Torino, care a fost profesorul mai multor generații de comparatiști din întreaga lume, formați la Facultatea Internațională de Drept Comparat de la Strasbourg și a cărui experiență în domeniu și-a spus cuvântul în elaborarea acestui remarcabil raport.

Nu putem omite raportul „Drepturile fundamentale în Italia”, elaborat de prof. univ. dr. Emanuela Navarretta și prof. asociat Elena Bargheli, ambele de la Universitatea din Pisa. Autoarele se ocupă de anumite aspecte ale dezvoltării drepturilor fundamentale, pornind de la interpretarea legislației, în funcție de efectele pe plan orizontal ale drepturilor fundamentale, ținând seama de art. 2 din Constituția italiană. Ele analizează impactul drepturilor fundamentale asupra dreptului privat, în special asupra jurisprudenței în materie, de aplicarea Convenției Europene a Drepturilor Omului și a Tratatelor Uniunii Europene.

Volumul realizat prin contribuția unor profesori de renume este scris într-un stil clar, care să permită cititorului din orice sistem de drept să îl înțeleagă și să îl facă util indiferent dacă este teoretician, practician, profesor, cercetător sau student.

MIHAELA SCARLAT

INTERNATIONAL JOURNAL OF PROCEDURAL LAW (IJPL-RIDP), NO.2/2012, 218 P.

Recent intrată în biblioteca Institutului Român pentru Drepturile Omului, publicația editată de Intersentia Cambridge/Anvers/Portland și Asociația Internațională de Drept Procesual IAPL își propune „să ofere o platformă internațională pentru cercetarea științifică în domeniul dreptului procesual, cu legături pe toate continentele” și se așteaptă să devină „un loc al schimburilor de idei și de vederi între cercetătorii universitari și practicienii în domeniul dreptului procesual, în același timp european, asiatic și latino-american”. Acest al treilea număr al publicației este consacrat „dialogului între jurisdicții, curți și judecători”, un subiect tot mai amplu dezbătut în ultimii ani.

Pentru noi reprezintă un interes aparte editorialul prof. univ. dr. Loic Cadiet, Universitatea Sorbona din Paris, care se referă la dialogul dintre instanțele internaționale și cele naționale, autorul dând exemplul dialogului între Curtea Europeană a Drepturilor Omului și curțile din statele membre

ale Consiliului European, la dialogul dintre curți de diferite jurisdicții, dintre diverse instanțe naționale și Curtea de Justiție a Uniunii Europene, dintre judecătorii de la aceeași instanță internațională, veniți din țări cu tradiții și culturi diferite, cum ar fi de exemplu dialogul dintre judecătorii de la Curtea Interamericană a Drepturilor Omului sau dintre judecătorii de la Curtea Europeană de Justiție.

De asemenea, ne-a reținut în mod special atenția discuția dintre Jean Paul Costa, fost președinte al Curții Europene a Drepturilor Omului, și profesorul Cadiet în contextul temei dialogului dintre judecători.

Publicația prezintă un interes pentru juriști, practicieni, teoreticieni și, nu în ultimul rând pentru specialiștii în domeniul drepturilor omului.

GHEORGHE PÎRVAN

REVISTA ROMÂNĂ DE DREPT EUROPEAN, NR. 1/2014, 227P.

Fondată în 2003, sub denumirea de Revista Română de Drept Comunitar, în prezent Revista Română de Drept European oferă juriștilor și publicului interesat de evoluția dreptului european informații esențiale despre instituțiile dreptului european, modul de aplicare al reglementărilor europene și influența acestora asupra legislației naționale. Autorii articolelor de doctrină sunt personalități ale lumii juridice academice și profesionale românești și europene. Revista română de drept european (RRDE), apare trimestrial și este singurul periodic românesc de profil, care urmărește să aducă în atenția specialiștilor (teoreticieni și practicieni ai dreptului) probleme fundamentale și de actualitate aferente dreptului Uniunii Europene. RRDE îmbină aspecte teoretice și practice, publicând articole și studii care acoperă întregul domeniu al dreptului Uniunii Europene (aspecte instituționale, procedurale, materiale). De asemenea, RRDE găzduiește în paginile sale și materiale privind

sistemul CEDO, aflate însă în legătură cu problematica Uniunii Europene.

Acest număr de revistă cuprinde interviuri cu personalități marcante ale dreptului European, dezbateri pe teme de actualitate europeană, recenzii și evenimente, rubrici dedicate unor instituții importante ale dreptului european: controlul jurisdicțional, drepturile omului în Uniunea Europeană, procedura trimiterii preliminare, jurisprudența instanțelor Uniunii Europene. Secțiunea de jurisprudență urmărește îndeaproape hotărârile instanțelor Uniunii Europene.

Din Revista Română de Drept European nr.1/2014, ne-au reținut atenția următoarele articole:

“Exteriorul și interiorul Curții: Explorarea legitimității externe și interne a Curții Europene de Justiție”, autor Koen Lenaerts; “Despre fezabilitate și elefanți tăcuți: Legitimitatea Curții de Justiție prin ochii instanțelor judecătorești naționale”, autor Michal Bobek; “Soft law în

dreptul Uniunii Europene”, autor Jürgen Schwarze; “Regândirea dezvoltării în generații a reglementărilor privind protecția datelor personale”, autor Gabriela Zafir; “Limitele liberei circulații a lucrătorilor din administrațiile publice naționale pe piața europeană a muncii. Analiză sumară a cadrului din România”, autor

Cristian Clipa. Totodată sunt prezentate și o selecție de cazuri din jurisprudența instanțelor Uniunii Europene, de mare ajutor pentru cei din domeniu.

OLIVIA FLORESCU

THE LAWYER QUARTERLY, INTERNATIONAL JOURNAL FOR LEGAL RESEARCH, NO. 2/2014

În acest număr al revistei juridice trimestriale cehe sunt publicate mai multe rapoarte naționale, aparținând unor cunoscuți profesori ai universităților din Cehia. Rapoartele urmează să fie prezentate în cadrul celui de-al XIX-lea Congres de Drept Comparat, ce are loc în perioada 20-26 iulie 2014 la Viena și care are ca principal organizator Academia Internațională de Drept Comparat.

Alături de aceste rapoarte este publicat și Raportul special al Uniunii Europene pentru Congresul amintit, care atrage atenția în primul rând prin titlul său incitant: „Crisa Uniunii economice și monetare și soluționarea sa (ori dizolvarea?)”. Autorul raportului, prof. univ. dr. Michal Tomasek, care este de altfel și președintele consiliului editorial al revistei, precizează încă din primele pagini ca Uniunea Europeană și Monetară (UEM) a avut ca izvor primar Tratatul de la Maastricht, intrat în vigoare la 1 noiembrie 1993. Prevederile acestuia nu au suferit schimbări majore de-a lungul timpului pe tema care ne interesează, ele regăsindu-se, de altfel, în art. 119-144 din Tratatul de la Lisabona de Funcționare a Uniunii Europene (TFUE), intrat în vigoare la 1 decembrie 2009. Problemele au apărut, în opinia profesorului Tomasek, din cauza că cele două componente, cea economică și cea monetară, a Uniunii Economice și Monetare au apărut și au evoluat diferit.

Astfel, pe de o parte, politica economică a statelor membre a fost declarată de interes comun și a fost supervizată și coordonată de Consiliu și de Comisie în direcțiile de bază. Partea economică a procesului de unificare nu a fost însă complet încheiată.

Pe de altă parte, politica monetară a fost uniformă pentru statele membre ale Uniunii care

participă la uniunea monetară. Deci, așa cum subliniază autorul, componenta economică a fost constituită potrivit structurii centralizate a Uniunii Europene „ca o comunitate de state”, în timp ce componenta monetară a uniunii economice și monetare are la bază delegarea puterii monetare de la statele individuale, prin băncile lor centrale la nivelul Uniunii.

În continuare sunt prezentate originile crizei, cea de-a treia etapă a formării UEM, pornind de la criteriile aderării în 1999 la moneda Euro, în funcție de deficitul bugetar al statelor în acel moment. Sunt evidențiate pe larg rolul Pactului privind stabilitatea și creșterea în încercările de menținere a unei discipline financiare, crizele din perioada 2003-2004, care au condus la reforma Pactului de Stabilitate și Creștere, incluzând amendamente la regulamentele cele mai importante ale Comunității Europene în 2005, activitatea Curții de Justiție în acea perioadă în legătura cu problematica în discuție. Sunt prezentate apoi efectele negative ale crizei în statele membre ale UE în zona euro și noile instrumente juridice la care ele au apelat pentru înlăturarea acestor aspecte, cele mai importante fiind reforma Pactului de Stabilitate și Creștere în 2011 și Tratatul privind Stabilitatea, Coordonarea și Guvernanța în Uniunea Economică și Monetară (TSCG) din 2012.

De asemenea, o parte importantă a raportului se referă la așa-zisa „Normă de aur”, care își are prevederile în art. 126 TFUE și Protocolului nr. 12 asupra deficitului excesiv și are ca rezultat al aplicării principiului de bază al Acordului Fiscal.

Autorul evidențiază importanța unei noi obligații ce revine statelor UE privind aplicarea unui program de parteneriat bugetar și economic, obligația statelor din zona euro de a se supune

propunerilor și recomandărilor făcute de Comisie în cazul încălcării criteriului deficitului bugetar și modul în care pot fi sancționate statele care nu i se supun.

În viziunea prof. Tomasek, legislația europeană ar trebui să se ghideze după nevoile economice obiective ale Uniunii, aflate într-o dezvoltare perpetuă, și să nu împiedice acest proces. Un asemenea scop necesită stabilizarea monedei europene, astfel încât aceasta să se poată alinia la nivelul competitivității mondiale. În acest sens, autorul consideră că Fondul Monetar Internațional este cel care trebuie să atragă Uniunii Europene atenția spre introducerea unei politici bugetare uniforme.

Rapoartele naționale cehe la al XIX-lea Congres Internațional de Drept Comparat publicate în acest număr al revistei cehe privesc: „Controlul și recunoașterea sentințelor arbitrale străine – aplicarea Convenției de la New York de către jurisdicțiile naționale”, raport al cărui autor este prof. univ. dr. Alexander J. Belohlavek de la Universitatea Tehnică din Ostrava; „Efectele crizei financiare asupra forței obligatorii a contractelor”, raport realizat de prof. univ. dr. Josef Fiala și dr. Marketa Selucka, amândoi de la Universitatea Masaryk din Brno; „Influența drepturilor omului asupra dreptului privat”, raport elaborat de prof. univ. dr. Jan Hurdik și dr. Marketa Selucka, tot de la Universitatea Masaryk din Brno. Un alt raport se referă la procesul de stabilire a bugetului de stat, la legea bugetului de stat și amendarea ei, la reglementarea privind bugetul regional și local, la administrarea și controlul utilizării banilor publici. Autorii săi sunt Hana Markova, Martin Kopecki și Radovan Suchanek, cadre didactice la Universitatea Carolina din Praga.

Menționăm, de asemenea, raportul care se referă la legislația specială în domeniul datelor personale, a loialității față de instituții și față de societăți, al cărui autori sunt prof. asociat dr. Joan Pichrt și dr. Jakub Moravek, de la Universitatea Carolina din Praga; dar și raportul privind „prospectiva și retrospectiva sistemului de drept ceh”, cu specială referire la introducerea după anul 1990 a conceptului de „precedent” și utilizarea sa în fața Curții Supreme de Justiție și a Curții Constituționale. Raportul a fost elaborat de prof. asociat dr. Zdenek Kuhn, de la Universitatea Carolina din Praga.

Ultimul raport publicat în acest număr al revistei „The Lawyer Quarterly” se referă la consecințele corupției asupra contractelor comerciale internaționale, corupția fiind o încălcare gravă a drepturilor omului, sancționată de Codul Penal Ceh. Menționăm că Cehia a ratificat Convențiile Consiliului Europei privind corupția și privind dreptul penal și corupția, precum și Convenția OECD din 1997, dar și Convenția ONU împotriva corupției din 2003. Acest raport a fost elaborat de dr. Jiri Valdhans, prof. univ. dr. Nadezda Reozehnalova, dr. Klara Drlickova, toți de la Universitatea Masaryk din Brno și dr. Pavel Malek, procuror public la Oficiul Înalțului Procuror Public din Praga.

Recent intrată în biblioteca Institutului Român pentru Drepturile Omului, considerăm ca lucrarea este deosebit de utilă, atât practicienilor cat și teoreticienilor, dar și studenților în drept, mai ales celor interesați de dreptul european și de protecția juridică a drepturilor omului.

PETRU EMANUEL ZLĂTESCU

**ÎNALTUL COMISARIAT PENTRU DREPTURILE OMULUI –
NOI APARIȚII EDITORIALE**

**POLITICA EGALITĂȚII DE GEN, BIROUL ÎNALTULUI COMISARIAT
PENTRU DREPTURILE OMULUI, 2011, 29 P.**

Această lucrare reprezintă un document de orientare internă, care descrie viziunea comună precum și prioritățile strategice și procesele de integrare ale perspectivelor de gen în toate acțiunile ONU. Politica egalității de gen trebuie implementată de către toți membrii Biroului Înaltului Comisariat pentru Drepturile Omului, precum și de către tot personalul ONU de la cartierul general sau aflați în teren. Politica egalității de gen oferă o vastă gamă de orientări pentru implementarea și instituționalizarea egalității de gen în cultura organizațională a Biroului Înaltului Comisariat pentru Drepturile Omului. Politica egalității de gen este completată și de o strategie detaliată precum și de o serie de instrumente pentru integrarea perspectivelor de gen în proiecte și acțiuni.

Biroul Înaltului Comisariat pentru Drepturile Omului este mandatat să contribuie la asigurarea respectării drepturilor omului pentru toți. Prin urmare, nediscriminarea pe motive de sex este unul dintre principiile fundamentale de drept în ceea ce privește drepturile omului.

Această politică a egalității de gen s-a elaborat nu numai ca urmare a mandatului organizației mai sus menționat, ci și pentru a însuma o serie de lecții învățate în ultimii zece ani și a trasa concluziile care se impun. Volumul reflectă și evaluarea internă a integrării problemelor de gen în strategii și planuri de acțiune, evaluare întreprinsă de Înaltul Comisariat pentru Drepturile Omului în 2010.

De altfel, nevoia de integrare a aspectelor de gen a fost oficial recunoscută de către Comisariatul pentru Drepturile Omului încă din anul 2000 prin adoptarea *Declarației politicii Biroului Înaltului Comisariat pentru Drepturile Omului privind integrarea dimensiunii de gen și a drepturilor femeilor*. După adoptarea acestei declarații, a urmat în 2002 și adoptarea Strategiei Integrării de Gen având ca scop facilitarea obținerii progresului în domeniul integrării perspectivelor de gen în toate activitățile Comisariatului pentru Drepturile Omului.

În 2007 s-a înființat o unitate specială numită Drepturile Femeilor și problemele de gen, care și-a propus să transforme toate aceste principii în activități operaționale.

Evaluarea din 2010 pe care Comisariatul pentru Drepturile Omului a întreprins-o cu privire la realizările din domeniul integrării perspectivelor de gen a confirmat că este necesară o revizuire a politicii de gen existente, pentru a asigura o abordare mai sistematică a acestei probleme.

Astfel, această Politică a Egalității de Gen ne propune luarea în considerare a unei gândiri strategice și oferă un ghid clar pentru realizarea unei integrări de gen proactive și coerente în toate aspectele activității Comisariatului pentru Drepturile Omului.

Integrarea perspectivelor de gen înseamnă un proces de obținere și realizare a implicării atât a femeilor cât și a bărbaților, în toate acțiunile de planificare, inclusiv în elaborarea de legi, în toate domeniile și la toate nivelurile. Este o strategie care își propune ca femeile și bărbații să poată beneficia de aceleași drepturi în toate sferile politice, economice și sociale, pentru a nu se mai perpetua inegalitatea. Integrarea perspectivelor de gen este strâns corelată de promovarea și protejarea drepturilor femeilor și de eliminarea discriminării împotriva femeilor.

Domeniile de expertiză ale Biroului Înaltului Comisariat pentru Drepturile Omului, precum competența în domeniul tratatelor internaționale de drepturile omului (în special monitorizarea Convenției pentru eliminarea tuturor formelor de discriminare împotriva femeilor (CEDAW), oferă un important punct de plecare pentru promovarea egalității de gen și a drepturilor femeii, în special la nivel de țară. Organismele tratatelor din domeniul drepturilor omului și Revizuirea Periodică Universală contribuie la integrarea unei perspective de gen în înțelegerea normelor privind drepturile omului, prin evaluarea modalităților de respectare a obligațiilor tratatului, asumate de către statele semnatare.

Oamenii de pretutindeni sunt egali, femeile și bărbații fiind îndreptățiți la toate drepturile omului în virtutea caracterului imuabil al acestora. Cu toate acestea oamenii din multe țări continuă să fie victime ale discriminării și al tratamentului inegal în toate sferele vieții. Drepturile femeilor sunt adesea contestate.

Astfel, prin mandatul său, Biroul Înaltului Comisariat pentru Drepturile Omului își îndreaptă atenția spre cei care sunt vulnerabili și își propune să se asigure că statele membre întreprind toate acțiunile necesare pentru a permite exercitarea drepturilor omului de către toți cetățenii lor. În

acest scop trebuie întreprinse modificări în legislațiile naționale și luate măsuri pozitive concrete în toate domeniile, pentru a asigura o adevărată și eficientă emancipare a femeii.

Prin aplicarea principiului universalității în integrarea perspectivelor de gen și prin promovarea drepturilor femeilor, Înaltul Comisariat pentru Drepturile Omului depune toate eforturile pentru ca diversitatea culturilor și a lumii, valorile religioase și practicile tradiționale să nu afecteze negativ viața femeilor de pe glob.

DANIELA ALBU

UNIȚI ÎMPOTRIVA RASISMULUI, DISCRIMINĂRII RASIALE, XENOFOBIEI ȘI INTOLERANȚEI, ÎNALTUL COMISARIAT PENTRU DREPTURILE OMULUI, 2012, 113 P.

Această publicație compilează textele Declarației și Programului de Acțiune adoptate în 2009, la Conferința de la Durban, Africa de Sud, documentul rezultat după Conferința de revizuire a Conferinței de la Durban, care a avut loc la Geneva în 2009, precum și Declarația Politică a întâlnirii la nivel înalt a Adunării Generale a ONU pentru aniversarea a 10 ani de la Conferința de la Durban și de la adoptarea Declarației și Programului de Acțiune al acesteia.

După cum precizează în introducere, Înaltul Comisar pentru Drepturile Omului, Navi Pillay, aceste documente oferă un cadru internațional exhaustiv pentru a aborda în mod eficient flagelul rasismului și a acorda atenția necesară victimelor discriminării rasiale, xenofobiei și intoleranței.

Discriminarea rasială atacă și afectează demnitatea persoanei, poate diviza familiile, conform unor false valori potrivit cărora unii oameni ar fi mai buni decât alții. Atunci când li se permite să prindă rădăcini, rasismul și intoleranța, așa cum istoria a dovedit-o de nenumărate ori, pot clătina societatea din temelii și le pot distruge pe parcursul unor generații.

Pentru a obține o lume fără rasism sunt necesare atât voința politică cât și angajamente pe termen lung.

În cadrul Organizației Națiunilor Unite, precum și în cel al Înaltului Comisariat pentru Drepturile Omului, interacționează și lucrează împreună oameni care aparțin unor țări și culturi diferite. În acest context, ei sunt cei mai în măsură să elaboreze strategii comune și să atragă atenția opiniei publice de pe glob cu privire la flagelul rasismului și intoleranței.

Această publicație se adresează statelor membre ONU, experților, parlamentarilor, factorilor de decizie, organizațiilor neguvernamentale, oamenilor de știință și societății civile, tuturor reprezentanților societății care pot contribui la eliminarea rasismului. Prin prezentarea unor documente definitorii în lupta împotriva discriminării rasiale, volumul oferă un instrument valoros pentru o mai bună înțelegere a conceptului de discriminare rasială și pentru consolidarea respectului pentru diversitate și a fost realizat de către Biroul Înaltului Comisariat pentru Drepturile Omului în speranța că va servi ca sursă de inspirație în găsirea unor soluții pe termen lung.

MIHAELA SCARLAT

ELABORAREA UNOR PLANURI NAȚIONALE DE ACȚIUNE ÎMPOTRIVA DISCRIMINĂRII RASIALE – GHID PRACTIC, BIROUL ÎNALTULUI COMISARIAT PENTRU DREPTURILE OMULUI, 2014, 98 P.

Înaltul Comisariat pentru Drepturile Omului a realizat un ghid practic pentru elaborarea planurilor naționale de acțiune împotriva discriminării, pentru a sprijini statele membre în efortul lor de eradicare a discriminării rasiale și în îndeplinirea obligațiilor privind drepturile omului pe care acestea și le-au asumat la nivel internațional.

În cadrul Conferinței mondiale privind drepturile omului, care a avut loc la Viena în iunie 1993, s-a trecut în revistă progresul înregistrat în domeniul drepturilor omului de la adoptarea Declarației Universale a Drepturilor Omului, în 1948. În Declarația Conferinței de la Viena și în Programul de Acțiune care a rezultat în urma Conferinței se recomandă statelor membre ONU să ia în considerare elaborarea unor planuri naționale de acțiune prin care să se identifice pașii care trebuie urmați și măsurile necesare pentru îmbunătățirea promovării și protejării drepturilor omului. Multe state au elaborat planuri naționale de acțiune în acest sens. Aceste planuri reprezintă instrumente pentru îmbunătățirea situației drepturilor omului și contribuie la consolidarea democrației în țările respective. Planurile naționale de acțiune fac referire la drepturile civile și politice, precum și la cele economice, sociale și culturale, acordând o atenție specială grupurilor vulnerabile.

În 2001 a avut loc la Durban, în Africa de Sud Conferința mondială împotriva rasismului, discriminării rasiale, xenofobiei și intoleranței, conferință care a realizat cel mai exhaustiv program pentru combaterea acestor adevărate flageluri care continuă să existe în secolul XXI. O trecere în revistă a realizărilor concrete ca urmare a Conferinței de la Durban, a avut loc la Geneva, în 2009, ocazie cu care Comitetul pentru Eliminarea Discriminării Rasiale și Consiliul Drepturilor Omului au recomandat elaborarea unor planuri naționale de acțiune împotriva discriminării rasiale.

Unele state au elaborat și deja implementează planuri naționale de acțiune împotriva discriminării rasiale. Experiența pozitivă a acestora și

faptul că au putut aduce o schimbare în viața victimelor rasismului demonstrează faptul că astfel de planuri naționale de acțiune pot fi mecanisme eficiente pentru combaterea discriminării rasiale.

Biroul Înaltului Comisariat pentru Drepturile Omului a primit numeroase solicitări de asistență tehnică pentru elaborarea unor astfel de planuri. Această publicație oferă un ghid practic pentru realizarea unor planuri de acțiune naționale care să fie eficiente și care să poată schimba în mod concret viața victimelor rasismului. Un plan național de acțiune reprezintă piatra de temelie pentru construirea unei politici publice cuprinzătoare privind discriminarea rasială și poate ajuta statele să își îndeplinească obligațiile internaționale pe care și le-au asumat în domeniul drepturilor omului și să elimine discriminarea rasială.

După o introducere în care Înaltul Comisar pentru Drepturile Omului, Navanethem Pilyal subliniază necesitatea unor strategii și a unor politici naționale eficiente în domeniul combaterii discriminării rasiale, precum și sprijinul oferit de Înaltul Comisariat al Drepturilor Omului statelor membre prin realizarea acestui ghid practic, primul capitol conține informații de bază privind conceptul de plan național de acțiune. Capitolul se referă și la instrumentele internaționale privind drepturile omului care au abordat necesitatea dezvoltării și elaborării unor planuri naționale de acțiune pentru prevenirea, combaterea și eradicarea discriminării rasiale. Chiar dacă modul de abordare al fiecărei țări în parte este diferit, în capitolul doi sunt descrise caracteristicile generale, principiile, avantajele și problemele cu care se pot confrunta aceste planuri de acțiune. Recomandările de bază sunt concentrarea pe scopul general atunci când se elaborează planul național, precum și înființarea unui organism național sau a unei instituții pentru combaterea discriminării rasiale.

Capitolul trei se referă la planul național de acțiune ca proces diferit de la o țară la alta și

descrie pas cu pas, detaliile elaborării unui astfel de plan începând de la pregătire, dezvoltare, implementare și terminând cu procesele de monitorizare și evaluare.

Capitolul patru oferă îndrumări cu privire la felul în care sunt structurate planurile naționale de acțiune împotriva discriminării rasiale, pentru ca acestea să poată fi înțelese și percepute de publicul larg și pentru a putea fi încorporate în planificările organelor de stat responsabile pentru punerea lor în aplicare, și pentru ulterioara lor monitorizare și evaluare.

Ultimul capitol, capitolul cinci propune o structură bazată pe necesitatea de a stabili obiective și acțiuni specifice, subliniind importanța de a determina organele de stat să acționeze concret, fixarea unor termene limită precum și a

unor indicatori de performanță pentru fiecare obiectiv.

Toate statele se confruntă cu probleme privind eliminarea discriminării rasiale. Tocmai contrastul dintre principiile de egalitate consacrate prin legi naționale și internaționale și realitatea concretă a discriminării bazate pe rasă, culoare, descendență, naționalitate sau origine etnică, este cel care ne îndeamnă la o analiză mai atentă a acțiunilor necesare pentru combaterea rasismului. De aceea lupta împotriva rasismului implică existența unor strategii bine puse la punct și a unor politici care să abordeze discriminarea rasială în toată varietatea formelor sale.

MARIUS MOCANU

V. REMEMBER

ACTIVITĂȚI PROPRII SAU ÎN COLABORARE

Dezbateri cu tema „Drepturile copilului în România” organizată de Subcomisia pentru egalitate de tratament și nediscriminare, Comisia pentru monitorizarea respectării persoanelor private de libertate și Institutul Român pentru Drepturile Omului cu ocazia Zilei Internaționale de conștientizare a autismului (2 aprilie 2014)

Conferința privind „Sistemul de protecție a drepturilor omului instituit de Convenția Europeană – 20 de ani de la ratificare de către România a Convenției Europene a Drepturilor și Libertăților Fundamentale ale Omului (20 iunie 1994). Executarea hotărârilor pronunțate de Curtea de la Strasbourg în cauzele împotriva României”, organizată de Comisia juridică, de disciplină și imunități, Subcomisia pentru monitorizarea executării hotărârilor CEDO pronunțate împotriva României din Camera Deputaților și Institutul Român pentru Drepturile Omului (3 aprilie 2014)

Dezbateri cu tema „Entități mici, pericol mare – bolile cu transmitere vectorială” organizată de Institutul Român pentru Drepturile Omului în parteneriat cu Centrul InfoEuropa și Asociația pentru Națiunile Unite din România cu ocazia Zilei mondiale a sănătății (7 aprilie 2014)

Masă rotundă cu tema „Etnia romă și dreptul la integrare în societate”, organizată de Institutul Român pentru Drepturile Omului cu ocazia Zilei Internaționale a Romilor (8 aprilie 2014)

Etapa națională a Olimpiadei de științe socio-umane organizată de Ministerul Educației Naționale în parteneriat cu Institutul Român pentru Drepturile Omului la Timișoara (7-11 aprilie 2014)

Festivitatea de premiere a competiției „Prima mea carte” cu tema acestui an „Cartea cu personalitate” organizată de Comisia Națională a României pentru UNESCO în parteneriat cu Institutul Român pentru Drepturile Omului, ASP-net, Asociația Sol Mentis și Asociația Family Forum la Complexul Muzeal de la Golești, parte a Programului CNR UNESCO „Mari familii românești – Goleștii în istorie” (15 aprilie 2014)

Dezbateri privind „Noile modificări privind criteriile medico-psihosociale pentru încadrarea în

grad de handicap propuse de Ministerul Muncii, Familiei, Protecției Sociale și Persoanelor Vârstnice și Ministerul Sănătății Publice (25 aprilie 2014)

Masă rotundă privind „Raportul Comisiei Europene privind problemele cuplurilor internaționale din Uniunea Europeană” organizată de Institutul Român pentru Drepturile Omului în colaborare cu Catedra UNESCO pentru drepturile omului, democrație, pace și toleranță, Școala Națională de Studii Politice și Administrative, Asociația Română pentru Libertate Personală și Demnitate Umană, Asociația Română pentru Drepturile Femeii și Asociația pentru Națiunile Unite din România (28 aprilie 2014)

Dezbateri privind „Cel de-al IV-lea Raport anual al Comisiei Europene privind aplicarea Cartei drepturilor fundamentale a Uniunii Europene” organizată de Institutul Român pentru Drepturile Omului în colaborare cu Catedra UNESCO pentru drepturile omului, democrație, pace și toleranță, Școala Națională de Studii Politice și Administrative, Asociația Română pentru Libertate Personală și Demnitate Umană și Asociația pentru Națiunile Unite din România (28 aprilie 2014)

Masă rotundă cu tema „Europa, realități și perspective, la 10 ani de la cea mai mare extindere din istoria Uniunii Europene”, organizată de Institutul Român pentru Drepturile Omului în colaborare cu Asociația pentru Națiunile Unite din România, Catedra UNESCO pentru drepturile omului, democrație, pace și toleranță, Școala Națională de Studii Politice și Administrative, Asociația Clubul de la Cheia, Asociația Family Forum (29 aprilie 2014)

Premierea concursului de artă cu tema „Familia mea este cea mai frumoasă” organizată în cadrul ciclului de manifestări dedicate Anului internațional al familiei de Comisia Națională a României pentru UNESCO în parteneriat cu Institutul Român pentru Drepturile Omului, ASP-net, Asociația Sol Mentis și Asociația Family Forum (5 mai 2014)

Conferința cu tema „Libertatea presei pentru un viitor mai bun” organizată de Institutul Român pentru Drepturile Omului în colaborare cu Catedra UNESCO pentru drepturile omului, democrație, pace și toleranță cu ocazia Zilei Mondiale a Libertății Presei (5 mai 2014)

Dezbateri cu tema „Drepturile persoanelor cu handicap – noutățile aduse de modificările legii nr.55/2014 privind protecția și promovarea drepturilor persoanelor cu handicap” organizată de Institutul Român pentru Drepturile Omului în colaborare cu Asociația pentru Națiunile Unite din România (12 mai 2014)

Seminar privind raportul Avocatului Poporului privind delincvența juvenilă în România, organizat în colaborare cu Comisia pentru drepturile omului, culte și problemele minorităților naționale a Camerei Deputaților și Institutul Român pentru Drepturile Omului (14 mai 2014)

Masă rotundă cu tema „Realizarea unui echilibru între viața profesională și viața de familie” organizată de Institutul Român pentru Drepturile Omului în colaborare cu Asociația pentru Națiunile Unite din România, Asociația Clubul de la Cheia, Asociația Family Forum, în cadrul manifestărilor consacrate celei de a douăzecea aniversări a Zilei Internaționale a Familiei și Ziua familiei române (15 mai 2014)

Conferință cu tema „Familia secolului XXI - avantaje și puncte slabe” organizată de Institutul Român pentru Drepturile Omului în colaborare cu Asociația pentru Națiunile Unite din România, Asociația Română pentru Libertate Personală și Demnitate Umană, Asociația Română pentru Drepturile Femeii, Asociația Clubul de la Cheia și Asociația Family Forum (16 mai 2014)

A III-a ediție a conferinței internaționale cu tema „Eficiența normelor juridice. Provocările noului deceniu”, organizată de Universitatea Creștină „Dimitrie Cantemir” din Cluj-Napoca – Facultatea de Drept în parteneriat cu Departamentul de Cercetări Sociale și Umanistice al Institutului de Istorie „George Barițiu” din Cluj-Napoca, Departament al Academiei Române, Institutul Român pentru Drepturile Omului, Asociația Române de Științe Penale, Institutul de Științe Administrative din Republica Moldova, Asociația Științifică de Dreptul Proprietății Intelectuale și Societatea Română a Autorilor și Editorilor de Opere Științifice (15 – 17 mai 2014)

Premiera acțiunii cu tema „Scrisoare către părinții mei”, organizată de Comisia Națională a României pentru UNESCO în parteneriat cu Institutul Român pentru Drepturile Omului, ASP-net, Asociația Sol Mentis și Asociația Family Forum în cadrul Programului CNR UNESCO (22 mai 2014)

Dezbateri cu tema „Protecția și promovarea drepturilor copilului în legislația actuală” organizată cu ocazia Zilei internaționale a copilului de Institutul Român pentru Drepturile Omului în colaborare cu Asociația pentru Națiunile Unite din România, Liga Independentă Română pentru Drepturile Copilului și Tânărului și Asociația Clubul de la Cheia (26-27 mai 2014)

Dezbateri cu tema „Drepturile copilului în legislația națională” organizată de Institutul Român pentru Drepturile Omului în colaborare cu Asociația pentru Națiunile Unite din România, Liga Independentă Română pentru Drepturile Copilului și Tânărului și Family Forum (27-29 mai 2014)

Simpozion cu tema „Economia verde”, organizat de Institutul Român pentru Drepturile Omului în colaborare cu Asociația Română pentru Drepturile Omului la un Mediu Sănătos, Asociația pentru Națiunile Unite din România cu ocazia Zilei Internaționale a Mediului (5 iunie 2014)

Masă rotundă cu tema „România la 20 de ani de când este parte la Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale”, organizată de Institutul Român pentru Drepturile Omului în colaborare cu Asociația pentru Națiunile Unite din România și Asociația Clubul de la Cheia (11 iunie 2014)

Dezbateri privind cel de-al patrulea raport al Comisiei Europene împotriva Rasismului și Intoleranței privind România, organizat de Institutul Român pentru Drepturile Omului în colaborare cu Asociația pentru Națiunile Unite din România, Asociația Română pentru Libertate Personală și Demnitate Umană, Asociația Română pentru Drepturile Femeii și Asociația Clubul de la Cheia (18 iunie 2014)

Masă rotundă cu tema „Protecția și promovarea drepturilor refugiaților” organizată de Institutul Român pentru Drepturile Omului în colaborare cu Asociația pentru Națiunile Unite din România și Asociația Română pentru Libertate Personală și Demnitate Umană cu ocazia Zilei Mondiale a Refugiaților (20 iunie 2014)

PARTICIPĂRI LA ALTE MANIFESTĂRI

Conferința cu tema „Identități europene. Literatură și imaginație” organizată de Facultatea de Administrație Publică, Școala Națională de Studii Politice și Administrative în cadrul proiectului „Dialoguri despre identități europene” (1 aprilie 2014)

Întâlnire privind situația persoanele cu dizabilități, protecția copiilor și situația persoanelor de etnie romă cu Comisarul pentru drepturile omului al Consiliului European – dl Nils Muižnieks, organizată de Comisia pentru drepturile omului, culte și problemele minorităților naționale a Camerei Deputaților (2 aprilie 2014)

Dezbateri în cadrul Comisiei pentru drepturile omului, culte și problemele minorităților naționale a Camerei Deputaților privind adoptarea proiectului de lege privind aprobarea OG nr.1/2014 pentru modificarea și completarea Legii nr.122/2006 privind azilul în România și a OG nr. 44/2004 privind integrarea socială a străinilor care au dobândit o formă de protecție sau de drept de ședere în România precum și a cetățenilor statelor membre (2 aprilie 2014)

Sesiunea anuală de comunicări științifice cu tema „Impactul noilor coduri asupra vieții juridice românești” organizată de Facultatea de Drept și Științe Administrative din cadrul Universității Ecologice București cu ocazia aniversării a 24 de ani de existență (3 aprilie 2014)

Colocviu cu tema „Managementul crizelor bancare. Insolvența și falimentul instituțiilor de credit”, organizat de Asociația Europeană de Drept Bancar și Financiar – România (3-5 aprilie 2014)

Conferința cu tema „Minoritățile și identitatea europeană. Aromânii”, organizată de Școala Națională de Studii Politice și Administrative, Facultatea de Administrație Publică (7 aprilie 2014)

Workshop cu tema „Euroscepticism și europopulism în contextul alegerilor pentru Parlamentul European”, organizat de Școala Națională de Studii Politice și Administrative (9-11 aprilie 2014)

Conferința cu tema „Aspecte privind aplicarea noilor coduri penale și civile”, secțiunea I cu tema

„Codul penal și Codul de procedură penală. Dificultăți de interpretare și aplicare” organizată de Parlamentul României, Comisia juridică, de disciplină și imunități și Comisia juridică, de numiri, disciplină, imunități și validări, Ministerul Justiției, Asociația Magistraților din România, FACIAS, Uniunea Națională a Barourilor din România și Uniunea Juriștilor din România (14 - 15 aprilie 2014)

Conferința cu tema „Modificări aduse de Noul cod penal și de Noul cod de procedură penală. Aspecte de drept comparat”, organizată de Ministerul Justiției în parteneriat cu Ministerul Afacerilor Externe al Regatului Țărilor de Jos (15-16 aprilie 2014)

Masă rotundă cu tema „Inserția absolvenților de învățământ universitar-criteriu de performanță educațională”, organizată de Școala Națională de Studii Politice și Administrative (17 aprilie 2014)

Sesiunea de comunicări științifice cu tema „Jurisprudența Curții Constituționale în materia drepturilor omului” organizată de Universitatea Creștină „Dimitrie Cantemir” și Institutul Internațional pentru Drepturile Omului (23 aprilie 2014)

Expoziția „Talent descătușat. Justiția le-a dat o șansă. Tu?” cu creațiile artistice ale persoanelor aflate în supraveghere, organizată de Serviciul de Probațiune București și Sindicatul Național al Consilierilor din Serviciile de Probațiune la Palatul Justiției (28-29 aprilie 2014)

Conferința cu tema „Cultura europeană a drepturilor omului, dreptul la educație” organizată de Universitatea Creștină „Dimitrie Cantemir” și Institutul Internațional pentru Drepturile Omului (8 mai 2014)

A II-a ediție a conferinței internaționale de drept, studii europene și relații internaționale cu tema „Rolul Europei într-o societate polarizată”, organizată de Universitatea „Titu Maiorescu” – Facultatea de Drept în parteneriat cu ARDAE și Editura Hamangiu (9-10 mai 2014)

Conferința cu tema „Hotărârile CEDO în cauzele împotriva României. Analiză, consecințe, autorități potențial responsabile în perioada 1994-2010. Evoluția cadrului intern privind imobilele preluate abuziv și alte posibile disfuncționalități

sistemice”, organizată de Centrul de Studii de Drept European al Institutului de Cercetări Juridice din cadrul Academiei Române, Editura Universitară, Asociația Forumul Judecătorilor din România și Asociația Magistratilor Europeni pentru Drepturile Omului (10 mai 2014)

Lucrările Comisiei pentru drepturile omului, culte și problemele minorităților naționale privind inițiativele legislative, privind carnetul de sănătate al copilului; Modificarea și completarea art. 11 din L nr.21 din 1 martie 1991 a cetățeniei române (13 mai 2014)

Prezentarea raportului de activitate pe anul 2013 a Institutului Român pentru Drepturile Omului în cadrul ședinței comune a Comisiei pentru drepturile omului, culte și problemele minorităților naționale, a Subcomisiei pentru egalitate de tratament și nediscriminare și a Subcomisiei pentru monitorizarea respectării drepturilor persoanelor private de libertate ale Camerei Deputaților (14 mai 2014)

Prezentarea raportului anual de activitate al Agentului Guvernamental pentru Curtea Europeană a Drepturilor Omului pentru anul 2013 în cadrul ședinței comune a Comisiei pentru drepturile omului, culte și problemele minorităților naționale, a Subcomisiei pentru egalitate de tratament și nediscriminare și a Subcomisiei pentru monitorizarea respectării drepturilor persoanelor private de libertate ale Camerei Deputaților (14 mai 2014)

Ediția a II-a a conferinței naționale a experților în legislația muncii organizată de Uniunea Națională a Experților în Legislația Muncii în parteneriat cu Universitatea Ecologică din București și Asociația de Dreptul Muncii (16 mai 2014)

A 8-a conferință științifică internațională cu tema „CKS-Challenges of the knowledge Society – Provocările societății cunoașterii”, organizată de Universitatea „Nicolae Titulescu” București în parteneriat cu Fundația de Drept și Relații Internaționale „Nicolae Titulescu”, Universitatea Complutense din Madrid și Universitatea Deusto din Bilbao (16-17 mai 2014)

Sfânta Liturghie de beatificare a episcopului martir Anton Durcovici, organizată de Dieceza de Iași (17 mai 2014)

Reuniunea Consiliului de Administrație a Agenției pentru Drepturi Fundamentale a Uniunii Europene (22-23 mai)

Prima ediție a conferinței naționale cu tema „Soluții pentru îmbunătățirea sănătății copiilor” organizată de revista Politici de sănătate în colaborare cu Comisia pentru drepturile omului, culte și minorități și Comisia pentru sănătate publică ale Senatului României (27 mai 2014)

Seminar internațional cu tema “European and Regional Convergence-Innovation in Labour Public Services” organizat de Facultatea de Administrație Publică din cadrul Școlii Naționale de Studii Politice și Administrative în parteneriat cu Academia Română-Institutul de Prognoză și Institutul Național de Cercetare Științifică în Domeniul Muncii și Protecției Sociale (27 mai 2014)

Conferința internațională cu tema „Tendințe în sistemul bancar în legislația națională europeană și internațională” organizată de Asociația Consilierilor Juridici din Sistemul Financiar Bancar și Asociația Europeană de Drept Bancar și Financiar – România (27-31 mai 2014)

Conferința aniversară „20 de ani de la ratificarea de către România a Convenției europene a drepturilor omului” organizată de Asociația Procurorilor din România și Parlamentul României, Camera Deputaților (29 mai 2014)

Dezbatere națională cu tema „Schimbările climatice, mediul și securitatea alimentară” organizată de Academia Română cu ocazia Zilei Internaționale a Mediului (5 iunie 2014)

Întâlnirea anuală a Federației Mondiale a Asociațiilor pentru Națiunile Unite cu Instituțiile Naționale pentru Drepturile Omului având ca temă “Dezvoltarea și implementarea unui sistem al drepturilor omului universale – drepturi aplicabile tuturor: tineri și vârstnici, femei și bărbați, săraci și bogați, indiferent cine sau de undem suntem, organizată de Oficiul Înaltului Comisar ONU pentru drepturile omului (2-3 iunie 2014)

A treia ediție a conferinței internaționale ACADEMOS cu tema „Governing for the future: sustainable development in a challenging world”, organizată de Facultatea de Administrație Publică din cadrul Școlii Naționale de Studii Politice și Administrative (5-7 iunie 2014)

Dezbateri în cadrul Comisiei pentru drepturile omului, culte și problemele minorităților naționale a Camerei Deputaților privind proiectul de Lege privind ratificarea Protocolului nr.15 la Convenția europeană privind apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale (11 iunie 2014)

Conferința cu tema „Communication with the media” organizată de Universitatea București, Facultatea de Drept (11 iunie 2014)

Conferința cu tema „Ethics of being a judge” organizată de Universitatea București, Facultatea de Drept (16 iunie 2014)

Cea de a șaiszecișiopta sesiune a Grupului de lucru al Comitetului pentru drepturile copilului organizată de Oficiul Înaltului Comisar ONU pentru drepturile omului (16-20 iunie 2014)

Conferința aniversară cu tema „România și Convenția Europeană a Drepturilor Omului – 20 ani” organizată de Parlamentul României, Camera Deputaților în parteneriat cu Ministerul Afacerilor Externe (18 iunie 2014)

